

Presentación

La Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos es uno de nuestros máximos símbolos de unidad nacional, es la ley fundamental que en esencia recoge los principios y mecanismos de organización del Estado mexicano, así como los derechos y deberes de los ciudadanos mexicanos. Como ley suprema de la nación, y fundamento del resto de la legislación, es una declaración de principios que recoge los ideales y las aspiraciones de la sociedad nacional.

El 11 de junio de 2011, entró en vigor la reforma constitucional en materia de derechos humanos, que eleva los derechos humanos a rango constitucional, misma que modifica los artículos 1, 3, 11, 15, 18, 29, 33, 89, 97, 102 y 105. Esta reforma reconoce la progresividad de los derechos humanos, mediante la expresión clara del principio pro persona como rector de la interpretación y aplicación de las normas jurídicas, así como la obligatoriedad de vincular los tratados internacionales firmados por el Estado mexicano.

En virtud de dicha reforma, la Constitución incide de manera sustantiva en las instituciones del Estado, para quienes estipula de manera clara la obligación de reconocer, proteger, respetar y garantizar los derechos fundamentales de la ciudadanía a favor de la justicia y el mejoramiento de las condiciones de vida de la sociedad mexicana.

En este sentido, el Capítulo Primero de la Constitución –que incluye los artículos 1 al 30–, contiene los derechos humanos que protegen a todos los mexicanos, los cuales no pueden ser restringidos ni suspendidos, sino en los casos y condiciones especiales dispuestos también en la Carta Magna. De tal manera que, el artículo 1 establece que están prohibidas la esclavitud y la discriminación por motivos étnicos, de género, de edad, por capacidades diferentes o por condición social, entre otros y el artículo 2 señala los derechos reconocidos a los pueblos indígenas en dos apartados: en el apartado “A” que reconocen los derechos colectivos de los pueblos y comunidades indígenas a la libre determinación y autonomía, y el apartado “B” que contiene las obligaciones de la Federación, los estados y los municipios para garantizar la vigencia de derechos de las personas indígenas y el desarrollo integral de sus pueblos y comunidades con su participación.

El reconocimiento de los derechos lingüísticos plasmados en la Constitución y en la Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas, hace necesario difundir entre la población hablante de idiomas nacionales el documento más importante de legislación nacional en su lengua materna para impulsar el conocimiento y la valoración de las lenguas indígenas nacionales, fomentando la lectura y escritura de las mismas.

Por tal motivo, el Instituto Nacional de Lenguas Indígenas, como institución del gobierno federal y rectora de las políticas lingüísticas, pone a su dis-

posición la segunda edición de la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos en lenguas indígenas, proyecto que se logró gracias al apoyo invaluable de la Universidad de Sonora, la Universidad Intercultural de Tabasco, la Unión Nacional de Traductores Indígenas y la Coordinadora Estatal de la Tarahumara, las cuales cuentan con especialistas en el campo de la traducción, lo que permite obtener un documento apegado a las características gramaticales, semánticas y culturales propias de cada una de las lenguas indígenas.

Este proyecto intenta ser una muestra representativa de las lenguas indígenas habladas en nuestro país y un parámetro general sobre la diversidad lingüística y cultural de México. El fruto de este arduo trabajo de planeación, análisis y consenso con los hablantes de idiomas nacionales son las once traducciones de la Carta Magna —así como los respectivos glosarios jurídicos realizados para el mejor término de los trabajos—, en las variantes lingüísticas ch'ol de Tabasco, chontal de Tabasco, mayo, mixteco del oeste de la costa, pima del norte, seri, tarahumara del norte, tepehuano del norte, yaqui, zapoteco de la planicie costera y zoque del centro, las cuales representan cinco de las once familias lingüísticas que se hablan en nuestro país.

Mtro. Javier López Sánchez
Director General
Instituto Nacional de Lenguas Indígenas

Traducción de la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos (CPEUM) a lenguas indígenas

Objetivos

El Instituto Nacional de Lenguas Indígenas, en su facultad de articular políticas lingüísticas en materia de lenguas indígenas, ha implementado estrategias que tienen como objetivo difundir entre la población hablante de idiomas nacionales, los derechos y obligaciones que confiere la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos (CPEUM), la Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas (LGDPLI) y los tratados internacionales en la materia, con la finalidad de impulsar el ejercicio de los derechos lingüísticos, estimulando a la población indígena a utilizar su lengua materna en los espacios institucionales, socioculturales y en los medios de comunicación masivos. Todo ello dentro de un marco donde se valora el multilingüismo de México como patrimonio cultural de la humanidad.

Este proyecto responde a diversos objetivos planteados en el Programa de Revitalización, Fortalecimiento y Desarrollo de las Lenguas Indígenas Nacionales 2008-2012 (PINALI), un ejemplo de ello es el eje rector III *La igualdad de oportunidades en un marco multicultural y multilingüe*, el cual incide en la atención gubernamental con pertinencia lingüística y cultural que se inserta en el reconocimiento del Estado de los idiomas indígenas y de la Lengua de Señas Mexicana con la misma validez que el español.

Por lo tanto, la traducción de nuestra Carta Magna a lenguas nacionales es un reflejo inicial de la obligatoriedad de difundir los ordenamientos jurídicos a las comunidades indígenas en sus lenguas maternas.

El eje rector II *El enfoque del multilingüismo, complementado con el enfoque intercultural*, está orientado a incentivar el uso de las lenguas nacionales en todas sus formas y ámbitos, con el propósito de reconocer, valorar y fortalecer la realidad multicultural y multilingüe del país.

El uso de las lenguas indígenas en contextos que van más allá del ámbito cotidiano y/o de su cultura tradicional, como las traducciones que ahora se presentan, les otorga un reconocimiento y un valor equivalente al del español, lo que abre la posibilidad de aumentar su funcionalidad.

La utilización de las lenguas nacionales como instrumento de expresión, en este caso legal o judicial, permite, por un lado, su desarrollo y ampliación de su repertorio de términos especializados; y por otro, actualizar y equilibrar las lenguas indígenas frente al español, orientándolas a recuperar su funcionalidad en contextos públicos.

El proyecto

Para la materialización de la traducción de la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos (CPEUM), el Instituto Nacional de Lenguas (INALI) convocó a instituciones que cuentan con estudiantes y trabajadores bilingües calificados. La participación activa de la Universidad de Sonora (UNISON), Universidad Intercultural del Estado de Tabasco (UIET), Unión Nacional de Traductores Indígenas, A.C. (UNTI) y la Coordinación Estatal de la Tarahumara (C.E.T.), que cuentan con una amplia experiencia en el campo de la traducción, permitió obtener 11 traducciones en diferentes variantes lingüísticas, las cuales representan a cinco de las once familias lingüísticas que se hablan en nuestro país.

En el caso de la universidad intercultural se formaron grupos de estudiantes bilingües que, dirigidos por sus maestros, iniciaron un proceso que permitió, por un lado, la obtención de la experiencia en el campo de la traducción y, por otro, el incentivo para realizar trabajos en su lengua materna.

Aunque la metodología de trabajo fue diversa, siempre se procuró la reflexión colectiva de los traductores y la participación activa de los mismos, lo cual fue fundamental para el trabajo de producción de glosarios jurídicos que facilitan la interpretación del texto en español.

Debido a que la traducción de textos jurídicos en idiomas indígenas es relativamente reciente, y muchas lenguas no cuentan todavía con diccionarios, vocabularios y glosarios especializados, fue necesario generar un espacio de construcción colectiva de instrumentos que facilitarían la labor de la traducción, así como las herramientas teórico-metodológicas pertinentes para la comprensión de estos textos por parte de los connacionales hablantes de alguna lengua indígena.

Tomando en cuenta que toda traducción debe contar con el consenso de los hablantes de la lengua objetivo, especialmente por la gran cantidad de conceptos que requieren de un proceso de apropiación, la traducción todavía no ha finalizado. Como último escalón sometemos los textos estimados perfectibles a la consideración de los hablantes de idiomas indígenas nacionales para que en pleno ejercicio de sus derechos lingüísticos, participen en la mejora, perfección y enriquecimiento de la versión de la Carta Magna que hoy se publica.

Es preciso señalar que algunas variantes lingüísticas que aquí se presentan pueden mostrar diferencias en sus grafías al comparar estas traducciones con otros escritos. Lo anterior se debe a que las lenguas indígenas nacionales se encuentran en proceso de normalización y será en un futuro no muy lejano que las comunidades cuenten con un sistema de escritura consensuado.

El siguiente cuadro presenta las diversas traducciones de la CPEUM en las variantes lingüísticas disponibles así como las instituciones que realizaron el trabajo de traducción.

Cuadro de variantes		
<i>Familia lingüística</i>	<i>Variante lingüística</i>	<i>Institución</i>
maya	ch'ol de Tabasco	Universidad Intercultural del Estado de Tabasco (UIET)
	chontal de Tabasco	
oto-mangue	mixteco del oeste de la costa	Unión Nacional de Traductores Indígenas, A.C. (UNTI)
	zapoteco de la planicie costera	
yuto-nahua	pima del norte	Coordinación Estatal de la Tarahumara (C.E.T.)
	tarahumara del norte	
	tepehuano del norte	
	yaqui	Universidad de Sonora (UNISON)
mayo		
seri	seri	
mixe-zoque	zoque del norte alto	Universidad Intercultural del Estado de Tabasco (UIET)

TUSLOMJĪPOM POLITIKA TA TEROMKAJO' UNTE'JO' AJKĪBNAJO'

Tuslomjipom publika'u ta ni Upetek'in ojisial ta ni Na'kaj
ti 5 ta Jebreru ta 1917

Testu uk'inkan

Úxupiba to'eski' publika'u DOF 14-07-2011

Notaj: Ni uto'esките i uts'iktesките ni artíkulu 94, jek'ts'ib jop'e t'ok chap'e, jo'p'e t'ok uxp'e, u'uxp'e i cha'jop'e; ni artíkulujo' 103 i 104; i ni artíkulu 107, jekts'ib uti'ki'; unlip'jo' I y II; insisu a) a ni unlip' III; unlip'jo' IV, V, VI i VII; insisu a) ta ni unlip' VIII; unlip'jo' IX, X, XI, XIII, XVI y XVII i ni unlip' XIV mach uk'inka, publika'u ta ni Upetek'in Ojisial ta ni Na'kaj ti 6 ta juniu ta 2011, uxe ti oche tuba k'inkak ni 4 ta oktubre ta jinchichba jab'.

Ni Najtikil Ch'unik ta Ejérsitu Kontitusalijta, enkarka'u ta Umuk' Ajmanda ta ni Kikijila, t'ok jinda k'ino'da uy'i'buba utich'e' jimba Dekretuda:

VENUSTIANO CARRANZA, Najtikil Ch'unik ta Ejérsitu Kontitusalijta, Enkarka'u ta ni Umuk' Ajmanda ta ni Teromkajo' Unte'jo' Ajkibnajo', ki'benetla ayina'tan:

Ke' ni Ch'obolotot Kontituyente woyoyo' ta jimba kajda ni 10. ta diciembre ta 1916, k'ani dekretu ta jok'om ta 19 ta sektiembre ta jichichba jab, uti k'a ni Najtikil Ch'unik, ta ka'a ilkiba t'ok ni uch'uch'in ni artíkulu 40. ta ni toeskibajo' ke ni 14 ta numsj k'aba' mes a uti ni dekretu ta 12 ta diciembre ta 1914, i'kinti ta ni H. Veracruz, uts'iktesan ni Tusk'ajalin ta Ajwalup ta 26 ta marsu ta 1913, ukininti uts'uyik'e' ni uts'ik'e':

TUSLOMJĪPOM POLÍTIKA TA TEROMKAJO' UNTE'JO' AJKĪBNAJO', KE'
TO'ESKI NI 5 TA JEBRERU TA 1857

TUK'ABA' NAJTĪKĪ

Kapítulu I

Ta ni uyolayajo' aj ajtijo'panka' i uyajtijo'

Artíkulu 1. Tan ni Teromkaj Unte'o Ajkibnajo' upete ni yebejo' uxe ukinintanjo' ni uyolayajo' ta aj ajtipanka'jo' uyuwijo' ta jindaTuslomjipom i ni trata'ujo' ta mulkajo' ta ni bajka ni Teromkaj Ajkibnajo' ya'an tama, che'entiki ni uyajtijo tuba ukinintan, tuba ejersisiu mach uch'i ch'ikpimintik ni jajbintikjo', che'tiki kuaxuk'a i yaba ni uk'atin jinda Tuslomjipom uyik'e'.

Ni tusnumik t'ok jinichich ni uyolaya aj ajtijo'panka' uxe uyile'jo' uts ta usapinjo' t'ok jinda Tuslomjipom i t'ok ni trata'ujo' mulkajo' ta ni uchenjo' tiklaya tupete k'in ni yebejo' ni ukininya ti'k'en.

Upete ajnojajo', tama ni up'ismuk'jo', ukinintan upatan ta numik uye'e', uyojin,ukinintan i uyajtijo' ni uyolayajo' ni aj ajtijo'panka' t'ok ni usapinjo' t'ok ni uti'kibajo' ta upetekab, multiklenubajo', tomp'e i t'ibikjo'. Jinutisen, ni Teromkaj uxe uyilben, unini'k'atin, uyi'ben utoje' utani i uto'esan ni tanijo' ta uyolayajo' aj ajtipanka'jo', t'ok ni t'an ko yik'e' ni jipt'an.

Mach uni'ch'i bombintik patanjo' najpatan ti Teromkaj Unte'o Ajkibnajo'. Ni ajbonpatan kemach aj ajti idajo' ke' ochikjo' tan ni kajda uyi'binte numik sinke ilbintik kua', jini jipt'an utiklen ujamin.

Mach ni'uch'i ajnik xik' k'a bajka ute o nojkajda, kama' yinik i ixik, mach uche jiyj'e jab ukinintan, ni uk'ol ajtijo', kache'da ukuxtijo', kache'an utsile, ka uts'onin, kani uyilkinte, kani uyojo' che' xik ixik o winikjo', kache'da an o kachichkamba yini koyile' uts'ibajtesan ni ch'a'il ajti ajkuxlejo' i kinintan uk'ajalin upa'sen o ujek'e' ni uyolaya i uch'a'il ajti ta ni yebejo'.

Artíkulu 2. Ni Kinojkajla Ixkibnajo' jin tomp'e i mach ujek'ka.

Ni Nojkaj ukinintan ump'e tusom mulkuxule k'eche najtiki t'ok ukajo' ajyokot'anjo' ke jinijo' ko tejo' ta kajo' ka kuxlijo' tan ni ka'jo'da ubada tani pa'is tuti'kan tituskan ni ch'oikajo' i ko ch'ujnan u intitutujo' ta kajjo', utak'ino', upitsilkuxulejo' i upolitikajo' o unts'ita' unejo'.

Ni uch'ujlom k'ajalin ta uyoko ye'e'uba jin uxe ti ch'imkan tuba uyile'jo' kaniijini uxe ti osbinte ni t'anjini tubajo yokokajo'.

Jin bitkajo' yolo ta yokokaj, jinijoj' ko tuslano' ump'e ajti ta kaj, utak'ino' i kuxle, chumu tan ump'e ka' i usapin ajnojajo' tubajo' ka'chich t'ok uk'imbitajoj' i ukuxlejo'.

Ni uyolaya ta ni yokokaj ta uchajal ile' uxe ucheno' tan ump'e maki' Tuslomjipom ta ujuntulajti ko tsitsk'eche' ni woyoj' nojkaj. Usapinte ta ni kajo' i bit yokokajoj' uxe ti ute tan ni kontitusionjoj' i japilt'an ta ni nojkijijoj', ni uxe uch'e'joj', che'tiki ni najtikil upete i'ki tan ni jek'ts'i' najtiki ta jinda artikulu, ka'uk'ajalin ta uyokot'an i ta u ajti ya'i.

A. jinda Tuslomjipom usapin i uyile' ni tajtoj ta ni kaj i ni yokokaj chaja koyolin i, ni utisen, uchajkinte tuba:

I. kile'la kache'da ki mulajtila i kituslan kibala, tak'ini, ajt'ano' i kuxule.

II. uchen upatan ka'uyolin tan ni uts'iktesan i up'ine' ni buyajoj' tama, uk'eche'uba tuti'kiba upete ta jinda Tuslomjipom, mach atile' ni ujuntul k'ilenjoj', ni uyolajoj' yinikjoj' i, ta ka'jini uyute, antoch'ich'ekijut i utsilajti ta ni ixiktakjoj'. Ni jipt'an uxe uyile' kachkadajoj' i uchenjoj' balidajoj' k'a ajnoja ta kaj o otot bajka up'inkanbuyajoj'.

III. Kit'i'senla ka'chich kichenla, ka'uyute i ni upak'in utejoj' tan kiji, ni ajnojajoj' o ajmandajoj' tuba ni ejersisiu ta kache' utuslano upatano' ni ch'unik tama, i'kak ni patan ta ni ixiktakjoj' k'a ka'upetejoj' tupinte ni yinikoj', tan ump'e ch'uch't'an ko ts'onin ni paktu nojkaj i ni uka' ta Estadujoj'.

IV. Ukinintan i uk'e'nesan ut'anjoj', uk'ajalinjoj' i upete ni uk'inkan ko tuslan nukuxule i ch'a'a ujin t'ok uxe.

V. Ukinintan i u utsilesan ni bajka uyajtijoj' i ukinintan ni uyajti ta uka'joj' ka'ni ya'an ts'ibi tama ni Kontitusion.

VI. Awi'ben, t'ok tuba ni ka'uyo i uyolin ta uka' i umine' ni ka' ya'an ts'ibi tama ni Tuslomjipomda i ni japt'an ta ni ube'ta, che'tiki ka'ni tajtoj' uch'ijoj' k'a uyuxtumajoj' o k'ani uts'ikti' ulot ta ni bitkaj, tuk'inkan i uk'alín k'ine' ni utop'sen ni ka' ta bajka anjoj' i ya'ts'utu ni kajo', jintiki unejoj' ni uch'imi tuba luwar ch'ikmikijoj', t'ok ni uxupibat'an ta jimba Tuslomjipom. Tuba jindajoj' ni kajo' uch'e' uwoylanubajoj' t'okni uyile' ni jipt'an.

VII. T'ibsen, nanti tupamkajoj' t'ok yokokaj, ajtiskinte tupinte' ni ayuntamentujoj'.

Ni tuslomjipomjo' i jipt'an ta ni nojna'kajjo' usapin i uts'iktesan jimba kijipomla ta Upamka'jo', t'ok ni kua'uxe ti ute ta uk'e'nesan ni tiklaya i ajtiskinte kache'uyojo' ajnik t'ok ukuxulejo' i ka'tusu ni uyilkan tubajo'.

VIII. Anonoj i'ben ni ajpatanjo ta Teromkaj. Tuba utik jiniba jipomjo', ta upete ni toji'tani i kache' uxe ticherkan bajkachich ajniko', ajuntu o mulujo', uch'e' ch'imkintik uts nu ajtijo' i kamba kuxle koyolin uts'onin ni t'an ta jimba Tuslomjipom.Ni yokoyiniko' upak'in kinintanjo' upete ujipomjo' xik tijapinte t'ok ni ajsut't'an i ajjiponjo' ko kinintan k'ajalin ta ni ut'an i ukuxle.

Ni tuslomjipomjo' i jipt'anjo' ta ni ajti tanojkajo' uxe uyile'o ni upimi ta unonoj ile'jo' chaja i ajnik ujuntuma ka' uyo uyile' u ajti i uk'atin ka' yokokajo' ta kada ukiji, ka'tiki ni uyo ajniko' tuba ni usapin ta ni bit yokokajo' ka' ni kijijo' ke' uyo naj ki'najo'.

B. Ni Yolo'kaj, ni Teromkajo' i ni Upamkijijo', tuba uye'e ni mul ajti tajyokot'ano' i uch'i'tesanjo' kachichkamba xikjo', uxe utuse'o ni ototjo' ta patan i uxe uyile'jo' kache' uxe ti utepatan jinichich ni k'ini tuba uchinen ajnik tik'inkan ni utajtojo' naj yokoyiniko' i ni uch'ije tomp'e ni ukajo' i bitkajjo', jinuk'a uch'e' utik i cherkintik nimte' t'ok unejo'.

Tuba utsupsen ni mach ukinintinte i upitin ko ts'ibajtesan ni kajo' i bityokokajo', jini ajnoja', ukinintan ni patan ta:

I. Ut'ibsen ni uch'ije ta kajo bajka anjo' ni ajyokot'ano' t'on ni kua'uxe ti ut eta uyi'ben umuk' ni tak'in ta kaj i uto'esan ukuxulejo' ta ni kajo', t'okni uyute yolo tantama uyuxp'elma utuski' ta ajnoja takaj, t'ok utiklayajo' ni bitkajo'. Naj nojajo' ta upambitkaj une uxejo' uyilejo' kache' uxe ti pukinte ni utak'in ni bitkajo' tuba uk'ine'jo' unejo' tuba jinichich ni uyojo'.

II. Uchinen i uk'e'nesan ni u'iskilan ukinom, tiklintik ni kinom ta chap'elt'an i xibilye'om, ni uti'kiba kinom, ni utsupsinte ta ni kinom k'ini, ni ye'omla ta k'inkak i ni unxot' kinom k'is iski i mix iski. i'kak ump'e tojkiba tuba ajyoko kinjuno' tuba upete ni u'iskilano. U'uts ili i ch'ijesan tuspattan ta ye'om ko kinintan ni kajo' ko sapinjo' ni umatin kuxlejo' ta nukajo', nimte' t'ok ni jipt'anjo' ta ni be'ta i k'itom t'ok ni bityokokajo'. UIu'noje' ni uts'oninte i k'ajalin ta ni xibil kuxlejo' ke' ya'ano' tan ni nojkajda.

III. K'alín kiche' ni totoj ochiba ni patan tuba ts'ikilkan t'okni uno'esanjó' ta ni uk'e'nan ta ajniktomp'e nojkaj, uk'ine'jo' uts ni ts'ak ko k'inkan, ka'jini

atiklen ni k'uxbita taj yokot'ano' t'okni tuspatan ta k'uxjo', se'tik'a tuba ni kaj tabijch'okjo'.

IV. Ato'esan ni u'ajti ta ni bityokokajo' i ta ni uyajlibajo' tuba mul ajniko' i uch'e'ubajo', tiki t'ok ni uyute ke' se' uyosen ni ik'tak'in takaj i yiki tuba ni utik i to'eskak ni ototilba, ka'tiki no'eskak ni uk'e'nan ta ni sijpatan tuba kaj.

V. Ti'kak ti ute tuba ajnik tama ni yoko ixiktakjo' tuba ch'ijiba, t'okni utiklaya uk'e'nesan kua'uxe ti ute, ni ukinintan uts ni utsile, ni uyi'kan tak'in tuba utiklen ni uye'om i tuba ajniko' tama bajka uch'e'o ni t'an yolojo' t'ok ni kuxule tuba bitkajo'.

VI. No'esan ni ch'ajan ta numsjat'an ko yi'ben uyole' ni bitkajo', t'okni patanjo i uno'eskan ni bij tuba numsjat'an i chanilnumsjat'an. Utuskan kache' uxe ti ajti tuba k'a ni kajo' i ni yokobitkajo' uch'e' ukinintano', utiskun uchen tuba ajnumsjat'an, ka'utsupsen ni jipt'anjo' ta ni uyile'jo' ube'ta.

VII. Tiklen ni patanjo tuba uk'e'nesanjo' i ni uch'ijibajo' k'eche ta ni yokobitkajo' t'okni uchen koyi'ben unu'tan ni ochik k'en utak'in, uyik'e'jo' ni tak'in tuba ni juptak'in kajo' i yiki ke' ti'kak tiute ni cheraj patanjo', ajniktama ni tusk'ajalinjo' tuba uk'e'nesan umuk'an kik'ajalin tuba uk'e'nesanjo, ka' ka'tuba utsits'k'eche' ni uyosinte ninte'dok ajniktomp'e ta uk'e'nan i chonojo'.

VIII. Uyi'le' kache' uxe ti ute patan dokkaj tuba kinintintik ni yokokajo' ko k'exi ukijijo', ka'tiki tan uka' nojkaj ka' tunxekajo', tokni uyte tuba ajnik ni upatan naj ajpatanjo' tijamile; uto'esanjo' uts ni uyajti uyutsi ni ixiktakjo'; atiklen t'ok tuspatanjo'yikijitakjo' ta ye'om i su'om ta ni bijch'ok i ajch'oktikle ta ts'isayajo' ko k'exi ukijijo'; wiybetan k'a ni respetu ta uyolaya yinikjo' i usubinjo' i ut'it'injo ni kuxlejo'.

IX. Uk'atbinte ni yokokajo' ta utik Kua'ti ute ti Nojkaj ta Ch'ijiba i ta ni teromkajo' i upimi chipo'kaj i, ka'tijini, ochiktama ni usubinte jini Uxe ti ute.

Tuba uyik'e'ute ni ujetits'oninte ta ni kokoj i'bintik uchen jini tich'i ta jinda unjek', ni Otot taj t'ibilajo' bajka Ut'i'sen ut'anjo' Upete, ni woyom ta ni ukiji nojkaj i ni upambitkajo', tan ni ajti kada juntu ta up'isin umuk'jo', uxe ujek'e'jo' a ts'its'ita' ta jin tuba uxe ti k'inkan tuba ni patanjo' ni tak'in ko yoche jini uxe uyile'jo', che' tiki ni kache'an i kache' uxe tuba ni bitkajo' ke' ajnikjo' tan ni patan i uch'ukinjo tamachich.

Sinko ts'ibajtesan ni jipomjo idaya'ant'ibi machka ujapin ni ajyokot'anjo', ni ubitkajo' i ukajo', upete bitkajo' ajnik jinichichba uno'an ni jiniba uxe ukinintan jinichichba uyolaya ka' i ka'chich uyile' ni jipt'an.

Artíkulu 3. Upete yinikjo' ukinintan uyolaya uch'e' kinom.Ni Teromkaj –Ukijinojkaj, Teromkajo', Tinxin nojkaj i Teromkajo'–, Uxe uyik'e kinom ta Uti'ki'ye'jun, Pri'maria i Sekunda'ria. Ni kinom ti'ki', pri'maria i ni sekunda'ria utuslan ni ye'om basiku t'ok lubujnojom'.

Ni kinom koyik'e' ni Teromkaj uxe uch'ijesan t'ok ch'ajinle upete ni k'ajalinjo' ta ni kuxulyinik i uxe uye'ben une, che'tiki, ni olowi ta Kika'bla, ni uts'onin ni uyolayajo' ni kuxulyinikjo' iuch'ujlom k'ajalin ta ni tiklaya ta mulkaj, ta ni juntul ajti i tan ni toji'ts'ibajtesya.

I. Uneuyile' k'a ni artíkulu 24 ni uchajil ts'oninte, jini ye'om uxe takaj i, jinuk'a, uxe ti koleskan ts'iki ts'eje ta kachichkamba i'k'ajalin ta ch'u'ult'anjo';

II. Ni ki'ben k'ajalin jiniba ye'om uxe uk'eche'uba t'ok ni ch'uch'om ta upinte'ak nojk'ajalinjo', uxe uyi'benuba t'okni muts'juta i ni utisenjo', ni ajpatanjo', ni ajuch'pixanjo' i ni use'in ilkanjo'.

Che'tiki:

a) Uxe chajajtak, ach'e' ni chajil ajti machtok'a ka' ump'e ubike jipom i ump'e jit'i'patanjo' politiku, sinu ka' ump'e jit'i'patan ta kuxule ik'i ta ni upiپی to'esanuba tak'in, ajki'na i kuxle ta ni kaj;

b) Uxe nojkaj, jink'into -sin bi'tesyajo' ni uyaklanubajo'- uxe usutjutin ni una'taya ta ki toxi'ajtila, ulajch'e'jo' ki tak'inlajo', ni ujapin ki chajil ajtila ka'kola, ti ts'itsk'echom ta ni ki chajil ajti kitak'inla i ni ti'kiba i uch'ije ki kuxlela, i

c) Uyi'kinte ni utsil mulkuxle yiniko', tantu k'a ni k'imbita koyik'e' k'a up'ulesan ni ajkinomjo, unte' t'ok ni uti'olkan tuba ni uyajti yebe i ni uch'inajti ni fa'milya, ni uk'ajalin ta uyolin upete ta ni ajki'najo', tani ukinintinte koyik'e' ta ujapin uk'ajalinjo' ta ni ch'a'il ajti i tom ajti ta uyolin upete ni yinikjo', mach awik'ben k'ak'a' olkintik una'tanuba k'enjo', ta ch'u'ult'an dios, ta woyom, ta kua'u patan ta ajuntujo';

III. Tuba bintik utik ni ya'an lixtuba tan ni uchap'elma jek't'anjo' i tan ni ulip II, ni Ajnoja ta Nojkaj uxe uyile' ni k'ajalin i tuspatan ta kinom i ta ye'om ta bijch'ok, pri'maria, sekunda'ria i normaljo' tuba upete ni Nojkaj. Tuba utik

jindaba, ni Ajnoja ta Nojkaj uxe uch'e' ni t'an ta ni ajnojajo' ta ni terom kajo' i ta ni Upam ti noj Na'kaj, che'tiki ta ni machka jup'ujtakjo' tan ni ye'om, ta ni ko'oyile' ni jipt'an i utich'e'.

IV. Upete ni ye'eom ke' ni Teromkaj koyik'e'ba uxe matin;

V. che'tiki ta i'kintik ni ye'om ta ni bijch'ok, pri'maria i sekunda'ria tich'ijtak tan ni najtikil jeklajts'i, ni Teromkaj u kont'inesan i uxe uchinen upete ka'uyute ye'omjob -osen ni uti'ki'ye'om i ni noj ye'om-k'ini tuba ni uch'ijiba tan ni nojkaj, uxe utiklen usakin ni nojk'ajalin i luke jochenjo, i uyi'ben muk' i pukt'an ta ki kuxlela.

VI. ni yikjo' uch'e' uyik'e'job ye'om t'k u pete ka'uyute. Tok' ni tan ko yile' ni jipt'an, ni Teromkaj uxe uyik'e' i upak'in k'ajti'in i uwina'tan ke tojchich ni kinjun uyute tan ni otot taj kinjun yiki. i t'ok ni uti'kiba ye'om, pri'maria, sekunda'ria i normal, i yikijo uxejob:

a) uyik'e' ni ye'om tik'i t'ok jinichichba k'ajalinjo' koyile' ni chap'el jek'ts'ibjo' i ni unlip' II, ka'chichtiki uts'onin ni k'ajalinjo' i tuspatanjo' ke jini uyile' ni unlip' III, i

b) Najtiki akinintan, kada kua'chichkajini, uyik'e' ut'an ta umuk' tuba kaj, tan ni t'anjo' koyile'jo' ni jipt'an;

VII. Ni otot tanoj kinjunjo' i tuba upete intitusionjo' ta nukye'omjo' jinichich ke ni jipt'an utyi'ben juntul ajnik, une uxe ajnoja i ni patanjini ta uchenuba mandajo'chich; uxe ucheno' ka'yojo' uye'e ni kinom, usakin i upukin ni kuxule ta ka'kont'inijo' t'ok ni ut'ki' ta jinda artikulu, uyolin ni chajom ta ye'om i sakt'an i chajal mech'om i buya ta ni k'ajalinjo'; une uxe uyile'jo' ni k'ajalinjo' i tuspatanjo'; uxe uyilano' kachida uyoche ni tak'in, pinte'ak uyajti najye'junjo; i kachida uk'ine' uk'imbita. Ni kachida ubisanuba t'ok uyajpatanjo', kama'da uyajpatanjo' ajye'jun ka'tiki ni ajmandajo', uxe ti tuskan k'a unjek' A ta ni artikulu 123 ta jinda Jipom, en los términos y con las modalidades koyile' ni Jiptan ta Nojka' taj Patanjo' ka'chich ni upimi tuba ta ump'e patan tajtomp'e, ta ka'awili ajnik tomp'e t'ok ni ujuntal ajti, ni chajil ye'om i sakilt'anjo' i jini uyijo' ni intitusionjo' ke jinda unlipijipt'an u yile'; i

VIII. Ni Otot taj T'ibilajo', t'okni unats'ijbilesanjo' ajnoja ta kinjunjo' tau pete ni Nojkajo', uxe uchen ni jipt'anjo' k'inijo', jintuba uxe tipukinte ni uxe ti ute ta ye'om tama ni Nojkaj, ni Teromkajo' i ni Upambitkajo', uxe ti ko'lanjintuba ni tak'in ke' ya'uxe uyik'e'jo' ta jini upatan kaj i utich'e' ni toji'tani ke uxe

ti'binte naj nnojajo' ke mach uchejo' uts ni patan o mach uyik'i ti ute ni a ilki t'ok unejo', ka'chichjini tiki upete jinijo' ke ni ut'oxe'jo' .

Artículo 4. Ni yinik i ni ixik jin tomp'ejo' tupinte' ni jipt'an. Jinda umek'e' ni woyomjo' i ni uch'ijiba ta ni fa'milya.

Upete yebe ukinintan uyolaya ta uyile' kuneyo uchen ujuntuma, yuwi kani uchen i yuwi tupam ni número i ni noj uyajliba uch'oko'.

Upete yebe ukinintan uyolaya nilotaya ta ni utsile. Ni jipt'an uxe uyile' ni uti'kiba i kachida tuba ni u osinte ni patan ta utsile i koyik'e' ni bajka ya'mulujo' ta Nojkaj i ni teromkajo' ta be'ta tau pete utsilejo', ka'ni uyile ni unlip jipt'an XVI ta ni artículo 73 ja jinda Tuslomjipom.

Upete yebe ukinintan uyolaya ta ump'e uyajliba uts tuba uch'ijiba i utsil ajti.

Upete fa'milya ukinintan uyolaya tuba ajnik ump'e uyotot uts i jili. Ni jipomuxe uyik'e' ni uk'imbitajo' i utiklayajo' k'inijtakjo' k'a k'otik ta kua'uxe tiute.

Yokajlo i yokixch'ok ukinintan uyolaya tuba ajnikjo' naj upusik'a ta kua'tikuxkan, utsile, yeom utsilno'an tuba u chijiba u pete.

Ni ajmandajo', papjo i ajkininyajo' ukinintan ni udeberjo uch'ujnan jinda uyolayajo. Ni Teromkaj uxe ubisben ni k'inijtak tuba uyi'ben ajnik ni bich'ok i ni ejersisiu tul uta ni uyolayajo'.

Ni Teromkaj uxe uyik'e' numik ni yebejo' tuba utiklen ke'utik ni uyolayajo' ta ni bijch'ok.

Upete yebe' ukinintan uyolaya ta ochik ta ni kuxle i uch'a'ilk'ine' ni uk'imbitajo' i ni patan ko majnan ni Teromkaj ta ni be'ta, che'tiki ka' ni ejersisiu ta uyolaya ta kuxlejo'. Ni Teromkaj ujibe' ni mediu tuba ni uk'e'nesan i uchijiba ta ni kuxle, uchinen ni xibil kuxle tan upete ni uyik'e'jo' i ka'uyile'jo' t'ok utotoj ts'oninte tuba chajalk'ajalin. Ni jipom uxe uyile' ni ka'uyute tuba osintik i uchentiklaya ta kua'chichkajini ta kuxle.

Artículo 5. Ni'untu yebe uch'e' ch'ikpimintik jini patan ke'uyo uchemba, nukpatano', chono o ni patan ko na'tanuba t'ok uts, ajnik tutoja. Ni ejersisiu ta jinda chaja' ajti tok'a uxe tise'kan k'a ni judicial, jink'in up'ikti'binte uyolaya ta uloto, o k'a ka'jini uyili ch'unik, ili ka'ni ts'ibi ti jipt'an, jink'in ukirixben

uyolaya ni kaj. Ni'untu mach uxin ti mijkan k'a ujut upatan, jiniba uxe ti ute k'a judisial.

Ni jipt'an uxe uyile' kada Teromkaj, ka'amba ni kinom ke' k'ini ni ujuni tuba uchen patan, ni kache'da uxe tituleskamba tuba ch'imkak i ni ajmandajo' koxejo uyik'e'jo'.

Ni'untu mach uch'i ukokoj ben uchen patan sinke tojkak uts i sinke ch'imb intik uk'ajlin, ixkatiki ni patan ukokojyik'e'jo' ka' toji'tani k'ani ajmanda judisial, che'tiki uto'esan uts ni ukinintan ni lip'lajipom I i II ta ni artíkulu 123.

K'ani upatan kajba, tok'a uxe tibinte ukokojchen, t'ok ni koytle' jiniba jipt'anjo', tani xpatanjo' i ni ajmech'omjo', ka'tiki ni uch'o'olan ta upatan i'k'ajalinjo' i tani ut'i'sinte chaja, tajtoj o muku'. Ni patan ta utikbota i ch'uch't'an jimba uxe upimi kokojutik i matin, uxe ti tojkan jinijo' koyute utsjo' ka'chich uyile' jimba Tuslomjipom i ni jipt'ano' ke' ajnikjo'. Ni patanjo' t'ok kinjumba o ta kajo' uxe tikokoj ute i tojo ka' uyile' ni jipt'an i t'okni ka'chich jinda utich'e'.

Ni Estadu mach uch'i uyik'e' utik ump'e kontratu, kont'ini o woyt'an ko kinintan kua'uxe ti ute se'kan, ni sito o ni k'ini usite' uchaja' ajti ni yebejo' k'a kua'chichka.

Ma'chich tiki uch'i i'kak sip't'an baja ni yebe ukont'inesan uyajti o ankireskak o i'bintik unebaj iktan o pak'in mach uchen patan jini ukiniba, ik'patan o chono.

Ni kontratu ta patan tok'a uxe uk'atben uchen jinichich ka'akoli i jiyip'e k'in koyile' ni jipt'an, sinke utim'esan unjap ko ts'ibajtesan ajpata, i mach uch'i tim'eskak, ta ni'ump'e kua', ta ni mach uni'olin, ch'itan o sito ta kua'chichka uyolayajo' politiku o sibiljo'.

Mach bisintik uts ni kontratu, tuba jimba ajpatan, tok'a ukokojbinte uchinen ke'ya'anjo' ubet sibil, sinke jindaba utik ni ts'ibajtesia t'okune.

Artíkulu 6. Awile' ak'ajalin mach uxin ti ch'imkan tuba sakintik k'a judisialjo' o ta tojom, amenus koyile' kua'chichka mach toj, ni uyolaya ta uxtuli', ucherben ump'e tani, o ujak'esben uch'in ajti nikaj; ni uyolaya ta ulotjits'lanuba uxe ti ute ka'chich uyile' ni jipt'an. Ni uyolaya ta ilt'an uxe tikinintinte k'a ni Estadu. Tuba ni ejersisiu ta uyolaya osintik ni ilt'an, ni Federación, ni Estadujo' i ni Distrito Federal, ya'chich baja anjo' up'islan ubajo', uxe uchenjo ka'an uti'kiba i uchun:

I. Upete ni ilkan ajnik tuk'i' kachichka ajnoja, tankaj, luwar i ulotjo' nojkaj, estataljo' i munisipaljo', jin ta kaj i tok'a uxe ti ch'ujninte ump'e tiempo ka'chich uyolin ni kaj i uyile' ni jipt'anjo'. Ni ka' uchinkan nimba uyolayada uch'e'tiki ajnik najtiki ta pukintik.

II. Ni ilkan ko k'ajti'kinte ta yaki' kuxuleba i ni udatu untujo'ba uxe tich'ujninte ka'chich'an ts'ibi i t'okchich ka'uyolin uyile' ni jipt'anjo'.

III. Upete yebe, sinke k'ini uye'e kuneyo o uyile' uts katuba uxe uk'ine', uxe uch'e' ochik matin tuba ni u ilkan ta kaj, tuba usakinuba o tuba uto'esan jinchichda.

IV. Uxe ti i'kan kache uyoche untu tama ni ilkan i kache umech'inte uts. Jimba cherajpatanjo'da uxe tich'imkan tupinte' ni ajipomjo' ke're'iyuyi i mach ujup'uba t'ok ni'untu, i t'ok upatan ujuntuma, ta uk'atin i uch'e'.

V. ni machka ubliga'ujo' k'ini uch'ujnan ujuno' tan ch'uji'juno' tajpatanjo' tsiji'tusujo' i uchen publikajo' tuyak'o ni makinajo' ke' ajnikjo', ni ilkan ts'iki i tsiji'tusu tani uyile' uk'itom i kache usiti ni tak'in ta kajjo'.

VI. ni jipt'ano' uxe uyile kache'da ni machka obliga'uba uxe uchen publiku ni ilkan jinchich ni tak'in ta kaj ko yi'benjo ni yebejo' totojjo' o machtotoj.

VII. Ni mach uts'oninti koyilkan tube'ta ni ochiba ta u'ilkan kaj uxe ti i'binte utoje' utani t'ok ka'chich uyile' ni jipt'anjo'.

Artíkulu 7. Jin ts'ibajtesya ni chajil ajti ta ts'ib i achenpubluka ts'i'jo' tupam kua'chichka be'ta.

Ni'ump'e jipt'an ni ajmanda uch'e' use'in ile'kua' ni uk'atin utojki'tani ni ajts'i'jun o ajcheraj pimiljunjo', ni uajajben uch'a'il ajta taj cheraj pimiljun, ke mach ukininta k'en uxupiba ke ni respetu ta nijuntuj kuxule, ta ni utoj ajti i ni sis ajti kaj. Ma'chich tiki uch'i ch'imkak ni ajcherajpimiljun ka' ump'ek'imbata ta tani.

Ni jipt'an tamajo' uxe uyile'jo jiy'p'e kira six k'ini tuba machts'onintik ke' jin ump'e sukpekya jini su' ta ts'ibi'junjo', siko' miki naj chonojo', "chonjunjo'", ajpatanjo' i jini tojo'ajpatano' ta ni chono bajka ya'apasi ni ts'i'jo' subu, amenujo' ke' uye'e'o najtiki ni ukuch ta jinijo'.

Artíkulu 8. Ni ajpatano' i ajpatanjo takaj uxe uts'oninjo' ni ejersisiu ta uyolaya ni k'itom, ke pak'in jinda utik ts'ibi, mach'tok buya i uk'atin uts; peru ka'tok politikaba tok'a uxe uk'ine'une ni uyolayadaba nok ajt'ibilajo ta Nojkaj.

Upete k'itom uxe tiyilo ka'ump'e woyo't'an ts'ibi ta ni ajnoja ke' atiskibinti, jinuk'a uneba ukinintan ni patanjini ta uyi'ben uyina'tan se' jini uyajk'itom.

Artíkulu 9. Mach uch'i xot'bintik uyolaya tuba upekin ulot o uwoylanubajo ch'ijka' t'ok kua'chichkajini ke' uch'e' uk'ine'; jindaba sek' ajt'ibilajo tuba Nojka uch'e' uchen tuba ajnik up'alint'an tuba politika ta nojkaj. Ni'ump'e woyom bajka'an ts'ombajo, ukinintan uyolaya ta uchent'an.

Mach umaljut chinka, i mach uch'i jobintik ump'e ajunta o woyom ko kinintan uk'ajalin uchen ump'e k'itom o uye'e' kua'chikajini ke mach awo kama' untu ajnoja, che' mach awilbe tsukt'an jinda, ni k'inkak buyajo' o abi'tesan o uchen kache' awo achen.

Artíkulu 10. Naj ki'najo' ta ni Estadu Unidu Mexicanu ukininta uyolaya ajnik uts'omba tan uyotot, tuba ukinintanuba i uajapinuba t'ok, con excepción de las prohibidas por la Ley Federal y ni ch'ujujtak tuba uk'ine ni Ejersitu, Armadajo', Umuk' Ik'jo i Ajkinin Nojka'. Ni jipt'an ta upetekajo' uxe uyile ixkune uchen, kachkayo, kunek'ini i kabaluar uxe ti ik'bintejo' naj ki'najo uk'ine' uts'ombajo'.

Artíkulu 11. Upete yebejo' ukinintan uyolaya tuba ochik tama ni Nojkaj, pasin tama une, wawa'nak tan uka' i uk'exe' ukiji, sinke uk'inilna'tan ump'e jun ta ukininya, jun ta numik, jinchich ni uyilkan u otroj k'itom kok'ote t'ok. Ni ejersisiu ta jinda uyolaya uxe ti ajti tuk'i' ni ajnoja judicial, jink'in ajnik utani t'ok ts'imsa o sibil, i ni t'ok ajnoja ta toji'tani, k'a uchen toka ts'ita'eskak ni uyi'binte k'a ni jipt'anjo' ta k'exkaj, ajk'exkaj i upete ni utsilba ta ni Nojkaj, o tani ajtsoki't'anjo' k'ojojtakjo' ke' kuxujtak tan ki Nojkajla.

Kuaxuk'a ti sakinte, k'a kua'tuchi ta utsukiba politika, upete yebejo' ukinintan uyolaya ta uk'atin umajnankiji; k'a uti'kiba ta upimi kuxule uxe tisapinte ajkolanjo'. Ni jipt'an uxe uto'esana bajka ute i uyosenjo'.

Artíkulu 12. Ti Estadu Unidu Mexicanu mach uyi'ka k'aba' tuba ajtak'ini, ni pijnayajo' i kolakt'ok matinjjo', ni uche bale jini uk'ia ta otrojo' pipi' nojkajo'.

Artíkulu 13. Ni'untu uch'i bintik utani k'a yaki' jipt'anjo' ni k'a yaki' otot ta tsosajtanijjo'. Niuntu yebe o woyom uch'e' ukinintna jueru, ni ajnik ch'a'a

ujin t'ok k'en utojki' ke jini biktik k'a upatan kaj i ajnik kont'ini k'a ni jipt'an. Ya'antiki ni jueru ta jo'yan tuba toji'taniba i che' machka mach uts'oni nit'an ta militarjo'; ni tribunaljo' ta militarjo' mach'an uk'a, mach uch'i uno'esan umu' t'okni yebejo' ke mach'an ti Ejersitu. Jink'in ump'e tani mach ats'ombinti ut'an militarjo' ajnik untu alot ch'ili, ni ajnoja sibil uxe uyina'tan jimba tak'ijini.

Artículo 14. Ni'ump'e jipt'an mach uxin ti'binte uchen kua'yo tuba uts'ibajtesan katiba yebe.

Ni'untu uxe ti jajbinte uchajal ajti o jajbintik uka'jo', ni uyajti o uyolayajo', sinu su' tsik'i tupinte ni tribunaljo' ke' a uti najtiki, bajka utik kumpli ta ni utotoj ilkan ta ka'uxe ti ute i che'tiki ni jipt'anjo ke' ajupki najtiki t'ok ni uyute.

T'ok ni mech'tani ta ni ajts'imsa ukolan suku awile akokoj ik'e', anke k'otikt'ok, i anke ajnik k'en machka uyole' ut'an, kachichkamba tani ke' machto ili k'a ni jipt'an ajnikchich toj uts i uch'e' k'inkak ta ump'e tani ko yolinjo'.

Bajka umech'inte ni tani ta tusu sibil, ni toji'tani lixtuba uch'e' six ka'chich ni letraj o kache' uchinen ni jipt'an, che' mach ajnik jindaba uxe ti to'eskan t'ok upete unajtikil k'ajalin ta uyolaya.

Artículo 15. Mach uyi'ka ni jibile ta ni trata'u tuba k'exkak ajxuxlejo'politikujo', ni tuba jinijo' ajmech'lejo' ta keya'upak'in ajti ke' ya'i ukininti tan ni pa'is bajka uchi ni utani, ni uyajti tipatan sinch'imbijijo'; ni ta mult'anjo' o trata'ujo' bajka ujobin uyolayajo' kuxulyinikjo' uwina'tan k'a jinda Tuslomjipom i tan ni tr ata'ujo' tuba mulkajjo' ta ni bajka ni Estadu Mejikanu ya'an jup'u.

Artículo 16. Ni'untu mach uch'i ajnik ti jak'esbinte ujin, ts'isaya, bajka kuxu, juno' o bajka ya'ano', che'ti tiskintik ts'ibi ta ni ajnoja ke' yuyi upatan, ko yile' i utuse' uts kache' uxe ti ute ni patanjini.

Upete yebe ukinintan uyolaya ta kinintibintik uk'aba, ta ochik, ucha'num mech'in i usukin jinichiba jini, che'tiki uyile' ke mach kombeni'u, ka' ni uyile' ko yik'e' ni jipt'an, jini uxe uyle'jo' ni jop'ohti' ke' uti tuba ka'ni uyile' tau yute trata ni datujo', k'a ka'jini uyilkan uxe ti ajti uts nojkaj, ka'chichjini uyili kaj, simbak'it i utsile kaj o tuba ukinintiben uyolaya ta uxtuli'jo'.

Mach uch'i pa'sintik ump'ejun ta k'echom che'mach uchi untu ajnoja judicial i sinke ajnik ump'e su' o tak'i ta ump'e buya ke ni jipt'an utich'e' ke'jin ump'e tani, kajtiga'u t'ok utani kojajbinte uchajalajti i ajnik ni datujo' koyile' ke'

une uchi jimba mech'le i ajnik machka uye'e keni ajsu'kan une uchi ni mech'lejini.

Ni ajnoja ke' uyik'e ti ute ump'ek'ech'om judicial, uxe utiskun najsu'kan tuk'i' ni jues, sinke jiliknak i sinko yiktan ajnik tuk'i'. Ni mach ts'onintik ni najtikiba ya'an utojki' k'a ni jipt'an.

Kachichkamba yebe uch'e' uk'eche' ni ajxuch' jinchichba ora ke' ajnik uchen ni mech'le o se'chich jink'in uchi ni mech'le, awik'e' sinke jiliknak tuk'i' ni ajnoja ajnik nits'i i ajnik se'chich, ta ni Minijteriu ta Kaj. Uxe ti ute se' ump'e rejijtru se' bajka ak'eckhi.

Tok'a jink'in xik se'jo'ba, jink'in ti' ts'its ni tani ka'chich uchenen ni jipt'an i tupinte' six ti ilkan ke' ni ajmech'le uch'e' puts'ik antej ke bisintik kan ni toji'tani, upak'in i jink'in mach uch'i pasik kan ni ajnoja judicial k'a ni u'oriji, luwar o jini a uti, ni Minijteriu ta Kaj uch'e', t'okchich umandu, utiskun ti k'eckkan, ts'ikili i ili kua'uk'a uxe ti k'eckkan.

Che' k'ini se'ba o pulkak, ni jues koch'e' ni toji'tani ta ajmech'le se'chich uxe umech'in ni k'echom o yile' ko chaje' t'ok ni ujipom ta jipt'an.

Ni ajnoja judicial, tuk'itom ni Minijteriu ta Kaj i k'ani tanijini jinmech'le ta woyom, uch'e' uyile' kinintintik ni yebejini, t'ok ka' uyute tan ni luwar i k'in ko tich'e' ni jipt'an, sinke tim'eskak ta cha' chinjo'p'e k'ino', chinkakchich che' k'ini tuba utik ni ch'uch't'an, ni kinin yebejo' o uk'imbitajo' juridikujo', o jink'in ajnik ni bak'it ke ni ajmech'le puts'in k'a ni toji'tani. Jinda plasu uch'e' tim'eskakjo', upak'in i jink'in ni Minijteriu ta kaj uyile' ke ya'chich an ni tani ko yi'bi uchen. Upete kua'jo', ni ujiliknan tau pete ni kininya mach uch'i tim'eskak ta chink'a k'ino'.

K'a ni woyo' mech'le uts'oninte jink'in unumejo' ti muluknejo' uxtu o chintu o k'en yebejo', tuba uchen xuch' upete k'injo' o nimti, ka' uyile' ube'ta ni jipt'an.

Ni'untu ajmech'le uch'e' six tiwa'ats'inte k'a ni Minijteriu ta Kaj mas ta cha'chinjo'p'e t'ok jo'uxp'e orajo', plasu ke uch'e' bintik uchajal ajti o i'kintik tuk'i' ajnoja ta judicial; jinda ni plasu uch'e' k'e'neskakjo' jindajo' jink'in ni jipt'an uyile' ke' jin ump'e tani ta woyomlejo'. Upete ke machka mach uts'oni na jipitiba uxe ti ajti utojki' k'a ni jipt'an.

Ta upete ni jun ta ulajnikinjo', tok'a ni ajnoja ta judicial uxe uyik'e, tu k'itom ni Minitieriu ta Kaj, uxe uyile'jo' kabala'u uxe ti mech'inte, ni yebe o yebejo' ke' uxe ti k'echkanjo' i ni k'imbitajo' koxe ti sakinte, kejin tok'a uch'e' uchen ni utiskinte uchen, tuts'iktesan uts'osinte, ump'e akta k'alinchere, tupinte cha'tu tejtigujo' koyik'e ni machka kuxu tan ni luwar ujobinte o che' mach ajnik o machyolin, k'a ni ajnoja kochen jiniba patan.

Ni numsjat'anjo yiki mach uch'i jak'esbintik ujinjo'. Ni jipt'an uxe uyi'ben utoji'tani ni machka uchen kua'chichka ko jajben uchajal ajti alot i umike' jinichichbajini, kile' jink'in xik ik'i t'ok uyolin ta ni machka uchi tiklaya t'ok unejo'. Ni juez uxe uchinen ajta kada uxe ti k'ote t'ok jinda, che'ti i jink'in ukininan ni ilkan nutsu tok ni mech'le. Ma'chijitiki uxe ti iktinte nit'an ko kokochen ni umukt'an ko yile ni jipt'an.

Jinchich une ni ajnoja judicial ta nojkaj, tuk'itom ni ajnoja nojkaj ko yik'ben ni jipt'an o ajnoja ta Minijteriu ta Kaj tan ni kajo' tubajo', uch'e uyile' ta ochikjo' kua'chichka yaki' ilkan. Tuba jino'ba, ni totoj ajnoja uch'e' u u'uts ile' i k'alín ile kua'k'a uyute ni k'itom, uyilkan tiki, ni tipu ta ujupe'uba, katak unechich i ujiliknan. Ni ajnoja judicial ti nojkaj mach uch'i uyik'e' jimba tiskaya jink'in uyute asunta jinichichba pimi electoral judicial nojkaj, La autoridad judicial federal no podrá otorgar estas autorizaciones cuando se trate de materias de carácter electoral, ajchani, tak'inijo', sibil, ta patan o ajpatanjo', ni ma'chichtiki ni uchent'an ni ajmech'le t'ok uyaj jipom.

Ni Umuk' Judisialjo' uxo kinintanjo' jueso' ajch'ukom ko p'ine'jo', ta unikinuba se'chich, i k'a kachichkamba uk'eche'uba t'ok, ni k'itom tuba una'til p'isinubajo', bajka una'tinxe i kache' uchen uk'itt'an ni ajnoja, machka uyo uch'ukom judisial, uyi'ben una'tan uyolayajo' naj mech'lejo' i ta ni ajts'ibajteskan u akirixbintijo'. Uch'e' ajnik ump'e ts'ibi' lijtajo' tau pete jini uyile'jo' ni jueso' i ni Minijteriu ta kaj i che'tiki ni totoj ajnoja'jo'.

Ni jup'om ke' a ilki koch'e utik uxe uts'onin jini uk'atinte i ajtakats'iki uyik'e' ni jipt'anjo'. Ni resulta'ujo' ta ni jup'omo'da ke' mach uts'oni jindajo'ba, mach uxin tich'imkan ta buya.

Ni ajnoja ta patanjo' uch'e' uchen wawaw'ne ti ototejo' tok'a une uchinen ke' sam a uti ni uyile jipt'an ta kache' aj asia'u ni utsile i ta ajma'jo'; i uk'atin ye'bintik ni pimiljunjo' i junjo' k'ini tuba uchinen ke' a uti ka' uyile' ni jipt'an ta ajchanijo', uts'oninjo' jinda chich, i ni jipt'anjo' ke' ya'anjoba i ni ka'uyo uchen ts'ibi tuba ni ujobintejo'ba.

Ni ik't'anjo' ke' unume bik'i t'ok ujuniba uxe ti ajti chaja ta utsi'binte tuyak'olijtajo', i k'otik ti ji'kan uxe ti ko'kinte k'a ni aj jipt'an.

Tan ni sis ajti ni'untu ta Ejersitu uch'e uchik tan pipi' otot che' machyo uyum, ni ukokoj ik'e' pipi' majanjo'. Tan k'ini jo'yan ni militarjo' uch'e'jo' ochikjo' ta kachich amba otot, k'imbitajo', k'ux i kua'chichka uyolinjo', tanchich ni uyile' ni jipt'an ta ajjo'yan ta jinijo'.

Artículo 17. Ni'untu yebe mach uch'i uchen toji'tani tuk'ib, ni uts'ibe' buyajo' tuba uk'atin uyolaya.

Upete yebe ukinintan uyolaya tuba cherbintik ni toji'tani k'a ni trubunaljo' ke' ya'anjo' chaja tuba uchenjo' tan ni p'isk'in i ni ka'uyile'jo' ni jipt'anjo', uyoseno' ni ut'anjo' se'chichjo', ts'iki i ujuntuma. Ni upatan uxe matin, ukolanjo', tan uk'ajalinjo', mach uch'i ni utitiki judicialjo'.

Ni Otot taj T'ibilajo' uxe uyik'e'jo' ni jipt'anjo' koyile kache' uxe ti ajti ni kajjo'. Jichichba jipt'anjo' uxe uyile'jo' kache uxe ti k'inkan, ni kache' uxe uchen judisialjo' i ni kache' uxe uto'esan ni ts'ibajtesya. Ni jueso' tinojkajo' uxe uyina'tanjo ka' sek'en unejo' tuba ni kache' uyute i uk'alinte.

Ni jipt'anjo' uxe uchinenjo' kache' uxe ti ute ni p'inom ta buya. Tan ube'ta ni tani uxe ti kinintinte uk'inom, uxe ti ute ke' tojkak ni ts'ibajtesya i to'eskak bajka uk'atin mech'om judisiall.

Ni toji'tani ke' uyik'e' xupik ni kache'uyute oraljo' uxe ti ts'aykinte tan un'taya kaj najtiki ko un'tanubajo naj buyajo'.

Ni jipt'anjo' kajo' i ti kabilka'jo' uxe ti i'kan jinichich ni k'iniba tuba utik uts ni jek'om ta tribunaljo' i jinichich ukinkanjo'.

Ni Nojkaj, ni Teromkajo' i ni Dijtritu Yolo'kajo' uxoyiran ajnik ni patan tuba jipom kaj uts tuba ni kaj uxe ti irkan kache' ya'an tuba ump'e patan uts ump'e totoj patan ta ni ajipt'anjo'. Ukojom ta ni ajipomba mach uch'i six ts'ita' ka' ucheno' kojom ni Miniijteriu ta Kaj.

Ni'untu mach uch'i ajnik miki k'a ajnik ubet ta jimba pipi'yinik.

Artículo 18. Tok'a jini tani koyolin toji'tani miki ta chaja' ajti uxe ti ute nebjmikom. Ni luwar ta jinda uxe ubiji koxe ti' i'kan tuba tsupsintik ni tani i uxe ti ajti ts'ejejo'.

Ni sijtema ta toji'tani uxe utuse'uba tupam uts'ujliba ta uts'oninte ni uyolayajo' kuxuyikjo', ni patanjo', ni kinomjo' tuba chich, ni ye'om, ni utsile i ni alas ka'ump'e biji tuba sutwiniket a ts'ibin cha'num ni ajtoni'tani i achen ke' mach ni' sutwinik uchen mech'le, chinen ni tiklaya ko yik'e' ni jipt'an tubajin. Ni ixiktakjo' uxe utoje'jo' utani tan luwar jek'e jinchich tuba ni yinikjo' tuba jin jini.

Ni Nojkaj, ni Teromkaj i ni Xot'ki' Yolo'kajo' uch'e' uchenjo' um'pe mults'i't'anjoo' tuba ni ajtoni'tanijoo' k'a ni mech'le ta upatanjo' uch'i'tesanjo' ni toji'tani tabajka utojkintetani ya'ant'ok ni xibil patanjo.

Ni Nojkaj, ni Teromkaj i ni Xot'ki' Woyolkaj uxe uyik'e'jo', tan ni uyajtijo' ta up'ismuk'jo', ump'e ka'uyute ts'iki ta jek'tani koxe ti'binte jinchich uyi'binte ni cherajtani ta ump'e ajti ka' ni tani k'a ni jipt'an ta tanijoo' i ukinintan cha'jop'e t'ok chap'e jap ts'ikiba i ts'ita ta uxjo'p'e t'ok uxp'e jap ta ukuxule, bajka uyi'kan ni uyolayajo uts ke' uch'e' jimba Tuslomjipom tuba upete yinik, ka'tiki jini uyolayajo' tomp'e k'a jin ta yebejo' ta uch'ijiba a uti ti sajbinte. Ni yebejo' ke' mach ukininta cha'jo'p'e t'ok chap'e japba i sam uchi mech'leba ke ni jipt'an uyile' ke jin ya'an utojkibaba, tok'a uxejo' ti to'eskintejo' ta ochijo cha'num tan uloto'.

Ni up'elkan ni ka'uyute kada utuskiba ni ajmanda uxe ti ajti tuk'i' une ni institusionjo', tribunaljo' i ajnojajo' ke totojyuyijoo' uchen ni patan ta jek'tani tuba ni ajch'oktiklejo'. Uxe ti'binte ump'e p'ison ta ik'k'ajalin, kininya i uk'alinchinkan che' uyolin jini uchi, uchinenjo' ni kininya ts'iki i ni uyolin k'en ni ajch'oktikle.

Ni ka' usis'esките naj buyajo' uch'e' chinintik tuyi'kan jimba uyuteda, jink'in pak'in pasik uts. Tan upete ka'uute ts'ik'i ta ni ajch'oktiklejo' uxe ti chimbinte kache' uyajti k'a ni cherbintik sinjop'oiti', che'tiki ka' ni machka ni ajnoja ajnik ujuntuma jink'in utiskun ni jun i jini ukokoj ile' jiy'p'e uxe ni tojom. Jindaba uch'e' xik ti i'kan ats'its'ita' ka'chich ubixe uto'esanuba i uxe ti xupo uwoylanuba t'ok ni kaj i ts'isaya ta ni ch'oktik ajlo', ka'chich tiki uch'ijiba ta ni yebe i uk'e'nan uk'ajalinjo'. Ni mikomba uxe ti k'inkan jink'in mach uts'oni i t'ok uk'ini ts'ita' ke bintik, i jinda uch'e' bintik jini ch'oktikajlo' ko kinintan cha'jo'p'e t'ok chimp'e jap, k'a ni mach ubisoba t'ok ni kaj mech'e' ka' ump'e tani tsits.

Ni sentensia'ujoo' ta kinojkijilaba mejikana ke ya'an utoje' utani tunxe pipi' kajo'ba, uch'e' k'exkako' tik Nojkajla tuba uts'iktesan utoje' utani t'ok ni uyute ta uto'esanuba ka' uyile tan jimba artikulu, ni machka ya'an utoje' utani i

machjin aj ajti taj nojkajda t'ok utani nojkaj o ta utsil ajti, uch'e' bisintikjo' tukijijo' bajka tijo', Uk'eche'uba t'ok ni Trata'u Internasionaljo' ke' a uti tuba jiniba cherki'. Ni k'exom ta ni ajmijkano' tok'a uch'e' utik jiniba t'ok che' une uk'atinjo'.

Ni ajtoji'tanijo', enkasujo' i ni uyolin ko yik'e' ni jipt'an, uch'e' utoje' utanijo' tinxinjo' toji'tani nits'i t'ok uyotot, k'a sutwinik ajti cha'num tan ukiji ka' ump'e tiklaya ta kaj. Jinda ilkan mach uyi'binti jini ta tusu'mech'le i ta tiki otrojo' ajtoji'tanijo' koyolino' i'bintikjo' kininya utsjo'.

Tuba ni nebjamikom i ni uyi'kan ni tojom tama ni mech'le kont'ini uxe ti'binte otot ta toji'tani utstakjo'. Ni ajnojajo' kompetentejo' uch'e'jo' ujajben ni t'anjo' ni ajsubkanjo' i ni ajtojtani k'a ni mech'le kont'ini t'ok uxtujo', tok'a uch'e' ochik uyajjipom, ukokoj i'ben kininya machka ya'ano' tan ni toji'tanida. Ni najtikiba uch'e' uyik'ben ni otrojo' mikibajo' koyolin kinintintik taj une, kama'chich uyile' ni ajipt'an.

Artikulu 19. Ni'ump'e k'echom tupinte' ajnoja judicial uch'e' ti' numik exp'e k'in, ta jimba ratujo' ke' ajmech'le a i'ki tuk'i', che' mach ajnik kua' uyilbenet kaxkanachi jini uyilkan: ni tani ke' ujulbinte tuyak'o jini ajsubkan; ni luwar, kuax ora, k'injo' i kachka mu'u jit'ki utani, che'tiki ni ch'uch't'an ta k'aba' ke' a ilki ka uti ni tani um'pe uyute ke ni jipt'an utich'e' ka'mech'le i ke ajnik ni uyilkantjo' ke' ni ajsubkan uchi ni mech'le o tikli tan ni patanjini.

Ni Minijteriu ta Kaj uch'e' uk'atben ni juez kachika uxe ti k'echkanjo' jink'in otroj p'isinte mach mix k'en tubatoj jini uxe ti ute uye'e'uba naj k'echkan ta mech'bintik utani, ta uch'ijiba ni k'atinte, kininya ta ni kunu, ajsu' ta kaj, ka'jini tiki jink'in ni mech'le ya'an ti ts'aykinte o ya'binti se'intoje' tubachich ni woye'uba ni tanijo'. Ni juez uxe uyile' ke' nebjamijkak, ch'o'olwinik, k'ani ajmech'leba unume ti woyokna, ajts'imsa, ukokojk'echkan, mukomjo'', ajmin yebejo', mech'le ka uti t'okkunomjo', ka'tiki mech'le ts'its ke uyile' ni jipt'an k'a mach uyolin ajnik uts ukinintinte na'kaj, ni chaja' ch'ijiba ta ni kache' utuse'uba i ta ni u'utsile.

Ni ajjipt'an uxe uyile' kache' uxe uchen juez uch'e' uyile' uk'exe' ni uchaja' ajti ni yinik ke' ya'an t'ok ni buyajo'.

Ni p'isk'in tuba ilkak kachka uxeti kolobanjo' uxe ti nit'eskan uk'ini che' uk'antin ni ajts'aykinte, k'a che'chich ts'ibi uk'a aj jipt'an. Che' mach ase'in k'echki tan ni uxe uyi'ben utoje' utani aj jipt'an. Ni ajnoja bajka'an ya'an

ch'uju ni ajmech'le, ke' tama ni tsik k'in najtiki tich'iba mach uch'e' uyets' ili ta yolkindik t'ok ni mech'tani i koyile'jo' ni nebjamikom, o ni k'itom ta utim'esan ni tsijk'in tuslom jipom, uch'e' jok'bintik uk'ajalin ni juez tuba jinichichba ili tuxupin ni tsijk'in i, che' mach uyi'binti ni jun ka ilkiba tama xup'e oraba uteba, uyik'e' ti chajkan ni ajsubkan.

Upete buya uxe u bonk'atin ke ye'kak o ye'kintik luke uchi tuba bixik ti buya. Che' waxka ni uchi chektik ke a uti ni mech'le ke mach jin u sakinte. Che uch'e' xik ump'e k'itom jek'e, mach ajnik ts'ibajtesya ke ya'i uch'e' ilkak ni uk'e'nan, che' yojob numik.

Che' t'ok ni ute ya'iba ta uylkan ni uyute k'a ni mech'le tusu i ni ajsu'kinte ut'eje'uba ta jini uchen ni koji'tani o a i'ki tuk'i' otrojues ko k'atin ajyikt'ano', uyiktanjo' ni buya onto'o ni p'isk'in tuba pasik uts utoje' utani.

Upete ts'ibajtesya jink'in ak'echki o bajka'an miki, upete jak'eskinte ke acherbinte i mach'an kua'uk'a, upete jini utoji bajka ajni miki, jin ts'ibajtesya koxe ti to'eskan k'a ni ajipt'anjo' i net'e k'a ni ajnojajo'.

Artículo 20. Ni cherajtani uxe ti tich'kan i ili. Uxe uk'che'uba t'ok uti'kiba pukult'an, to'o uyile, woyom, utik'e' nits'i.

A. Tani uti'kiba tomp'ejo':

I. Ni cherajtani ukinintan upatan uchektesan ni a uti, umuke jini ajsenjo, uchen ke' ni ajcherajtani mach taj ko'lak che'kama'jini i ke ni ulajt'oxin k'a ni mech'le tuskak;

II. Upete nu'taya uxe ti ch'ije tupinte' juez, ke machuch' uyeben ni'untu ucherben upatan i umech'in ni aj subt'an, uch'e' utik ka' chaja i uts

III. Tuba ni utik ni i'kak ni toji'tani tok'a uch'imkan ka' su't'an jini axijo' ti mechinte tan ni buyajo'. Ni jipt'an uxe uyik'e' ni t'an bajka mach'an ni yikom i kan i ukatin kani jo bisan tuba ochik ni cherajtani najtiki, k'a ni ka'chichjini uk'ilna'tan najtikil mech'om;

IV. Ni ik'tani uyute tupinte' untu juez ke' mach yuyi ta ni kua'chichka jini najtiki. ni ye'kan ta ni uyilkan i ni k'imbita ta ilkak ke' toj ni tani uxe ti ch'ije tan kaj, xibi i oraljo';

V. ni ukuch ta ni ye'om tubaye'kintik utani naj subkan uxe uchen ni machka mu'uchen ni su', ka'chich uyije' jini jipt'an ta toji'tani. tomp'e uxe ti laj ajtijo' tuba uk'eche'ubajo' ni subom o jipom, ka'chijini;

VI. Ni'untu aj ik'tani uch'e' uchen ni kua'ti uyile'jo' ke ajnik'jo' ti buya t'ok kachichkamba ni tomp'ejo' sinke jindaba uye'e' ni otroj, uk'alinchinen upete k'ino' ni najtiki ta kirixt'an, jinichich tiki ko yik'e' jimba Tuslomjpt'an;

VII. Umpets' ati'ki ni buya ta ts'imsa, upak'in jink'in ma'ajnik machyo ta ni ajtoji'tani, uxe ti i'kan ut'anjo' najtiki tan ni uyilkan i yaba ni ka'uyute ko yile' ni jipt'an. Che' ni ajmech'le usapin tupinte ni ajnoja judicial, ujuntuma uk'ote i t'ok uyina'tan jini uchi, utiklaya tan ni mech'le i ya'an jini yuyi kua'uchen k'en tuba ucha'num ile' ni ajmech'le, ni jues uxe ujok'e uyubin utoji'tani. ni jipt'an uxe uyile' kune uxe ti'binte ni aj subkinte jink'in usapin utani;

VIII. Ni jues tok'a uxe uchoke' jink'in ajnik uk'ajalin ta ni cheraj tanijo';

IX. Kachichkamba uye'om ukininti k'a ubi'tesan ni uyolayajo' jinichichba une mach uxin ts'oninte, i

X. ni uti'kiba lixtu tan jinda artíkulu, uxe ti chinkan tiki tan ni jok'omjo najtiki ta ni cherajtani.

B. Uyolayajo' ta upete yebejo'ubinte utani

I. Uxe ti ilkan ke' mach uchi kua' che'machto ilka ni umech'le k'a untu jues keyuyi jini tanijini;

II. Uyile' o uch'ujnan t'ok uch'ijkibe. Jinichichba ora ka k'chki uxe ti ilbinte kok'a ak'echkinti i kamba uyolaya ta uch'ujnan uch'ijkibe, i jini mach uch'i ch'imkak ta uts'ibajtesan.

Uko'lan machnumik i uxe uyi'ben utojki' k'a ni jipt'an ta ts'imsa, upete t'anjo', bik'tesia o jats'jo'. Ni usube'utani sinke ulotin untu ajjipom mach uxin ti sapinte ka' ump'e su' totoj;

III. A ke' ilbintik kua'jini, tantu tu k'echkan ka'tiki jink'in k'otik tupinte Minijteriu Kaj o ni jues, ni a uti ko julbinte tuyak'o i ni uyolaya kolotin. Jink'in ni mech'le kont'iniba, ni ajnoja ta judicial uch'e' uyile' ke' mach ilkak uk'aba ni ajsub.

Ni jipt'an uxe uyile' kamba ni tiklaya uxe ti ajti t'ok ni ajtanijle, ni ujit'binte utani o na ilbinti kamba utani ko majnan ni tiklaya k'en tuba ni nini'k'itom i sakintik ni ube'ta tani ta ni mech'le kont'ini;

IV. Uxe tsisajbinti ni ajsubjo' i ni ye'tanijo koyile' uche' usubin, uyi'ben ni k'in ke ni jipt'an uyile' k'ini ta utik i utiklenjo' tuba ukinintan ni k'ote ta ni yebejo' k'a uyile' jini uk'atbinte, t'ok ni tanjo ko tich'e' ni jipt'an;

V. Uxe ti ilbinte utani tupinte kaj k'a untu jues o Tribunaljo'. Ni pukult'an tok'a uch'e' ch'ikpimintik jink'in ni ka' uyoilin uyile' ni jipt'an, k'a uyilkan ta kininya nojkaj, kininya kaj, kinintan ni ajts'ibajteskan, ajsu'jo' i ajch'oktiklejo', jink'in i'kak ni bak'it ta ni k'aba' uts ch'uju, o jink'in ni Tribunaljo' umech'in ke' ya'an kua'chichka ilijtak tuba u'uts ili.

Tan ni mech'le kont'ini, ni patan ke' a utijo' tan ni nini'k'itom uch'e' ukinintan jiyj'e ye'omtani, jink'in mach uch'i xik ti k'e'neski ni mech'tanti o ajnik bak'it tuba ajsu' o ajts'ibajteskan. Ni najtikiba sinke ajnik ts'ibajtesya ni uyolaya ta ajtanile ta up'ikti'in o ubuyajnesanjo' i uyik'e' ye'tani tuyak'o;

VI. Uxe ti i'binte upete ni ts'ibi't'an ko k'atin tuba ni jipom i ke utiklinte t'ok ni jit'tani. ni ujulbinte tuyak'o i uyajipom uch'e' ochik u mech'in nini'k'itom jink'in ni najtiki ya'an tajk'eche i jink'in uyile'jo' uch'imben ut'an o k'itom. Che'chich, najtiki ta ni unajtikilk'ote tupinte' jues uch'e' umech'in jinichichba ts'ibit'an, t'ok ni p'isk'in tuba uchen us ni ujipom. Ta jimba ratuda mach uch'i ajnik' ch'uju ta jini uchen nini'k'itom, jipi ayan ni utsil kua'chichka ili tichi k'an ni jipt'an jink'in une xik mixk'ini tuba jipch'ujnan ni a uti uts tani nini'k'itom i pak'in xikchich ust ti yekan ti pasinte tuba machu tsibajtesan ni uyolaya ta ujipom;

VII. Uxe ti ilbinte utani najtiki ko ts'iktesan chimpe mesjo' che' ni tani mach unum cha'jap ta mikom, i najtiki ta unjap che' ni tani unumsen jiniba k'in, jipi ayan ko k'atin k'en p'isk'in tuba ni ujipom;

VIII. Uxe ukinintan uyolaya ta ump'e jipom uts'an k'a uyajipom, che'jin uxe uyile' une dejde ni orajo' ke ak'echki. Che' machyo o mach uch'i ujoj'e' untu ajipom, dejde jink'in axi ti jo'kan tuba uchen, ni juez uxe uyi'ben untu ajipom ta kaj. Tiki uxe ukinintan uyolaya ke uyajipom ajnik topete ni cheraj jit'tani i kokino ajnik ta uchen jiyj'ets'ti koyolin, i

IX. Ma'chich uch'i jilikneskak ni mikom o tajk'eche, k'a mach utojka ni ajipomjo' o k'a kachichkamba majin tak'in, k'a mach toj ut'an ta yinik o ta kachich kamba otrojo' uyute ka' uk'ote t'ok.

Ni nebajmikom mach uch'i numik k'enk'in ke ka'ni toji'tani uyile' ni jipt'an ta tanijo' ke' ubisan ni jit'tani i mach uchi xik k'en ta cha'jap, jipi ayan ke utim'eskan k'ani ejersisiu ta uyolaya ta ujipom ta ni ujulben tuyak'o. Che' jindat'an ats'ikti i machto ilka toji'tani, ni ujulbinte tuyak'o uxe ti chajkan se' tixto uts'ik'e'jo' ni jit'tani, sinke unejo' kirix'ak tuba ukokojjup'e otroj p'isom na'tan.

Topete ni toji'tani ta mikom ke ukokojjupe'o ump'e toji'tani, uxe tsijkan ni k'in ta ni tajk'echom.

C. Tani uyolaya naj ts'ibajteskan o ni ajo'binti ukirixle:

I. uch'e' ni k'ajalin ta juridiku; xik ti ilbinte ta ni uyolayajo' ke' utiklen ni uyile ni Tusjipom i, jink'in uk'atin, xik ti ilbinte ta uch'ijiba ni jit'tani;

II. Chen tiklaya t'ok ni Minijteriu ta Kaj; k'a ch'imbintik upete ni ts'ibi't'anjo' o jinik'ini ta ye'om ko kinintamba, ka'chich tiki tan ni nini'k'itom ka' ni jit'tani, ke tsupsintik ni patanjo' koyolinjo', i ujup'e'uba tan ni mech'tani i ujup'e' ni ts'ibt'an ka' uyile' ni jipt'an.

Jink'in ni Minijteriu ta Kaj uyile' ke' mach k'ini tsupsintik ni patanjo', uxe uch'e' uk'alín ile' i upa'siben ni mach uyolin;

III. Uch'e', dejde ni patan ta tani, uchinen ts'ak i uchen uk'ajalin ta se'jo';

IV. ke' to'esbintik ni ts'ibajtesya. Che' xik ti ocheba, ni Minijteriu ta Kaj uxe ukokoj k'atin tsutskak ni xek'ita, sinke uyiktak ke' ni ats'ibajteskiba i ni acherbinti kua'chichkaba uch'e' uk'atin taajtomp'e, i ni aaj ik'tani mach uch'i uk'alín ni aajtojani ta jinichichba to'eskiba che oni uyili ump'e noj toji' tani.

Ni jipt'an uxe uyile ujit'kan se'jo' tuba utik ni toji'tani ta ube'ta tsutson ta xek'ita;

V. Tuch'ujniben ni uk'aba' i otrojo' ts'ibi't'anjo' ta yebejo' tan nimba uyute: jink'in machto uts'iktesa ujan ta ajt'ibila; jink'in xik ni tani ta kokojk'echkan,ajmin yebejo', mukom o o mech'le kont'ini; i jink'in tuk'ajalin ni ajcherajtani xik k'ini tuba ni kinintintik, ujipch'ujnan upete ni uyolayajo' ta ujanuba.

Ni Minijteriu Kaj uxe uyik'e ni lotaya ta ajts'ibajteskan, ni akirix'eskintijo', ajsu'jo' i upetejo' machka ya'anjo' tama ni jit'tani. ni juesjo' uxejo' uch'ukjutin ni uyutejo' ta jinda upatan;

VI. Uk'atin ni ukinintinte utsjo' i uk'imbita utsuts tuba ni ulotaya i to'esbintik ni uyolayajo', i

VII. Ubuyajnesanjo' tupinte' ajnojado' ta judicial ni unajyesi ni Minijteriu Kaj tan ni nini'k'itom ta ni tanijo', ka'chich tiki ni jini a uti ch'uju, mach ejersisiu, uyiktan ni uchen tani o utajkolesan ni ujit'kantani jink'in mach kolak ch'a'a'ujin ta ni uto'esbinte uts'ibajtesya.

Artíkulu 21. Ni unini'k'atinte tuba ni tani sek ni Minijteriu ta kaj i ajk'echomjo', ya'uxe uchenjo' jini uyile'jo' ajnoja ni ya'an jimba ratu.

Ni ejersisiu ta kachka uxe uchenjo bajka ya'an tribunaljo' ke uxe uyile' Minijteriu ta Kaj. Ni ajipt'an uxe uyile' kuaxuk'a t'ok untu uxe uchen tan bajka'an uxe ti ajti bajaka an ajnoja judicial.

Ni ukokojjupkan ta ni tanijo', uto'eskan i ujiliknan jin tubajo' i jintuba ni ajnoja judicial.

Che' yo'oxe ti i'binte utoje' utani k'a ni kachijda uxe ti ute tuba utus ajti ta ajmandajo' i ta ajk'echonjo', ni jini uxe ti sujti toji' tani, uxe tik'echkan tuba cha'uxjo'p'e t'ok cha'uxp'e orajo' o patan tuba p'i'kaj; peru che' ni ajmech'le mach utoje' ni umulta ke' jin a ik'binti, uxe ti k'exkan jinda k'a ni k'echom, ke mach uxin ti ti'nume ni'ump'e ta cha'uxjo'p'e ta cha'uxp'e orajo'.

Che' ni ajmech'le ta ni ajtuspatan ta ajmandajo' i ta ajk'echon xik ajpatan, patan da k'inijo', mach uch'i xik ti'binte utoje' ni tani t'ok multa k'en ke' mach utojka k'en ump'e k'in.

K'ani ajpatanjo ke mach'an utojkibajo', ni multa ke' ukokoji'binte k'a unlip ta ni tuspatanjo' ajmandajo' i ta ajkajtejo', mach uxin ti tits'nume ta jini up'iski' ta ump'e k'in ta utojkiba.

Ni Minijteriu Kaj uch'e' uch'imben yajin i uyilben tuba ni ejersisiu ni uyute toji'tani, tuba utik kama' uyile' ajipt'an.

Ni Ch'unik ta Nojkaj uch'e', t'ok jini usapin ni Senadu kada kua'chichka, usapin ni bajka uchen patan ta ni Korte Penal Mulka.

Ni ajkininkaj jin upatanjo' an tuk'i' ni Yolo'kaj, ni Dijritu Nojkaj, ni Teromkaj i ni Upambitkajo', k'a uchenjo uk'ajalinjo' k'a mach utik ni tani; ni nini'k'atintik i sakintik tuba totoj utik, k'a utik kama'an i utoje' utani, k'a che'chich ts'ibi ya'an tuba uyile' ni jipt'an, tan p'ismuk'jo' ke jinda Tuslomjipom utich'e'. uxe ti ute kama'ilki najtiki k'a che'chich ts'ibi, k'a chinintik jini uxe ti ute, k'a uch'e' utik, i utik uts, kama'ts'ibi; mach usukpekín ubajo t'ok ni uyolayajo' uloto' che' uyile' ni ti Tuslomjipom.

Ni intitusionjo' ta ukininya kajo' uxe ta upimi kaj, ts'onintik uts i kama'untu ke yuyi. Ni Minijteriu Kaj i ni intitusionjo' ajk'echom ta uxp'e utuslanjo' ajmanda uxe uchenjo' tomp'e patan tuba uts'iktesan kuauxe ti ute ta ni ajkininya ta kajo' i utuse'jo' ni jit'i'patan ta Nojka ta Ajkinin Kaj, koxe ti ajti t'okni k'itom ts'ita':

a) Ni utuskan ta yakintik, ochik, tuskak, ko'lak, chinen biye yuyi, i uts'pasik i ko'lak che'en yebe tubajo' ajkininkaj. Ni ti ute i ch'ijik jinda patanda tuyak'o Yolo'kaj, ni Dijritu Nojkaj, ni Teromkajo' i ni Upambitkajo' bajka jin uxe ti i'binte.

b) Ni otot ta ni uchumliba ta ts'ibi't'anjjo' taj ts'imsajo' i ta yebe tuba ni intitusionjo' ta ajkininkaj. Ni'untu yebe uch'e' ochik ta ni intitusionjo' ta ajkininkaj che' machto axi ti'binte ujun i ts'ibi ta jit'i'patan.

c) Ni utuskan ta politika kaj jini use'in ilben ni ucherajpatan ta tani.

d) Uxe utsupsen ni upatan ta ni kaj ko tiklen, tantamajo', ta ni jit'tani ta uchinen ke' apasi uts ta ni politika' ta utusben ta tani che'tiki ta ni intitusionjo' ta ajkininkaj.

e) Ni tak'in ta tiklaya nojkaj tuba ni ajkinin kaj, u iskilan nojkaj uxe tojo ni ukiji nojkaj i upambitkaj tuba six ti i'kan ta jinchichdajo'.

Artíkulu 22. Ukolan suku ni toji'tani t'ok chimo, ta chunujits'kak, maljut chinom, jot'om, ni jats'jo', kunom t'ok te', ni kua'chichkaba k'ejpaya, ni multajo' k'enjo, ni uajbinte uk'imbitajo' i kachichkamba otro toji'tani ke machto u'ka i ti'olojo'. Upete tani uch'e' xik p'isi ka' ni mech'le ko yi'binte i ni utsil jutidiku Toxi'.

Mach uch'i' ilkak ke' ach'imbinti upete, jini ukinintan tuba kachkajini a ilki ke tuba utoje' utani jini uchen debej, ni jink'in uyile' ajnoja judicial tuba tojkak upatanjo' winik ke ut eta ni ik'patan ta tani. Ma'chich uch'i' ilkak ke'ulaj

ch'imbinti k'a utan ni ajnoja judicial jini luke ukinintan xuch'u ulajch'i che' kama'uyile' ni artíkulu 109, uxe ti i'kak tuyak'o Teromkaj ta jini ukinintan tubachich i ke' uch'e' iktintik tuba uxupiba k'a uch'e'e ajnik i utik, jini luke ukinintan ya'an tuk'i' uxe ti i'kan tuba i'bintik utoje utani. Che' jini luke ukinintan mach ni'an tuba mach uxe uchen mandaj ya'uxe una'tan ats'its'ita' kama'ya ts'ibi che'da tuba ajipt'an:

I. Uxe bajka uchen patan i ujuntuma ta ni irintik utojtani;

II. Uxe ti ute jink'in che' tan umech'le t'ok ulot, o jink'in mach uyikta ajnik utse, mukom, ajxuch' ximbili'jo' i ajchon yebejo', kama'da luke ukinintan ulajch'ij:

a) Jini luke ukinintan kua'chichka jini, t'ok umech'le che' machtoj uyilkinte jiy'p'e uk'ini uxe utoje' utani, ke ya'ajnik k'en kua' k'och'e' ilbintik luke uch'i mach che'en uch'i.

b) jinijoj' ke mach jin k'imbitajoj', mach t'ok utani, ke jini jin ak'inke o a i'ki tuba umuke' o axabinti luke ya'an tuba umech'le, che' jinchich i jink'in uwoye'uba t'ok k'en luke a ilki najtiki.

c) jini luke ukinintan uch'e'jo' uk'ine'jo' tuba ni a i'ki tuba ajmech'lejo' k'a uyuxtuli', che' ni uyum yuwichich jiniba i mach uts'ayki kua'ni ajnoja o mach uchi kua' tuba mach utik.

d) jini luke ukinintan a pipi' i'binti tuk'aba' otrojo', peru ajnik k'en kua'tuba ilbintik ke' jin a ch'imki tuba mech'le uchini uts, o tuba ajmech'le much'ujoj' i ni ajtojtani t'ok jinda utani unumsen uba ka' uyum.

III. TUpete yebe ke' uyilkan ke unikinte uch'e' uyik'e' tak'in tuba uye'e' kada ute jini luke ukinintan utschich luke uxe uchen utschune k'a che'chich uyilkan ke mach uch'i tuba chinintik ke' ukinkan uk'inan mach uch'i ch'imbintik jini ukinintan.

Artículo 23. Ni'untu ump'e toji' tani uch'e' ajnik uxp'e luwarjoj'. Ni'untu uch'e' bintik utoje' cha'pets' jinchichba tani, ya'chichjini tan ni mech'tani chajkintik o bintik utoje utani. Mach uch'i utik ni chajom t'okni k'itomjoj'.

Artículo 24. Upete yinik uch'e' uts'onin kachichkambayo i tuba uchen ni cherajbuk'a, k'inti'ya o ucherben ujobile koyolin, tok'a ke mach utchen ump'e tani o ke jini mach uyik'i utik ni jipt'an.

Ni Otot taj T'ibilajo' mach uch'i uchen jipt'anjo' kochen pro'ibi kachichkamba ch'u'ult'andios.

Ni patan ta uch'u'ult'andios ta uk'ajalin kaj uxe ti ute tan ump'e ch'uj. Ni machka machka uyute pitiba uxe uts'onin jini uyile jipt'an.

Artículo 25. Uxe uyile' noj Teromkaj uchinen ich'ijiba nijkaj tuba uyile' k'a ajnik jiniba tsiki i ko'lak che'en, k'a numik uts ni nojkaj tuba jipt'an tuba uchenjo' k'a uts ajnikjo' utiklen ubabajo' tuba uch'ijiba tak'injo' i tuba ajpatan i ump'e uts luke uyile' tilkintik uts uyochibajo' tak'in i k'en k'och'e' jink'in tuba numik uts k'a uyina'tan ubajo' t'ok ulot yebe ulot k'a ulotinubajo' t'ok kachkajini che'chich ni t'ok ajts'ujilbajo' k'a che'chich uch'e' numik uts che' uyile' ni Tuslomjipom.

Ni Teromkaj uxe utusepatan, uxe uchinen, k'o chen utuse' uts uxe uyeben k'ajalin ta patan t'ok tak'n tuba noj kaj, uxe ubisan ni uyute uts ni utusben upatanjo ke u k'atin k'a p'oyelesan tuba upete ká machuch'e' pasik uchen kua'chikajini ke u yek'e jinba aj tuslumjipom.

Ni uchijiba tak'in tuba nojkaj k'a xikjo'dok t'ok upitoni' uloto, tuba yebejo', tuba yebe uloto', o tuba yebe uya'in, mach ts'ita' utani tuba uchinen upatan t'ok tak'in k'a uyik'e' ni uchijiba tuba nojkaj.

Ni tubajo' yebe uxe ti ajti tu k'ib se' uchen jinichich tuba, bajkaan u wina'tan ke uxe ti ibinte bajkaan ti artikulo 28, bajka'an unxot' u chimp'elib tuba aj tuslumjipom, k'a ajnik t'ok aj mandar tuba nojkaj se tuba k'a u ch'e u chinen tubajo'b ni bajka'an k'a ok ni kuaxuk'a jin uyek'e.

Che'chich uch'e ochik che'chich o t'ok ni tuba aj ts'ujilba i u yikib'lotjo'b k'a ninte' t'ok ni aj jipt'an, tuba u noje i u tuse' bajka'an ni a yakinti tuba chijiba.

U'emila uchininte tuba k'a tomp'e t'ok an ajts'ujilba i k'e'nak uxe ti i'binte k'a unoje'jo' ni uyototi ajpatanjo' k'achich tubajo' ajts'ujilba i uyaki' loto', tuba utak'ini uk'echkanjo' tuba ni kachka uxe uchenjo' ke' uxe uyile' luke ukinintan yebejo' i uk'ine'jo' ni tuba chich upete, ni t'ok utak'ini uk'e'n nan ukinintan uyik'e' ni te'e.

Ni jipt'an uxe uyile' kache' uxe uyiktan xabintik k'ase' uwoye'ubajo' i uk'e'nesan upatajo' t'ok utak'ini tuba ajts'ujilbajo', ni tuba ajki'najo' i ajwoyo' patanjo', ajke'nesajtak'injo' ajki'najo', uyototi ajpatan jini ya'an tama bajka an k'en o

sek'en jin tuba ajpatanjo i upete, o upetechich uwoye'ubajo' ni ajts'ujilba tuba uk'e'enesan, upukin i uk'imbita i luke k'en uk'inkan.

Ni jipt'an uch'a'ilesben ujin i ukinintan ni patan dok tak'in i luke uchenjo' yebe i uyik'e' kachika uxe ti ute k'a uk'ine'jo' ni tuba ajyakibijo' k'a uyik'e'jo' tuba uch'ijiba tak'in ti Nojkaj tuba ni uxupiba uyile' aj Tuslomjipom.

Artikulu 26.

A. Ni Teromcaj uxe u tuse' unp'e ni jit'i'patan tuba u chinen cha'ajtak tuba u chijila nojkaj ke u yiktan uts, i u nikinubajo'b, kolak ya'i i tompe ajnik u chijiba tuba nii tak'in tuba ni a juntu chajkintik tuba u politika aj ts'uj i cultural tuba ni nojkaj.

Ni uxupiba tuba tuskan nojkaj ke ya'an tama Tuslomjipom uxe uyile' tuba chinintik. Ni ajchininte uxe ti ute chajajtak. Kach'uj ke ujup'uba tuba ni tojiyp'e tubajob aj ts'ujilba uxe uch'uch'in uk'upiba i luke uk'atin ni ajts'ujilba k'a ajnik tama utuskiba i tuba kua'chikajini tuba uch'ijiba. uxe ti ajti utuskiba nojkaj uchijiba machika uxe ti ajti uk'eche' lubujnojom ni kua'chikajini tuba ni Uchen upatan uts tuba upete Nojkaj.

Ni ajipt'an uxe uyilben Ajmanda tuba k'a uyik'e kachida uxe ujup'euba titiklaya i uchinen uts ajkiji tama ajii'i'patan tuba nojkaj tuba utuskiba Chajajtak i uyilkan tuba uch'e' uchen, i kinkak i bisintik i iikak uts ni utuskiba i che'chich tuba kuachikajini tuba uch'ijiba. Che'chich uxe ti ilkan ni uloto' uts'onin tuba ubisiba ni tusom i ni uk'echiba k'a ni tuba ajmanda tuba ajipt'an tuba yolo'kaj k'a uch'e uyile' k'ach'uj anke luke uyile'jo' t'ok ni kachidamba ni ka uchenjo' i kayikjo' ulaj chenko' k'a bisintik.

Jini ajit'i'patan tuba ajtusom chajajtak, ni otot taj t'ibilajo' tuba tomp'e uxe ujup'e'uba jink'in uyile' ajipt'an.

B. Ni teromkaj uxe ti ajti t'ok unp'e jit'i'patan tuba nojkaj k'a ubkak i ilkak i irintik uts jini luke uwoyi machuxin upipitile kachikajini. Tuba ni yolo'kaj, teromkaj, dijritu ta nukaj i pamkaj, ni uwoyom ya'an ni ti jit'i'patan yoxe ti k'inkan lubujnojo ta tuxupiba luke uyile' jipt'an.

Ni u patan u yele' kachida uxe tinume i uchinen kachidajo uchenjo' jini jit'i'patan uxe ti ajti tu yak'o ump'e ya'antama t'ok ajuntu uxe tinume uxe uchinen i uchinen kachika' jochen, o juntu i luke ukinintan a juntu t'ok kama luke uch'e uchen i kama'uchen trebe tuba mach uchen upete ni ts'ita ni u

tuse', ni cherajtani i upukint'an tuba pete ni luke uwoyi ke uxe uchen i uyik'e ka chinintik uts.

Ni ya'antama uxo uwoye'ubajo' t'ok uxowoye'ubajo' t'ok jo'tulot, untu uxe ti oche ka' ta Ch'unik ta jinda i tubachich ni ya'antama; ni uxe ti i'kanjo' k'a ni jinichichba Ch'unik ta ni Yolo'kaj tuba Nojkaj t'ok uts'onben tuba Ch'obolotot ta senadorjo' o jinda orajo' ch'euba tuba ik'patan chun ajnik tuyototi'cherajipt'an tuba ti unte'jo'.

Ni aj jipt'an uxe uyiktan uchumliba ni uwoyeubajo'b i kachika uxe ti ute tuba ni jit'ipatan tuba nojkaj k'a úbkak i ilkak i irintik uts jini luke u woyi k'a che'chich ilki t'ok najtiki ni uch'e ochik i u'kak, pete kama' chich'an, luke uxe ti ute che'chich a juntu uchen; jini luke a i'binti uchen uxe uts'oninjo' ni machika ya'an tok uwoylubajo' tuba ajmanda, i jiy'e uxe ti i'binte luke uk'atin.

Jini machika uwoylubajo' tuba ajmanda se' uxe ti ts'ejkan machika uchen kuachikajini i yuyi ke machuch'i uchen i mach uch'i sujnik uch'e' kuachika upatan, o kuachika i'binti uchen o ik'patan, t'ok machika machu tojo kua ti intitusión tuba baja ukinkan o sakintik, luke uxe ti ajti tuyak'o i uts'onin luke uyile' ti chimp'ili' che'da ti tuslomjipom.

Artíkulu 27. Ni uyum ni ka'jo' i ja'jo' jinichich ni ya'an tan uka' p'isi ni nojkaj, jin uxe tuba une ni Na'kaj, ni jini ukinintan umuk' ta uyi'ben o usijben ni machka uyoilin uyi'benjo', uchenjo ni ni uyum yiki.

Ni jipka'jo' tok'a uxe ti ute jink'in uxe uyi'ben uch'ije ni kajo' i t'ok ni utojkiba.

Ni Na'kaj uxe ukinintan upete k'in ni uyolaya ta ukokoj jup'e' ni uyum yiki ka'ni uyile uyoilin ni kaj, che'tiki ka' ni upa'sibinte ujuni, ta uch'ijesan kaj, ni uk'inkan ni k'imbata ta jamilejo' uch'e' ta ch'imkak, t'ok jini kua'uyute ta upukin uts ni up'och kaj, ukinintan uyajti, ukininta uch'ijiba tomp'e ta ni pa'is i ni uto'esanuba tni uyajti ta ukuxle ni bitkaj i nojkaj. Ta jini ute, uxe ti ilkan ni p'isom k'ini tuba utuse' ni baja uxe ti ajti yinikjo' i uyik'e utsjo' k'imbatajo', uk'inkanjo', ni ch'ujujo' i kada uxe ni ka'jo', ja'jo' i te'ejo', ta utik upatan kajjo' i tuse' k'ajalin i upa'siben ujuni ni tsiji'kaj, ukinintinte, uto'eskan i uch'ijesan ni utinxina kaj; tuba ukinintan i utsutsin ni uto'an jamilej; tuba ni upatan ni nojka'jo'; tuba uc'e'jo', tan ni ka'uyile' ni tusu' jipt'an, ni utuslanubajo' i uk'ine'jo'unte'jo' ni ejedujo' i bitkajo'; tuba uch'ijiba ni bit ka'jo' ti kabilkaj; tuba k'e'neskak ni pik'ibi, ta ni bek'etjo', ta ni pik'te'ejo' i tani patanjo' ko yik'e'

tak'in tan ni bitkaj, i tuba mach iktintik ti tsupsinte ni k'imtajo' ta jamilejo' i ts'ibajteskak ni ka'jo' koch'e' kile' tan ni ts'ibajtesya ta kaj.

Tuk'i' ni Na'kaj uk'ine' tajtoj tau pete ni u ilik'i te'ejo' ta ni uxoyma kontinente i ni wawa'ni'jo' yabanab'jo' i ta ni ijlaajo; tau pete ni ats'amjo' i pupukjo' ke' ajnik mikjo', yelomjo', pusu o bajka upinkibanjo', kotuse'jo' ch'ujomjo' yini ka'ni uulot ni ka'jo', ka'ni mineraljo' bajka upa'sinte ts'itsilpali'jo' i metaljo' ko k'inkan ta ni indujtriajo'; ni yasimentujo' ta pitsil ji'tunjo', ta ats'am i jema i ni ats'amjo' kotusuba t'ok ni ch'och'elja'jo' ta nab'jo'; ni k'ambitajo' ka utijo' ta ni ujobinte ni nokji'tunjo', jink'in ni upa'sinte uk'inilna'tan patanjo' yabaka'jo'; ni yasimentujo' ta mineraljo' o jini uxupojo' ta ni be'tajo' ke' uch'e' k'inkak ka' ni uyi'ben umuk pik'ibijo'; ni yiyikja'o ta tsitsil mineraljo'; ni ik'ik'ja'o i upete ni kasos ta idrojenu tsits'jo', ja'jo' o yowoxjo'; i ni ajti ke' ya'an tupam ni ka' ta nojkaj, tan uno'an i ka' uyile' ts'ibi't'an ni Uyolaya Mulkaaj.

Jinituba ni Na'kaj ni ja'o ta nab'jo' tan uno'an i utim'an i ka' uyile' ni (*ni; sic* DOF 20-01-1960). Uyolaya Mulkaaj; ni ch'och'elja'o tamajo'; ni pa'jo' i to'ojo' ko pipiy lotlanubajo' o kajunpets' t'ok ni nab'; ta ni ch'empa'jo' tama ko tusuba ujuntuma ke' ajnik nutsu tajtoj t'ok ni yokja' sekitu; ta ni yokja'jo' i ni unimiba tajtoj o mach tajtoj, dejde kabala'u uti'kan ti ute ni najtikil ja' ke' pak'in anjo', tujijipti o k'enjo', ajta bajka upasejo' ti nab', pa'jo', ch'empa'jo' o to'ojo' uka' na'kaj; ni yokja' ko pipiy numejo' o ats'its'ita'jo' i ni unumibajo' (*unumibajo'*, sic DOF 20-01-1960) tajtoj o mach tajtoj, jink'in ni bajka unume jinijo' tan upete uno'an o unts'itas ta unejo', uch'imkan ta uxupiba ni ka' na'kaj o chap'e ukiji woyojkajo', o jink'in numik ta ump'e ukiji woyolkaj ta otroj o uk'a'sen ni ujoj'tm ta ujek'e' ni Yolo'kaj; ta ni pa'jo', ch'empa'jo' o to'ojo' ke' jini uchijijo', ajliba o bijijo', ajnik krusa'u k'a ni bojte' ta ujek'e' ta chap'e o masjo' ukijijo' o tantama ni Nojkaj i ump'e pa'is nits'i, o jink'in uxupiba ta ni bijo' uch'e' ta uye'e' tantama chap'e ka' ta na'kaj o ni Nojkaj t'ok ump'e pa'is nits'i; ni ta manantialjo ko top'o ti' nab'jo', ajtijo' maritimujo', ubijijo', uchijijo' o bijijo' ta ni pa'jo', ch'empa'jo' o to'ojo' uka' na'kaj, i jini upa'sinte tan minajo'; i ni ubijijo', uyajliba o ubiji ta ni pa'jo' i yokja' tamajo' tan uno'an ko yile' ni jipt'an. Ni ja'o ta yabaka' uch'e' xik chajal pa'sintik k'a ni patanjo' utikjo' i uch'e'jo' ni uyum ni ka', jink'in uk'atin uyolin ni kajba o ts'ibajteskintik otrojo' ke' k'inijo'; ni Ejekutibu ta Nojkaj uxe uch'e' upa'siben ujuni ta upa'sen i uk'ine' i ka' tiki uyle' kamba ajti ke' mach uch'i nikintik, che' tiki ke' tuba ni otrojo' ja'o uyum ni na'kaj. Kachichkamba otrojo' ja'o mach ya'an jup'u tan ni numeru najtiki, uxe ti chinkan ke' jin tuba jini ka' k'a ni tuba uchen ankirak o tan ni machka upojlen tan uch'ujiba, che' k'otik ti u'kan ta chap'e o masjo' ka'ba, ni uch'imkan jindaba ja' uxe ti chinkan ti k'ini uk'a kaj, i uxe ti kolan tuk'i' ni kua'uyile' jiniba otroj Teromkaj'.

Ni ka' uyile' ni cha' jekbits'ib najtikiba, umuk ni Na'kaj jin mach utilka i mach uxup i ni ujoj'in, ni uk'ink'an o ni uk'alín ch'imkan ni uk'iniba ko yilkan, k'a ni yikijo' o k'a ni kajo' tusujo' ka'ni uyile' ni jipt'an mejikanajo', mach uch'i utik che' k'ini utik ump'e tust'an, koyik'e' ni Ejekutibu ta Nojkaj, kont'ini t'ok ni tust'an i ka' uk'atin ke uyile' ni jipt'anjo'. Ni tust'anjo' k'alín ajno ka'ni ta patanjo' o patan ta ts'ibajtesya ta ni mineraljo i ni pupukjo' ko yile' ni jekts'ib chimp'e, uxe ti ts'ita'eskan ni uyute i uye'kan ta ni machka uyutejo' o uch'e' utikjo' dejde jink'in uch'e' utik, ts'ejechich une ta ni k'in ke' a i'ki ni patanjini, i che' mach uchinka utsba uxe ti jajbinte jindaba. Ni ajmanta ta Nojkaj ukinintan umuk' ta uyik'e' ni ukolo' na'kaj i usukinjjo'. Ni ilkanjo'ba uxe ti ilkan k'a ni Ejekutibu ta ni kua'jini i kune uk'atin ni jipt'an uyile'. Kile'la ni kas i ta ni karburujo' ta idrojenujo' ts'itsjo', ja'jo' o yowoxjo' o ta mineraljo radiuktibujo', mach uxin ti i'kan permusu ni kontratujo', ni ma'chich uxin ti ajti ni machka a i'bintijo' i ni Na'kaj uxe ubisan ni ujoj'ben ni ujutjinijo', ta ni ka'uyile' i utich'e' ni Jipt'an ta Tuspatan jini. Jimba sek'en tubachich ni Na'kaj uk'e'nesan, Ubisan tutuja, uyine', upukin i ukinintan k'en ni enerjia elektrika ko kinintan tuba uchen uyik'e' ni patan ta kaj. Ta jinda be'ta mach uxin ti i'kan permisujo' sek' yikijo' i ni Na'kaj uxe uxe ulajk'ine' ni k'imbitaljo' i kua'ukinintan ni te'ejo' ko k'inilesan tuba jini yo'uchenjo'.

Jintiki tuba ni Na'kaj ni uch'e' uk'ine' ni kombujtiblejo' ajtsimsajo' tuba uchenjo' ni enerjia ajtsinsaj i ni uchen ajnil p'isi ni uk'inkan t'ok otroj k'inomjo'. Ni uk'inkan ni enerjia taj tsimsa tok'a uxe ti kinintinte tuba sis'eskontik untu.

Ni Na'kaj uxe ukinintan umuk' tan ni sonajo' ta tak'in tajtomp'e ajnik piti tan uka' nab' i jin nutsu t'ok ijnda, ni uyolayajo' ta unojkaj i ni bajka uxe uchenpatan koyile' ni jipt'anjo' ta Ch'obolotot. Ni sonajo' ta tak'in tajtuba uxe ut'e'e'uba a dojsientu miyajo' unit'anjo', p'isom bajka utik'e' ni jot'om ta bajka uchumliba dejde bajka up'isinte uka' ni nab'. Ta jinijo' kua'chichka ta jimba ut'e'kiba utopsen k'en umuk'jo' t'ok ni sonajo' ta tak'in tajtubajo' otrojo' Teromkajo', ni uts'ita'le ta ni sonajo' uxe ti ute p'isi bajka mix k'ini, t'ok ni ka'uyilejo' t'o jimba Teromkajo'.

Ni uk'ajalin tuba uch'e' umuk' ta ni ka'jo' i ja'jo' ta ni Na'kaj, uxe uk'eche'uba t'ok ni ute pinte' t'anjo':

I. Tok'a ajkibnajo' ke' apinkibijo' o k'a uts'ibi ubajo' i ni ajk'inajo' ajkibnajo' ukinintan uyolayajo' tuba uch'e' umuk' ta ni ka'jo', ja'jo' i jini uche'jo' o tuba ukinintan jibibij ta ujoj'in ni minajo' o ja'jo'. Ni Teromkaj uch'e' uyi'ben jinichichba uyolayajo' ni ajpipi'ka'jo', najtiki ke' ajnik kombeni'u tupinte' ni Sekretaria ta Relasionjo' ko yike' ke' jimba jin tiki ajnojka'jo' t'okjiniba

k'imbitajo' i mach uch'i ilkan, jinchuk'a, ni ukinintinte k'a ni uyajmandajo' k'a ni uyilkan ta jinijo'; yaba ni tani, che' k'otik usite' t'ok ni ka'a ilkiba, usite' tii'ok ni utiklaya ta ni Na'kaj, ni k'imbitajo' ke' sam uch'i ta k'ani jinchichba. Tan ump'e unit'o ta sien kilometrujo' tutim'an ta bajak uxupo i ta sinkuenta tan ni uti'nab'jo', ma'chich uch'i ni ajpipi'ka'jo' uch'e' umuk' tajtoj t'ok ni ka' i ja'jo'.

Ni Teromkaj, ta ka'a ilki t'ok uyolinte tama ni kaj i uti'kan ta uch'ujint'an, uch'e', ta ka'uchinen ni Sekretaria ta Relasionjo', uyi'ben jibibij ni Pip'Teromkajo' tuba ke uch'e''jo', tuba upi'piy ajniba ta ni ukuxle' ta ni Umuk' woyolkajo', ni uka'jo' tubajo' taj yikijo' ta uk'imbitajo' ti'k'inijo' tuba uyi'ben patan tajtoj ta ni embajadajo' o una'kajo',

II. Ni woyomjo' ta ch'ujjo' ko tuslanubajo' ka' uyile' ni artikuku 130 i ni jipt'an ta tuba tusu'patan uxe ukinintan uk'ajalin tuba uch'e', uchentuba o uk'ine' uts, tajtubachich, ni k'imbitajo' ke' ti'k'ini tuba uk'imbita, t'ok ni k'itom i uts'ita'eskan koyile' ni tusu'jipt'an;

III. Ni intitusionjo' t'ata utiklaya kaj o yiki, ko kinintan uk'ajalin ta utiklen ni machka k'inuk'ajo', ni nini'k'itk'ajalin, ni pukt'an ta ni ye'om, ni multiklaya ta ni ajwoyomjo', o kachichkamba otroj kua'jini uch'e' ajniket t'ok, mach uch'i ukinintan k'en k'imbita t'ok uyi'jo' ke' jini ti'k'inuk'ajo' tuba kua'jini, se'chich o tajtoj ke' xik tubachich une, t'ok ch'ikpimkan o jini uyile' ni tusu'jipt'an;

IV. Ni woyo'jo' ajtak'inijo' k'a utak'injo' uch'e'jo' xik uyumjo' ta ni ka'jo' bini tok'a jini uno'an ke ti' k'inuk'a tuba pasik t'ok uts jini uyo.

Mach'an uk'a ni woyomdajo'bauch'e' ukinintan uka'jo'tuba uchen pik'i'jo', ajbek'etijo' o pik'te'jo' tan uno'an ke ni ka'awili ukinintan jo'jop'e pets'jo' ni bajka uxupo tich'i k'a ni unlip' XV ta jinda artikulu. Ni tusu'jipt'anuxe upareju'esan ni utuski' ta tak'in i ni numeru ts'ita' ta machka ajnik tani woyomdajo', k'a ni ka'jo' uka' ni ajwoyomjo' mach ti'numik uno'an ta kada juntu ni yini uxupiba ta ni bit ka'jo'. Ta jindajo', upete ka'jo'ko jup'e'ubajo' ajunt'p'e, ke'xikjo' ni ka'jo' bini, uxe tik'e'neskan tuba kua'chichka ta komputu. Che'tiki, ni jipt'an uxe utich'e' kache'da uxe uchen tuba ujup'e'uba tan pipi'ka' ta jinchichba woyomjo'.

Ni jipt'an uxe uyik'e' kache' uxe ti ts'ibinte i kache' uxe ukinintanjo' k'ini tuba ni pasik utst'ok ta ni ka'ya'an k'a jinda unlip';

V. Ni ch'uji'tak'injo' jinchich ni abinti uchen patanjo', ka'chich ni jipt'anjo' ta intitusionjo' ta aj ik'tak'in, uxe ti kokojbinte ukinintan ni tak'injo', tani ka'jo'

tan kajo' i ni binijo' ka' a ilki t'ok ni uts'ibinte k'a jinchichba jipt'anjo', che' mach uch'i ukinintan ka' uyum o ta uk'ine' mixk'en ni k'imbata t'ok uyi'jo' ke jini ti'k'inuk'a tuba jini uyo tajtoj.

VI. Ni Teromkajo' i ni Xot'ki' Woyolkaj, ka'chichtiki ni Upambitkajo' tau pete Nojkaj, ukinintan uts uk'ajalin tuba uch'e' i uchentuba upete ni uk'imta t'ok uyi' k'ini tuba upatan kajjo'.

Ni jipt'anjo'ta ni Nojkaj i ta ni Teromkajo' bajkachich uxe uchen patanjo, une uxe uyile'jo' ni kua'jini ke' xik k'ini ta kaj ni uch'imkan ni ka'jini yiki, i kont'ini t'ok jimba jipt'anjo' ta ajnoja ajpatan uxe uchen ni t'an ke jin k'ini. ni ucho'an koxe ti'binte jini a kokojch'imkiba, uxe ti ch'imkan ni uk'e'nan ke ka' u il'an ta jiskujo' unejo' ajnikjo' tan ni otos ta katastrujo' o ajch'uch'tak'injo', ta jinchichda ni ucho'an ke' uyili k'a uyum ni ka' o k'a ka'jini usapi utoje' ni utak'in t'ok jinda uchumliba. Uk'e'nan ta ucho'an o ni uyaj ke' ukininti ni ka'jini ta untu uym k'a a utsili o jak'ijti t'ok ni anumi ajta ubadato ta ka'abinti ucho'an k'ani jisku, jinchich ump'e jini uxe tikolan kichi ta ni mech'om i up'ine' judisial. Jinda chichtiki uxe ti chininte jink'in uk'ajti'kan ta kua'jini ke' ucho'an mach ajnik ili k'a ni ojisina ta rentajo'.

Ni ejersisiu ta ni upatan kochentoka ni Na'kaj, k'ani uyile' jidaba artikulu, uxe ti ute totoj k'a ni ujit'om judisial; peru tama jinda jit'om i k'a ut'an ni tribunaljo' ke' ya'an tuk'i'jo', ke' uxe uyile' tan ump'e p'iskin k'en ta ump'e mes, ni ajnojajo' ta ni patanjo' uxe uchenjo' dejde ya'i uch'e'jo', ucheno patan, usijin o uchone' ni ka'jo' o ja'jo' ta jin koyile'jo' i upete ni upatanjo', sinke ni'ump'e kua'jini uch'e' usujtats'in ni uchi k'a ni jinchichba ajnoja najtiki ke ilkak ni utik toji' tani.

VII. U ch'imkan ni yebe juridiku ta ujona ta kaj ejidaljo' i ajtitomp'e i ukinintan uk'imbata tani ka', tantu tuba chunwinik yinikjo' ka' tuba ni patan koyik'e' ujut.

Ni jipt'an uxe ukinintan ni ka'jo' ta krupujo' ajyokot'anjo'.

Ni jipt'an, ka'uchinen ni utsilajti i uch'e' umuk' ta ni ukuxule kajo' ta ni u'ejidujo' i ukijijo', uxe ukinintan ni ka' tuba ni uchumliba yinik i uxe upareju'esan ni uk'inan ni ka'jo', te'ejo' ija'jo' ta uk'ine' upetejo' i ni uk'ine' ta uchen ni tikiwle k'inijjo' tuba ut'i'sen ni u'iskilan ni kuxle tuba uyaj ki'najo'.

Ni jipt'an, t'ok ni usapinte utik ta ni ejidatariujo' i ajmulka'jo' tuba uchen adaptaj ni ka'uyajti ke mix ti'yone ni kache' uxe uk'inen ni uk'e'nan ujutjo', uchenpareja ni ejersisiu ta ni uyolayajo' ta ni ajmulka'jo' tuba ni ka' i ta kada

ejidatariu tupan ubojte'. Che'tiki uxe uyik'e' ni jit'omjo' k'a ni kuya'une ni ejidatareiujo' i ajmulka'jo' uch'e' uwoylanubajo' tantamajo' che', t'ok ni Teromkaj o t'ok ni u uxtuli'jo' i uyi'ben ni uk'ine' ni uka'jo'; i, ilkak ta ejidatariujo', unumsiben ni uyolayajo' ta parselajo' tantama ni ulotjo' tamajo ni kaj; che'tiki uxe uyile' ni uk'itom i ujit'omjo' ka'ni ni kua'jini ta ni junta ejidaljo' uxe uyik'ben ni jidatariu umuk' tuba ni uparsela. K'otik ti ja'binte ni parcelaba uxe ti sapinte ni uyolayajini jinchich ni uyile' ni jipt'an.

Tama jinchichba ulotba ta kaj, ni'untú ejidatariu uch'e' xik uyum ta mix k'en ka' ke ni ukinintan ni 5% tau pete ni ka'jo' ejidaljo'. Ta upete kua'jini, ni ajnik tuk'aba' ni ka' ta untu ejidatariu uxe uts'onin kamba uxupiba uka' tich' i tan ni unlip XV.

Ni upete junta jin ni totoj ajnoja ta ni woyomjini ta kaj ejidal o mulka', t'ok ni tuslom i upatanjo' ke ni jipt'an utich'e'. ni ajnoja ta ejidu o ta ukinintanjo mulka'jo', yiki tan uchajal ajtijo' ka' uyile' ni jipt'an, jin ni ajnoja ta uchen presenta ni ulot' i ni rejponsable ta uchen up'ine' ta ni junta.

Ni usujtats'inte ni ka'jo', te'ejo' i ja'jo' ta ni uloto' kaj uxe uchen ka' uyile' ni tusu' jipt'an;

VIII. Uxe ti ilkan mach uch'ijo':

a) Upete ni uts'eje'ubajo' ta ni ka'jo', ja'jo' i bilinajo' tubajo' ni kajo', rancheriyajo', mul ajtijo' o bitkajo', utijo' k'a ni ajnojajo' ta politikujo', Ajmandajo' ta Teromkajo', o kachichkamba otrojo' ajnojajo' ta kaj ke' mach uts'oni ni uyile' ni jipt'an ta 25 ta junio ta 1856 i ta jinijo' jipt'an i jini uyile'jo' tikiba;

b) Upete ni permisujo', tusomjo' o chono ta ka'jo', ja'jo' i bilinajo', utijo' k'a ni Sekretaria ta K'e'neskak, Otot ta tsiktak'in o kachichkamba otrojo' ajnojajo' ta nojkaj, dejde ni ump'e k'into ta diciembre ta 1876, ajta ni k'inda, t'ok jinchijini a uti ti oche uch'e'jo' sim junu' ni ejidujo', ka'jo' ta mul pukantik o kachichkamba otroj ulotjo', kejin tubajo' ni kajo', rancheriyajo', mul ajtijo' o bitkajo' i ulotjo' ta kaj.

c) Upete ni se'inpatan ta uto'eskan o ucholin umikte', k'exomjo', uts'eje'uba o uchen utsupsen jink'in ni uk'ini ke uyile' ni unlip' najtikiba, k'a ulotayajo', jueso' u otrojo' ajnojajo' ta ni Teromkajo' o ta ni Nojkaj, t'ok jinba uchijo' uch'e' i uk'ine' simjun ni ka'jo', ja'jo' i bilinajo' ta ni ejidujo', ka'jo' ta mul pujkan, o ta kua'chijka otroj upatan, jinitubajo' ulotjo' ta kaj.

Ukolan ti taj ajti ta ni mach uch'i najtiki, jinichich tok'a ni ka'jo' ke axijo' t'ok uk'aba'jo' tan ni pukjo' ke' a utijo' t'ok ni ka'uyile' ni jipt'an ta 25 ta juniu ta 1856 i uchi tubajo' t'ok uk'aba'jo' tubajo' t'ok uk'aba' tuba k'a ka'ta cha'jo'p'e jab'jo', jink'in ni uno'an mach ajnik ka'ta cha'jok'a ektariajo'.

IX. Ni ujek'kan o puk ke' sam a uti t'ok uchinkan ke' uts tama ni ajnits'ilajo' ta untu ulot ta ni kaj i bajka ajni ni mechk'ibi o jini upak'in chenjo', uch'e' xik pa'sinte jink'in ka'jini uk'atin ni uxtu chintu jek'om ta ni ajnits'ilajo' ke' ajnikjo' tama ta ump'e chimp'e ujek'om ta ni ka'jo', ube'ta ta ni uje'kan, o ump'e uchimp'elan ujek'om ta jinichichba ajnits'ilajo' jink'in ajnikjo' tama ta ni uxp'e uchimp'elan ujek'om ta ni ka'jo'.

X. (mach uk'inka)

XI. (mach uk'inka)

XII. (mach uk'inka)

XIII. (mach uk'inka)

XIV. (mach uk'inka)

XV. Ti Teromkajo' Unte'jo' Ajkibnajo' uko'lan suku ni ajtak'inijo'.

Uxe ti chininte p'i'ka' ta pik'i' jini mach ti'numik ta kada untuba ka'ta chink'aj ektariajo' ta muksintik u najtikil ach' o ka'ni ajnik otroj ka'jo'.

Tuba utik ni ka'jinichichba uxe ti osinte tan komputadora ump'e ektaria ta muksintik k'a tachap'e uk'ini, k'a ta chimp'e ta up'i'an ta uts i k'a jo'p'e t'ok uxp'e ta te'ejo', bilina o up'i'an tan ni ka'jo' tikinjo'.

Uxe ti chininte, che'chich tiki, ka' ump'e yok p'i'ka', ni uno'an ke' mach tinumik k'a ni yinikjo' ta ka' u'uxjok'a ektariajo' jink'in ni ka'jo' uch'imkan tuba pik'i' pits', che' uch'e'jo' ja'; i ta trejsientujo', jink'in ilkak ke' jin tuba pi'kak ni ja'asjo', ts'ajel oj, kaje, nijji', ule, xan, ubajo', olibu, kina, bayniya, kikiw, pa'sajchij, nopal o te'jo' kochen ujutjo'.

Uxe ti chinkan p'i'ka' ta bek'et jini mach unumse ta kada juntu ni uno'an k'ini tuba uk'uxnesan ajta kinientu pim bek'et k'en o jini uk'ote t'ok ni bek'et ts'ita', tan ni ka' uyile' ni jipt'an, uts'an ka'a ilki t'ok ni uk'ajalin ta pik'i' ta ni ka'jo'.

Jink'in k'a ni patan ta umuksinte, sankriyajo' o kachichkamba otrojo' ke' a utijo' k'a ni uyumjo' o ni machka ukininti ump'e p'i'ka' uchika uto'esuba uch'okome ni uka'jo', upak'in chinakan ka' ump'e p'i'ka', che' jink'in, tani ka' uto'esuba uch'imiba, uti'numsen ni k'en tich'iba k'a jinda unlip, ke' upak'in uwoye' ni k'itom ko yile' ni jipt'an.

Jink'in tama ump'e p'i'ka' ta bek'et uchenjo ni uto'esya tan uka'jo' i jinda uyile' katuba uxe ti k'inkan k'a ni pik'i'jo', ni uno'an ke' ak'nkintiba tuba jindaba uxupiba mach uxin ti k'e'nan k'en, ka'chich upojlinte, ni uxupiba ko yile'jo' ni unlip' chap'e i u uxтли ta jinda unlip' ke' ya'an ni uts' ke' ya'an tuk'ib ni utsjo' ke' ukininti jinichiba ka'jo' najtiki ta ni to'eskak

XVI. (mach uk'inka)

XVII. Ni Ch'obolototjo' ta ni Woyom i ni ajcheraj jipt'anjo' ta ni Teromkajo', tan chich ni upatanjo, uxe ti i'kan jipt'anjo' ke uyik'e' ni jit'omjo' tuba ni nejek' i uts'eje'uba ta ni uno'an ke kotik u tits'numsen ni uxupiba ke' atich'binti tan ni unlipjo' IV i XV ta jinda artikulu.

Ni ukolamba uxe ti jek'kan i uts'ejkan k'a ni uyum tama ni p'isk'in ta unjab' utsike'jo' jink'in a tiskibinti ni ujun. Che' a numi ni p'isk'in i ni ukolo' mach a pukintiba, ni chonoba uxe ti ute t'ok ni kaj i t'ok tak'in. Parejujo' umuk'jo', uxe ti sajbinde ni uyolaya ta uyolin ke uyile' ni jipt'an tusu.

Ni jipt'anjo' ta kajo' uxe utuse'jo' ni uk'imbita ta ni fa'milya, uxe uyile' ni k'imbitajo' ke' uch'e' ukinintan, tupam ni uts'ujliba ke uxe tubajo' i mach uxin ti ajti nutsu ta jajibintik ni utoje' kua';

XVIII. Uxe ti ilkan ke' amech'intijo' upete ni kontratujjo' i permisujjo' ke' a uti k'a ni .ajmandajo' najtiki dejde ni jab' 1876, ke' utisijo' ka'ni yajo' ulajch'e'jo' ni ka'jo', ja'jo' i up'och ta jamile ta ni Na'kaj, k'a ta untu yebe o ajki'na, i uxe ti'binte ni Ajmanta ta ni Woyom tuba uyile' ke' mach uts jink'in ajnik ts'ibajtesya mix k'ojo tuba ni uyolin kaj;

XIX. T'ok uts'ujliba ta jinda Tuslomjipom, ni Teromkaj uxe uyile' ni kache' uxe p'isom tuba ni chaja i uk'alín yuyi up'ine' ni tak'i ta ajpatanjo' ta ka', t'ok ni uyik'e' ni kininya juridiku ta ni uchimkan ni ka' ejidal, mulka' i ta ni bitka'jo', i uxe utiklen ni ik'k'ajalin uts ta ni ajpatanjo'.

Jin ta upatan nojkaj upete ni kua'jini ke k'a ni urayajo' ni ka'jo' ejidaljo' i mulka'jo', kachichkamba ke xik upinkiban jindajo', ajnikjo' lixtujo' o tuts'ik

tantama cha'tu o mix k'en tan ni ulotjo' ta ni kaj; che' ka' ni yolo t'ok ni ukinintinte ni ka' ta ejidujo' i mulkajo'. Tuba utik jindajo' i, upetejo', tuba ni patan ta up'inkan ni tak'i ta ajpatan ta ka'jo', ni jipt'an uxe uchen tribunalo' t'ok k'en umuk' tubajo' i taj tomp'e upatan, yolo k'a ni majijtra'ujo' koyik'e' ni Ajmanda Woyolkaj i usapin ni Ch'obolotot ta Senadorjo' o, tuch'e'ubajo' jindajo', k'a ni Upipiy i'binte patan.

Ni jipt'an uxe uyik'e ump'e ulot tuba ni ujpain ta tak'i ni ajpatan ta ka', i

XX. Ni Teromkaj uxe upukin kache' uxe ti ute tuba ni uch'ijiba yolo' bitkaj, t'ok ni kua'uxe ti ute ta uk'e'nesan patan i uyi'ben ni kaj ajpatanjo' ni u utsil ajtijo' i utiklayajo' i ujpup'e'ubajo' i ochik ta uch'ijiba na'kaj, i uxe uyosen ni patan ta ts'isaj ilik'ijo' i pik'te'jo' tuba uch'e' k'inkak ni ka', t'ok patanjo' nuktakjo', sittak'in, majintak'injo', patan ta ik'k'ajalin i utik asejti teknika. Che'chich tiki uxe ti i'kan ni cheraj tusu' jipt'anjo' tuba tusk'ajalin i tuskak ni uk'i'nesya ta ts'isaj ilik'ijo', ni ubik'e' i uchone', chinkintik uyolin kaj.

Artikulu 28. Ni ti Teromkaj Untejo' Ajkibnajo' uxe tiko'lan suku ni ch'imonjo', ni (*ni, sic* DOF 03-02-1983) luke uyute chimkak, o mach ikiintik ti nume i chajajtak ni utak'ini ni tuxupiba i kama' uyile' ni ajipt'anjo'. Ni jinchichba ulotinte uxe ti'binte ni (*ni, sic* DOF 03-02-1983) uxe ti i'kan machuch'e' ti pimi tuba kinintintik ni luke uyile'.

Ni luke uchen ni aj jipt'an uxe uye'ben utoje utani kama ya' ts'ibi i ni aj noja uxe uchen segui tuba uchen pete luke ya'an woyo o ulajch'e ni uts'its'ita' tuk'i ti artikulu ni luke uk'inkan se' jin i ke u kinintan k'a ajnik ukinintan k'a ajnik ukinintan tibik utak'ini pete luke usapijo' k'a utik i xabintik ni luke uk'e'nesan luke uchen, o luke uch'a'nunchen ajchono o ni ajbisaj tak'in o tuba kuachika chono o kuachika uchen, ke kua'chika uchen tuba machu yiktan numik chaja ajnik o ni luke uk'atinte unejo' chich i ukokoj i'ben ni machika uk'ine' utoje' tak'in ti'k'en i upete, upete luke ya'an se' jin k'a mach uchen tuyak'o tuba untu o jiytu chika yebejo' jini i t'ok utani tuba kaj upete o tuba kachika'amba ajts'uj.

Ni aj jipt'ano' uxe uye'ben uch'umliba tuba utich'e ni utak'ini uk'enan ni ti artikulu, uxe ti ute kua'chikajini ke ilkak ke jin tuba utak'ini nojkaj o ni luke i k'inkan se' jin k'a che'chich tuba uyik'e' tuba uchen uwoye'ubajo' tuba t'itinkik ni artikulojo', luke uyute o kua'chikajini, tuba mach uyik'e' ti oche kachikajini ke' pipi' ochik o ti'k'en ke uchen ke mach uch'i ni ti k'en, k'a che'chich ut'ibibinte ti'k'en utak'ini. Ni ajipt'an uxe ukinitan ni machika uk'ine' i uxe uyik'e' uwoye'ubajo' tuba uts kinitintik ni luke ukinintan.

Machuch'i ch'inbintik ni luke uchen Teromkaj uchen kama' se' jin ni ti'ida uxe ti laj ilbinte: ajbisjun, ajnumsajt'an, o ajnumsajt'an t'ok jun; kasjo' i ni idrokarburujo'; petrokimikajo' basika; mineraljo' radiaktibujjo' i ajnume umuk'jo' tuba upete; elektrisidajo' i ni luke uchen ke uyile' utich'e' ajipt'an ke anumsinti ni Ch'obolotot tuba Untejo'. Ni numsajt'an ti sik'ik' i ni ti kajjo' uxe uch'e' se' jin tuba uch'ijiba nojkaj ni tu xupiba ti artikulu 25 tuba wida ti Tuslomjipom, ni Teromkaj uxe uchen tuba uch'e' uchen manda, ukinintan ni ajkinin i ni numeru ajnoja tuba Na'kaj, i uxe uyik'e'jun tuba jibibij numik i ajnik tuba uch'e' ubisan ni tuba pete uch'e' numik t'an kama' ni uyile' jipt'an tuba utik.

Ni Teromkaj uxe ukinintan t'ok ni ya'an tama i uyototi ajpatan ke usakin tuba uts ubisan ni luke a ibinti cache utuse' upatan tuyak'o i ni upatan luke xoche se'yikijtak bajka, kont'ini t'ok ni ajipt'anjo', k'a ochik titiklaya k'a che' o t'ok ni upete ajek'ki'na i uyaki'loto'.

Ni Teromkaj uxe ukinintan ump'e' uch'uji' tak'in tinxina ke uxe ti juntulajti tan mi ujersisiu ta upatanjo' i ni tupitonesan. Jini kua'uxe uchen se'yikijtak uxe uchen tuba ajnik uts ni umuk uxe ti chimkan tuba tak'in nojkaj, k'a uye'ben umuk' t'ok ni ajnoja tuba uch'ijilan nojkaj ke uxe uye'eben ni

Ni Teromkaj. Ni'untu ajnoja uch'en uyilben ni ajch'ujtak'in uyilben uyik'e' majintak'in.

Mach uxin ti ajti se'jin uchen ni upatan ke Teromkaj uchen ni se'jinchich, tuy ak'otani ch'ujtak'in tinxina bajka uyajti kache'utuse' upatan ta pit'tak'in i ucheno' juniltak'in. Ni ajch'ujtak'in tinxina, ni tuxupiba ke' uyile' ajjipt'anjo' i t'ok utiklaya ke jin tuba ajnojajo' ti k'en uk'ajalinjo', uxe uchen ni k'exom, i che'chichtiki uch'e' ujupe'ubajo' i ni ajpatan tuba tsiktak'injo', uxe utsike t'ok umanda ajnoja ke k'ini tuba ubisan ni a ilki i uk'e'nesan ni uchani. Ni uxe ubisan upatan ni ch'ujtak'in uxe ti ajti tuk'ib ni yebejo' ke uxe uyik'e' ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj t'ok ni usapin ni Ch'obolotot ta Senadorjo' o tani Ajpipiy Patanjo', kuaxuk'a, uxe tiajti tupatan k'a unit'ank'in ta ujiliknan i ut'ibo k'a uk'enesan ni luke jochen se'une tuba luke jochen; uxe' tinikinte k'a kuachikajini k'en i machuch'i ajnik otroj upatan, o tuyak'o kuachikajini o ajtibila, jini machika ke uxe uchen uye'e' ni ajch'ujtak'in i tuba ni mach k'en upete uloto' ke ya'an, usakinte, kulturaljo' o tubachich luke uyi'binte (*uyi'binte, sic* DOF 20-08-1993). Ni yebejo' ke' ajiki tuba ubisan ni ajchujtak'in tinxin, uch'e' xik tan umech'inte utani polituku, kama' chich ya'an ni ti artikulu 110 tuba ida ti Tuslomjipom.

Machu uxin ti ajti se' jin uchen upatan ni uyalaja'no' ta ajpatan ke ya'an woyo tuba ukinitan upete luke ukinitan i ni luke ya'anjo' tuba k'enjo' ni tuba uchenjo' tuba machika uxe ujapin luke ukinitan o tuba luke ukinitan tuba upete, uxe uchone' se' tuba bajka ya'laj anjo' upete chono tuba tunxekaj ni luke uchen nojkaj o Indujtrialjo' k'a ajnik jin unumiba k'en tak'in tuba ti Rejión i k'a uch'e' utob'sen ke ni kuachikajini ke machu kinka se' jin chich ke ni uk'enanjo' ajnik ukinitan o t'ok ujuni uye'ben ajmandajo' nojkaj o tuba ni Teromkajo' i jini luke uyile' ke jin jin chich ukinitan tuba lejijlaturajo' jin chich tuba ni kuaxuk'a. ni jin chich lejijlatura tuba jin chich uyik'i ni Ajmanda uch'e usukin, jink'in uch'e uk'atin ni kuachikajini kaji, ni luke a ilbinti tuba uwoye' tuba uk'enanjo' ke kama'uyile'.

Ma'chichtiki uch'i uchen tiki ti ajti se'jin ke' k'a sek'une k'a ni k'inp'isi uxe uyi'ben ni ajcherajts'ibjo' i ajik'chanili'jo' tuba ut'it'in ni upatan i jini tuba ni uk'ine' une ta upa'sajk'ajalin, uyik'binte ni ajk'ajalinjo' i ajto'esajk'ajalinjo' ta ump'e uto'eski'.

Ni Teromkaj, uxe uk'eche'uba t'ok ni jipt'anjo', uch'e' kuaxuk'a uyolin upete, uyikben ni usubu'patan kaj o usak'ben ubel, uk'inkan i ulajch'e' ni ukinitan tuk'i' ni Woyolkaj; jin chichtiki jini mach uts ke ni jin chichba unonojyile'. Ni jipt'anjo' uxe uyile' ni kachikadajo' i uxe ti ajti ke utsitsk'eche' ni uk'inkan ta ni umajin patanjo' i uk'ine' takibna ta ni uk'imbitajo', i mach uxin uyiktan ajnik woyom ke up'ikti'in uyolin kaj.

Ni uk'echom ta jit'i'ajtijo' ta upatan kaj uxe utik'euba ni kama' ya'ts'ibi k'a ni Tuslomjipom i tok'a uxe ti bisinte ti ute t'okni jipt'an.

Uch'e' i'kak tiklaajtak'in ta ni patan ti'k'inijo', jink'in xikjo' upetejo', ta ka'uyajti unts'ita' k'in i mach ulipin ni ya'chich'an utak'ini Na'kaj. Ni Teromkaj uxe uch'ukin uk'inkan i unini'mech'in ni upa'si ta jinda.

Artíkulu 29. K'otikjo ti ochejo', ujo'benjo uch'a'iljin ni kaj, o kachichkamba k'yik'e'jo' ni kaj tan ump'e bak'itiba o buya, tok'a ni Ch'unik ta ni Teromkajo' Unte'jo'Ajkiwnajo', kont'ini t'ok ni Ajnoajajo' ta Sekretariujo' ta Teromkaj i ni Prokuraduría Upete ta ni Yolo'kaj i t'ok ni usapinte ti Ch'obolotot ta Unte'jo' o ta ni Pipiy ik'patan jink'in unejo' mach ajnikjo' woyo,tuch'e'jo' uch'ikmike' o uch'ik iktan tau pete ni pa'is o bajka binti u'ajniba ni uyersisiu ta uyolayajo' i ni uyi'kan ke xik li'tek'om tuba ucherben pinte', se' i p'inim ni kache'da anjo'; peru uch'e' uchen t'ok ump'e p'isk'in ts'ita', k'a tuyak'ojo' upetejo' i sinke ni ch'ikpimonjo' o ch'ik iktanjo' utisenjo' kachichkamba yebejo'. Che' ni ch'ikpimon o ch'ik iktantik ajnik a ajniba pojlintik ni Ch'obolotot woyajo',

jinda uxe uyik'e' ni uyile' ke' uts'anchich k'ini tuba ni Ch'unik ucherben pinte' jiniba ajti; peru che' chinkintik tan uk'ini ch'imbiji, ujo'kintejo' se'chich ni Ch'obolotot tuba ke ni ukont'ininjo'.

Tan ni dekretujo' ke' uyikan, mach uch'i ch'ikpimintik ni ch'ik iktintik ni ejersisiu ta ni uyolayajo' ta mach ts'ibajteskak, ni uyina'tan ta ni uyebe juridiku, ni ukuxule, ts'ikijtak tuyak'o, ukinintan uts'isaya, uk'aba'jo', unojkaj; uyolaya bijch'ok; ni uyolayajo' politikujo'; ni chajal k'ajalinjo', uch'ujk'ajalin i ubisben uch'u'ult'an kachichkamba ch'uj; ni uti'kibajo' ta utsilpatan i ucha'num ute; ni usukinte ni toji'tani t'ok chimo; ni usukinte ni ajts'ibajteskan t'ok patan i uyajpatan tama otot; ni usukinte ni kokojch'i'tan i ni jats'; ni uyajtijo' judisialjo' ti'k'ini tuba ni ukinintan ta jinijo' uyolayajo'.

Ni ch'ikpimon o ch'ik iktinte ni ejersisiu ta ni uyolayajo' i uyajtijo'uch'e' ajnikjo' k'alín ili i ch'a'ojin tan ni ts'ibi't'an ili k'a jindaba Tuslomjipom i xik tomp'ejo' ni bak'itiba ke' ucherben pinte', upak'in chinen uti'kiba utsil ute, nojkaj, upukin, upukulile' i mach ts'ibajteskak.

Jink'in uyi'kan uxupiba ni ch'ikpimon o ch'ik iktan ni ejersisiu ta ni uyolayajo' i uyajtijo', che' uk'a uts'iktesi ni up'isk'n o k'a che'tiki uchi dekreta ni Ch'obolotot, upete ni p'isomjo' utsil ute i uchenpatan uts i uchentubajo' ajnikto uko'lan sinuchenkua' ta ka'ya'an se. Ni Ajmanda mach uch'i uchen ni chani ta ni dekretu tuyak'o ni Ch'obolotot mach usapin ni ch'ikpimon o uch'ik iktan.

Ni dekretujo' ke upa'sen ni ajmanda ajniko' ni ch'ikpimon o ch'ik iktaya, uxe ti mech'intejo' ujuni i se'chich tiki k'a ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, ni ke uxe uyile' t'ok ni use'il ute tupam ni tuslomjipomjo'da i usapinte.

Kapitulu II

Ta ni Ajkibnajo'

Artíkulu 30. Ni nojkaj ta ajkibna axe ach'e' k'a apinkiban o k'a ak'exi akiji.

A. Jin ni ajkibnajo' k'a pinkiban:

I. Jini machka a pinkibi tan ni ka' ta Yolo'kaj, xik kachichkamba Unojkaj upapjo'.

II. Machka pinkibak ti pipi' kajo', ch'okjo' ta pap ajkibnajo' ka pinkibi tan ka' ta ki nojkaj, ta pap' ajkibnajo' ka pinkibi tan kaj ta ki nojkaj, o ta na' ixkibna ka pinkibi tan ka' ta ki nojkaj;

III. Machka pinkibak tan pipi' ka'jo', ch'oko' ta papjo' ajkibna k'a uk'exi ukiji, ta pap'ajkibnajo' k'a uk'exi ukiji, o ta na' ixkibnajo' k'a uk'exi ukiji, i

IV. Machka pinkibak tan ump'e juku'jo' o ajt'uxjo' ajkibnajo', mach uche xik ta jo'yan o ta chonojo'.

B. Jin ajkibnajo' k'a ni uk'exi ukijijo':

I. Ni ajpipi' ka'jo' ke' a i'bintik k'a ni Sekretaría ta Relasionjo' ujun ta uk'exkiji.

II. Ni ixik o ni yinik ajpipi'ka'jo' ke lotojakjo' t'ok yinik o t'ok ixik ixkibna, ko kinintan o uyik'e'jo' ukuxlejo' tama ni ka' ta nojkaj i uts'iktesan t'ok ni uk'atinteba i ke' tuchenjo' utich'e' ni jipt'an.

Artíkulu 31. Jin uchen ni ajkibnajo':

I. Uchen ke' ubijch'ok o umajinch'ok xikjo' ti kinjun ta kaj o yikijo', tuba uch'e' ni kinom ta chikbijch'ok, pri'maria i sekunda'ria, i uch'e' ni militarjo', ta ni ts'ibi't'an koyile' ni jipt'an.

II. Xikjo' ni k'in i orajo' ko yili ni Ayuntamiento ta ajniba bajka kuxu, tuba uch'e' ye'bintik uyoli ukiji i militarjo' ko kinintan lixtu ta ni ejersisiu ta uyolayajo' ta ajki'najo', ti'yuyi uk'ine'jo' ni ts'ombajo', i ko yuyna'tanjo' ni upatanjo' militar;

III. Ajnik lixtu tuba ta k'inkak ta ni Ajkininya ta Nojkaj, ka'chich ni ajipt'an ya'an jiniba, tuba uk'alín kiche' i uajpin ni ujuntul ajti, ni ka'jo', ni uyajti, ni uyolayajo' o ni uyolin ukiji, che' tiki ni sis ajti i ni ka'tusu tama; i

IV. Utiklen tuba ni usit tak'in kaj, che'tiki ta ni Kinojkajla, ka'ni Xot'ki' Woyolkaj o ta Teromkaj i Upambitkaj bajka kuxujo', ta ka' k'alínpuke i jek'e ko yile' ni jipt'anjo'.

Artíkulu 32. Ni jipt'an uxe ukinintan ch'uku ni uyolayajo' ni ajcheraj jipt'an mejikanu koyik'e' ni ajkibnajo' ko ch'e' ukinintan chap'e ukiji i uxe uyile' kache uxe ti ajti tubamach ukinintan buya k'a ukinintan chap'e ukiji.

Ni ejersisiu ta ni upatan i kani uxe uchen tubakua'une, k'a uyile' jimba Tuslomjipom, k'ini siket ajkibna ta' pinkiban, uch'ujninte jini ukinintan jimba pimi i mach uch'e' otrojkiji. Jimba ch'ujomda uxe tiki ti'binte tiki jini ka'jini utich'e'jo' otrojo' jipt'anjo' ta Ch'obolotot ta ni Woyom.

Tan uk'ini sis ajti, ni'untu ajpipi'ka'jo' uch'i k'inkak ti Ejérsitu, ni tan umuk' ajkajtejo' o ajkininya ta kaj. Tuba ajniket lixtu tan Ejérsitu tan uk'ini sis ajti i ni ta Ajts'ombajo' o ta ni Umuk' Ik' tau pete ratu, o kinintan kachichba upatan o utiskinte uchen jinibajo', k'ini xiket ajmejikanu k'a pinkiban.

Jinda chich uto'an uxe mixk'ini ta kapitanjo', pilotojo', patronjo', akinijtajo', mekánikujō i, ta ka' upetejo', tuba upete najpatanjo' ke' ya'anjo' tan ni juku' o ajt'urux ko japinuba t'ok ni yelomnok' o ni uye'e ni chono ta mejikanajo'. Uxe tiki k'ini tuba uch'e' ni patan ta kapitan ta uti'ja' i upete ni k'inijtak ta uchen i ta komandante ta uti'ik'.

Ni ajkibnajo' uxejo' najtikijo' keni ajpipi'ka'jo' ti' tomp'e uyajtijo', tuba upete ni uyi'binte uchen uchono i tuba upete ni patanjo', unoja ta patan o uyi'binte uchen ta noj ch'unik bajka mach k'ini ni ujun ta ajki'na.

Kapítulu III

Ta ni Ajchontaljo'

Artíkulu 33. Jin yebejo' ajpipi'ka'jo', jini machka mach ukininta ni upimijo' koyile' ni artíkulu 30. Tuslomjipom i uxe ukinintan ni uyolayajo' kuxulyinik i uyajtijo' ke uwina'tan jinda Tuslomjipom.

Ni ajmanda ta ni Unte', unajtikil k'ote, uch'e' ankireskintik tan uka' nojkaj ni pipi' yebejo' t'ok ut'an ni jipt'an, ni jini uxe uto'esan ni ujit'kan ucherajpatan, che'tiki ni ajniba i k'injo' ke jiliknak ni tajk'echom

Ni ajpipi'ka'jo' mach uch'i p ujup'e'uba tan ni politika ta ni pa'is.

Kapítulu IV

Ta ni Ajajtijo' Ajkibnajo'

Artíkulu 34. Jin ajki'najo' ta ni Nojkaj ni yinikjo' i ixikjo' ke, ukinintan upami ajmejikanujo', uwoyin, tini, ni jini uk'antinte:

I. Ke' sam uts'iktesi r8 jap', i

II. Ke' ukinintan ukuxle uts.

Artíkulu 35. Jin uk'alín ajti ta ajki'najo':

I. Uchoke' ta ni uchen uyakinjo' kajo';

II. Uch'e' xik choko tuba upete ni patanjo' ta utik elejijo' tankaj, i numсібintik uk'aba' tuba kua'chichka otroj patanjo' o uyi'binte uchen, ukinintan ni u'utsile ko k'atin ni jipt'an;

III. Uwoylanubajo' ajuntu i chajajo' tuba uch'e' jini uyolin ka'ta sisikne tan ni upatan politiku ta ni pa'isla;

IV. Uch'e' ni ts'ombajo' ta ni Ejérsitu o Ajkininya ta Nojkaj, tuba ujapín ki Yolo'kaj i ta ni u intitusionjo', ta ka'ni uyile' ni jipt'an; i

V. Uchen upete jini chonojo' i ni uyolaya ta k'itom.

Artíkulu 36. Jin udeberjo' ta ni ajki'najo' ta ni Yolo'kaj:

I. Uts'ibinubajo' ti katastru ta ni upamkaj ta bitkaj, uye'e' ni uka' ke unechich ukinintan, ni uyine', jini ukini o patan ko kinintan ta kuxlek; che'chich tiki uts'ibinuba ti Rejistru Tinojkaj ta ajki'najo, t'ok ka' uyile' ni jipt'anjo'.

Ni utuskan i upipiy ximbilan ta Rejistru Nojkaj ta Ajki'najo' i uyik'e'jo' ni junu' koyile' ke najki'najo' mejikanaba jin uyolin kaj, jinuk'a, jini upatan ni Teromkaj i ni ajki'najo' tama ni t'an k'a uyile' ni jipt'an;

II. Uts'ibinuba tan ni Kininya Nojkaj;

III. Choke' tan ni ut'í'saya kajo' ta ka'uyile' ni jipt'an;

IV. Uchen ni patan ta chokom kaj ta Nojkajo' o ta ni Teromkajo', ke' mach uxin matin; i

V. Uchen patan ta ik'k'ajalino' ta Upambitkaj bajka kuxu, ni uchen chokomjo' i ni ta jura'ujo'.

Artíkulu 37.

A. Ni'untu ajmejikanu k'a upinkiban uch'e' xik ti jajbinte ukiji.

B. Ni kiji ta mejikanu k'a uk'exkaj uxe ti sito k'a jimba kua'chichkada:

I. K'a uyolin uch'e' ni upipi' kiji, k'a uchenuba numik kachichkamba k'imbita kaj ka' untu ajpipi'ka', o k'a usapin o uk'ine' k'aba' ta ufa'milyajo' ko xibe' ni uts'oninte ta ump'e estadu pipi'kaj, i

II. K'a kuxlek jo'p'e jap ti pipi'kajo'.

C. Ni ajki'najo' mejikanu usito:

I. K'a usapin o uk'ine' k'aba' ta ufa'milyajo' ta ch'unikjo' ajpipi'ka'jo';

II. K'a uyolin umajnan kaj uk'inom ta untu ch'unik ajpipi'ka'jo' sin uk'ajalin ta Otot taj t'ibilajo' Nojkaj o Upipiy Patan;

III. K'a usapin o uk'ine' jejkiba ta ajpipi'ka'jo' sin uyina'tan ni otot taj t'ibilajo' ta Nojkaj o ta Upipiy Patan;

IV. K'a uyi'ben ni ch'unik tao troj pipi'nojkej uk'aba' o unikinuba sinke nebaji'bintik k'a ni Otot taj t'ibilajo' ti Nojkaj o ta upipiy patan, sinkoleskak ni k'aba' ta ts'i'ts'aji, ajk'ajalinjo' o ta yinikjo' ko ch'e' uchaja' sajben;

V. K'a utiklen, ukirixben Kinojkajla, untu aj pipi'ka', o untu ch'unik ajpipi'ka', ta kachichkamba p'ikti'om utsjo' o tupinte ump'e tribunaljo' internacionaljo', i

VI. Ta ni kua'chichkajo'ba ko yile' ni jipt'anjo'.

T'okni unlip'jo' II i IV ta jinda jek'ts'ib, ni Otot taj t'ibilajo' ta ni Woyom uxe uyile tan ni jipt'an tusu ka'uyilkan, jini kua'jini ta uch'ijkoleskan ta jini ni permisujo' i licenciajo' uts'ninte ke' a i'kintijo', ya jan anumi ni p'isk'in ke ni jipt'an utich'e', t'ok tok'a uye'e' ni uk'itom ni machka uyo.

Artikulu 38. Ni uyolaya o uk'alinajti ta ni ajki'najo uxe ti jajbinte:

I. K'a mach uts'iktesi, sinko uyile' kua'uk'a, ta kachichkamba ni lubujnojom ko kokojik'e' ni artikuli 36. Jinda japinte uxe tijiknan unjap' i uxe ti kokojjup'kan k'atiki ni otroj tanijo' k'a ta jinc hichba uyute utich'e' ni jipt'an;

II. K'a ajnik jup'u ta ump'e jit'tani ta ts'imsaj k'a tani ko ts'onin toji'tani t'ok ube'ta, utsike' dejde ni k'in ke' a i'binti totojmikom;

III. Tantama ni ch'i'tan ta ni toji'tani t'ok be'ta;

IV. K'a wa'ajtine o pak'in ajchiba, kama'uyili tan ni t'an ko ts'ayki ni jipt'an;

V. K'a ajnik muku ta ni toji'tani, dejde ke' a ilki koxe ti k'echkan ajta ke xupik cheraj tani; i

VI. K'a utik uts ni toji'tani ko kokojjup'e ka tani jiniba ch'ijkolan.

Ni jipt'an uxe uyile' ni kua'chichka ko sitoba, i ni tiki ko ch'ijkolan ni uyolayajo' ta ajki'najo', i ka'uyute ni ts'ikilom.

TÍTULO CHAP'E

Kapítulu I

Ta ni umuk' nojkaj i ta ni ka' utuslan manda

Artíkulu 39. Ni umuk' nojkaj ya'utechich i najtiki tan ukaj. Upete umuk' kaj ute tukaj i uk'ese' tuba utiklen jinchichba. Ni kaj ukinintan upete k'ino' ni tajtuba uyolaya ta ujobin o uto'esan k'a uyo uchen manda.

Artíkulu 40. Jin uyolayakaj ajmejikanu utuse'ubajo' ka' ump'e Nojkaj k'alintusu, chajajtak, nojka', tusujtak ka' chajal Teromkajo' i t'ok umuk' tupete a jinchich ta ka'uyute tama; peru unte'jo' ta ump'e nojkaj ik'ijo' ka'ti uti'kiba ta jinda jipt'an k'ini.

Artíkulu 41. Ni kaj uxe uk'ine' umuk' k'eche t'ok ni Umuk' ta Unte'jo', t'ok ni p'ismuk' ta jindajo', i k'a ni ta Teromkajo', jini uchen toka ni ka'uyutejo' najtikiba, ta ni ka'ts'ibijo' chich uyilan jimba Tuslomjipom Yolo'kaj i ni tuba ni Teromkajo', ni' ump'e jini uch'e' up'ikti'in ni a ilki ta Paktu Yolo'kaj.

Ni uk'exkan ni umuk' ni Cherajipt'anjo' i ni Ajnoja uxe ti ute t'okni chaja' jot'o'jun, totojtojchich i puklajt'anjo', uts'aanchich ka'ni ya'aan tuwi'jo':

I. Ni jek'omjo' ta politikujo' jin ukiji ta uyolin kaj; ni jipt'an uxe uyile' kache tusu ni k'itom tuba uts'ibinjo' uts i ni kache' uts taj tomp'e ta ni ukokoj oche tan ni jit'i'tani ta ni ujoj'injun. Ni partidujo' politikujo' ta nojkajo' ukinintan uyolaya ta ujup'e'uba ta ni t'i'saya toromkajo', upambitkajjo' i ta Dijritru Nojkaj.

Ni partidu politikujo' ukinintan upatan unikin ni kajjo' tan ukuxule ta ni chaja'ajti, utiklen ni uts'ikteskan ni machka uchen t'an k'a une tinojkaj i ka' tusu' ajki'najo', uchen utik ni ochiba ta jindajo' ni ejersisiu ta umk' kaj, cont'ini t'ok ni tuspatanjo', uti'kibajo' ni k'ajalin ke uyik'e'jo' i k'a ni ujoj'inte jun ta upanka', chaja, muku i tajto. Tok'a ni ajki'najo uch'e utuse'jo' upartidu politikujo' i uts'ibinubajo' chaja i ajuntu donejo'; k'a jini, uko'lan pro'ibidu ni ujup'e'uba ni tusu'ajt'ibilajo' o t'ok uk'ajalin kaj xibi ta utik ni partidujo' i kachichkamba uyajti ni uts'ibinuba ta ochik.

Ni ajnojajo' ta jot'junjo' tok'a uxe ujup'e'ubajo' tan ni kua'chichka tama ni partidu politiku tan t'an ko'o tich'e' jinda Tuslom jipt'an.

II. Ni jipt'an uneuyeile' ke' tok partidu politiku nojkaj utsike' jin chuba u k'enan ni k'imbita ka' ubisan uchen upatan utiche' k'a uxe utsonin uyikan ni

takin' tubachich u partidu tuba xinbilesanjo uki'ni jot'jun, uxe uyile' ni takin' tuba kaj tik tuba yikijo'.

Ni ik'takin' kaj tuba ni partidu politiku ke ukinintan tsibi u k'aba kuantanumi ni jot'jun, uxo tuse ni puktakin' jinichich tuba ni upatanjo upak'in upatanjo, jini utsakin jot'bintik ujun jinkin' ayan uk'ini jot'jun i ni ta upimi tomp'e. uxe ti ikan kachich uyele a jipt'an:

a) Ni ik'tak'in kaj tuba utik'e' upatan ta upak'in patanjo uxe ti ikan kada jab, uke'nesan u numero tubaajki'najo' tsibi ti jot'o'jun k'ani sesenta i sinku k'a usientu tan ni utojkan ts'ita' upete k'in ke yato'an tuba ni dijritu nojkaj. Cha'uxjo' kanucientu uk'enan ke tuts'ik tok ni tichi najtikiba, uxe ti pukinte tamajob ni partidu politiku jinichichba u k'enan i ni setenta k'a usientu ts'ita ka' ni uyelijo tok ni uporsentaje ta jot'jun ke uyeli u kinintijo tani u yakin ta diputadu tse najtiki.

b) Ni tak'n ta kaj tuba upatan jin tuba uk'akininta ni jot'jun ta upete jab' jink'in uxe ti yakinte kani uxe ch'unik ta Nojkaj, senadorjo' i diputa'ujo' ta nojkajjo', uxe ukinintan ka' cha'jo'jok'a k'a usientu ta uk'ine' kaj koxe ti'binte a kada jump'e partidu politiku k'a upatan ta jichichba jab; jink'in uxe tiyakinte diputa'ujo' ta nojkajo', uxe ukinintan cha'uxjo'p'e k'a usientu ta jimba tak'in jini ta kada patan kouytejo'.

c) Niuyi'kan tak'in ta kaj k'a ni patan k'inijjo', jini uyiranubajo' t'ok ni kinom, utuse'uk'ajalin, nini'k'itom ta utak'in ajki'najo' i politika, che'tiki ka' ni patan ta cheraj junjo', uxe ti'binte uxp'e k'a usientu topete utak'in kaj koxe ti'binte kada jab k'a upatanjo'. Ni cha'uxjo'p'e k'a sientu ta ni uk'e'nan ke pasik ka'ni a tich'ki najtikiba, uxe upuklinte t'ok ni partidujo' politiku jinichichba uk'e'nanjo' i ni setenta k'a usientu ke' ukolantoba uxe ti pukinte ka'chich xijo' upa'senjo tan ni yikom ka'chich ukinintijo' tan ni jot'on jun ta diputa'ujo' se'chich najtiki.

Ni jipt'an uxe uyile' ajta jiyp'e ni pukom tan ni jit'om tama ni yikim ta aj alasjo' i ni k'it jot'o'jun ta ni upartidu politikujo'. Ni jipt'anchich uxe uyile' jiyp'e tak'in uxe uyik'e'jo' ni machka ya'ango't'okba, jini mach uch'i uk'e'nesan unjabjo', tuba kada partidu, ni cha'jo'p'e k'a usientu ta ni usite' ili tuba ni ultimu k'itom ta ch'unikjo'; ka'chichjini uxe uyile' ni jit'jo' tuba uyina'tan i uch'ukin ka ute i k'ine' upete ni tak'injo' ko kinintan i uxe uyile' ni toji'tani koch'e' ukokoj i'benjo k'a mach uchi jindaba ilkanjo'.

Ka'chichjini tiki, ni jipt'an uxeuyile' kache' uxe ute tuba ni tojbintik upete ni upatanjo' ta ni partidu ke uxe usite' u rejijtru i ni ukinintanjo ini uko'lanjo' uxe uch'e ni Nojkaj.

III. Ni partidu politikujo' ta na'kajo' uxe ukinintan uyolayajo' ta uk'ine' ka' uyoilin upete k'in ta ni uyılanjo' ni kaj.

Aparta'u A. Ni Intitutu ta Na'kaj ta Yikom uxe ajnoja tomp'e tuba ni uchen ta k'ino' koyajti tuk'i' ni Teromkaj ti radiu i televisión ka'chich ni a ilki kamba upatanjo' i ni ejersisio ta uyolaya ta ni partidu politiku Na'kajo', kont'inijo t'ok ni pinte' i ni uyle' ni jipt'an:

a) tuti'kan ni se'ink'itom ta jot'jun i ajta ni k'in ta uxe ti ute ni yikom uxe tikolan tuk'i' ni Intitutu ta Na'kaj Yikom upete k'in kuarenta i ocho minu, koxe ti pukinte ta chap'e i ajta uxp'e munutujo' kada orajo' ta numshintik tuyak'o ni radiu i ni kanal ta telebision, tan i oriji' koyilkan tan ni insisu d) ta jinda aparta'u;

b) jink'in ya'anjo' ti k'it jot'omjo'ba, ni partidujo' politikujo' uxe ti'bintejo' mulu ta ump'e munutu kada ora ta unumsen ta kada ejtasion ta radiu i kanal ta telebision; ni k'in ke' uko'lamba uxe ti k'inkan ka'chich jini uxe uyile' ni jipt'an;

c) Tuyuteto ni sikjot'om ta ni yikomjo' uxe ti i'binte tuba utoje uyolaya ta ni partidujo' politikujo' ka'ti ochenta i sinku k'asientu ta ni k'in tau pete keya'an jini uyile ni insisu a) ta jida aparta'u;

d) Ni numsjat'anjo' ta kada ejtasionjo' ta radiu i kanal ta telebisionjo uxe ti pukinte tama ni urariujo' ta tuspatan ka'chich ili tantama a alaj se'is i ta ni bentikuatru orajo';

e) Ni k'in ke' a i'kijo' ka' uyolaya ta ni partidujo' politikujo' uxe ti pukinte tantama unejo'chich ka'ni utepinte: ni cha'uxjo'p'e k'a usientu ka' jinichiba uk'e'nan i ni setenta k'a usientu ukolamba ta ka'a ilki ka'apasi ni yikom tuba ni diputa'ujo' ta na'kaj se'chich najtiki;

f) A kada partidu politiku ta na'kaj ssinke mach ukinintan machka ubisben ut'an ti Otos taj t'ibilajo' ta ni Woyom uxe ti'bintejo' tuba radiu i televisión jintok'a unts'ita' koyik'e' ni porcentaje ta jichichba uk'e'nan ke ya'anjo' ta insisu najtikiba, i

g) T'on ujuntulan ta ni a i'ki ta ni aparta'ujō' A i B ta jinda uchumliba i piti ta ni uyute ta sikjot'o'jun i sikjot'o'jun ta na'kajo', ni Intitutu Na'kaj ta Yikom uxe ti'binte ajta ni cha'jo'p'e t'ok chap'e ta ni k'in tau pete ke' ni Teromkaj uyik'e' ta radiu i television, ka'chich'an ni aj jipt'anjo i yaba kua'chichka tusom; tau pete ka i'binti, ni Intitutu upuklan t'okni partidujo' politikujo' ta na'kaj upete parejujo' ump'e sinkuenta k'a usientu; ni k'in kochen so'braba uxe uch'e' tuba uchen upatan une o tao troj ajnojajo' ta yikom, ka'chichtiki na'kajjo' ka'ni ta Teromkajo'. Kada partidu politiku ta na'kaj uxe uk'ine' ni k'in ke' k'ajinda a i'binti tuba ump'e mes ta sinku minutujo' i ni uchen so'braba uch'e' uk'ine' t'ok iktajt'an t'ok ujiliknan ta veinte sekundu kada jump'e. tupete kua'chichka, ni numsjat'anjo' jini uyile' ni insisuda uxe ti ute tan ni orariu ko yile' ni Intitutu ka'chich utjch'e' ni insisu d) ta jinda Aparta'u.

Ta jink'in uyolinjo' ni Intitutu uxe uch'e' ni k'injo' jini tuba ni iktajt'anjo' ta partidujo' tuba ump'e partidu politiku, jink'in ka'jini u'uts ilkak.

Ni partidujo' politikujo' mach uxin uch'e' kontrata o ukinintan, k'a che' o k'a uxtul yebejo', k'injo' ta ku'chika tusom ta radiu i television.

Ni'untu pipi' yebe ajnik o machajnik, ke' une uchen o k'a tupatan uxtulipjo', uch'e uchen kontrata tust'an ti radiu i television diriji'u ochen tan upamjo' yikon ta ni ajki'najo', ni ta yo uchinen ni ta umaljut chinen ta ni partidujo' politikujo' o ta ajsik jot'jun ta ni patan ta yikom ta kaj. Ukolan suku ni numsjat'an tan uka' na'kaj ta jinda tipu ta ikt'an ka k'atbinti upatan ta pipi' Na'kaj.

Ni uyilkanjo' ke ya'anjo' tan ni ujek't'an najtikijo' uxe ti ute uts tan ni Teromkajo' i ni Dijritu Na'kaj kachich a uti ni jipt'a i uk'inkan.

Aparta'u B. Tuba xik ta yikomjo' tan ni kiji ta na'kajo', ni Intitutu ta Na'kaj ta Yikom uxe uk'ine' ni k'injo' ka'binti ni Teromkaj ti radiu i television tan ni ejtasionjo' i kanaljo' ko k'eche' tan ni kajo' ke ulotino',ka'ni a ilki piinte' i ni uyile' ni jipt'an:

a) Tuba jini jit'yikomjo' tan bitkajjo' t'ok ni k'in ta jot'jun i uyole'uba t'ok ni ta na'kajba, ni k'injo' ka'binti ta kada kaj uxe ti ajti p'isi tama tau pete ke' ya'an ka'chich uyile' ni insisujō' a), b) i c) ta ni aparta'u A ta jinda uchumliba;

b) Tuba ni otrojo' jit'yikomjo', ni ik'om uxe ti ute ka' uyile' ni jipt'an, ka'chihc uchinen jinda uchumli tuslomjipom, i

c) Ni pukom ta ni k'injo' tan ni partidujo' politikujo', nimte' t'okni ta rejijtru tikaj, use ti ute ka' ni a ilki ta uchinen tich'i tan ni aparta'u A ta jida uchumli i jini uyile' ni cherajipt'an koyi'kan.

Jink'in ka'uchinen ni Intitutu ta Na'kaj ta Yikom ni upete k'ino' ta radiu i telebisionjo' ke' uyilkamba ta jinda aparta'u i ni najtiki xik mix ts'ita' tuba jini uyojo'ba o ni ta otrojo' ajnoja ta yikom, uxe unonoj ile' kache'da tuba uts'iktesan ni k'in ke' uyoto, ka'chich ni umuk ke' ni jipt'an uyi'ben.

Aparta'u C. Tan ni puklajt'an politika o yikom ke' uye'e ni partidujo' uxejo' mumuk'in ni t'anjo' ke' uts'ikbesan ni intitusionjo' i jinichich tiki ni partidujo', o ukokoj i'ben utani ni yebejo'.

Tujiliknan ni k'injini ko k'ajti'i ni k'itjot'o'jun ta yikom ta na'kajo' i Teromkajo' i ajta ke xupik jiniba k'in ta patan, uxejo' ti pa'sinte ni pukt'an tuyak'o ni numsjat'ano' ta kaj upete koyile' ta ajnoja ta teromkaj, tantu ta ni umuk'jo' na'kajo' i ni teromkajo', ta' tiki ta ni upambitkajo', uloto' taj noja ta Dijritu Na'kaj, ni uyajnojajo' ta bitkajo' i kachichkamba otrojo' ta kaj. Ni ump'e koxe ti ajtiba jin ni k'itom ta numsjat'an ta ni ajnojajo' ta ni yikomjo', ni uxe t'ok patan ta ye'om i ta utsile, o jinichich ni k'ini tuba ni kininya ta kaj che' jin mix k'ini.

Aparta'u D. Ni ts'osajtani ke' ya'an ta jinda chumliba uxe kojките k'a ni Intitutu ta Na'kaj ta Yikom tuyak'o ni jit'omjo' chajajo', koch'e' ni a ilki ta pa'sibintik se'chich ni numsjat'an ti radiu i telebision, ta machka ajchono i machka uyile' numsentikjo', ke chinkintik ke' mach utsjo' ta ni jipt'an.

IV. Ni jipt'an uxe uyile' ni p'isk'injo' tuba utik ni jit'om ta partidujo' ta uyakin i uyile' kani uxe ujup'e ta ni patan ta uyikom kaj, ka'tiki ni uxe ti ute tuba ni najtikil k'itjot'jun i ni k'itjot'om ta yikomjo'.

Ni ujiliknan ni k'itjot'jun ta ti jab' ta yikomjo' tuba ni Ch'unik ta Nojkaj, senadorjo' i diputa'ujo' ta na'kaj uxe ta noventa k'injo'; tan ni jab' ke tok'a uxe tiyijkan ni diputa'ujo' ta na'kajo', ni k'itjot'jun uxe ti jiliknan sesenta k'injo'. Mach uch'i ke ni najtikil k'itjot'jun uti'numsen cha' uxp'e uejkk'om ta k'in ili tuba ni k'itjot'junjo' ta yikomjo'.

Che' mach ts'onintik jindabat'an k'a ni partidujo' o kachichkamba otroj yebe ajnik o mach ajnik uxe ti'binte utoji'tani ka'chich uyile ni jipt'an.

V. Ni tuba tuskan niyikomjo' ta na'kajo' jin upatan ni teromkaj ke' uchen t'ok ni ump'e woyom kaj taj ujuntuma uk'aba' Intitutu ta Na'kaj ta Yikom, a ik'binti

unojk'aba uts i uk'imbita tajtubajo', tutuskan utiklen ni Umuk' ajcherjipt'an ta ni Woyom, ni partidujo' politikujo' ta na'kajjo' i ni ajki'najo', tan ni t'an ka' uyili ni jipt'an. Tan ni ejersisiu ta jinda upatan teromkaj, ni tomp'e uk'ajalin, totoj uts, ujuntul ajti, mach ujup'uba utiklen ni'untu i jini uxe uchen jin uxe uti'kiba utuski'.

Ni Intitut ta Na'kaj ta Yikom jin uxe ni ajnoja ta ni ube'tada, unechich uxe uyile' kuneyo i kache' uxe uchen patan i t'ok k'alín tan upatan; uxe ukinintan tan utusom ni ubike' t'ok ulot ta machka uchen diriji, atuspatanjo', ajpatanjo' i ajchani. Ni Upete Ajik'k'ajalinjo' une uxejo naj nojajo' noj ta ni uchen diriji i uxe ti ajti tusu t'ok untu ajik'k'ajalin Ajnoja i jo'p'e t'ok uxtu ajik'k'ajalin ta yikomjo', i uxe ti ajtijo', t'ok ut'an i mach uxin uyik'e' ujoj'tun, ni ajik'k'ajalinjo' ta Umuk' Ajcherajipt'an, ni ajtiskintejo' ta ni partidujo' politikujo' i untu Sekretariu Ajtuspatan; ni jipt'an uxe uyile' kachkada uxe ti ute ni patan tuba ni utuskan i uxe uchen upatanjo' ni ulotojo', ka'tiki ni uxe ubisanubajo' ta ni utiskinte tantama jinda. Ni ulotjo' ajtuspatanjo' i ajpatanjo' uxe ukinintan uyajpatanjo' nini'mech'e k'ini tuba uyik'e' ni upatan uts ta yikom. Ump'e Kontraloría ta Upete uxe ukinintan tuk'i', t'ok ujuntul ajti uchen upatan i tuba uk'itom, ni umech'inte upete uyoche ni tak'in i upase tak'in ta ni Intitutu. Ni jini uyile' ni jipt'an ta yikom i ta Ejtatutu ke t'ok uchumliba ta une usapin ni Ajik'k'alín Upete, une uxejo' ajmanda ta ni ubisintejo' ta patan t'ok ni ajpatanjo' ta uloto'jo' kaj. Ni uloto'jo' ta ajchani ta ni lijta ta yikom uxe ti ajti tusu k'enjo' t'ok ni ajtiskintejo' ta ni partidujo' politikujo' ta na'kaj. Ni mesajo' direktibujo' ta ni kasiyajo' uxe ti ajti tusu k'a ni ajki'najo'.

Ni ajik'k'ajalin Ajnoja uxe ti jiliknan tupatan jo'p'e t'ok ump'e jab' i uch'e' xik ti i'binte cha'num umpets'. Ni ajik'k'ajalinjo' ta yikom uxe ti ajtijo' t'ok jimba patan jo'p'e t'ok chimp'e jab', uxe ti k'exkanjo' ajuntujo' i mach uch'i sujwinik uch'e'jo' jimba patan. Ka'chich xik ti irkan, untu i otrojo' uxejo' ti yakinte ka'chichjini k'a ni jot'tun ta ni chat uta uxp'e ujek' ta ni machka ya'anjo' ya'i ta ni Kamara ta Diputa'ujo', ta ni uyile'jo' ni woyo' ajcherajipt'anjo', najtiki ta utik ump'e noj k'itom ta kaj. Che' mach ajnik ni Ch'unik ajik'k'ajalin o ta kachich amba ta ni ajik'k'ajalin ta yikom, ni machka uxe uk'exe' uxe ti yakinte tuba uts'upsen jiniba patan ta machka ukolesi. Ni jipt'an uxe uyik'e' ni kache' uxe tituskan i ni jit'om ko k'ine'.

Ni Ch'unik ajik'k'ajalin i ni ajk'k'ajalinjo' ta yikom mach uch'i ukinintanjo' otroj patanjo', upatan o ik'patan, t'ok une uyolin uchen unumsiben uk'aba' ni Upete Ajik'k'ajalin i machka ya'an t'ok woyom ta aje'junjo', nojk'ajalinjo', kuxlejo', ta nini'k'itom o ta tiklaya, mach tojojo'. Ni tojom ke' uch'e'jo'ba uxe ka'chich uy'i'binte ni Minijtrujo' ta Nojre'i Sek'i' Tani ta Na'kaj.

Ni ajnoja ta ni Upete Mech'om ta Intitutu uxe ti i'kan k'a ni Kamara ta Diputa'ujō' t'ok ni jot'o'jun ta ni cha'uxjek' ta ni machka ya'ano'jini tuba uyile' ni Intitutu ta kaj ta ye'om iskijo', tan ni ka'uyajti i ni ts'ibi ko yile' ni jipt'an. Uxe ti jilikan tupatan jo'p'e t'ok ump'e jab' i uxe uch'e' xik ti sujti ta jimba patan umpets'to. Uxe ti ajti ts'ibi tuyak'o ni uyajnoja ta Upete Ajik'k'ajalin i uxe ukinintan ni tuspatan k'in t'ok ni kaj ta nojsiktak'in ta ni Nojkaj.

Ni sekretariu Ejekutibu uxe ti i'kan t'ok ni jot'o'jun ta uxp'e jek' ta ni ajik'k'ajalinjo' upete ta ni uyile' ni Ch'unik.

Ni jipt'an uxe uyile ixkune k'ini uwoye' tuba i'kintik ni ajnoja ta ik'k'ajalin ta Upete, ni ajik'k'ajalinjo' ta yikomjo', ni Upete ajmech'om i ni Sekretariu Ejekutibu ta Intitutu ta Na'kaj Yikom; jini machka anumi ma' ajik'k'ajalin Anonja, ik'k'ajalin ta yikom iSekretariu Ejekutibu mach uch'i' uch'e' ni patanjini, tama ni cha'jab' nits'i ta ni k'inda ta ubixiba, patan ta ni umuk'jo' kajjo' tan ni yikom ya'u ujup'ubajo'.

Ni ajiyikomjo' ta Umuk' ajcherajjipomjo' uxejo' ti ilbinte uk'aba'jo' k'a ni woyo'jo' ta parlamentariujo' t'ok uts'ibi' k'aba' ta upartidu tama ni Kamarajo'. Tok'a uxe ti ajti untu ajik'k'ajalin ta kada jump'e krupu parlamentariu che' tiki ts'ombintik ta uchap'elma kamarajo' ta Konkresu ta ni Woyon.

Ni Intitutu ta Na'kaj ta Yikom uxe ukinintan upatan ka' tajwoyo i tajtoj., che'tiki jini uyile' ni jipt'an, ni patanjo' ka'ni utusbinte uk'ajalinjo' i ta ye'om ka'uyajti, kache'tsiki ni yikom, ni uyolayajo' i utak'in ni krupujo' i ni partidujo' politikujo', ni bajka ts'ibi i ni lijta ta yikomjo', pa'sajjun ta yikomjo', utaskan ni patan ta yikom, ni komputujo' ka' ni uyile' ni ajipt'an, ilom ke' apasi uts i ik'om ta ni jun ta ni yikom ta diputa'ujō' i senadorjo', kómputu ta ni yikom ta Ch'unik ta ni Estadujo' Unidujo' mejikanujo' ta kada jump'e ni dijtritujo' ta yikomjo' uninominaljo', che'tiki ni uts'ikteskinte ni chani ta yikom i ni uk'atintejo' o uyu'kanjo' ta ni uyilkan ta ni yikomjo'. Ni ts'ajijo' tau pete ulot' woyojo' ta ni ajmanda uxe tupinte' kaj ka' ni utich'e' ni ajipt'an.

Ni ajmech'tak'injo' ta ni partidujo' politikujo' ta na'kajo' uxe ti ajti tuk'i' ta ump'e ulot tekniku ta Upete Ajik'k'ajalinjo' ta Intitutu Na'kaj Yikom, k'en ujuntul ajti ta k'itom, cha' jini ajnoja uxe ti osinte k'a ni jot'jun ta uchap'elan ta uxjek' ta jinichichba Ajik'k'ajalin ta jini uyile' ni Ajnoja ta ik'k'ajalin. Ni jipt'an uxe uch'ijesan ni utaskan i kama'da uxe uchen patanjo' ta jinichichba ubike, ka'chichtiki ni ujit'kanjo' tuba ni uyute ni toji'tani k'a ni Upete Ajik'k'ajalin. Ta ni upa'senuba t'ok ni patanjinijo'ba ni tekniku ajpatanjo' mach uxin ti ajti ts'ita'esbinte ni uch'uj'i'k'ajalin ta otot ta tsiktak'in, ajmitom i ni jues.

Ni tekniku ajpatan une uxe ni ajnojajo' k'en umuk' ta ni jun ta mech'om ta ni partidujo' tan ni u'ajti k'en umuk' tan ni ube'ta ta mech'om ta partidujo' tan ni ka'an ta uka' na'kaj uch'e'jo' usapin ni uts'ita'eskan jinichich ni uyile'jo' ni ujek'ts'i' najtiki.

Ni intitutu ta Na'kaj ta Yikom uxe uch'e' t'ok ump'e ka'uyilkan t'ok ni ajnojajo' k'en umuk'jo' ta ni uka' nojkaj ke' ka'jini uk'atinjo', ni utuskan ni jit' yikomjo' tajkajo', ta ka'ni ts'ibijo' koyile'jo' ni cherajjip'tan ke uyi'kan.

VI. Tuba totojts'oniktik uti'kiba ni totojjipom i ajnik uts ni patan i ka'ukoleskintejo' ni yikomjo', uxe ti i'kan ump'e ka'auyute ta tuyak'o ni mach usapinjo' ka'ni ts'ibi ke utich'e' jinda Tuslomjipom i ni jipt'an. Dicho sistema dará definitividad a las distintas etapas ta ni jiti'jo' yikomjo' i uxe uyile' ni ajkininya ta ni uyolayajo' politikujo' ta ni ajki'naj' ta jot'jun xik chokojo' i ta woyomjo', tan ni ka' ts'ibi ti artikulu 99 ta jinda Tuslomjipom.

Tan ni ube'ta yikom ni machka uch'ikpimin ta ni ka'u buyajneskan, tuslomjipom o tutojajo', mach uxin ti chektan uts ni utajkolan tupan ni ka'uyile' o ni patan abuyajneskiba.

Kapítulu II

Ta ni Ujek'otajo' Uts'ikti' ta ni Ukiji woyolkaj i ta Uka' Nojkaj

Artikulu 42. Ni uka' na'kaj uno'an une:

I. Nituba machka unutsaba t'ok ni Na'kaj;

II. Ni islajo', jintiki ni koraljo' i ji'tunjo' tan ni nab' nits'ijo';

III. Ni isla ta Ajwalup i ni ta Ajrevillagigedo ya'ano' ti Oseanu Pasifiku;

IV. Ni uchumliba kontinente i ni uwawa'ni yaba nab' ta ni islajo', ji'tunjo' i koraljo';

V. Ni ja'jo' ta ni uka' nab'jo' i ni uno'anjo' ka'xhixh ts'ibi ya'an uk'a ni uyolaya noj na'kajjo' i ni utitiki tamajo';

VI. Ni bajka ya'ano tan ni ka' nojkaj, t'ok uno'an i ka'uyo ke ajnik ni Uyolaya ni nojna'kajo'.

Artículo 43. Ni nutsujo' ta ni na'kaj jin ni Teromkajo' ta Aguascalientes, Baja California, Baja California Sur, Campeche, Coahuila ta Zaragoza, Colima, Chiapas, Chihuahua, Durango, Guanajuato, Guerrero, Hidalgo, Jalisco, México, Michoacán, Morelos, Nayarit, Nuevo León, Oaxaca, Puebla, Querétaro, Quintana Roo, San Luis Potosí, Sinaloa, Sonora, Tabasco, Tamaulipas, Tlaxcala, Veracruz, Yucatán, Zacatecas y el Distrito Federal.

Artículo 44. Ni Nukkaj ta Ajki'na jin ni Dijtritu Uyolo'kaj, uyajliba ni Umuk'jo' ta ni Unte'o i Kapital ta ni Teromkajo' ta ni Unte' ajki'najo'. Uxe ut'esanuba t'ok ni ki ka'la ke' ubadaba ukinintan i tan jini ke ni umuk'jo' Nojkajo' uk'ex'e'jo' ta otroj luwarjo', uxe utich'e' ni Teromkaj ta Baye ta Ajki'na t'ok uxupiba i uno'an ko yi'ben ni Ch'obolotot Upetejo'.

Artículo 45. Ni Teromkajo' ta ni Yolo'kaj uxe uch'ujnan ni uno'an i uxupiba ke ajta ubada ukinintanjo', che' mach ajnik tak'i ta jindajo'.

Artículo 46. Ni ukiji nojkaj uch'e' uyile'jo tantama unejo', k'a ka'ukolanjo' ch'a'a ujino', u kinintan uxupiba uka'jo; peru mach uxin tibisinte ti ute jiniba tusom sinke ukont'inin ubajo' ni Ch'upin Otot taj Mech'jipt'anjo'.

Che' mach ayan ni ka'uyilkamba, kachichkamba uch'e' xik tupinte' ni Ch'upin Otot taj mech'jipomjo, jini machka uchen ka'uyile ni artículo 76, unlip' XI, ta jinda Tuslomjipom.

Ni up'ine'jo' ni Ch'upin otot ta ni uts'aka uxe uxupiba i mach utilka. Ni Ti'noj Sek'ita tau yute ni toji'tani ta Nojkaj uxe uch'e' uyina'tan tuyak'o ni p'ikti'inte ta tuslomjipom, ta ni k'itom ta machka uyo, ta tak'i ka ti'ki k'a ni uyute ta jiniba dekretu ta ni Ch'upin otot ta ajmech' jiptanjo'.

Artículo 47. Ni Teromkaj ta (*de, sic* DOF 05-02-1917) Nayarit uxe ukinintan uno'an uka' i uxupiba ka' ukinintan ubada ni Ka' ti Tepic.

Artículo 48. Ni islajo', ni ts'ikjo' i ni koraljo' ta ni nab ke' ya'anjo' tan ni ka' ta nojkaj, ni uchumliba kontinente, ni wawa'nijo' ta uyaba nab'jo' ta ni islajo', ta ni ji'tunjo' i koraljo', uno'an ni nab'jo', ni ja'jo' tama ni nabjo' i ni uka' ke'abinti tama ni nojkaj, uxe ti ajti tuk'i' ni ajmanda ta noj Na'kaj, t'ok jinijo' islajo' ke' ya'anjo' tuk'ib ajta ubada ni Teromkajo'.

UXP'E TITULU

Kapitulu I

Tubá uje'kiba ni muk'lajo'

Artíkulu 49. Ni usupremu Umuk' ta ni Ukijiwoyolkaj uje'kinte tubá u'ejersisiu ta Lejjilatibu, Ajmanda i judisial.

Mach uch'i uwoye'ubajo' cha'p'e o k'en ni muk'lajo' t'ok untúntu ajyebe' o yebe'woyti, ni' uch'ujnanuba ni ajcherajipomjo' tan untú ajkux.ajti, uch'e'une ka'an uyile' uts'iktib k'ajalínjo ba ajiktajipom tubá much'kab, kama' ya'an ti artíkulu 29. Mach uch'i utik , ka'an uyajti cha'p'el jek'ts'i' ta artíkulu 131, uxé ti i'kanjo' terenpatan tuba uchen lejijla.

Kapitulu II

Tubá muk' ajcherajipomjo''

Artíkulu 50. Umuk' lejijlatibu ta Teromkajo' Unte'jo' Ajki'bnajo' uch'ujnanuba tamá ump'e Ch'obolotot upetejo', ke uje'kinte cha'p'e Ch'obolotot, unp'e ta Diputa'ujjo' i otromp'e ta Senadorjo'.

Xo'ti Ump'elib

Tubá yikóm i tusom ta Ch'obolotot

Artíkulu 51. Ni Ch'obolotot ta Diputa'ujjo' uxé ti ajti t'ok ajk'otejo' ta Na'kaj, yiki'takjo' pete kada uxp'e jap. Kada uyumi diputa'u, uxé ti yakinte uts'eja.

Artíkulu 52. Ni Ch'obolotot tubá Diputa'ujjo' uxé ti ajti tusú t'ok 300 diputadujo' yiki t'ok najtikil jot'jún ke jin ba pete, kama' uyute xot'kab t'ok ump'ei'k'aba'jo' ba aj.jot'juno', i 200 diputa'ujjo' ke uxé ti yakintejo' t'ok najtikil ts'its'ita' k'otiba, kama'uyute t'ok lijta tuba ujokaj, jot'ka'ajún (bajka uyute patanjo', sic DOF 15-12-1986) bajkajni much'ulsijk'aba'jo'

Artíkulu 53. Uxupiba ni kab tubá 300 xot'kab t'ok ump'ei'k'aba'jo' ba aj.jot'juno' uné uxé ti ajti ujek'e' pete bik'itkabjo' ba país tamá tiki ni xot'kabjo' ke atich'kijo'. Upujkiba ni xot'kab t'ok ump'ei'k'aba'jo' ba aj.jot'juno' tamá tiki ni ukijí nojkaj uxé ti ute t'ok k'ajti'om tubá sensubá pete ch'ojkaj, che'tiki

ni'inp'e kua' ni ajk'otejo' tubá Teronkaj uch'e' ajnik uts'eja cha'p'e diputadujo' ba uk'e'na.

Tubá yijkak ni 200 diputadujo' kama' uyile' ni najtikil ts'its'ita' k'otiba i kama'uyute t'ok lijtajo' tubá ujokaj, uxé ti tuskán jo'p'e ajot'juno' ba much'ulsijk'aba'jo' tamá na'kaj. Ni ley uxé uyile' kache' utik uxupiba kab tubá jinda tajtankijjo'

Artíkulu 54. Ni yikon tubá 200 diputadujo' kama' uyile' ni najtikil ts'its'ita' k'otiba i kama'uyute ik' lijtajo' tub'a ujokaj, uxé ti ute kama' upinte'ile' chumliba i lo ke uyile' ni jipt'an:

I. Ump'e partidu polítiku, tubá uchentre'e ts'ibkak tan ulijta ba jokaj, uch'e' uye'e' ke uyik'euba t'ok kandidatujo' tubá diputadujo' ke ukinintan jinba uk'e'nán tiki t'ok uts'ita'le dojsientu jek'kab ump'eli'k'aba';

II. Pete partidu polítiku ke ibíntik tiki t'ok uts'ita'le cha'p'e porsientu upetele ni jot'jún ke a i'kí tubá lijtajo' ba jokaj bajka'an tajtankijí ba much'ulsijk'aba'jo', ukinintan derechu ibíntik diputadujo' kama' uyile' ni najtikil ts'its'ita' k'otiba;

III. Ni partidu polítiku ke ukinintan t'ok ch'ap'e najtikijo' chumliba, ujuntuma i uts'iktip ni konstasijajo' tubá ukinintan jinba k'e'nán ke upa'si ukandidatujo', uxé ti ibintejo' t'ok najtikil ts'its'ita' k'otiba, ka'anchich t'ok jot'jun ke i'kí ba petena'kab, uk'e'nán diputadujo' tan ulijta ba ujokaj kejintubá kada tajtankijí ba much'ulsijk'aba'jo'. K'a i'kak uxé ti ch'imkan kama'chich ya'anjo' tusú ni kandidatujo' tamá lijta tubajo'.

IV. Ni'ump'e partidu polítiku uch'e' ukinintan 300 diputadujo' t'ok kach'iko'onba najtikilajti.

V. Ni'ump'e kua'chikajini, ump'e partidu polítiku uch'e'e' ukinintan t'ok ump'e numeru ta diputa'ujo' kachiko'onba najtikilajti ke uk'ote t'ok ump'e porsentaje tubá upete ta ni Ch'obolotot ke ti'numik ta yikom nojkaj osinti.. Jinda chumliba mach uyi'binti ni partidu polítiku ke, k'a pasi pinte dijtritu uninominaljo', ukinintan ump'e porsentaje ta na'chumli' ta upete ni Ch'obolotot, re'inoj tuba utsijkan uporsentaje tubá ujoj'jun nojkaj osinti uche' uk'e'nán jo'uxp'e porsientu; i

VI. Ka'uyile' tan ni unlip'jo' III, IV i V najtikijo', ni diputasionjo' bajka'an ajk'ote ts'its'ita' ke upa'sibinte jink'in anumi ti i'kan ke jin tubá ni partidu polítiku ke upojlinte lo ke uyile' ni fraksiójno' IV o V, uxé ti sijibinte otrojo'

ni partidu polítikujó' t'ok derechu tubajó' kada junp'e ni tajtankijíjo' ba much'ulsijk'aba'jo', t'ok ts'ita' jipnume t'ok ulot ni jot'juno' ba petena'kajo' totojtoj ba jindajo' uxupibajo'. Ni ley uxé uch'ijesan ni rekla i formla tubá jinda kua'chikotejo'

Artíkulu 55. Machka yoxik diputadu uk'atinte jinda pinte' juno':

I. Ajkabilkabet tubá ajkibnajo', k'a pinkibet ya'i, uch'e'tiki ak'inilesan aderechu;

II. Akinintan chinjo'ump'e jab jink'in uxé ti ajti yikom;

III. Ajyokoajtjet ti teronkaj bajka uxé ti ute yikom o nits'il.lot bajka'an totoj ukuxajti ump'e k'e'nan t'ok uxuxp'e mesjo' ke numi jinba k'ini tubá.

K'a uch'e' chinintik tamá lijtajo' tubá tajtankijíjo' ajot'juno' ba much'ulsijk'aba' kama' kandidatu ba diputadu, uk'atinte ajyokoajtjet ba kachiko'onbajo' ukijí nojkaj ke uyoche tajtankijí bajka uyute yikom, o nits'il.lot t'ok uné bajka'an totoj ukuxajti ump'e k'e'nan t'ok uxuxp'e mesjo' ke numi jinba k'ini jink'in k'ajti'ki.

Ni nits'ilotot mach usitka k'a mach'anet achenpatan t'ok kuchpítnib tubá petekijí ke se'unejo' uyakijo'.

IV. Mach ajniket ti patan tan Ejersitu Woyolkaj ni' ajnik ta'kuenta polisíya o jendarme ti bitkaj jinba xot'kab bajka uxé ti ute yikom, machuchekua' nobenta k'inijo' najtiki ke uné.

V. Mach ajniket ajnoja tubá much'ulpítnib ke jinda Tuslomjipom uyik'e ajniketajuntuma, ni ajniket Ajts'ibi'jún o Uts'eajts'ibi'jún tubá Teromkaj, ni ajnoja tubá kachiko'onba much'ulpítnib jek'numsjapatanjo' o juntulpítnib tubá ajministrasióno' Woyolkaj, och'e'tiki nunpasik bajka'an upatanjo' go k'ini najtiki jink'in ni yikom.

Mach ajniket Minijtru tubá Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, ni Majijtra'u, ni' Ajts'ibi'jun tubá Tribunal Yikom ta Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj, ni Ch'unik i'k'ajalin o ik'k'ajalin ta Jot'jún i'k'ajalin tan Upete ye'k'ajalin, jimbakijí o xot'kijí tubá Intitutu Woyolkaj Yikom, ni' Ajts'ibi'jun Ajmanda, Direjtor Ajmanda o yebe' ch'unik direjtibu tubá chich Intitutu, che'tiki uch'e' pasik bajka'an ukuchpítnib, nuntonp'e, uxp'e jab najtiki jink'in ni yikom.

Ni Ajoyumnajo' ta ni Teronkajo' i ni Ajnoja ta Ajmanda ta Dijritu Woyolkaj mach uch'i yakintikjo' tan ukijijo' bajka'an se'tanukijijo' jink'in ya'to'an t'ok ukuchpitinib, jink'intiki nun pásik kua'chika upatan.

Ni Ajs'tibi'juno' ta ni Ajmanda ta ni Teromkaj i ta dijritu Woyolkaj, ni Majijtra'ujo' i Juesjo' Woyolkajo' o ta ni Teromkajo' o ta Xot'kab Woyolkaj, che'tiki ni C'unik ta Upamch'oikaj i ajnojajo' ta ump'e tama politiku- uchen patan ta ni kuaxuk'a.ta Dijritu Woyolkaj, mach uch'i yakintiko' tamá Ukijijo' bajka'anjjo' se'tanukijijo', che' mach' nonojts'ejkintik ta upatan nobenta k'ini najtiki ta k'in ta ni yikom;

VI. Mach ajniket Minjtru ta kua'chika ch'uj, i

VII. Mach ajniket tamá kua'chika machachetrebe ke utich'e' ni artikulu 59.

Artikulu 56. Ni Ch'obolotot ta Senadorjo' utusk'an t'ok jo'jo'uxtu senadorjo', kua'jinijo', kada Teromkaj I ni xot'kab woyolkaj, cha'tu uxé ti yakinte t'ok najtikil jot'un jinba k'e'nán i untú uxé ti i'kan tubá ump'elib uts'ita'le. Tubá kua'chikotejo', ni partidu politikujo' uch'e' uyi'ke' ti ts'ibinte ump'e lijta t'ok cha'p'e tusom ta ajsikpatanjo'. Ni senadujo ta najtikil ts'ita' uxe ti'binte ni tusom ta ajsikpatan ke ajnik tupam ni lijta ta partidu politiku ke, se'unéchich, uch'I uk'inilesan ni ch'ap'e ajniba tan numeru ta jot'o'jun tan ukiji luke uyilkan.

Ni uxux'tu i cha'tu senadorjo' ke ako'lijo'ba uxé ti yakintejo' t'ok najtikil ajk'otejo' ts'ita', numik kama'uyute t'ok lijtajo' ta jot'un ta ump'e bajka'an upitoni' much'ulsijk'aba' nojkaj. Ni jipt'an uxe uyik'e' ni tusunumik i tusom tuba jindajo' uyutejo'.

Ni Ch'obolotot ta Senadorjo' ux'e ti k'exkan upete kada cha'uxp'e jab'jo'.

Artikulu 57. K'a kada senador uxé ti yakinte uts'eja.

Artikulu 58. Machka yoxik senador uk'atinte jinichiba junio' ke machka yoxik diputadu, ko'onba machba ni edaba, ke jin uch'imkan jo'jo'p'e jabjo' ke uts'iktesí jinba k'ini tubá yikom.

Artikulu 59. Ni Senadorjo' i Diputa'ujo' tubá Ch'obolotot ta ni Unte' mach uch'i sujnik ti yakintejo' seb tubá otromp'ek'ini.se'

Ni Senadorjo' i Diputa'ujo' Uts'eja uch'e'jo' yakintikjo' tubá ni unit'ank'in se' t'ok uyajti kamá uyumjo', uk'ajti'binte ke mach ajni tipatan; peru uyumjo'

ni Senadorjo' i Diputa'ujo' mach uch'i yakintiko' seb tubá otromp'ek'ini t'ok uyajti kama' uts'ejajo'.

Artikulu 60. Ni ya'an tama kajo' akitik'inilbi ke ya'an ti artíkulu 41 ta jinda Tuslomjipom, kont'inijo' t'ok ni uyile' jipt'an, uyile' ke uts ajni ni yikomjo' tubá diputa'ujo' i senadorjo' kada jump'e uxot'kijí ajot'juno' ump'eli'k'aba'jo' i kada jump'e ukijí nojkajo'; uxé uyiben kostansiajo' unetako' ni jormulajo' tubá kandidatujo' ke upa'sijo' k'en ni jot'juno' i uxé ti i'kan ni ajsenadorjo' tubá najtikil ts'ita'le ka'an uyile' ti artíkulu 56 jinba Na'juniljipom i tan jipt'an. Che'tiki, uxé uyile' ke uts i i'kan tubá diputa'ujo' ka'an uyile' ni najtikil ts'its'ita' k'otiba ka'an uyile' ni artíkulu 54 tuba jinda Tuslomjipom i ni jipt'an.

Bajka uyilkán tomp'e ke uts ajní, ni ik'i' kostansiajo' i ik'omba diputa'ujo' o senadorjo' uch'e' buyajnesaya bajka'an tinxinotot ba ujokajo' ti Nojtribunalba ta Yikóm Umuk' Judisial ta ni Ukiji woyolkaj, jinba xupiba ke utiche' ni jipt'an.

Lo ke uyile'jo' tinxinotot ke uk'ajti'in ni najtikil jek'ts'ib, use' ch'e' umech'injo' Tinxinotot tubá Unojno'an jinchich tubá Nojtribunal, bajka'an numiba tubá buyajnesaya ke ni partidu politikujo' uch'e' upipi'ik'e' se'jin ni tak'i ke uch'e' k'exkan uresultau tubá yikóm. Ni susut.ilom tubá Tinxin otot jin uxupibajo' i machutilkajo'.

Ni jipt'anjo' uxé uyile' biyetak'injo', kua'uxé ti k'atinte i pa'sajun tubá unumiba tubá ubuyajnesaya.

Artíkulu 61. Ni diputa'ujo' i senadorjo' mach uyidinti kua ut'anjo' luke uyilijo' tamá ukuchpitinibjo' i mach'an k'in sujnik uto'esanut'anjo'.

Ni Ch'unik ta kada Ch'obolotot up'ixjutin ajnik rejpetu tubá jipkiba ti tuslomjipom tubá uloto' i k'a mach idintikua ni ch'u'ulotot bajka uwoye'ubajo' ti mukults'aji.

Artíkulu 62. Uyum ni diputa'ujo' i senadorjo' jinba otrompek'ini bajka'an ukuchpitinib, mach uch'i uchen kua'chika a ilbinti uchen o patan tubá nojkaj o tubá Teromkajo' bajka' mu'u tojk'an, ke najtiki mach'ajnik ulisencia ke uyi'bi ni Ch'obolotot, jinuk'a uxé ti pa'sinte bajk'a'an ti patanjo', bajka'an ti jiliknan upatan.

Jinchichba utsil ajti uxé ti chininte t'ok uts'eja diputa'ujo' i senadorjo', jink'in uxé ti ajtijo' ti patan. Ni ts'osi'tani tubá jinda ik'om uxé ti taninte t'ok uyajti tubá diputa'u o senador.

Artículo 63. Ni Ch'obolototjo' mach uch'i ujibe' umukults'ajijo' ni uchen ukuchpitinib che' mach'an uk'e'nan, kada junto unejo', ump'e xo'ti uk'e'nanba upete ulotjo'; machka tak ajniba jinda i otrojo' uch'e' uwoye'ubajo' piskab jink'in uyilkan ti jipt'an i kokojbenuchen machka mach uk'oto' tamá uxuxjo'pe' k'ini ke uxé tite, t'ok bi'tesaya ke simach uchejo'ba uxé ti k'ajti kán jinba cherayajini, ke mach usapijo' ukuchpitinib, jinuk'a uxé ti jo'kan utsejajo', unejo' uxé ti k'ote jinichich uxupibak'ini ke ak'ajti'ki, simach uchejo'tikíba, uxé ti ílkán ke mach'an uyum ni kuchpitinib. Che'tiki mach'an uyum ni diputa'ujo' i senadorjo' tubá ti Ch'obolotot ta ni unte' ke uxé ti k'ote bajka uti kán uk'ini ajcherajley, kama' uyute tamá upatan, uxé ti ts'íkteskan: bajka mach'anjo' uyum ni diputa'ujo' i ajsenadorjo' tubá Ch'obolotot ta Unte' t'ok najtikil jin uk'e'nan, ni jintiba Ch'obolotot uxé ujok'e'jo' ti ute uts'iktib yikomjo' kama' uyile' ni unlip' IV tubá artículo 77 ta jinda Tuslomjipom; uyumi patan tubá ulotjo' Ch'obolotot tubá Diputa'ujo' ke'ayakintijo' tubá unajtikil ts'its'ita' ajk'otejo', uxé ti ts'íkteskan t'ok jormula tubá kandidatujo' ba jinichich partidu uxétite jinba lijta jokaj, jink'in a i'kinti ni diputa'ujo' ke abintijo'; uyumi patan tubá ulotjo' Ch'obolotot ta Senadorjo' ke'ayakintijo' tubá unajtikil ts'its'ita' ajk'otejo', uxé ti ts'íkteskan t'ok tusom ta ajsikpatanjo' ta jinichich partidu uxétite jinba lijta ba petena'kaj, jink'in a i'kinti ni senadorjo' ke abintijo'ba; i uyumi patan tubá ulotjo' Ch'obolotot ta Senadorjo' ke'ayakintijo' tubá unajtikil ump'elib uts'ita'le, uxé ti ts'íkteskan t'ok tusom ta ajsikpatanjo' ta jinichich partidu ke ta ukijí nojkajba kua'chika uyilkán uts'I'kan cha'p'e ajti tamá lijta ke jin tubá.

Uk'ajti'kan tiki ke ni diputa'ujo' i senadorjo' ke mach k'otik kadak'in ajta uts'íktesan cha'jo'p'ek'in i mach uyile' kua'uk'a o mach uyi'be najtiki lisensia ta ch'unik ta jinichiba Ch'obolotot, jinuk'a uk'ajti'binte jinda, machyok'otiko' ajta otrompe'e k'ini, jinuk'a uxé ti jo'kan uts'ejajo'.

Che' mach ajnik uk'ena tubá tuskak kua'chika Ch'obolotot o tubá uchen upatanjo' jink'in ak'alín tuski, uxé ti jo'kan seb ajts'ejajo' tubá se' k'otiko' ucheno' ukuchpitinib, uyibento k'in k'otik ti uxuxjo'p'e k'injo' ba jo'kintiko'.

Uchenjo'kua'chika tani, uxé tibinte toji'tani ke ni ley uyile', machkatak yakintijo' xik tubá diputa'ujo' i ajsenadorjo', mach k'otiko', che'tikimach uyile' kuaxuk'a luke jin uk'ajti'in ni Ch'obolotot, xik ti kuchpitinib jinba k'in ke ak'ajti'ki tamá ump'elib jek'ts'ib ta jinda artículo. Che'tiki uxé uchenjo'kua'chika tani, ke jinichich ba ley uxé uyik'e toji'tani, ni Partidu Politikujo' Petena'kaj ke i'ki kandidatujo' tamá yikom tubá diputa'ujo' o ajsenadorjo', uk'ajti'injo' ke machka ulotjo' axí ti yakinte, mach k'otiko' utik'e upantanjo'.

Artíkulu 64. Ni diputa'ujò' i senadorjo' ke mach k'otiko' ti mukults'aji, che'tiki mach uyile' kua'uk'a, che'tiki mach uyik'etipase ch'okajnoja bajka'an Ch'obolotot, mach uxin tibinte tubá kua'uk'uxe' tubá jinba k'in ke mach k'otik.

Artíkulu 65. Ni Ch'obolotot uxé uwoye'ubajo' jinba k'inda tubá 1° ti Sektiembre tubá kada jab', tubá k'ajti'kak ump'eli unit'ank'ini ticha'num ni mukults'aji i jinba k'inda tubá 1° ti jebneru tubá kada jab' tubá k'ajti'kak chap'eli' unit'ank'in i ticha'num.

Kachika domba unit'an k'in i tubá mukults'aji tan Ch'obolotot uxé ti ajti ukine', ujo'yanesan i ujo't'in ni k'ajalindo tubá jipt'an ke uyi'kan i kua'uk'ajti'kan tubá kua'chikajini kejin tubá ni Tuslomjipom.

Kada unit'ank'in ti cha'num ni mukults'aji bajka'anCh'obolotot uxé ti ajtijo' uchinenjo' kua'chikajini ke utich'e' ni ya'an tama jipt'an.

Artíkulu 66. Kada unit'ank'in ta teren mukults'aji uxé ti jiliknan ni k'in k'ini ulotin upete kua'chikajini ti najtikil artíkulu. Ti ump'elib unit'ank'in mach uch'i tim'eskak che'tiki ta 15 disiembre jinichiba jab', ko'onba mach jink'in ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj utik'e' ukuchpitinib ka'an ni k'in worinili k'a ni ti artíkulu 83, jinuk'a ni mukults'aji uch'e' timeskak ajta 31 tubá disiembre jinichiba jab'. Ucha'p'elib ni k'inijo' mach uch'i timeskak k'en ta 30 tubá abril ba jinichiba jab'.

Che'tiki ni cha'p'elib ototajt'ibila mach uchaje'ut'anjo' tubá uyik'e kua'uxé ti ute tamá Mukults'ajijo' najtiki yilik uk'ini ke a ilkinti, uxé uk'ajti'in Ch'unik ta Yolo'kaj

Artíkulu 67. Ni Ch'obolotot o tok'a ump'e ni Ch'obolototjo' ', jink'in uyilkan ta kua'chikajini tajtuba une, uxé uwoye'ubajo' tan mukults'aji terenpatan kada pets' ke' ujoj'e' tuba jinni k'imbata ni Pipiy Patanjo'; peru uchap'elma kuaxuk'a tok'a uxe ti k'inkan ni kua'jini o kua'jinijo' ke ni tubachich Patan uyik'e' ta uk'ajalin, ni jinba uxe uyile' tan ni jok'om jiniba.

Artíkulu 68. Ni cha'p'elib Ch'obolotot uxé ti ajtijo' jinichiba ajniba i mach uch'i bixik kachikabala'u che'mach ak'ajti'ki bajka uxé ti k'a'sinte i tan ujiliknan i kache' uxé ti chininte, tiilkán kada uxé ti múlajti ti woykanjo'. Che'tiki uyolin ucha'tumajo' ti k'a'sinte, machyoyo' t'ok ni ujiliknan, uyajti i ajniba, ni Ajmanda uxé utsubsen k'exbile, uxé uyakin bajka'an chap'el tuntaj ke uk'atinte. Ni'ump'e Ch'obolotot uch'e' uch'inkole'san umukults'ajijo' uxp'e k'in,sinko uwina'tan ulotba.

Artíkulu 69. Uji'kiba ta Mukults'aji ta Unit'ank'in ta kada jab ta ejersisiu ta Ch'obolotot, ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj uxé uye'e' ump'e ts'ib kua'uchi, uxé uyile' kachida ya'an ni ajminijtrasióntubá Yolo'kaj ta pa'is. Tuji'kan ta ni mukults'aji terenpatan ta Ch'obolotot ta ni Unte', o tuba ump'e Ch'obolototjo', ni Ch'unik tubá Pipiy Patan uxé uyile'' kua'chikajini o k'ajalinjo' ke uch'ijesi ni jok'om.

Kada jump'e Ch'obolotot uxé umech'in kua' a ilki i uch'e' uk'atinben Ch'unik ta ni Yolo'kaj utim'esan ni numsjat'an ta numik t'ok k'itom ts'ibi i jo'kak Ajts'ibi'juno' tubá ti Teromkaj, Nojprokurador tubá Upetejo' Yolo'kaj i Direktorjo' ke ya'an ti Teromkaj machbapetekiji, unejo' uxé tik'otejo' i uxé uyile' kua'uchijo'ba k'otiktit'an t'ok totojt'an. Ni jipt'an tubá Ch'obolotot i uts'ibi'ajti uxé uto'esan ni patanda tubá jinda t'ok uk'ajalin.

Artíkulu 70. Upete kua'uk'ajti'kan ti Ch'obolotot uxé ukinintan uyajti kama' jipt'an o dekretu. Ni jipt'anjo' o dekretu uxé unumsiben ni Ajmanda jot'ojo' k'a ni ch'unikjo' ta uchap'elma Ch'obolotot i t'ok untu ajts'ibjun kada juntujo', i uxé ti pukinte kama'da: "Ni Ch'obolotot tá ni Teromkajo' Unte'jo' Ajkibnajo' dekretu: (testu ta ni jipt'an o dekretu)".

Ni Ch'obolotot uyik'e' ni jipt'an ke uto'esan utuskiba i kache'uyajti tamájo'.

Ni jipt'an utsupsen uyile', kache'an i kache' uxé ti woykán ni diputa'ujo', kama' ya'anjo' woyo'ts'ibi ti partidu, k'a kua'chikotejo' uyik'e' ch'aja ni t'anjo' tubá numik k'ajalinjo' ik'otik ti ajti tamá Ch'obolotot tubá Diputa'ujo'.

Ni jipt'anda mach uch'i ch'inajneskak ni uxin uk'inilesan pukinte tubá ni Ajmanda Woyolkaj tuba ukinintan ukuxlib.

Jek'om II

Ta ni Utí'kiba i Utuskiba ta ni Jipt'an

Artíkulu 71. Ni uyolaya tubá ti'kak ni leyo' o uk'ajalinajnoja jin abinti uchen:

I. Ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj;

II. Ni Diputa'ujo' i Senadorjo' ti Ch'obolotot ta ni Unte'; i

III. Ni lejijlaturajo' ta ni Teromkajo'.

Ni najtikilik'om ke utiski ni Ch'unik (*Ch'unik, sic* DOF 05-02-1917) ta ni Yolo'kaj, uk'ajo' ni uk'iniyajcherajleyjo' tubá ti Teronkajo' o uk'ajo' ni Diputasionjo'ba unéjo'chich, jinuk'a uxé ti numsinthe bajka'an kuchpatan. Luke uxé utiskuno' ni diputa'ujo' o ajsenadorjo', uxé ti ajtijo' t'ok pa'sajún kama'uyile' ni ts'ibi'utsilajti tubá jo'yanilt'anjo'.

Artíkulu 72. Upete kua'uxe ti ute tubá jipt'an o dekretu, bajka kua'uk'ajti'kan mach se'jin tubá ni Ch'obolototjo', uxé ujo'yanesan che'tiki t'ok múlajtijo', uxé ti chininte tusunumik 'utsilajti tubájo jo'yanilt'anjo' kache'chere, k'exelajti i kache'uxé ti ute tamá ni jo'yaneskanjo' i jot'junjo'.

A. Uch'imkan ump'e kua'uxeti ute ta ni Ch'obolotot ta uch'ijiba, uxé ti numé ti joyaneskan tan otromp'e. Che' jinda usapin, uxé ti tiskibinte ni ajmanda, unéjo', che'tiki mach ajnik kua'uyile'kochen, uxe' upukun se'.

B. Uxé uyile' Umuk' Ajmanda, upete kua'uxe ti ute mach usujtats'inti t'ok kua'uyile'jo' ta ni Ch'obolotot ta uch'ije, tantama cha'jop'e k'injo' k'inijjo'; k'a mach xik, ankirak jinda ts'ibi't'an xik ni Ch'obolotot miki o ch'ik ikti umukults'ajjjo', jinuk'a tubá sutats'intik uxé ti uteba ump'elib k'in jink'in ni Ch'obolotot ajnik woyo.

C. Ni kua'uxe ti ute ta jipt'an o dekretu mach ch'imki upete o unjek' k'a ni Ajmanda, uxé ti sutats'inti, t'ok uchanili', bajka uch'ije Ch'obolotot. Uch'e' xik ti cha'num ile'jo' k'a ta jinda, (*sic* DOF 05-02-1917) i che'tiki ilkak ke che'chich tubá ucha' uxot' je'kiba tubá uk'e'nan upete jot'junjo', uxé ti nume ti cha'num uchinen ni Ch'obolotot. Che' k'a uné tanintik t'ok uk'e'nan, ni kua'uxe ti ute uyajti jipt'anjo' o dekretu i uxé usujtats'in Ajmanda tubá upukt'an.

Ni jot'junjo' ta jipt'an o dekretu, uxé i'k'aba'.

D. Che' kua'chika kua'uxe ti ute ta jipt'an o dekretu, xik mach ch'imi upete ni ni Ch'obolotot tub'a umech'im, uxé usutats'in bajka mach ti t'ok chanilibjo' ke uné ichijo'. Che'tiki uxé ti chininte ti cha'mun sujnik uch'ime' upete uk'e'nan ajajtijo' ke ya'anjo', uxé ti sujti Ch'obolotot ke uné usutats'i, jinuk'a uxé ti sujti uch'e' ti cha'num, i che' ba sujnik uch'e' jinchich ba uk'e'nan, uxé ti numsinthe Ajmanda tubá kua'utik t'ok ni jek'ts'ib A; peru che'tiki uk'ajti' mach unumsen, mach uch'i sujnik uye'e'tan jinchichba unit'ank'injo' ta mukults'ajjjo'.

E. Che' ump'e kua'uxe ti ute ta jipt'an o dekretu xikjo' mach uch'imi unjek', o to'eskakjo', o uts'ikteskak k'a ni Ch'obolotot mech'om, otromp'e jo'yaneskan

tubá Ch'obolotot bajka ti ti ch'ijeba uxé use' ile' lo ke mach ch'imki o ba kua'chika k'exom o uts'iktibjo', che' mach uch'i taninte ni artikulujó' ke ach'inkijo'. Che' tiki ni uts'iktibjo' o k'exomjo' ke uchí Ch'obolotot tubá umech'in o k'otik uch'ime' upete ajk'e'nanjo' ni jot'junjo' ke ya'anjo' ti Ch'obolotot bajka ch'iji, uxé ti numсите pete ni kua'axe ti ute ajiktajley tubá kua'utik t'ok ni fraksion A. Che' ni uts'iktibjo' o uk'exomjo' ke ya' cherejtak uk'a ni Ch'obolototjo' tubá umech'in k'otik uch'ime'jo' uk'e'nan ni jotjunjo' tamá Ch'obolotot bajka ch'iji, uné uxé usujtats'injo' k'a ch'imbintik uk'ajalinjo', i che' upete uk'e'nan ni jot'junjo' ke ya'anjo' mach uxin ti ch'imkan tuba jinda cha'p'eli' mech'om kile' ni uts'ikti' o k'exomjo', ni kua'uxe ti ute, kachiko'amba ke ach'imki ta múlajti Ni Ch'obolotot, uxé ti numсібinte Ajmanda tubá kua'utikjo' t'ok ni fraksion A. Che'tiki ni Ch'obolotot uk'alink'atin umech'in pete uk'e'nan ni jot'junjo' ke ya'anjo', tamá ni uts'iktibjo' o k'exomjo', upete ni kua'uxe ti utejo' mach usujwan ti i'kan ta tump'e k'inijo' tubá mukulsts'ajijo', tiki ni múlajti tubá Ch'obolotot uxé uk'ajti'injo', t'ok upete uk'enanjo' ujojto' ke ya'anjo', ke uxé ti i'kan ni jipt'an o dekretu tok'a t'ok ni artíkulu ke asapintijo', i ke ch'ujnintik ni uts'ikti'ba o kexejo'ba k'a mech'kak i jot'junjo' ta mukulsts'ajijo' pinte'.

F. Tamá ni ch'imk'ajalin, k'exom o pa'saya tubá jipt'anjo' o uk'ajalinajnoja, uxé ti chininte jinichiba pa'sajuno' ke a ilkí tubá utuskan.

G. Upete kua'uxe ti ute o uk'ajalin ajnoja ke apa'sinti ti Na'otot bajka ach'iji, mach uch'i sujwinik uye'e' tamá mukulsts'aji jimba jab.

H. Ni tusom tubá jipt'anjo' o uk'ajalin ajnoja uch'e' utik'e' kachi ko'omba ucha'p'eli' Ch'obolotot, t'ok u juntuma uyajti ni proyektujo' ke uyile' ni k'exomjo', tiklaya o toji'tak'injo', o kache' uyute patan tuba ajwasomjo', upete jinijo'ba uch'e' najtiki ujoyanesan tamá Na'otot tubá Diputadujo'.

I. Ni Najtikilik'om tubá jipt'anjo' o uk'ajalin ajnoja uxé ti joyaneskan ya'i ti Na'otot bajka uxé ti ajtijo', oche'tiki uxé ti nume ump'e mes bajka uxe ti nume ti kuchpatan tuba utsupsen ke ni jinda mach uyile' kua', jinuk'a jinichiba proyektuda o jipt'an o uk'ajalin ajnoja uch'e' ye'kan i joyaneskan tan tump'e Na'otot.

J. (*J, sic* DOF 24-II-1923) Ni Ajmanda ta ni Unte' mach uch'i uyile' kua'uyile' ni p'inki'jo' ta Ch'obolotot o ta kachichkamba Ch'obolototjo', jink'in uchen upatan tubá yikom o tubá ayyikom, che'tiki ni jink'in ni Ch'obolotot ta Diputa'ujo' uch'e' usube' untu ni no'ajpatanjo' tubá Ukiji woyolkaj k'a tojtani ta kaj. Mach uch'i tiki uyik'e' dekretu ta jok'om i mukulsts'ajijo' ta terenpatanjo' ko yik'e' ni Pipiy Patanjo'

Jek'om III

Ta ni Uch'e'uchen ta Ch'obolotot

Artikulu 73. Ni Ch'obolotot ukinintan uch'e'uchen'

I. Tuba usapin tsiji' Teromkaj ta Unte' Woyolkaj;

II. (Mach uk'inka)

III. Tuba tuskak tsiji' Teromkajo' tamajo' ta ni uxupiba ta ni ya'anjo', xikjo' k'ini ni uyute:

1º. Ke ni unlip' o unlip'jo' ke uk'atin uts'osen ni Teromkajo' ukinintan t'ok ump'e kaj t'ok uk'e'nan ta sientu bente mil ajkuxlejo', taj ts'ita'.

2º. Uxe uye'e tupinte ni Ch'obolotot ke ukinintan ni kua' uye'e k'en tuba uyik'e' uyajti ta politika.

3º. Ke xik ti u'kan ni Lejijlaturajo' ta ni Teromkajo' tuba uka' ke uyilkan, ni luke uyolin o mach uyolin tuba waa'ts'intik ta tsiji' Teromkaj, uxe ti ko'lan libujnojo uyek'e ni uts'ajili' tama ta cha'uxp'e mesjo', utsijkjan ta jink'in uxe ti tiskinte ni numsjat'an ni tubajo'chich.

4º. Ke tomp'e uxe ti u'kan ti ejekutivu tuba yolo'kaj, ni uxe ti tiskinte uts'ajili'b tama de siete k'in tsiki dejde uk'ini ke ak'atibinti.

5º. Uxe ti jot'inte tuba wa'ats'intik ni tsiji' Teromkaj de cha'p'eli' ta uxtu tuba pete diputa'u i senadorjo' ke ya'anjo' ya'i ti Ch'obolotot.

6º. Ke ni luke uyilejo'b ti Ch'obolotot uxe ti mech'inte t'ok uk'enan lejijlaturajo'b tuba teromkajo'b, ni u chininte uts ni ucha'p'eli' ujuni tuba usakinte, ke che'chich uyile'jo' ni lejijlaturajo' tuba Teromkajo' bajka uk'aba' mu'uyilkan.

7º. Che' ni lejijlatura tuba Teromkaj tuba kaba uyilkan, si mach che' uyelejo'b uyek'e ti mech'inte bajka uyile' unlip' najtikijo' uxe ti ute tuba cha'tuli'b de uxtu tuba pete ni lejijlaturajo' tuba kachikadomba Teromkaj;

IV. (Mach uk'inka)

V. Tuba k'exkak ni bajka uyajtijo' tuba supremujo' tuba muk'jo' ni yolo'kaj.

VI. (Mach uk'inka)

VII. Tuba machiyo uts'onin luke uxe ti k'inkan tuba ubile' ni presupuejtu;

VIII. Tuba ikak uchumli' tuba kuxuk'a ni Ajmanda uxe uch'e k'ajti'kak ni menajk'itom tuba ni u k'exejo' ni Nojkaj, tuba uyik'ejo' ni jinchich menajk'itom i tuba uts'onin i utiskun utoje' ni bet nojkaj. No'ontu menajk'itom uxe uk'ajtiin tuba uch'e utik ni patan ke deyai uxe uch'e k'enak i k'en tuba uyochiba kajo', jipi ni machika uchen t'ok like' yo uchen tuba utiskun tak'in, ni uwina'tan tuba ucha' nunchen i tuba unebajpekin tama uk'ini ke ti kini uyili ni ch'unik tuba na'kaj ni tu xupiba ti artikulu 29 che'chich kada jab' ni uk'enan ubet ke uxe ti oche tan ajiptan ke ochik, ke kuaxuk'a joyolin ni ajmanda tuba dijtritu nojkaj i ni uk'ini tuba kaj, kama' tuchumliba ajiptan ke tuba. Ni ejekutibu nojkaj uxe uyile' kada jab' ti konkresu tuba unte'jo' tuba ni bajka'an pitoni' ni jinchuba bet i jin uk'a ni ajnoja tuba dijtritu nojkaj uxe utiskun ni ts'ajili' ke ni kuax mu'uyute tuba ni luke mu'uk'ine' ke jini uyili uchen. Ni jefe tuba xot'kab nojkaj uxe uchen ts'ajili' kama chich tiki ni tijuntajo' tuba nebjajnik tuba ti xot'kab nojkaj, tuyilben ni utak'ini kaj;

IX. Tuba ni mach uyik'e' ke ni cha'numchonom tuba ni teromkaj t'ok otroj teromkaj i'kak tsiki;

X. Tuba i'kak ni kua'chika jipt'an tupete na'kaj tuba ni idrokarburujo', ajchera'j ch'enjo', ajchera'j sustansiajo' kimikajo', o ni utsaleskan, chiktesan t'ok utsaleskan, indujtriajo' cinematografika, cha'nun chonom, ilis t'ok tak'injo' i rijajo', tinxin oche, i serbisiu jinansierujo', o tuba ajnik korriente i nuklear i tuba ni utiskun ni jiptano' tuba patan tuba tuspitoni' ti artikulu 123;

XI. Tuba uchen i upa'sen ni upatan kaj tuba yolo'kaj i utich'e, tibik o emik udotasionjo';

XII. Tuba uyile' ni jo'yan, chinintik ke ni uts'ajili' ke uxe ti k'ote uye'ben ni Ajmanda;

XIII. Tuba uyile' ni jiptan ke jini uch'e' ilkak che' uts o mats'uts ni upresaj tuba nab' i ka' i tuba utiskun ni jiptan ke kama' ni uyolaya tuba ti ja' ke ch'ijka' i jo'yan;

XIV. Tuba uts'osen i uk'eche' ni intitusionjo' arma'ujjo' tuba untejo', ni uyubin Ejersitu, Marina tuba Jo'yan i Umuk' tuba Iski Nojkajo', i tuba tus patan ni uwoye'ubajo' i ik'patan;

XV. Tuba uyik'e' tuspatan t'ok uyirinte ni uwoye'ubajo', arma'u i uyik'e' ti nume uts ni Ajkininyajo' Nojkaj, uch'ujnan ni yebejo' ke ya'ajnikjo', ni uk'aba tubajo' ta ajmanda i ojisialjo' i ni Teromkaj tuba ajnik ni indujtrijajo' kama' ni uyile' tunumiba uts untu ke ya'an tsibi uk'a ni unejo' tuspatan;

XVI. Tuba uyile' ni jiptan tuba ni kaxkada, i kachikada juridika tuba ni tuntajkaj, uyebejo', uk'exe' ukiji, ukolonia, ubixiba o uk'otiba i u utsle upete ni ti Yolo'kaj.

1^a. Ni ajtust'an tuba utsle tuba upete uxe uk'echeuba bajka'an ni ajch'unik, i mach uxin ujup'e'uba ni'untu sekretaria tuba teromkaj i ni luke ya'lajan tomp'e uxe ti lubujnojkan ti pa'ís.

2^a. Ni kuaxuk'a ut'itinuba ni kirix ti' k'ojo o tatu chimiba ulaj oche ni yajo' ke machbay uchininti tama pa'ís, ni sekretaria tuba utsle uxe ulubujchen ta uyile' jinchuba k'in ni kachika' uxe ti ute ke k'a ya'ajnik, k'a chujnintik ta mach uchen sanciona ch'unik tuba na'kaj.

3^a. Ni ajnoja tuba ajchinaj utsle uch'e' uyik'e' toji'tani i luke uyile' uxe utsoniben ni ajnojajo' tuba ajcherajpatan uts tuba ni pa'ís.

4^a. Ni luke uyile' ni ajtust'an uyik'i tuba utik jink'in tuba k'itjot'jun tuba mach uch'kak ni chij i ni chonkak ke kuachikajini ke utsimsen untu o uyik'e' ti maljutchininte ni kuachikajini tuba yebe, che' chichtiki ke uyi'kan tuba kinintintik i mani' utik xak'intik ni ajti, uxe ya' i ti ute mech'inte k'a ni Ch'obolotot tuba tomp'ejini kuaxuk'a ke' uxe ti oche;

XVII. Tuba ilkak ni jiptan tama tuba ni unumiba upete ni numsjat'an, i tuba ni ajwa'li' i numsjajun, tuba utiskun jiptan tuba kinkak i lajk'inkak uts ni ja' tuba bajka uchen patan nojkaj;

XVIII. Tuba uchen otot ta tak'in, uxe uyele'jo' kuaxuxe ukinintan, uxe uyile' kachuka' ti ute ni jiyj'e t'ok ni tak'in tuba otroj kaj i uch'e ni jit'i'patan tuba upete ta jiyj'e u il'an i uk'e'nan;

XIX. Uxe ti ilkan kachika' uxe ti ute ke uxe uk'eche'uba kuaxuchen i ut'itin ni ka' mach'an uyum i uye'ben jiy'p'e utojlib ni jinda;

XX. Tuba utiskun ni jiptan tuba uwoye'ubajo' ni ube'ta Diplomatu i tuba ube'ta konsular mejikanujo';

XXI. Tuba uyik'e' ni tani i ni machu ts'oniben ni Ukijiwoyolkaj i uyiktan ni tojtani ke ni k'a unejo' machu xin ujup'euba; uyik'e' upete ni jipt'anjo' ta uchenjo' i ukokojbisaya, i min yebejo', ke uyik'e', ka' ts'ita', ni tojiyp'e utani i utoje utani, tuba ut'it'in ajp'isi i kachikada uxe utuse'jo' t'ok Ukijinojkaj, ni xot'kab Woyolkaj, ni Teromkaj i ni upamkajo'; i che'chich uyik'e' ni machika uchenjo' mech'le i uwoye'ubajo'.

Ni ajnoja nojkajo' uxe uchinenjo tiki tuba ni tani tuba luke uxe' yilejo' tuba upete, jinkin une ukinintan tiki t'ok utani nojkajo';

Ni uchenjo' ke ajnik ts'ibi wida ti tuslumjipom, ni ajiptan nojkajo' uxe uyik'e'jo' ke ni yochen ke ni ajnoja tuba uyile'jo' upete uxe uchinenjo' i uchajejo' t'ok ni tani nojkajo';

XXII. Tuba uyik'e'jo' ni ch'em yajin k'a utani uxe uwina'tan ni unejo' tribunaljo' tuba ti yolo'kaj;

XXIII. Tuba utiskun ke ya'an tuchumliba tuba ni tomp'ejo' t'ok ni yolo'kaj, xot'kab' nojkaj i ni pamkajo', k'a che'chich uyiktan y uwoye'ubajo' ni intitusiónjo' tuba ajkininkaj ni uchenjo' nojkaj, tuba uts'onin kama ya'ts'ibi ni ti artikulu 21 tuba wida tuslumjijom.

XXIV. Tuba utiskun ni jiptan utuse' ni uwoye'ubajo' tuba ti uk'ini ni uchinenjo' tuba ubisan mixnoj tuba Yolo'kaj i ni yebejo' ke uyik'e' tuba uts uk'atin, tuba ubisan i taj uchinenjo' ni umuk' tuba unte'jo' i tuba upete kaj woyolkajo';

XXV. Tuba uyik'e', uwoye'ubajo' i uk'eche' ni upatan Yolo'kaj kinjun ruraljo', sek'jinjo', mixnoj, cha'p'eliskilan i profesionaljo'; ni unini'k'atin, Ni pitsi uts'i'bkiba i tuba ye'kak kache'uchen ye'jun ke uye'e' kachik a jochenjo' pik'ibi i tuba ajcheraj ch'en, tuba uts'i'kiba i luke ukine' uyutejo', muse'ujo', woyi'pimiljunjo', tuba chinintikjo' i upete intitutujo' ke uyochejo' t'ok ni cultura upete tuba ni a kiji tuba nojkaj i tuba ujek'e jiptan tuba upete uyile' ni upete institusionjo'; tuba i'kak jipt'an tuba chinintik o ubik'e josiljo' i tuba nok ono' ji'tunjo' o ts'ajoni', k'a tuba chujnintik tuba uchinenjo' nojkaj; k'a che'chich tuba uyik'e' ni jiptan ke tuba bisintik tuba t'it'intik se' ni unejo' t'ok

ni yolo'kaj, teromkajo' i t'ok ni pimkaj tuba uchenjo' ni upatano' ajye'jun ni tuba ibintik utak'ini ni tuba upatan kaj, sakintik uwoye'ubajo' i bisintik uts ni ye'om, tuba upete ni na'kaj. Ni tupimi ke utiskinte tuba ni jinchich ke' uyilkan tuba t'itintik ni luke jochen tuba upete Na'kaj.tuba ik' jiptan uchenjo' uyolaya tuba ni ajcheraj kuachikajini i tuba kachikajini se' jinchich uchen ke uyute t'ok jinchich.

XXVI. Tuba ikak ujuni ch'unik tuba Na'kaj tuba utik ni kolejju ta Yikomjo' i tuba ni ibintik ni ajkijijo ke uxe menajxik ta Ch'unik tuba Na'kaj, machuchekua che' a menajochi o une a ochi ixto o une uxe ti ajti ixto, ni tu xupiba ni ti artikulu 84 y 85 tuba wida tسلمjipom;

XXVII. Tuba usapin upasiba ni tu' kargo de Ch'unik tuba Na'kaj.

XXVIII. Tuba tiskintik jipt'an tuba uchenjo ubisanjo uts utak'ini gubernamental ke une uxe uyile' ni utak'ini kaj i tuba uye'kan tuba tomp'e ni u woye'jo ujuni jinansierajo' tuba uyochiba i upasiba, chechich tuba luke ukinintan Nakaj i ni u'orkanujo politiku-uchenjo patan uts tuba ni uye'kiba ni kaj, tuba ni uch'e uyile' ke uxe ti ajtijo uts tuba ni upete Nojkaj;

XXIX. Tuba uyek'e kuachikajini:

1º. Tuba uyik'e' kuachikajini;

2º. Tuba lajch'imkak i pipi'ch'imbintik ni tak'injo' naturaljo ke uyo' uyile' ti unxot' 4º 5º ti artikulu 27;

3º. Tuba intitusionjo tuba unebaj i'kan i tuba uwoyilib tuba uts;

4º. Tuba upatankaj ke a iki o tuba pipi'chenbintik ni yolo'kaj i

5º. Se' jinchich tuba ni:

a) Enerjía ElektriKa;

b) Uyute i uk'inkan ni k'uts tajajtak;

c) Kasolina i kuachikadomba ke uchimkan tuba kuxukas;

d) Ts'ibi'k'ak' o ch'iktan it'obni;

e) Uji'le tsaj i kuachikadomba ke uch'imkan tuba utik;

f) Tsaleskak te'e';

g) Tuba uyute i k'inkak ni chij.

Ni uk'ini nojkaj uxe ti ochejo' ni ti chimkinte ni kua'chikajinijo' uxe' jinchich tuba; ni tuyi'kan ni ajipt'an sekunda'ria uxe uyile. Ni lejislaturajo' jiy'p'e uxe ti i'binte ni upamkaj, ni tuyochiba tuba kua' utojki' tuba ukinkan lus;

XXIX-B. Tuba i'kak jipt'an tuba kachikada i uk'inkan ni ubanderaj, Eskudu e iknu Nojkaj.

XXIX-C. Tuba tiskintik ke uyile' kachikada ajnik ni ajnoja tuba nojkaj, ni tuba teromkaj i tuba ni pamkajo', ni tama tuba sekjin uchen p'os i, ni uchenjo' uts'ibinjo t'ok tuba u ts'oninjo' ni luke ya'an ts'ibi ni ti unxot' uxp'e ti artikulu 27 tuba wida ti tuslomjipom;

XXIX-D. Tuba utiskun jipt'an tuba utuse'jo' nojkaj tuba uchijiba tak'in i tuba upete, k'a che'chich uchenjo' ni luke uyubinjo' jiy'p'e i tuba upete tuba luke u kinintan Nojkaj;

XXIX-E. Tuba utiskun ni aj jipt'an tuba ni chinkoleskak i laj ts'eykintik usapijo' i tuba utik ni luke uxochenjo' tuba tuseuba ni tak'ini, se' jinchich ni kama' luke uk'ikan i ni machika ke ukinintan ke tuba uxupiba ni uk'inileskan k'en i jink'in tuba luke ukinintan i upatan, upete i nojkiji luke k'ini;

XXIX-F. Tuba utiskun jipt'an tuba ni kama' ulaj ts'aykinte tuba k'eneskak mejikana, ni utuskan tuba k'e'neskak extranjerujo', ni unumsinte ni teknolojia i tuba ni cha'nume, icha'numsintik i i'kak ni luke yuwi luke usakin i teknolojikujo' ke uk'atin tuba uchijiba nojkaj;

XXIX-G. Tuba u tiskun jipt'an ke uyiktan ni tuba ajnik ni Ajmanda nojkaj

Ni ajmanda tubajo' Teromkaj i tubajo' upamkaj, ni tama tuba luke uk'atinte, ni uchenjo' tuba k'inintintik te'ejo' i tuba ni nunkinintanjo' i tuskak uts ni uts ajnik upete te'e t'ok no'onla;

XXIX-H. Tuba utiskun jipt'an ke uchen tribunaljo' tuba ni buya-cheraj patan uts, uyik'e' ni tuba uch'e ujuntuma tuba uyik'e'i luke machuchenjo' i ke ya'an tuyak'o uyile' luke upipi'ilkan ke uchen ajcherajpatan uts kaj nojkaj

i ni yebejo', k'a che'chich tuba uyik'e' ni toji'tani i ni ajpatan tubakaj tuba upatan ni cherajpatan uts ke uyile' ajiptan k'a ikintik ni u numiba uts tuba o uwoye'ubajo', uchenjo', chinintik kachika' jochenjo' i luke uxe uk'ine' tuba machu ts'onin luke uyilkinte;

XXIX-I. Tuba utiskun jiptan ke i'kak uchumliba tuba k'a ni yolo'kaj ni Teromkaj, ni Dijtritu Nojkaj i ni upamkajo', k'a tomp'ejo' ni uchinenjo' kachikada uchenjo' tuba kinintintik yoko'yinikjo'; i

XXIX-J. Tuba i'kak jipt'an ni tuba uchenjo ni alas, k'oleskak ni uchumliba upete ni tomp'eleskak tuba uch'e uchen ni yolo'kaj, Teromkaj, ni Dijtritu Nojkaj i upamkajo' che'chich uch'e' ochik tubajo ajts'ujilba i se' jin yaki'loto';

XXIX-K. Tuba utiskun jipt'an uchenjo' n i ajwawa'ne, ko'leskak uchumliba upete ni tomp'e tuba uch'e uchen ni yolo'kaj, Teromkaj, Upamkaj i ni Dijtritu Nojkaj che'chich uch'e ochik tubajo ts'ujilba i sekjin yaki'loto'.

XXIX-L. Tuba utiskun jiptan ke uyik'e' ni k'a ochik ni ajmanda Nojkaj, ni ajmandarjo' nojkaj i tuba pamkajjo', tuba ni tama tubajo p'isi' tuba uchenjo' ajk'ech buch', i ch'ixbuch', k'a che'chich uch'e ochik tubajo' ts'ujilba jin yikibloti'; i;

XXIX-M. Tuba utiskun jipt'an tuba uchenjo' ni ajkinin, nojkaj, koleskak luke jok'ine' i taj uyile' kada ni uninik'atin ke a'ilki.

XXIX-N. Tuba utiskun jipt'an uchenjo' ni tuslomjipom uwoye'ubajo', uk'inkan i sitik ni mulajnikjo' Ni jinda jiptan uxe uyiktan ni uchumliba tuba uch'e uchejo' ni utiklenjo' i uch'ijiba uk'echkiba ni ulaj chenjo' mulchenjo' tuba ni yolo'kaj Teromkaj i pamkajo', k'a che'chich tuba ni Dijtritu Nojkaj, tuba ni tama tubajo' p'isi.

XXIX-Ñ. Tuba utiskun jiptan ke i'kak uchumliba tuba k'a ni yolo'kaj, Teromkaj, upamkajo', i ni Dijtritu Nojkaj, k'a ni tomp'ejo' ni uchinenjo' kultura, jipi ni kama' ya'an ni ti unlip' xxv tuba wida ti artikulu. Che'chich uxe ti koleskan ni tojiyp'e ni che'chichich uch'e ochik ni tubajo' ts'ujilba i yiki'loto', k'a Uch'e' ts'onintik ni tuxupiba ya'an ti unxot' u'uxp'e ti artikulu 4º tuba wida ti tuslonjipom.

XXIX-O. Tuba i'kak uchenjo' ni kinitintik ni datujo' ajpatanjo' ke uch'ejo' ni partikularjo'.

XXX. Tuba utiskun upete ni jipt'an ke uxe ti k'inkan k'a ni jinuch'e' uchenjo' ni alaj ilki i upete ni kua'chikadomba a i'ki wida ti tuslomjpom ni umuk'jo tuba untejo'.

Artíkulu 74. Se' une uch'e'' uchen ni kamara tuba Diputa'ujo':

I. Tiskun ni uk'enan tuba yek'e ti chininte upete Yolo'kaj ni uyile' ta Ch'unik Yiki uchijo' ni Tribunal ta Yikom tuba Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj;

II. Tomp'ejo' i utajchininte, mach t'ok tani tuba se' une k'a uchinen i ni uchen patan i machuchen luke une uch'e' uchen tuba uk'ini ni uchininte Ajnoja tuba Ukijiwoyolkaj, ni tuxupiba ke uxe uyile' ni jiptan;

III. (Ma'chu k'inka)

IV. Uxe ti ute kada jab' ni presupuejtu ta Upasiba ta Ukijiwoyolkaj, che' utaj uchinenjo' upipi'palin i ni kuaxuk'a uk'exkan ni Proyektu utiskun ni Ajmanda Woyolkaj, umpets' ke asapinti ni luke uyo uyik'e' ni ke tan umech'inte utani, uxe usapin tuba ubile'. Ka Che'chich uch'e uyile' ni presupuejtu ni orkanisasionjo' plurijab'jo' tuba ni jimba kua'uxe ti utejo' tuba ni uk'enesan ni infraestruturata ke uxe ti likan kama' ya'an jiptan tus pitonib; ni erokasionjo' i'ki uxe ti i'kan ni ti subsekuente Presupuejtujo' tuba Upasibajo'.

Ni Ajmanda Woyolkaj uxe uyik'e' ti k'osbinte ni Ch'obolotot ni uti'kiba ta jiptan tuba Uyochiba i ni Kua'uxe ti ute ni Presupuejtu tuba Upasiba tuba Ukijiwoyolkaj mach ti'numik a 8 ta tuba mes ni sektiembre, i ke ajni uye'e' ka'an Sekretariu tuba Dejpachu ke jin a i'ki tuba jin chichich tuba ilki.Ni Ch'obolotot tuba Diputa'ujo' uxe usapin ni Presupuejtu tuba Upasiba ta ni Ukijiwoyolkaj, mach ti'numik jink'in 15 ta tuba mes ni Nobiembre.

Jink'in utik'e' uchen upatan jink'in uk'ini uyile' ni ti artíkulu 83, ni Ajmanda Woyolkaj uxe uyik'e' ti k'osbinte ni ti Ch'obolotot ni Uti'kiba ta jipt'an tuba Uyochiba i ni Kua'uxe ti ute ta Presupuejtu tuba Upasiba ta ni Ukijiwoyolkaj mach ti'numik uk'ini 15 tuba mes ta Disiembre.

Machuch'i ajnik ch'uju kuachika tak'in muku, ke machin chinintik ke k'ini, t'ok jinba kirixi'kak ni jin chichich Presupuejtu, ni kejin uxe ti k'inkan ni Sekretariujo' k'a kont'ini ts'ibi k'a ni Ch'unik tuba Yolo'kaj.

Jop'e jek'ts'ib.- (Mach uk'inka)

Cha'uxp'e jek'ts'ib. (Mach uk'inka)

Cha'uxp'e t'ok ump'e. (Mach uk'inka)

Use'inxe ti k'e'neskan ni p'iskin tuba ye'kak ni uti'kiba ni jiptan tuba uyochiba i ni Kua'uxe ti ute tuba Presupuejtu tuba Upasiba, jink'in uxot' tiskun uk'atiben ni Ajmanda ke k'en kua'ujapinuba t'ok ti tan umech'inte utani tuba ti Ch'obolotot o ta ni Pipiy Patanjo', i ke ajni uye'e' tuba upete kuaxuk'a ni Sekretariu ta Dejpachu jin chichich uxe uyile' ixkok'a ke' uyik'i unikonuba;

V. Uxe uyile' che' ya'i o mach uxin ti tiskinte Utoji'tani tuyak'o ni ajpatan tuba kaj ke uchi kua'chika utani ni tu xupiba ti artikulu lll tuba wida Tuslomjipom.

Uxe ti chininte ni uti'in ke uchenjo' ni ajpatan tubakaj kama uyile' ti artikulu 10 tuba wida tuslomjipom i ajnik kama' ulotjo'ya'an tama ke usube' ni tan umech'inte utani politikuj' ke tuyak'o uxe uyi'ben;

VI. Umech'inte ni Utak'ini Kaj tuba jab' numi, t'ok ni tuba k'a lajchinintik ni resulta'uj' tuba k'itom tuba ch'uj tak'in uxe uye'e' che' ts'its'ita'eski ni luke alaj ilki tuba Tak'in tatoji patan umechin ke uchenjo ta ni ut san tama k'a ni tuspatanjo'

Ni umech'inte ni Utakini Kaj uxe uchen ni Ch'obolotot tuba Diputa'uj' t'ok ni tuyak'o ni ukiji ch'ukjutom nuktak ta ni Ukijiwoyolkaj. Che' ta ni nini'mech'om ke jinda uchen tuts'ik pipi't'an tantama ni uk'e'nan keya'anj' t'ok uyochiba o ni upasibajo', t'ok jini luke ya'an i t'ok luke ya'an ts'ibi ke uxe ti k'inkan i mach ajnik uk'e'nan o ke ujapin ni uyochiba ke a kinki o jini luke a sitki, uxe uyile' upatan t'ok kama uyile' jipt'an. Jini kuaxuk'a ni umech'inte tama ni ti ts'oninte tuba luke yo'uchen tuba ni tuspatanjo', tuba uk'ini se' une uch'e unumsen ni rekomendasionjo' tuba utik uts ni luke mu'uchenjo' jinichich ni tuxupiba ajipt'an.

Ni utak'inikaj tuba upatan ach'uch'tak'in ke jin uxe uye'e' ti Ch'obolotot ta Diputa'u mach ti numik uk'ini 30 ta abril tuba jab' ute. Use'inxe ti k'e'neskan p'isk'in ni uye'kan ni tuxupiba tuba unlip' lv, tuxupiba unxot; tuba wida ti artikulu; ni ti tim'eskan machu ch'i ti numik ta 30 k'in yokokuxuj' i, tan ni ke a ilki, tan ni ukiji ta ni ch'ukjutom nuktak ta ni Ukijiwoyolkaj uxe ti tsijkaj t'ok jinichichba uk'ini ts'ita' tuba ni uye'e' ta unumsajt'an ta ni resulta'uj' ta ni umech'inte ni Utak'ini Kaj.

Ni Ch'obolotot uxe utsubsen ni umech'inte ni Utak'ini Kaj mach ti' numik ni 30 ta Sektiembre tuba jab' ute ni tuba uye'kan t'ok uchumliba tuba nini'mech'om tuba luke ukinitan i kama' a ilki ke uxe ti ko'lan uxe ti k'inkan ni uts'ajili'b tuba resultadu tuba uk'ini tuba utaj chininte Ukijiwoyolkaj kama' uyile ti artikulu 79 tuba wida ti tuslomjipom, mach uxin ti ts'its'ita'eskan ni ta ke uyosenjun tuba uchinen uts, rekomendasionjo' i uchenjo' ke uyilijo' tuba uk'ini ni utaj chininte Ajnoja tuba yolo'kaj, uxe uchen uyile tuxupiba kama' ti artikulu.

Ni Ch'obolotot tuba diputa'ujo' uxe utajchinen luke mu'uchen ni tuk'ini tuba utajchine Ajnoja tuba yolo'kaj i uxe uch'e uk'atin ke ts'aykibintik tuba kachika mu'uchen patan ni uchininte;

VII. (Machu k'inka);

VIII. Ni kachika'jini ke utiklen uye'e' jinda tuslomjipom.

Artikulu 75. Ni Ch'obolotot tuba Diputa'ujo', jink'in usapin ni Tak'in ta toji'patan ta Upasiba, machuch'i uyiktan utich'e ni utojki' ke tuba ump'e patan ke kama' uyile' i ti tuslomjipom; i ti kuaxuk'a ni t'ok kua'chikadomba ke mu'uchen ke uyiktan uyile' ni tojkib ya'uxe uchinen kama' tich'i ni kejin uyile' ke' ajni uk'a ni Tak'in ta toji'patan anumi o ke kama' uyile' a jipt'an ke' uyikti tuba patan.

Ni upete kuaxuk'a ke a ilki uxe ti ute rejpete ni uchumliba ke ya'an ni ti artikulu 127 tuba jinda Tuslomjipom i ti jiptajo' ke kama' uchenjo' ke che' utiskun ni Ch'obolotot tuba Upete.

Ni umuk'jo' woyolkaj lejillatibu, Ajmanda i judicial, ka ch'echich ni ya'antamajo' t'ok ujuntulajti ke usapiben tan jinda Tuslomjipom ke uchenjo' luke uxe uk'ine' tuba Tak'in ta toji'patan ta Upasiba ta ni Ukijiwoyolkaj, uxe uyosen tama ni kua'uxe ti utejo' tuba tak'in ta toji'patanjo', ni tabuladorjo' dejklosa'ujo ta ni utojki' ke uyilkan ke mu'uyi'binte ni uyajpatan kaj. Jinda uyilkan uxe tichininte ujit'kan ke tuba sapintik ni tak'in ta toji'patan ta upasiba, ya'an ti artikulu 74 unlip' IV ta jinda Tuslomjipom i kachika'amba ke ya'an ti k'inkanjo'.

Artikulu 76. Uxe uch'e' sek' une ni Senadu:

I. Uchinen uts ni politika piti ke mu'u chenko' ni Ajmanda Woyolkaj t'ok uchumliba tuba ni ts'ajili' tuba kada jab' ke ni Ch'unik tuba Yolo'kaj i ni sekretariu tuba Dejpachu ke jinuxe uk'ine' Ch'obolotot

I chechich, usapin ni trata'ujō' mulkaj i kombensionjo' Diplomati'kujo' ke ni Ajmānda Woyolkaj uxe uwina'tan usapin i chechich uxe uyile' che' utsuhsen, ut'saykun, unebaj p'asen, uk'exe', utsutsin, upa'sen ukole'san i uyile' kachikada uxe utsijkan k'a chinintik kachikada tama ni jinichich.

II. Uxe uchinen uts ni k'aba ke ni jinichich upatan uchen ni prokurador tuba upete tuba Na'kaj, minijteriujo' Ajente Diplomati'kujo', konsuljo' tuba upete ajpatan superiorjo' tuba asienda, koroneljo',i kachikadamba Ajnoja tuba Ejersitu, Arma'ujō' i Umuk' ta Iski Nojkaj, tuxupiba tuba ni ajiptan uyile'.

III. Usapin tiki ka uch'e i'kak pasikjo' ni umuch't i nojkaj tupasiba bajka'an ni pa'is, tunumiba ni umuch'ti tuba tuntajkaj bajka'an ni ukaba nojkaj i uwa'li' ni ajmuchi'numejo' tuba otromp'e unojmuk', k'en uk'enan unp'e mes, ti ja' ta ajkibnajo';

IV. Uxe uyeke utan katuba ni ch'unik tuba Na'kaj uxe uyik'e' ni kinintintik Yolo'kaj tuba piti ni tubachich Teromkaj, umek'e ni umuk' k'ini;

V. Uxe uyile' jink'in ya'an siti upete ni umuk'jo ya'an tusujo' tuba Teromkaj, ke jin ak'oti ni kuaxuk'a uxe ti ibinte uk'atibinte untu ajmānda ke anebaj i'ki une uxe uyik'e' tuba yakintik kama' ya'an ti jiptan ya'an tusujo' tuba jinichich Teromkaj. Ni uye'binte uk'aba tuba ajmānda uxe uchen senadu ke uyik'ijo' ixto uyuxtuli' tuba ch'unik tuba na'kaj t'ok usapin tuba ucha'tuli' tuba uxtu uk'e'nan tuba ulotjo' ke ya'anjo' i tuba ubuk'oli' tuba ajt'ibila ke ya'chich'an kama'chich ya'la'an tuba ni ajiptan. Ni junsionariu ke a i'ki, machuch'i yakintik tuba ajmānda tusujo' tuba uyakinte jab' ke uxe ti chininte tuba ni kama' ya'an ts'ibi ke uxe utiskun. Ni jinda uxe uyile' ni jinichich ke ya'an tusujo' tuba teromkaj ke mach'an ni tama kuaxuk'a;

VI. Uxe uwina'tan uchen ni kua'chika tuba politikujo' ke uche tama ni umuk' tuba ni Teromkaj jink'in kua'chikadamba ni unejo' t'ok jin tuba uxupiba ni senadu, o jink'in t'ok kua'chikadamba ni kachikada ke ni machu yikta uchen t'ok ni tsumjo' tusujo' tuba utinxina ajo'yan tuba armajo'. Ni jinda kuaxuk'a Senadu uxe uyile' ni kachikada, uk'eche'uba ni ti Tuslomjipom tuba upete' tuba Yolo'kaj i ni ta Teromkaj;

Ni jiptan uxe utuse' ni ejersisiu tuba jinda i luke uxe uchen i tuba ni anumi.

VII. Uxe uts'osen ni jura'u tuba utoj tani tuba uchinen ni tan umech'inte utani politiku tuba ni luke machuchi o machuj kajti'in uchen ke uchen ni ajpatan

tubakaj i ke uts'ita'esan ni ik'tani tuba luke ukinintan kaj ni jinchich i tuba uts Dejpachu, tuba tuxupiba ni artikulu 110 tuba wida Tuslomjipom;

VIII. Uxe utiskunjo' ni Minijtrujo' ta ni Supremu Korte ta Judisial ta ni Na'kaj, tuba ni uyuxtuli' ke uxe uyosen tuba kama' uyile' ni Ch'unik tuba Yolo'kaj i che'chich uxe uye'ben o mach uye'ben ni usapin ni luke mu'ulaj k'atibenjo' tuba lisensia o numpasik ni jinchich; ke uxe uyik'e' ni jinchi t'ibilajpatanjo';

IX. Uxe uye'ben ukaba' i unikin ni ajnojajo' ni Xot'kiba Woyolkaj tuba ni jin ya'laj'an wida ti Tuslomjipom;

X. Uyile' t'ok Dekretu usapinte t'ok jot'jun tuba ucha'tuli' tuba uxtu uk'enan ni tuba yebejo' ke ya'an ni luke uk'atinjo' utsjo' ke tama tubajo' uxupiba uk'ajti'kan ukiji woyolkaj;

XI. Uxe uwina'tan uchen utsupsen ni jo'yan tuba uxupiba ni uka' ta ukij woyolkajo' ke che' uk'atinjo', t'ok ump'e dekretu usapin k'a ni jot'jun tuba ucha'tuli' tuba uxtu uk'e'nan ujek'omjo' ta ni yebejo' ke ya'anjo';

XII. Ni kachikadomba ke jinchich Tuslomjipom uyik'e'.

Artículo 77. Ajump'e ni Ch'obolototjo' uch'e', sinke ujup'e'uba kachikajini:

I. Uyile' kachichkada uxe ti ute utak'ini ni t'ok jinchich tuba uréjimen tuba tama;

II. Uyubin ni tikamara ta lejislatorajo' i t'ok ni Ajmanda ta ni Unte'jo, k'a t'ok unejo' ta tuba tama.

III. Uyile' ni ajpatan tuba usekretaria i uchen ni Tusu numik tama ni jinchich, i

IV. Utiskun ujuni, tama tuxupiba ni 30 k'in uxe utik'e jink'in k'otik ni ajsikpatan k'a yakintik uxe ti nebaji'kan ke uxe uch'e k'ajti'kak tama ni 90 uk'ini ute, tuba uxupiba ni ubile' ajpatan tuba jinchich kama' uyile' ni artikulu 63 tuba wida tuslomjipom, ni ti kuaxuka ni ajsikpatan ta Diputa'ujo' i senadorjo' tuba kongresu tuba untejo' tuba uti'ki' uk'enan tubachich, jipi ni ajsikpatan uchen tama ni jab' ta uxupiba ni luke uchenjo' ni lejislador ke uxe uch'e.

Jek'om IV

Ta ni Pipiy Patan

Artíkulu 78. Jink'in tu buk'olib ni Ch'obolotot tuba untejo' ya'uxe ti ajti untu aj Pipiy patan ke ya'ajnik tuba ajnik ni 37 ulotjo' ta unejo' 19 ajnik ta Diputa'ujó' i 18 Senadorjo', ke uxe ti íbinte uk'aba unejo' chich ni Ch'obolototjo' ta ump'e k'in najtiki xupik ni uk'ini a'í'ki tuba ni sesionjo'.Tuba kada ajnojajo' ni Ch'obolototjo' uxe ti í'binte uk'aba', tantama unejo' ni ejersisiu, untu ajnebajk'ote

Ta ni pipiy patan, jink'in ta ni uyik'e k'a uyile' uyíben jinda Tuslomjipom yala'an ni jinda:

I. Umajnan ni ut'an tuba k'inkak ni ajkinin Nojkaj ni kuaxuk'a kama' uyile' ti artikulu 76 unlip' IV;

II. Uch'e, ni ti kuaxuk'a; ni luke uyile' ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj;

III. Uxe uyile' ni luke uk'atinjo' p'isi'; uch'e tama ubuk'oli' ni Ch'obolotot tuba Unte' ni uti'kiba ni jipt'an i luke uye'binte ni Ch'obolotot i uchen tuba ujuni ni ajt'íbilajo' tuba Ch'obolotot ke machika tuk'aba' mu'u tiskinte k'a tuba se' k'atibintik jinchijsa ratu tama uk'ini ke' mu'uchenjo' patanjo';

IV. Uk'ajti'in une o u ik'k'ajalin ni Ajmanda, ni luke ulajk'atinte ti Ch'obolotot o tuba se' ump'e Ch'obolotot tuba mukults'ajjio' terenpatan, uxe ti'k'inilan chap'e ti kuaxuk'a ni jot'jun tuba ucha'tuli' ta uxtu uk'enan ni yebejo' ke ya'an. Ni luke ulaj k'atinte uxe utich'e' ni kimbitajo' o kua'uxeti utejo' tuba ni mukults'ajjio' terenpatanjo';

V. Uyik'e' o mach uyik'e' ni chininte uts ni uxe ti i'kan ni Prokuradorjo' ta Upete Yolo'kaj ke uxe uyik'e' ni upimi ni Ajmanda Woyolkaj;

VI. Uyik'e' ni ujuni tuba numik uts tuba u'uxjo'p'e k'in ni Ch'unik tuba Yolo'kaj i uyik'e' otrontu ochik ujek'ota ke' ajnik ixto k'ani mach'an uneba;

VII. Uxe uchinen uts ni uk'aba' keni Ch'unik uchinen ni minijtrujo', ajentejo' diplomatikujo', konsuljo' tuba upete, ajpatanjo' superiorjo' tuba Asienda, koroneljo' i upete ajnojajo' superiorjo' tuba Ajmanda, Arma'ujó' i Iskijo' tuba Nojkajo', ni tuxupiba jipt'an ke uyik'e' i,

VIII. Uchinen i uyile' kachichkada tuba ni luke uk'atinjo jini tuba numik uts ke uxe uye'e' ni lejiladorjo'.

Unjek' V

Ta ni Ch'ukjutom Ajnoja ta ni Ukijiwoyolkaj

Artíkulu 79. Ni ukiji ta ch'ukjutom ajnoja ta ni Ukijiwoyolkaj, ta ni Ch'obolotot ta Diputa'ujó, uxe ukinintan kache'uchen ujuntul ajti i ta uk'atin ni ejersisiu ta ni kua'ukinintan i tuba uyile' ni utusom tama, ka'uyute i up'inkanjo', tan ni ts'ibi't'an ko yile' ni jipt'an.

Ni ka'uyute ni ch'ukjutom uxe ti ute ka'ni uti'kan ta jini anumijo'ba, ujab'jo', uyute uts, utotojtsupsen, mach ujup'uba t'ok ni'untu i mach uba'ta.

Jinda kaj ta ch'ukjutom ajnoja ta ni Ukijiwoyolkaj uxe ukinintan upatan:

I. Ch'ukjutintik kuenta anummi ni uyoche i upasejo'; ni uk'inkanjo', ni ukinintinte i uyi'kan ni ch'ujlomtak'injo' i utak'injo' ta ni Umuk'jo' ta Unte' i tubajini kajo' Woyolkajo', ka'tiki utik ni mech'om k'a chinkak kache' uchen upatanjo' tan ni utsupsenjo' ni kua'uxe ti ute ni ukinintan ni tuspatanjo' nojkajjo', tuyak'o ni ch'uch't'an ke' uxe ti ilkan t'ok ni t'an koyile' ni jipt'an.

Che'tiki uxe uch'ukjutin tajtoj ni tak'in Woyolkaj ke' uk'ine' o uchenjo' ni teromkajo', ni upambitkajo', ni Xot'kiba Woyolkaj i ni ya'antama politiku-ajtsiktak'injo' ta ni uka' p'isijo', t'ok jini uyo utiklaya Woyolkaj; che'tiki, uch'ukjutin ni tak'in ta nojkajo' ke' a ilki katuba i sitkak ta kachichkamba kajo', yebe aj ajti o mach'an, takaj o yiki, i ni anumsinti ta sitkanjo'ba, ni utiskintejo', ujoj o kachichkamba otrojo' jikura juridika, ta ka' ailki t'ok ni ujit'kan ya'anjo' tan ni jipt'anjo' i sinko ts'ibajtesan ni p'ismuk'ta otrojo' ajmanda i ta ni uyolayajo' ni ajk'inom ta ni tusu'tak'in.

Ni kabilka'jo' nini'mech'ejo' jini uyile' ni unjek'ts'i' najtiki uch'e' ubisan ni tsik i ts'ibi' ts'ikom, patrimonialjo' i presupuestariujo' ta ni tak'injo' ta ni Nojkaj ke' uxejo' ti tiskibintejo' i uxe ti i'binte, ts'iki t'ok ni ka' uyile' ni jipt'an.

Sinko ts'ibajtesan najtiki ta ump'e jab', ni kabilka' ta nini'mech'om ajoja ta ni Nojkaj uch'e' uk'atin i umech'in, ta ka'awili kua'chichka i totojtoj, numsjat'an ta ejersisiujo' najtiki ta ni Ukuenta Kaj ti mech'inte, sinke jindaba xik ti ute entende, tuba upete ni uyute totojtoj, jibi cha'num ni Ukuenta Kaj ta ni

ejersisiu jini tubajo' ni numsjat'an k'iti, jinichich jink'in ni tuspattan, kua'uxe ti ute o ni tak'in, jini ukinintan ni tak'in ti mech'inte ubik'e' tuba uxoymike' tuba uchen i utoje' kachichkamba ejersisiujo' tojki'jo' o jini uyute ni jek'omjo' tupam ni uyute ta ni kua'uxe ti ut eta ni tuspattanjo' nojkajo'. Ni uchinitejo' i usubintejo' ke', jinichichbajini, ni kabilka'jo' ta nini'mech'om ajnoja ta Nojkaj uyik'e', tok'a uch'e' uk'ajti'in ni ejersisiu ta ni utak'in kajjo' ta ni Utsik Kaj ti mech'inte.

Che'tiki, sinke uts'ibajtesan najtiki tani utepinte', tan jini uyajti utsjo' ke uyile' ni jipt'an, kote ta ni subom'jo', uch'e' ujoj'e' ni kabilka'jo' ni amech'intiba ke uch'e' mech'intik, jink'in ni ejersisiu ta mech'inte tuk'inito, ta ni t'an ke' asubintiba i uyilben ump'e numsjat'an. Che'jinda k'itom mach xikjo' ti p'albintejo' tan ni p'isk'in i kache' tich'i k'ani Jipt'an, uxe ti kokobinte ni utoji'tani ke' achinki ta jinichichba jini. Ni kabilka' ta mech'om ajnoja ta Nojkaj uxe uyi'ben ump'e ts'ajilpatan tajtomp'e ni kamara ta Diputa'ujo' i, t'ok jiniba, uxe uyi'ben upatanjo' ko kinintanjo' o uxe uchen uts'aykun otrojo' patanjo' tupinte' ni ajnojajo' ke' ya'an k'en uk'ajalimba;

II. Uyik'e' ni uts'ajilpatan ni upa'si ta ni mech'om ta ni Utsik Kaj ta ni Kamara ta diputa'ujo', mah ta jilknan ta zo ta jebrreru ta ni jab' ke'uteba kuenta uye'i, jinuk'a uxe ti koloban tuk'ajalin ni ajmech'omjo' ta jinichichba kamara i uxe ukinintan upimi kaj. Tama jinichichba ts'ajilpatan uxe ti osinte ni nini'mech'omjo'ba ka utijo', ni uyilkan ta umech'om, ta ni ujek'om ke jin tuba ta ni nini'mech'om ta ka' uk'ine' ni tak'in ta nojkajo' k'a tuba nini'mech'omjo' jini uyile' ni ulipijipt'an najtikiba i jini ti chininte ni upatan ta uchen patan t'ok ni tak'in ta nojkaj ta uparte ni kabilka'jo' k' tuparte ni kabilka'jo' ko yile' ni unlip jipt'anjo' ta ni tuspattanjo' nojkajo' tajtomp'e t'ok ni nini'chineno' ta ni kabilka'jo' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Nojkaj ke' uyosen ni uyile'jo' i taj ump'e t'ok ni nini'chinom ta ni kabilka' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Na'kaj ko jup'e' ni jujifikasionjo' i uchekteskan ke', che'jinyo, ni kabilka'jo' nini'mech'ejo' sam uye'ijo' jinichichba ni patanjo'.

Tuba jimba cherki'jini, ta unebaj se'inte ta uye'e' ni ts'ajilpatan kamba uresulta'u uxe ti ik'kan ti u'kan k'a ni kabilka'jo' nini'mech'ejo' jinichich ni utbaba ta ni resulta'ujo' ta ni umech'om, k'a ni jindajo' uye'e'jo' ni ujustifikasionjo' i uchektesajajo' ke' jintuba, kuaxuk'a uxe ti p'isinte k'a ni kabilka'jo' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Na'kaj tuba ni utik ni ts'ajilt'an ta uresulta'u ni mech'om ta ni Tsik ta Kaj.

Ni ajnoja ta ni kabilka' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Na'kaj uxe utiskun ta ni kabilka'jo' nini'mech'ejo', mach jiliknak io k'in ta patanjo' ke' anumi a ke a tiskinti ti Kamara ta Diputa'ujo' ni ts'ajil resulta'u, ni rekomendasionjo' i jini

ats'aykinte ke jintuba k'a, tan ump'e p'isk'in ajta 30 k'in ta patanjo', uye'e'jo' ni numsjat'an i uchenjo' ni uchinen ke' uts'onin to'eskakjo', che' kot'ik mach uts'onimba uxe ti'binte ni utoji'tani ke ya'laj ano' ti Jipt'an. Ni najtikiba, mach uyi'binti ni unk'e ta nini'chinom i ni usubintejo' ta jini upatanjo', jinuk'a uxe ti ajti tan ni ucherki' i ka'uyile' ni Jipt'an.

Ni kabilka' ta nini'mech'inte ajnoja ta ni Na'kaj uch'e' uyile'uba ta ump'e p'isk'in ta 120 k'in ta patanjo' tuba ni up'alinte ke' a i'ki k'a ni kabilka'jo' nini'mech'ejo', che' mach uchenjo', uxe ti ilkan ke' a uti atendej ni rekomendasionjo' i ni uyute pukom.

T'ok ni rekomendasionjo' ta ni kua'uchen ni kabilka'jo' nini'mech'ejo' uch'e'jo' uk'alinchén tupinte' ni kabilka'jo' ta mech'inte ajoja ta ni Na'kaj ni uto'eskan ka uti o, che' tiki, ilkak kok'a mach usapinti.

Ni kabilka' ta mech'inte ajnoja ta ni Na'kaj uxe uyik'ben ni Kamara ta Diputa'ujo', ni k'in 1 ta ni mesjo' ta **mayu i nobiembre** ta kada jab', ump'e ts'ajilt'an tuba ni ajti ko ch'ujnan ni ninichinomjo', rekomendasionjo' i ni uyute pukt'anjo'.

Ni kabilka' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Na'kaj uch'e' uch'ujnan ukolo' ta ni upatan i unini'chinomjo' ajta ke uyik'e' ni uts'ajilt'an ta uresulta'u ni Kamara ta Diputa'ujo' ke uyile' jinbada unlipt'an; ni Jipt'an uxe uyile' ni toji'tani koyi'kan ni machka mach uts'oniba jinda ilkan;

III. Nini'sikin ni ucheria o utajchinenjo' ke' ajnik jup'u tan ump'e mech'le o um'pe uyajti mach uts tan ni uyochiba, upase, kache' uk'inkan, kininya i uyi'kan ni ch'ujom i tak'in ta nojkajo', i uyute ni wawa'nw ti ototejo', tok'a tuba uk'atinjo' ye'kak ni pimiljuno', junjo' o ch'uji'junjo' k'inijtakjo' tuba ni uyute ta ni unini'sakintejo', uts'onin ni jipt'anjo' i ni utsil ajti ke' ya'ano' tuba ni uxakintejo', i

IV. Unonoj ile' ni mech'le i ts'ibajtesya ko kile' ni Asienda Kaj Nojkaj o ni uk'imbata ta ni kajo' nojkaj i i'bintik tajtoj ni machka uchijo' ni tiklayajo' i utoji'tani t'ok tak'in kejintubajo', che' tiki upukin tupinte' ni ajnojajo' ajk'ajalin ni uyi'binte otroj utanijo'; upukin ni uyute ta kua'uchen ke uyile' ni Upam uk'aba' Chimp'e ta jinda Tuslomjipom, i uye'e' ni subom i jini uyolin toji'tanijo', ta jimba jit'omjo' ukinintan uk'i' ke ni utich'e' ni jipt'an.

Ni tojtani i jini p'inomjo' ta ni kabilka' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Nojkaj uch'e' xik ti p'ikti'kan k'a ni kabilka'jo' ka nini'mech'intijo' i, ka'tiki, k'ani ajpatan takajo' kotanintejo' ts'ibijo' tuyak'ochich, tupinte ni kabilka' ta nini'mech'kan o tupinte' ni tribunaljo' ko yile' ni artikulu 73, unjek' XXIX-H ta jinda Tuslomjipom kont'ini ka' ni ayan uk'a ni jipt'an.

Ni Ch'obolotot ta Diputa'ujo' uxe uyile'jo' ixkamba ni ajnoja ta ni kabilka' ta nini'mech'inte k'a ni jot'jun ta ni cha'uxp'e unjek' ta ni uloto' ke ya'ano'jinijo'. Ni Jipt'an uxe uyile' kache' uxe ti jit'kan tuba i'kak. Jimba ajnoja uxe ti jiliknan tupatan jo'p'e t'ok uxp'e jab' i uch'e' sutwinik tibinte cha'num k'a tomp'e pets'. Uch'e' xik ti k'exkan,tajinchichbajini, k'a ni tani mix k'ojo ke ni jipt'an utich'e', t'ok jinichichba jot'jun k'ini tuba ni uyi'binte uk'aba'ba, o k'a ni kua'chichka i ka' akolobijo' ni ujit'kanjo' lixtu tan ni Upam uk'aba' Chimp'e ta jindaba Tuslomjipom.

Tuba xiket ajnoja ta ni kabilka' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Na'kaj k'ini ats'iktesan, jek'ejtakjo' ni uk'atinte ke' ya'an ts'ibiba tan ni ujek'jipt'anjo' I, II, IV, V y VI ta ni artikulu 95 ta jinda Tuslomjipom, jinichich ni utich'e' ni jipt'an. Jink'in ya'an uchento upataqmba mach uch'i ajnik t'ok ni'ump'e partidu politiku, ni'uch'e' ukinintan otroj patanjo', ni'ump'e ukarku o ik'patan, uch'e' jin ni mach utojkaba tan ni woyomjo' ajk'ajalinjo', ajye'junjo', ajik'chanijo' o ajtiklaya.

Ni Muk'jo' ta Woyom, ni kabilka'jo' nojkajjo' i upete ni kabilka'jo' anini'mech'intijo' uxe uyik'benjo' ni tiklaya koyolin ni kabilka' ta nini'mech'om ajnoja Na'kaj tuba uchen ujersisiu ta ni upatanjo' i, che' mach k'otik uchenjo', uxe upojlen ni utani ko yile' ni Jipt'an. Che'tiki, ni ajpatanjo' ta kajo' nojkajo' i ti bijkajo', che' tiki kachichkamba kabilka', yebe ke' ya'an o mach'an, takaj o yiki, ajmandajo', ajmandajo' o uk'omtibi, okachikamba otrojo' jikura juridiku, ko ch'e' o uk'ine' tak'in kaj nojkajo', uch'e' uyi'ben ni numsjat'an i junjo' ke' uk'atin ni kabilka' ta nini'mech'om ajnoja ta ni Na'kaj, ta kont'inijo' t'ok ni ujit'kanlixtu amba ta ni jipt'an i sinke uts'ibajtesan ni p'ismuk' tao troj ajnojajo' i ta ni uyolayajo' ta ni ajk'inomjo' ta sijtema tak'injo'. Che' mach k'otik uyik'e' ni numsjat'an, ni ajnojajo' uxe ti'binte ni tanijiniba ta ka'chich ya'an uk'a ni Jipt'an.

Ni Umuk' ejekutibu ta Nojkajba uxe uk'ine' ni jit'om adminijtratibu ta ni uyute tuba ni kojom ta ni toji'ts'ibajtesya i toji'tani t'ok tak'in ke ni uyile' ni unlijipt'an IV ta jindaba artikulu.

Kapítulu III

Ta ni Umuk' Ajmanda

Artíkulu 80. Uyi'binte ni ejersisiu ta Supremu Umuk' Ajmanda ta ni Unte' ta untu yinik, koxe ti'binte uk'aba' «Ch'unik ta ni Teromkaj Unte'jo' Ajkibnajo'.

Artíkulu 81. Ni yikom ta Ch'unik uxe tajtoj i ta ka'chich uyile' ni jipt'an ta yikom.

Artíkulu 82. Tuba xiket Ch'unik uxe ak'inilna'tan:

I. Xiket ajki'na ajkibna ta' pinkiban, ke' ajink uts ta ni uyolaya, uch'oket pap' o na' ajkibnajo' i ajniket kuxu tan ni pa'is ka'ti ta chinjo'p'e jab'jo'.

II. Akinintan 35 jab' ts'iki tuyute ni yikom;

III. Ke' akuxlet tan ni pa'is upete jap najtiki ta ni k'in ta yikom. Ni mach ajniket tan ni pa'is ajta k'a cha' uxjo'k'injo', mach uch'ikjits'i ni awajti.

IV. Mach ajniket t'ok ni ch'ujo' i mach xiket ajnoja ta ni'ump'e ch'uj;

V. Mach ajnik apatan, che' ajniket ti Ejersitu, awiktan cha'uxp'e mesjo' najtiki ta ni k'in ta ni yikom.

VI. Mach xiket Sekretariu o subsekretariu ta Teromkaj, Prokurador ta Upete ni Yolo'kaj, Ajmanda ta ump'e Teromkaj ni ajnoja ta Xot'kiba Woyolkaj, amenuj ko ts'eje'uba ta ni upatan cha'uxp'e mesjo' najtiki ta ni k'in ta yikom; i

VII. Mach yajna'tintik ta kua'chichka jini ta mach uch'i uchen kua' ili tan ni artikulu 83.

Artíkulu 83. Ni Ch'unik uyoche uchen upatan ni 10. ta disiembre i uxe ti jiliknan cha'uxjab'jo'. Ni ajki'na ke' oni ukininti ni patanjiniba ta Ch'unik ta Yolo'kaj, yiki k'a ni kajjo', o t'ok ni upami ta uts'iktesan patan, nebaj ajti o k'expimin, k'a ni'ump'e kua' i k'a ni'ump'e ko yolin uch'e' sutwinik uch'e' jimba patanjini.

Artíkulu 84. Che' mach ajinik ni Ch'unik ta Yolo'kaj, utik tan ni uchap'elma jab' nits'i ta ni uti'kan ni patanjiniba, che' ni Ch'obolotot ajnikjo' ti mukults'aji, se' uxe ti tuskan ump'e Woyom ta Yikom, i ajnik jink'in ka'ti cha'uxjek ta ni

unumeru ts'iki ta uloto', uxe tuskan ump'e mech'om muku i k'a upetejo' ta yiko, untu ch'unik majan; jinichichba Ch'obolotot uxe uyi'ben, tama ta cha'jo'p'e k'ino' uteba ta usapin ni majan ch'unik, ni jok'om tuba ni yikom ta ch'inik ko uts'iktesan jimba patanjini; uch'e' up'isin tantama ni k'injo ta jok'om i ta ni utich'e' tuba ni mech'omjo ta ni yikom, ump'e p'isk'in mach p'i' ta cha'jo'p'e t'ok chimp'e mesjo', ni mix noj ta uxjo'p'e t'ok uxp'e mesjo'.

Che' ni Ch'obolotot mach ajnikjo' ti mukulst'aji, ni Pipiy Patanjo uxe uyile' ixkajini majin ch'unik i uxe uchen jok'om ta uchen mukulst'ajijo' ta Terenpatan ti Ch'obolotot k'a jinda, che' tiki, uyile' ixkamba uxe ni majin ch'unik i upa'sen ni jok'om ta yikomjo' ta ch'unikilbajo' tan ni ka' ts'ibi tuxot' ts'ib artikulu najtiki.

Jink'in ni Ch'unik mach ajnik ajta k'a chimp'e jab ta ni upatan jiniba k'ino', che' ni Ch'obolotot ya'ajnikjo' ti patan, uxe uyile' ixkune ni majin ch'unik koxe uts'iktesan jimba patanjo'; che' ni Ch'obolotot ta ni Unte', ni Pipiy Patanjo' uxe uyile' ixkune uxe ni majin ch'unik i uxe ujok'e' ni Ch'obolotot ta ni Unte'use'in cheno' mukulst'aji ta terenpatan tuba k'a uyakinjo' t'ok Woyom ta Yikom i uchenjo' ni yikom ta k'ex ch'unik.

Artikulu 85. Che tuti'kan ump'e uk'ini patan mach k'otik ni ch'unik ke' ayakintiba, o ni yikom mach ajnik chere o ilkan ke' utsba ni io. ta disiembre, uxupo, jintki uk'a, ni majin Ch'unik ke sam utsupsi ni upatan une uxe uchenuba enkarga ta ni Umuk' ni Ajmanda, ka' ni majin Ch'unik, ni machka uyile ni Ch'obolotot ta ni Unte', o mach ajnik t'ok ni upimi majan, machka uyile ni Pipiy Patan, uk'eche'uba ka'chich ni uyile ni artikulu najtikiba.

Jink'in ni ch'unik xik unts'ita' k'in, ni Ch'obolotot ta ni Unte', che' ajnikjo' woyoyo', o che' tiki ni Pipiy Patanjo', uxe uyik'e untu Ch'unik majan tuba uchen ni patan ta k'injo ke' jiliknan ni mach uxin ti ajti.

Jink'in ni ch'unik mach ajnik tupatan k'a mix ti'numik ka' tacha'uxjo'p'e k'injo' i ni Ch'obolotot ta ni Unte' mach ajnikjo' woyoyo', ni Pipiy Patanjo' uxe uchenjo' jok'om ta ni se'il mukulst'aji ta ni Ch'obolotot tuba up'ine'jo' jinda ik'k'aba', che' tikiba, ni majin ch'unik.

Che' ni mach'an, ta unts'ta'k'in usujti ti pak'in ajti, uxe ti ch'imkan ka' uyile' ni artikulu najtiki.

Artículo 86. Ni patan ta Ch'unik ta ni Yolo'kaj tok'a uxe uyiktinte k'a ajnik ump'e kua'chichka mix k'ojó', koxe umech'in ni Ch'obolotot ta ni Unte', tupinte' machka uyi'binte ni iktaj patan.

Artículo 87. Ni Ch'unik, tuch'e' ni chumli' ta upatan, umajnan tupinte' ni Ch'obolotot ta ni unte' o tupinte' ni Pipiy Patan, tan uch'e'ubajo' jinijo', ni uxe uyile': «Kile' kich'ujnan i kichen ch'ujom ni Tuslomjipom Politika ta ni Teromkajo' ta Unte'jo' ajkibnajo' i ni jipt'anjo' ke une uyile', i kichen uts i t'ok ump'e kik'ajalin ni patan ke' mu'kibinte ta Ch'unik ta ni Yolo'kaj ke' ni kaj uyi'bon, k'chinen ta upete ni utsile i ch'ijiko' Unte'; i che' mach kiche' ke ni Na'kaj usube'on».

Artículo 88. Ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj uch'e' mach ajnik tan ni ka' ta Nojkaj ajta ta jo'chap'e k'injo', Uyilben najtiki ka uk'a uxe tipase ni Ch'obolotot ta Senadorjo' o ni Pipiy Patanjo' t ajino tiki, che'tiki kani uchi ta ni uk'itom kochijo'. Tan jink'in uch'i'tan numik ka' ta jo'chap'e k'injo', uxe ti k'atbinte permiso ni Ch'obolotot ta Senadorjo' o ta ni Pipiy Patanjo'.

Artículo 89. Ni upatan i jini uxe uchen ni Ch'unikba jin ni utejo'daba:

I. Upukin i uchen ni jipt'anjo' ke uchenjo' ni Ch'obolotot ta ni Unte', uk'e'nesan tan ni uxoyma ajpatanjo' ta utotoj chani;

II. Uyile' ixkune uxe i unikin t'ok chajal ajti ni sekretariujo' ta ni dejpachujo', unikin tupatan ni yebejo' ajk'ajalinjo' i ajpatanjo' ajnojajo' ta Asienda, i uyilben uk'aba i unikin tupatan chajajtak ni otrojo' ajpatanjo' ta ni Unte, kejiniba ik'k'aba' o k'exom mach ajnik ili k'exe tan ni Tuslomjipom o ni jipt'anjo';

III. Uyi'ben uk'aba' ni Ajmanda', ni ajentejo' diplomatikujo' i konsuljo' i upetejo, t'ok usapiben ta ni Senadu;

IV. Uyi'ben uk'aba', t'ok usapin ni Senadu, ni Koroneljo' i kachikaba ojisialjo' ajnoja ta Ejersitu, Parkia'u i Umuk' Iskijo' ta Nojkajo', i ni ajpatanjo' ajnoja ta Asienda;

V. Uyi'ben uk'aba' ni otrojo' ojisialjo' ta Ejersitu, Parkia'u i Umuk'jo' iski' Nojkajo', t'ok ni uto'eski ni jipt'anjo';

VI. Ukinintan ni ch'a'al aj ajti noj'kaj, tan ni ts'ibi't'an ta ni jipt'an jini, i uch'e' upete ni Umuk' ni Arma'u pipi'ayano'ba o jini Ejersitu, ta ni Arma'u i ta ni Umuk' Iski tuba ni ch'a'al ajti tama i jipom piti ta ni Ukijiwoyolkaj;

VII. Uch'e' ni Ajkininya Nojkaj tuba ni jinichichba k'imbitajo', ta ni ts'ibi't'an koyile' ni unlip'; IV ta ni artikulu 76;

VIII. Uts'osen ni jo'yan tuk'aba' ta niTeromkaj Untejo' Ajkibnajo, Se'in jipt'an ta ni Ch'obolotot ta ni Unte';

IX. Uyile' kamba jin, t'ok usapim ni Senadu, ni Prokurador Tomp'e ta ni Yolokaj;

X. Uchen diriji ni politika piti i uchen ni tra'tu mulkajo', ka'chich jini tiki ta utsupsen, usube', utajkolesan,uto'esan, utsuts'in, unit'esan ukolo'jo' i uchen ni t'anjo' koyu'kan k'iti tupam jinibachich, ujup'e'jo' tuba usapin ni Senadu. Ta ubisan ni politika, ni ajnoja ta ni Umuk' Ajmanda uxe uchinen ni uteba najtiki ni utuslanjo': ni ujuntulmandajo ta ni kajo'; ni mach ujup'euba; ni up'ine' t'ok sisk'ajalin ni tak'ijo'; ni ujiliknan ni bi'tesya o ni uk'inkan ni umuk' ni ulotlanubajo mulkajo'; ni umul ajti juridiku ta ni Teromkajo'; ni uchen kopera t'ok mulkajo' tuba ni uch'ijiba; i ni usakin, ni ukinintan i pukult'an ta ni uyolaya kuxulyinikjo' i ni buya tuba ajnik uts i ni kinin mulkajjo';

XI. Ujok'e' ni Ch'obolotot ta mukults'aji terenpatanjo', jink'in ukont'inubajo' ni Pipiy Patan;

XII. Uyi'ben ni Umuk' Judisial ni tiklaya ko uk'ine' tuba ni u'ejersisiu k'ini ta upatanjo';

XIII. Uchen upete kachichkamba jini uti'pa'jo', uyik'e' aduanajo' tija'jo' i bajka uxupo bojte'jo', i uyile' kabala'u uxe ti ajti;

XIV. Uyina'tan, nimte' t'ok ni jipt'anjo',unajyesben utani ni mech'lejo' ke ya'anjo' sentensia'ujo' k'a ni cherajtani ta up'ismuk' ta ni tribunaljo' nojkajo' i ni sentensia'ujo' k'a ni tani ta utuski' ta ni Xot'kiba Woyolkaj;

XV. Uyik'e' wa'a ni tajtomp'e k'a ni k'injo' p'isi, t'ok ni uk'alinte ni jipt'an ta jinichichba, jini machka ajpojlayajo', machka uchenjo' inbenta kua'chichka o uk'alín tuse'jo' kua'chhichka ta ump'e uk'ib ta ni patanjo';

XVI. Jink'in ni Ch'obolkaj ta Senadorjo' mach an ti mukults'aji, ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj uch'e' uchen ni k'exom ta jini uyile' ni unlip'jo' III, IV i IX, t'ok uch'imk'ajalin ta ni Pipiy ik'patan;

XVII. (Mach uk'inka)

XVIII. Uye'ben che' uyolin ni Senadu, ni uxtuli' tuba ilkak kamba ni Minijtrujjo' ta ni Supremu Korte ta Jujtisia i ju'bintik ujunjo' i uchajpatan tuba uchinen che' usapin ni Senadu;

XIX. (Mach uk'inka);

XX. Ni otrojo' ke uyilben t'ok t'an jimba Tuslomjipom.

Artíkulu 90. Ni Adminijtrasióon Kaj Woyolkaj uxe tinxina i tubaestadu ka'chich uyile' ni jipt'an Ya'antama ke' utopsen ni Ch'obolotot, ke' uxe upukin ni chonojo' keya' tusu tsikpatan ta ni Ukijiwoyolkaj ke' uxe ti ajti tuk'i' ni Sekretariujo' ta Teromkaj i uxe uyile' kache' uxe upetejo' ti pinkibeskan ni kabilka'jo' tuba estadujo' i ni ujud'e'uba ni Ajmanda ta Yolo'kaj tan ni ucherajpatan.

Ni (Ni, sic DOF 02-08-2007) jipt'anjo' uxe uyile' ni ubisanubajo' tantama ni kabilka'jo' tubaestadujo' i ni Ajmanda Woyolkaj, o tama jindaba ni Sekretariujo' ta Teromkaj.

Artíkulu 91. Tuba xiket Sekretariu ta Udejpachujo' uxe uyolin: xik ajki'najo' ajmejikanu k'a upinkiban, ajnik ti ejersisiu ta ni uyolayajo' i ukinintan u'uxjo'p'e jab' ko kinintan ts'ikijo'.

Artíkulu 92. Upete ni tusajtijo', jipt'anjo', ka'a ilki i utiskinte ti ut eta ni Ch'unik uxe ti ajti jot'o k'ani Sekretariu ta Teromkaj ke' ni buya ajnik tuk'i', i che' mach akininti jimba k'itomda mach uxin ts'ombintejo'.

Artíkulu 93. Ni Sekretariujo' ta ni Dejpacu, yake ajnik jibi ni uk'ini ta patanjo' tusujo', uxe uyilbenjo' no Ch'obolotot ta ni Teromkaj ko ch'ujnan jini upatanjo'.

Kachichkamba ni Ch'obolototjo' uch'e ujoj'e' ni Sekretariujo' ta Teromkaj, ni Prokurador ta Upete ta ni Yolo'kaj, ni direktorjo' i upukpatanjo' ta ni kijino' ta tubateromkajo', ka'tiki ni ajnojajo' ta ni ulotjo' ujuntumajo', tuba uyile'jo' yaba ni uyilkan ko totoj ile' uts, jink'in k'alín ilkak ump'e jipt'an o k'alín mech'intik ump'e chono jinchich ajnik t'ok jini upatanjo' o cherajpatanjo' tuba up'alben o up'ikti'ben ni k'itomjo'.

Ni Ch'obolototjo', usiti unjek' uk'e'nán ni uwoykibajo', k'achijti ni diputa'ujo', i ta unxot', che' jin k'achijti ni Senadorjo', ukinintan umuk' ta utuse' ni ik'patanjo' tuba ni unini'mech'inte uximba jinchich ni ulotjo' jek'ejtakjo' i

empresajo' ta utiklaya estatal k'enjo'. Ni upa'saya ta ni unini'mech'kanjo' uxe ti i'binte tuk'ajalin ni Ajmanda Woyolkaj.

Ni Ch'obolototjo' uch'e' uk'atinjo' ni numsjat'an o ujun ni ajnojajo' ta ni dependensiajo' i tan ukijijo' naj mandajo' ta nojkaj, 'ok ni k'itom ts'ibi, jiniba uch'e' xik ti p'alinte tan ump'e ts'ibit'an mach ti'noj ta 15 k'in totojjo' tuti'kan ni ch'imjun.

Ni ejersisiu ta jinda uyi'kan uxe ti ute kont'ini t'ok ni jipt'an ta Ch'obolotot i ni utus ajtijo'.

Kapítulu IV

Ta ni Umuk' Judisial

Artikulu 94. Uxe ti irkan ni kua'uchen ta Umuk' Judisial tuba Ukijiwoyolkaj ta ump'e Supremu Korte ta jujtisia, ta ump'e Tribunal ta Yikom, ti tribunaljo' kolejia'ujjo' i untejo' ti sirkuitu i ti juska'u tuba ti xot'kiba.

Ni adminijtrasió'njo', ni ukinintinte i uts'onin ta umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj, t'ok jini sek'tuba ta ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, uxe ti ajti tuyak'o ta ni Ajik'k'ajalin ta ni Judikatura Woyolkaj tan ni ka'uyile ke, ka'akolobi tuchumliba ke utich'e' jinda Tuslomjipom, uyik'e' ni jipt'anjo'.

Ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj uxe tituskan t'ok cha'jo'tu t'ok untu Minijtrujjo' i uxe ti patan ti Plenu o ti salajo'.

Jini tuxupoli' ke ni jipt'an uyile' ni mukults'aji ta ni Plenu i ta ni Salajo' uxejo' tupinte' kajo', i k'a uyolin mukujo' tan ni kuaxuk'a ke ka'jini uk'atinjo' ni moral o ni uyolin kaj.

Ni p'ismuk' ta ni Supremu Korte, uxe ti pitoneskan ti Plenu i Salajo', ni p'ismuk' ta ni Tribunaljo' ta Sirkuitu, ta ni juska'ujjo' ta Xot'kiba i ta Tribunal Yikom, che'tiki ni ka'ni upatan ta ni ke uyile' ni ajpatan kajo' ta ni P'ismuk' Judisial ta ni Ukiji woyolkaj, uxe uk'eche'uba k'a ni uyile' ni jipt'anjo', ta ka'a ilki t'ok ni uchumliba ke jinda Tuslomjipom uyik'e'.

Ni ajik'k'ajalin ta ni Judikatura Nojkaj uxe unonojyile' ni numeru, uje'kan ni sirkuitu, p'ismuk' ta ka'jo' i, jini kuaxuk'a, k'alín kinom k'a kada

uchenjo', ta ni Tribunaljo' kolejia'ujo' i unte'jo' ta sirkuitu i ta ni juska'ujo' ta Xot'kiba.

Che'tiki, t'okni upetejo' kont'inom uxe uyik'e' Plenujo' ta Sirkuitu, uchen atende ni numeru i uk'alín kinom ta ni Tribunaljo' Kolejia'ujo' ke ajnikjo' kada Sirkuitu. Ni jipt'anjo' uxe unonojile' uyolkiba i upatan.

Ni Plenu ta ni supremu Korte ta Jujtisia uxe ti'binte tuba uyik'e' upetejo' kont'inilt'anjo', xik t'ok tich'imkan ump'e utsil pukom tama ni salajo' ta ni kua'jini ke p'iskik ta awina'tan ni Korte, che'tiki ka' ta atiskun ti Tribunaljo' kolejia'ujo' ta sirkuitu, tuba xik se'chich tan ni dejpachu ta ni kua'jini, jinijo' ni ke oni uyik'i ujurijprudensia o ni ke, ke ka'chich'an ilijo' kont'inijo', unechich ni korte uxe unonojile' tuba ump'e utsil ik'om ta to'ests'ibajtesya. Jini kont'inijo' uxe ukinintan umuk' kuantá apukintijo'

Ni juisiu ta jipom, ni buyajo' tuslomjipomjo' i ni utejo' ta mach ukininta tuslomjipom uxe tip'i'eskan i tip'inkan ta ka'uyo sek'en une jink'in ayan ump'e ni Ch'obolototjo' ta ch'obolotot, tuyak'o ni u ch'unik, o ni Ajmanda Woyolkaj, k'a uyili ni ajik'k'ajalin ta juridiku ta ajmanda, uyile'jo' ni usebil bintik ni uyolin ajki'na o ni uyile' kaj, tan ni uxupiba ta ni uyile'jo' k'a ni jipt'anjo' tusujtakjo'.

Ni ajipt'an uxe uyile' tuxupiba ke uch'e' kokojutik jini kama' ni jurijprudensia ke uyk'e' ni Tribunaljo' ta Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj i ni Plenujo' ta sirkuitu k'ani kama'uchinen ta ni Tuslomjipom i upete tusajtijjo', che'tiki ni unjun uk'atinte tuba ujobin i uk'exe'.

Ni utojkan ke uyi'binte k'a ni upatanjo' ni Minijtrujo' ta ni Supremu Korte, ni Majijtra'ujo' ta sirkuitu, ni juesjo' ta Xot'kiba i ni ajik'k'ajalinjo' ta ni judikatura Woyolkaj, che'tiki ka'ni Majijtra'ujo' ta yikomjo', mach uch'i ts'ita'eskak tuk'ini ni upatan.

Ni Minijtrujo' ta ni Supremu Korte ta jujtisia uxe ti jiliknan tan ni patanjini uxjo' jab', tok'a uxe uch'e' ni'kintik ta jinichich tan ni ts'ibi'jo' ta Upam uk'aba' chimp'e ta jinda Tuslomjipom i, tuxupo ta unit'an k'in, uxe ukinintan uyolaya ta chinintik k'a ubixe.

Ni'untu yebe ke ajni ta minijtru uch'e' sujnik ti ik'binte uk'aba' tuba utsijji' k'ini. jipi ke mu'uchen upatan o uch'i t'ok o akirixi'ki o anebaj i'ki.

Artikulu 95. Tuba yakintiket ta minijtru ta ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni na'kaj, uxe k'ini:

Xiket ajkibna ta apinkiban,ke' ajnik uk'ine' uyolaya politiku i sibiljo'.

Akinintan uxcha'jop'e t'ok jop'e jab' ts'iki ta ni k'in ke uxe tibinte uk'aba.

Ukinintan ta ni k'in tibinte uk'aba, t'ok unobi ts'ita ta cha'jop'e jab'jo', utitulu ta lisensia'u ta jipom, ke uyik'bi untu ajnoja o intitusion ke' an ujun ta uyik'e' jimba jun jini.

Ke unume uts i ke mach ajni ni'ump'e utani ke a i'binti utoje utani t'ok jast' tuyak'o ta ti'numik ta ump'e jab' tibojte, pero che' xik ta xuch', sukpekyá, upipi'chenjun, usukpekin uyum i otrojo' ke uchenlaxtima k'en uk'aba' ni ka' ta kaj, mach uch'i bintik ni patanjini, kachichkamba xi ni toji'tanni.

I Ke'ajni tikuxti tan ni pa'ís tama ni chap'e jab' najtikijo' ta ni k'in ke'bintik uk'aba'.

Mach ajni tipatan ka' Sekretariu ta Teromkaj, Upete Prokurador ta ni Yolo'kaj o ta Jujtisia ta Xot'ki' Woyolkaj, senadorjo', diputa'u Woyolkaj ni ajmanda ta ump'e Teromkaj o Ajnoja ta Uxot'kiba Woyolkaj, tama ni jab' najtiki ni k'in ta bintik uk'aba'.

Ni i'k'aba tuba ni Minijtrujo' uxe ti yilo tuyak'o tan unejo ni yebe ke ya' uchi patan t'ok ch'a'iljin, t'ok uk'ajalin i utsupatan tan ni tan ni upukinte ni jujtisia o ke sam uye'uba t'ok upatan ke mach uche xuch', p'ismuk' i ni uyuyijo' ajk'ajalin ni ejersisiu ta ni patan juridiku

Artikulu 96. Tuba ibintik uk'aba ni Minijtrujo' ta Supremu Korte ta Jujtisia, ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj uxe ujup'e ump'e ta uxtu ta uk'ajalin ni Senadu, jini uk'a, machika uxó ye'e'uba tuba ni machikatak uxe tiye'kinte, uxó yile Minijtru kaxkajini uxe ti oche ti patan. Ni machika uxe ti ibinte uxe ti ute kama utich'e' uk'enan jini machika ya'an ta Senadu ajnik, tama ni k'ini uxe ti ibinte ni uxcha'jop'e k'in. Che' ni senadu mach up'ine' tama ni up'isk'in, uch'e' ni upatan ta Minijtru ni yebe ke, tama ni uxtuli', uyik'e' ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj.

Che ni kuaxuk'a tuba ni Ch'obolotot ta Senadorjo' machiyojo' jini tojiytu a iki chinintik, ni Chunik ta ni Yolo'kaj uxe uyosen chanum tsiji', bajka tuxupiba uyile' tuxut'oli' najtiki. Che' ni ucha'p'eli' bajka a i'ki tojiytu mach uch'ejoba,

uxe uch'emben ajpatan jini machika a i'ki tama ni ajchininte tojiytu, uxoyek'e ch'unik tuba Yolo'kaj

Artikulu 97. Ni majijstradu ta sirkuitu i ni juesjo' ta xot'ki' uxe ti'binte uk'aba' o ts'ibijtakjo' k'a ni ik'k'ajalin ta ni judikatura Woyolkaj, t'ok uchumliba ta ilt'an uk'imbata i ta kont'ini ni uk'atinte i ujit'kanjo' ke uyik'e' ni jipt'an. Uxe ti jiliknan Cha'uxpe jab' ta ni ejersisiu ta upatan, ni tuxupiba ni kua'domba, che' xikjo' ti cha'num numsinti o ti numsinte ta uch'e' patan ti' iski, tok'a uxe uch'e' xik ti pa'sibinte upatan jink'in kuaxuk'a i kama' ya'ts'ibi tuba bisintik kama' uyile' ajipt'an.

Ni supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj uch'e' uk'atin ni ik'k'ajalin ta ni Judikatura Woyolkaj ke unini'k'atin kache' uyahti kachichkamba jues o majijtra'u woyolkaj.

(Jek'ts'ib uxp'e. Mach uk'inka)

Ni Supremu Kkorte ta jujtisia uxe uyi'ben uk'aba' i uk'exe ni uyajcherajun i kua'chika'amba uyajpatan i upete ajpatanjo'. Ni Majijtra'ujo' i juesjo' uxe uyi'ben uk'aba' i uk'exe jini machika a idinti ni ajpatan ta ni Tribunaljo' ta sirkuitu i ta ni juska'ujo' ta xot'ki, kama' chich uxe uyile' ni ajipt'an tuba ta ni ukinpatan ta judicial

Kada chimp'e jab', ni Plenu uxe uyakin ta tantama ni ulotjo' ni Ch'unik ta ni supremu Korte ta jujtisia ta ni Na'kaj, jinuk'a ya'an upete uxe uyile'jo' machikatak ya'la'an jinchichba unejo' uxe uyik'e'jo' ni Ch'unik tuba ni mach uch'i xik ti cha'numyakinte tuba ni unit'ank'in se'chich ni ajelpiti.

Kada Minijtru ta ni supremu Korte ta jujtisia, tuyoche uche' ni upatan, uxe usapin tupinte ni Senadu, kama' tsibi wida:

Ch'unik: “¿uxe asaptin achen kama' ya' tsibi i kama' uyile' bajka kuxulonla jini patan ta Minijtru ta Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj ke oni uyibi i uch'ujnan i achen uch'ujnan ni Tuslomjipom Politika ta ni Teromkajo' Untejo' Ajkibnajo' ke uyile' k'achida numikjo', k'a chinintik upete ta ni utsil ajti i ji'piti ta ni untejo'?”

Minijtru= Che' ki sapin.

Ch'unik= Che' mach achen jiniba, ni Na'kaj usube'et.

Ni majijtra'ujō' ta sirkuitu i ni jues ta ni Xot'ki' uxe usapinjō' tupinte' ni Supremu korte ta Jujtisia I ni ik'k'ajalin ta Judikatura Woyolkaj.

Artikulu 98. Jink'in mach xik ni'untu minijtru tinumik ump'e mesjo', ni Ch'unik tuba ni Yolo'kaj uxe uyik'e' ti i'binte uk'aba' ni otrontu minijtru nebaj ajnik ixto che' uyik'e' che'en ni Senadu,ti chininte kama' ya'an ti artikulu 96 tuba che'da ti tuslomjipom.

Che' mach xik ni minijtru k'a a chimi o k'a kuchikajini uk'a o joyiktan ti nunpase, ni Ch'unik uxe uyik'e' umpe tsiji ikan ta usapin ni Senadu, tuxupiba ti artikulo 96 ta jinda Tuslomjipom.

Che' mach ajnik ni Minijtrujo' ta Supremu Korte ta Jujtisia tok'ajo' uxe ti ch'imkan k'a kua'chika bak'itiba;uxe ti i'binte ni Ajmanda i, che' jinda ni usapin, uxe utiskun ta usapin ni Senadu.

Ni ujun tuba mach ilbintikkua' ta ni Minijtrujo', jink'in mach ti'numik ta ump'e mes, uxe i'bintik k'a ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj; ni machkatak uti'numsen ta jinda k'in, uch'e' i'kak k'a ni Ch'unik tani Yolo'kaj t'ok ni usapin ni Senadu. Ni'ump'ejun mach uch'i ti'numik ta uxupiba cha'jab'.

Artikulu 99. Ni tribunal ta yikom uxe, t'ok jini kama' uyile' ni unlip' II ta artikulu 105 ta jinda Tuslomjipom, jini uk'e'n nan ajnoja tuba bajka uchen patan ni uchenjo' i ya'antama sek'jinchich ta Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj.

Ta ni ejersisiu ta ni uchenjo', ni tribunal uxe uchen kama' ya'chichpipiy'an t'ok ump'e Sala ti'noj i sala rejionaljo'; ni umulst'aji ta uchaje' uxe ta kajo', tuxupiba ke kama' uyile' ni ajipt'an. Uxe utsike' t'ok ni uyajpatan juriduku i adminijtratibu ti'k'ini tuba ni utsil uchenjo'.

Ni Sala ti'noj uxe tuskan k'a jo'tu t'ok cha'tu Majijtra'ujō' ta Yikomjo'. Ni Ch'unik ta Tribunal uxe yiki k'a ni Sala Ti'noj, ta tantama ulotjo', tuba uchenjo' ni upatan k'a chimp'e jab'jo'.

Ni Tribunal ta yikom uxe uch'e' up'ine' kama' uxupiba I mach uch'i ilbintik kua', tan jinda uyile' ta jinda Tuslomjipom I kile' ni uyile' ni jipt'an, tuba:

I. Ni ubuyajneskan tan ni yikomjo' woyolkajo' ta diputa'ujō' i senadorjo';

II. Ni ubuyajneskan ke ye'kintik tupam ni yikom ta Ch'unik ta ni Teromkajo' Unte'jo' Ajkibnajo' ke xik p'ini tan ump'e Sala Ti'noj.

Ni salajo' Ti'noj i rejionaljo' ta Tribunal tok'a uxe uch'e' uyile' ni mach usapinjo' ta ump'e yikom k'a ni kua'uxejo' ke uyile'jo' uyik'e ni jipt'anjo'.

Ni Sala Ti'noj uxe uchen ni komputu uxupiba ta ni yikom ta Ch'unik ta ni Teromkajo' Unte'jo' Ajkibnajo', umpets' ajnik p'ini ni buyajo' ke ya'a jup'kijo' tupam ni jinich, ke a irinti jini mach usapijo' ika tomp'e jin chicu tuse', jini kuaxuk'a, jini uyili uxe tits'oninte tuba uyakinte i ta ni Ch'unik yiki ta ni kandidatu ke ukininti k'en numeru ta jot'jun.

III. Ni mach usapintijo' ta uchenjo' i up'ine'jo' ta ni ajnojajo' ta yikom woyolkaj, xibijtak ta ni tich'ijtak tan ni unlip' najtikijo', ke ut'oxe' tuslomjipomjo' ke ajnik sintanijo'.

IV. Ni mach usapintijo' ta uchenjo' o unonojp'ine'jo' i ch'inwa'a ta ni ajnojajo' ti'yuyijo' ta ni ukijiwoyolkajo' tuba utuse' i umech'in ni uk'iniyikom o up'ine' ni upipi'p'alinjo' ke tus'ik jinchich bak'in ta jinchichjo', ke uch'e' pa'sintik tuba ni uch'ijiba ta jit'kan ni jit' tani jinchich tuba o ni uchininte uxupiba ni tuba uyakinte. Jinda ni bij bajka uxe uchen se' jinkin ni uxe ti ke a k'atinti ke jinchich ukinbita i juridikamente uch'e' ajnik tama ta ni uk'in ke uyakinte i ke uch'e' utik najtiki ke ni uk'ini tuba tuslomjipom o aj jipt'ano ke a i'ki tuba uch'e' tuskak ni ya'an tama o ni tuba xik uch'e' upatan tuba ni junsionariujo' ni a yakinti.

V. Ni mach usapinti luke uchenjo' i pinijtak luke k'a ukokojpasibin ni uyolaya politiku yikom ni tuba yebejo' ta ti jot'jun, uh'e pasintikba uch'e' uts'ibinuba ujuntuma i mach ok jo'yan tuba uch'e' ochik ni tama politiku tuba pa'ís, ni tu xupiba ke utich'e' jinda tuslomjipom i aj jipt'an. k'a tuba ni untu kachika pi'pijini uch'e' xik ni bajka uchen patan tuba Tribunal k'a ukokojchedinjo' ni uyolaya tuba partidu politiku jini ke ya'an ts'ibi tama, uch'e' ajnik no'omp'e jini luke tuba uch'e' k'a idintik kachikada uxe upini ni joyan ke najtiki ke ayi'binti ni ti tusu numik se unejo', ni jipt'an uxe ni tusu numik uyile' i jiy'e uk'ini uxe ti ik'binte.

VI. Ni jo'yan oni laj k'exkan ni pitoni'jo' t'ok ni Tribunaljo' i uyaj patanjo';

VII. Ni jo'yan o ni laj k'exkak ni pitoni' t'ok ni Injtitutu Woyolkaj ta Yikom i uyajpatajo'.

VIII. Ni uxe ti chininte ke machka machiyo utik ni toj tani tu yak'o ni Injtitutu Woyolkaj ta Yikom o partidu o ni uwoyomjo' politika o yebejo' ke upipi'nume

o ni utoje' kuachikajini, Nojkaj o ajpipi'kaj, ke mach uts'oni ke usapin ni jinda tuslomjipom i ni jipt'an;

IX. Kachikadomba ke utich'e ni ajipt'an.

Ni Salajo' ta Tribunal Yikom uxe ti k'inkan ni uxe ulaj k'ine ni luke utstak chimkan tuba ts'onintik uts k'a numik chajajtak utoje utani, i luke a ilki kama' tuxupiba ke uyik'e'ni ajipt'an.

Ni tani tuba ke yo jinchiba k'a ni ti artikulu 105 tuba wida ti Tuslomjipm, ni Sala ta Tribunal ta Yikom uch'e uyile' ni pinijtak uxe ti ute jini machika mach uch'e' che'en ni jipt'an dok ni uk'imbata tuba Yikom machin ulot jini kama' ti Tuslomjipom. Ni p'inijtak ni uyile' ni ejersisiu ta jinda uyik'e' ut'an uxe ti ts'its'ita'eskan ni kuaxuk'a jini jinchich ke uxe ti chininte ni tan umech'inte utani. Jini tan kuaxuk'a tan Sala' Ti'noj uxe uyilben ni Supremu Korte ti Jujtisia ta ni Na'kaj.

Jink'in ump'e Sala ta tribunal Yikom uchijesan ump'e tesis tupam ni tuslomjipom tuba kua'chikoche o uyile' ni kachika uxe ti ute tuba ni uyilkan k'a uch'e' utik bajka ya'ts'ibi ta jinda ti tuslomjipom, i jini tesis uch'e' xik k'itij'itij t'ok ump'e uk'echom k'a ni salajo'' o ni Plenu ta ni Supremu Korte ta Jujtisia, kachichkamba ni Minijtrujjo', ni salajo' o ni ujek'omjo', uch'e' usube' ni ni mach uyilka utstomp'e jini uxupiba ke utich'e' ni ajipt'an, k'a ni penu ta ni Supremu Korte ta Jujtisia te ni na'kaj unonoj ile' kamba tesis uch'e' utik. Ni p'inkibajo' ke utik dikta tan jindajo' mach uts'ibajtesa ni patanjini ke a oni a p'inki.

Ni utuskan ni Tribunal, ni p'ismuk' ta ni salajo', ni jit'kan tuba ni p'inom ta ni kua'chichkajo' ta ni p'ismuk, che'tiki ka' ni uyutejo' tuba ukolesan ni ilkan ta ni cherajipt'an lubujnojojo' tan ni uchenjo', uxejo' ni uyile'jo' jinda Tuslomjipom i ni jipt'anjo'.

Ni Sala Supremu uch'e', ta ojisiu, ta uk'atin ta uk'aba' o ta ump'e ni salajo' rejionaljo', tisen ni juisiujo' ta uyina'tan jindajo'; uch'e' utiskun jini kua'jini ta ni up'ismuk' ni salajo' rejionaljo' tuba uyina'tanjo' i up'inkiba. Ni jipt'an uxe utich'e' ni tusu'ajti i ni jit'kanjo' tuba ni ejersisiu ta jinda uch'e' uchenjo'.

Ni adminijtrasi3n, kinintinte, i ke numik uts ni titribunal ta yikom uxe uyile', ni tu xupiba ke utich'e' ajipt'an, t'ok untu ajt'ibila tuba ajtusom tuba ti judikatura nojkaj, ke ya'tusu uk'a ni ch'unik tuba ti tribunal ta yikomjo', ke uxe

ti ajti; untu majijtra'u yikom tuba ti ch'imoli' mixnoj ke ai'ki k'a insakulasion i uxtu ke a ch'imki tuba ajtusom ni ti judikatura nojkaj. NI tribunal uxe uyile' ni luke uyo uchen ti ch'unik tuba meru aj noja tuba ti korte tuba tomp'e tuba nojkaj tuba kua' u yosen ni luke uyile' luke yo uchen ni jiy'p'e ya'an ti umuk' judisial tuba ti nojkaj. Chechich, ni tribuna uxe utiskun ni kache' numik uts une unejo' i luke ulaj ili upete tuba luke uch'e uchen.

Ni majijtra'ujo' ta yikomjo' ke uxe ti ajti tan ni salajo' mixnoj i rejionaljo' uxe ti ye'kinte t'ok ni jot'jun ni tucha'tuli' ta uxe ya'an ke a ilki ajnikjo' jink'in ta ni Ch'obolotot ta Senadorjo' che' uxe uyile' ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni na'kaj, Ni yikom ta machka ya'antama uxe ti t'ibo, ka'chich uyile ni tusu'ajti ni ujit'kan uyile' ni jipt'an.

Ni majijtra'ujo' ta Yikomjo' ke uxe ti ajti ta Sala Mixnoj uxe uchen k'a uyiktan uts kama' uyile' ke uyiktan ni jipt'an. Ke machuch'i xik mix chipo' ke uk'atin tuba xik ta Minijtra ta ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, i uxe ti jiliknan tupatan u'uxp'ejab' imprerrokablejo'. Ni iktajpatan, mach ajnik i uyi'binte uk'in ta ni majijtra'ujo' ta Yikomjo' ta ni Sala Mixnoj uxe ti k'atinte, bilkak i uyi'kan k'a ni Sala, kama' jin tuba, ta ni ka'uyile' uxupiba ni artikulu 98 ta jinda Tuslomjipom.

Ni Majijtra'ujo' ta Yikomjo' ke uxe ti ajti ni ti ch'imoli' rejionaljo' uxe uchen k'a uyiktan uts kama' uyile' ni ajipt'an, machuch'i xik ts'ita' ke kama' uk'atin tuba xik ta Majijtra'u ta Tribunaljo' Kolejia'u ta Sirkuitu. Uxe ti jiliknan ni ti luke uk'ati u'uxp'e jab' imprerrokablejo', jipi che'chich che' a num sinti ni luke upatan mixk'en o noj.

Ni kuaxuk'a ni ajsakinte k'a unum ko'lak uxe ti ibinte uk'aba' ni untu tsiji' Majijtra'u tuba ni uk'ini yoto tuba ni ibintik uk'aba' meru jin.

Ni ajpatan tuba ti Tribunaljo' uxe uchen ni ubisanubajo' ti patan kama' use ti ajti k'a i'kak ti Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj i ni tusu'ajti ko ye'e' ni jipt'an.

Artikulu 100. Ni Ajtus k'ajalin tuba ti Judikatura Woyolkaj jin uxe ti ajti tama tuba Umuk' Judisial ukiji woyolkaj t'ok ujuntuma i k'a yuwi kuax jochen', tuba unumsen i tuba uch'e' chinintik ni luke uxe uchen.

Ni Ajtusk'ajalin uxe ti ajti tusu t'ok jo'cha'tu ulot ta ni kuaxuk'a,, untu uxe ni Ch'unik ta ni Supremu Korte ta Jujtisia, ke' tuba uxe ni tusk'ajalinjo'; uxtu ajtusk'ajalinjo' uxejo' ti'binte upatan k'a ni Plenu ta ni Korte, k'a uk'e'nanjo' ta

jink'in unts'ita' jo'p'e t'ok uxp'e jot'junjo', tantama ni Majijtra'ujō' ta Sirkuitu i juesjo' ta xot'ki'; cha'tu ajtusk'ajalin ke' a i'ki k'a ni Senadu i untu k'a ni Ch'unik ta ni Yolo'kaj.

Upete ni ajtusk'ajalinjo' uch'e' uwoye'jo' ni uk'atinte tich'i tan ni artikulu 95 ta jinda Tuslomjipom i xik yebejo' ke' yaue'e'ubajo' k'a ni uk'ajalin ke ukini i uchenupatan, ti'ch'ok upixan i ti'i upixan tan ni ejersisiu ta upatanjo, tan ni kuaxuk'a ta ni a i'kiba k'a ni Supremu korte, uch'e'jo' ti'ch'a'ujin, che'tiki t'ok uyina'tinte tan ni luke uch'e' judisial.

Ni ajtusk'ajalin uxe uchen ni Plenu o ti ik'bintepatan. Ni Plenu uxe up'ine' tupam ni uyi'binte, ajnikts'ibi, ubon ile' i uts'ejkan ta majijtra'ujō' i juesjo', ti ilkan kachika' jochen tuba ni uxe ti ibinte adscripción, to'esan i remosion ni magistrado' b i juesjo', che'tiki ka'ni kachichba kua'jini ke ni jipt'an uyile'.

Jipi ni Ch'unik ta Ajtusk'ajalin, che'chich ni Ajtusk'ajalinjo' uxe ti jiliknan jo'p'e jab' ni tupatan, uxe ti nebjak'exkan ke kama' utuskiba i mach uch'i ibintik uk'aba' tuba tsiji' unit'ank'in.

Ni Ajtusk'ajalinjo' mach uye'e'jo' kani uyik'e'jo', k'a ni uxe uchen upatanjo' t'ok juntul ajti i mach upup'uba t'ok ni'untu. Tan uk'ini ni patanjini, tok'a uxe ti ni'kinte tan uxupiba ta Upimi Chimp'e ta jinda Tuslomjipom.

Ni ajipt'an uxe uyik'e' uchumliba tuba tuskak i tsijibesana ak'ajalin ta ni ajpatan ta kajo'. Che'tiki tuba ni uch'ijiba ta ni ukinom judicial, se uk'eche'bu'a k'a ni uti'kiba ta uk'alin ute, kua'uxe ti ute, mach upup'euba t'ok ni'untu, kama' aye'binti tuxupiba ukinjun i ujuntul ajti.

Ni usapin kama' ya'an ts'bi uk'a ajipt'an, ni Ajtusk'ajalin uxe ti ajti tuba uyik'e' upete kont'ini't'anjō' tuba ni utsil ajti ta uersisiu ta upatanjo'. Ni Supremu Korte ta Jujtisia uch'e' uk'atin ni Tus'ajalin ni umech'in ta jinijo' kont'inom upetejo' ke uchinen k'inijo' tuba uchentuba ump'e utsil ejersisiu ta upatan bajaka uchen patan Woyolkaj. Ni Plenu ta Korte uch'e' tiki umech'in i, tan ni kuaxuk'a, mach uni'k'inka jini usapin ajtusk'ajalin, k'a ni uk'enanjo' ta jink'in unts'ita' ta jo'p'e t'ok uxp'e jot'jun. Ni ajipt'an uxe uyile' tuxupiba i jit'omjo' tuba ni ejersisiu ta jinda uyile'jo'.

Ni uyile'jo' ta Ajtusk'ajalin uxejo' sek'jinjo' i mach uch'i tilkintejo' i, jinuk'a, mach uch'i i'kak timech'inte utani ni se'jinchich, jipi ni luke uyile' bajka atiskinti, ajnikts'ibijo', uyile' che'chich i ts'ejkan ta ni majijtraujo' i juesjo' uxe uch'e' umech'injo' k'a ni Supremu Korte ta Jujtisia sek'jin' uchinen

nini'mechin ke yaaxijo ti chimkan kama' an ti tus ajti ke ukolesan ni jipt'an ni ya'an tama jinchichba.

Ni Supremu Korte ta Jujtisia uxe uchen tubachich tak'in ta toji' patan i ni as tus k'ajalinjo uxe uchen tuba luke ako'li ni Umuk' Judisial tuba Ukiji Woyolkaj, sinke uchen ts'ibajtesya jini ya'an ti j'ek ts'ib jo'p'e t'ok uxp'e ti artikulu 99 tuba jindaTuslomjipom. Ni tak'in ta toji' patan ya lixtuan uxe ti tiskinte k'a ni Ch'unik ta ni.Supremu Korte tuban osintik ta kua uxe ti ute ni uyochiba ta ni Ukiji Woyolkaj.Ni uchen patan uts ta ni Supremu Korte ta Jujtisia uxe ti ajti t'ok Ch'unik.

Artikulu 101. Ni Minijtrujo' tuba ni Supremui Korte ta Jujtisia, ni Majijtra'uj'o' ta Sirkuitu, ni juesjo' ta Xot'ki', ni jinijo' sekretariujo', i ni Ajtusk'ajalinjo' ta ji Judikatura Woyolkaj, che'chich ka' ni Majijtra'uj'o' ta ni Sala ta ajnoja ta Tribunal ta Yikom, mach uch'i t'ok ni'ump'e kuaxuk'a, usapin i uchen upatan o ni ukati tuba ti Na'kaj tuba ti teromkaj ti Xot'kiba Nojkaj o tuba ti yikiblot'o', jipi' ni uchen upatan mach tojo ti k'enjo' u sakintejo', tuba u kine'jo, u ts'ibintejo' o tuba ajnik tubachich.

Ni yebejo' ke uchi patan ta Minijtrujo' ta ni Supremu Korte ta Jujtisia, Majijtra'u ta Sirkuitu, jues ta Xot'kiba o Ajtusk'anjalín ta ni Judikatura Woyolkaj, kama' chich tuba Majijtra'u ta ni Sala ta Ajnoja ta Tribunal Yikom, mach uch'i, tama ni uchap'eli' jab' jini ute k'in ta ubixe, uxe uchen kama aj t'ibilajo', ajipom o ajtiskintejo' ta kuachikamba jit'ipatan tupinte' ni ya'antamajo' ta Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj.

Jink'in tuba p'isk'in, ni yebejo' ke ajni uchen patan kama' Minijtru, jipi ke uyile' uchenjo' t'ok upimi majan o nebajnik, mach uch'i uch'e' otroj patan tich'i tan ni unlip' VI ta artikulu 95 ta jinda Tuslumjipom.

Ni mach uyolinjo' tajinda artikulu uxe ti ibinte jini junsionariujo' judisialjo' ke unumejo' t'ok ujun.

Uxe ti pa'sibinte jini najtiki ni ti unxot' uxe ti ibinte utoje' utani uxe usite' jini luk'e upatan mu'uchen tama ni Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj, che'tiki ka'ni majanjo' ik'otik utk'i'jo' ke ni kua'chichka jini ajnik k'a unechich, sinko chinen ta ni otrojo' toji'tani ke ni jipt'anjo'ajnik lixtu.

Artikulu 102.

A. Ni jipt'an uxe utuse' ni Minijteriu ta Kaj ta ni Ukijiwoyolkaj, ni junsionariujo'

uxe ti i'binde uk'aba' i ti ni'kinte uxe uchen Ajmanda, kama' uyele' aj jipt'an ke ya'an. Ni Minijteriu publiku ta Ukijiwoyolkaj uxe ti ajti untu Prokurador ta Upete Yolo'kaj, ik'i k'a ni Ajnoja ta Ajmanda ta Woyolkaj t'ok uyile' ni Senadu o, tan ni buk'oli', ta ni Pipiy Patan. Tuba xik Prokurador uxe ajnik ajki'na ajkibna k'a upinkiban; ajnik jink'in ukinintan mach ts'ita'jo' uxcha'jop'e' y jop'e jab' ts'iki ni k'in ta ni uyi'kan; tsikjo', t'ok u ono'ajti ts'ita' ka'ta jop'e' jab'jo', t'ok ujuni baja utsubsi ukinjun ta ajipom; ukinintan ump'e utsil nume, i mach ajnik toje'tani k'a ni mech'le tsikba. Ni prokurador uch'e' xik t'ipa'sinte k'a ni Ajmanda.

Tuyak'o ni Minijteriu ta kaj ta ni Ukijiwoyolkaj, uxe uyolin uk'eche', tupinte ni tribunaljo', ta upete ni tanijo' ta utuskan Woyolkaj; i jinuk'a chich, une uxe uk'atin ni utuskiba ta uk'echkan kontra ni ajtanile; usakin i uye'e' ni ye'subjo' ke uyile'jo' ni uyile' ta jindajo'; achen ke ni jit'tani uts'ikieijo' t'ok upete utsile tuba ke ni uchen upatan ta jujtisia xik se' i utsupsen; uk'atin ni uyi'kan ta ni tanijo' i ujupe'uba upetejo' ni chonojo' ke ni jipt'an uyile'.

Ni Prokurador ta Upete ta ni Yolo'kaj uxe ujupe'uba unechich tan ni pipi't'an i uyutepatan ke uyile' ni artikulu 105 ta jinda Tuslomjipom.

Ni upete ajchonojo' ke' uyile' ni Ukijiwoyolkaj xik uts'ikti'; ni kuaxuk'ajo' ta ni diplomatikujo' i ni konsuljo' upete i ni otrojo'ba tan ni ke uxe ujupe'uba ni Minijteriu Kaj ta Ukijiwoyolkaj, ni Prokurador ta Upete uxe uchen' k'a che' o k'a unxot' ta uyaj patanjo'.

Ni Prokurador Upete ta ni Yolo'kaj i ni uyajpatanjo', uxe uchen utspatan ta upete mach ajnik, utajchinen o ukokojk'echom ta ni jipt'an ke mach uchi uts t'ok tuyak'o ta ni upitoni'.

Ni pitoni' ni tusk'ajalin juridiku ta Ajmanda, uxe ti ajti tuyak'o ni tuuntuma ni Ajmanda Woyolkaj ke, tuba jini uyute, uyik'e' ni jipt'an.

B. Ni Ch'obolotot ta ni Unte' i ni lejijlaturajo' ta ni ukijijo' woyolkajo', ni tama ta tuba luke ulaj k'atijo', uxe ti kolan ya'antamajo' ta kinintintik ta ni uyolayajo' kuxulyinikjo' ke ujujapin utsukiba ni juridiku ajkibnajo', jini luke uxe uwina'tan ta machuyolin ni machulotin luke uchen o mach uk'ajti'in ni tuba chich uchen patan uts ke ute tuyak'o kua'chika ajnoja o ajpatan tuba upete t'ok mach uxin ni tubajo' ni Umuk' Judisial ta ni Ukijiwoyolkaj, ke ukokojk'eche' jinda uyolayajo'.

Ni ya'antamajo' ke uyile' ni unxotts'ib najtiki, uxe uchen luke mu'u yilben

kajo', mach binkulatoriojo', usube'jo' i ch'e'ti' tupinte ni ajnojajo' jiniyo'. Upete patan ta kaj uxe ti ajti kokojbinte up'alín ni ni uk'alintiskun k'a ni uyee' jinda ya'an tama. Jnk'in ni uk'alintiskun ba numshintik mach usapín o ts'onintik k'a ni ajmanda o aj patan ta kaj, jinda uch'e utuse i ch'a'ilesben ujin i uchen kaj mach uyolin, che'tiki, ni Ch'obolotot ta Senadorjo o tan ubuk'oli ni Pipiy Patan, o ni Lejjilaturajo' tani ukiji Woyolkaj, ka chich uk'atinjo ni jinda ya'an tama, ni aj noja jo o aj manda ta kaj yuyi jini uchen tuba k'otik ta jinda ya'an tama lejijlatibu, k'a uk'alín ile i ts'aykun jini mach'uyo.

Jinda ya'antama mach uxin ti'an umuk'jo' uchenjo' ta kua'jini ta yikomjo' i bajka uchen patanjo'.

Ni ya'antama ke uxe uyile' ni Ch'obolotot ta ni Unte' uxeti jo'kinte ik'patan Nojkaj ta ni Uyolaya Kuxulyinikjo'; uxe ukinintan ujuntulajti ta uk'itom i utak'in, uk'aba' juridiku i uk'imbita tuba

Ni Tuslomjipomjo' ta ni Teromkajo' i ni Ujun ta Ajmanda ta Uxot'kiba Woyolkaj uxe uyik'e'jo' i uxe uyile'jo' ni juntulajti ta ni ya'antama ta ukinintan ta ni uyolaya kuxulyinikjo'.

Ni ik'patan Nojkaj ta ni Uyolayajo' Kuxulyinikjo' uxe ukinintanjo' ump'e Ajtusk'ajalin ta k'atinte yolojo' ka' ta cha'jo'tu Ajtusk'ajalinjo' ke uxe tiyakinte t'ok jot'jun ta ni ucha'tuli' ya'anjoo' jimba oraj ti Ch'obolotot ta Senadorjo' o, tan ubuk'olib, k'ani Pipiy Patan ta Ch'obolotot ta ni Unte', t'ok jinchich jot'jun ke a chininti. Ni jipt'an uxe uyile' kachikada uxe uchen tuba uyile' ni tuba luke uyile' ni unejo'chich Ch'obolotot..Kada jab' uxe ti k'exkan ni cha'tu ajtusk'ajalin ke ya'an uk'e'nan tupatan, jipi ke uyile' tuba uchap'eli' unit'ank'in.

Ni Ch'unik ta ni ik'patan Nojkaj ta ni Uyolayajo' Kuxulyinikjo', ke uxe tiki ta Ajtusk'ajalin ta uk'atkinte, uxe ti yakinte tuba jinchichba uxupiba ta unxot' a num. Uxe ti jiliknan ni tupatan jo'jab' uch'e' yakintik sek' umpets' i uxe' uch'e' nikintik tuba uyile' ni tuxupiba ti Upimi Chimp'e ta jimwida ti tuslomjipom.

Ni yikom ta ajnoja ta ni ch'unik ta ni ik'patan Nojkaj ta ni Uyolayajo' Kuxulyinik, che'tiki ta ni uloto'jo' ta Tusk'ajalin Ajk'itom, i ta ajnojajo' ta ni ya'antamajo' ta kinintintik ta ni uyolaya kuxulyinik ta ni ukiji woyolkaj, uxe ti ts'ikteskan ta ump'e jit'kan ta k'itkan kaj, ke uxe ti ajti cheke, tan ni ka'uyile' i uk'atin ke uyile' ni jipt'an.

Ni Ch'unik ta ni ik'patan Nojkaj ta ni Uyolayajo' Kuxulyinikjo' uxe uye'e'jo' kada jab'jo' ni Umuk'jo' ta ni Unte' ump'e ts'ibi'ts'aji ta ni upatanjo'. Ta xik

uts uxe tik'ote tupinte' ni Ch'obolotot ta Ch'obolotot tan ni ka'uyile' ke yik'e' ni jipt'an.

Ni ik'patan Nojkaj ta ni Uyolayajo' Kuxulyinikjo' uxe uyina'tan ta ni ka'uyolinjo' ke k'otikjo' ka' ni ulotlanubajo' t'ok ni utsil ilkan ta unejo', kont'inijo' o mach uchinkajo' ta ni ya'antamajo' ka'jin tan ni ukiji woyolkajo'.

Ni ik'patan Nojkaj ta ni Uyolayajo' Kuxulyinikjo' uch'e' unini'k'atin jini a uti kotuse' kokojk'ech'omjo' ts'its' ta uyolayajo' kuxulyinikjo', jink'in ka'jini uyile' uts o uk'atin ni ajmanda Woyolkaj, kachichkamba ta ni Ch'obolotot ta Ch'obolotot ta ni Unte', ni ajmanda ta ump'e Teromkaj, ni ajnoja ta ajmanda ta Xot'kiba Woyolkaj o ni lejilaturajo' ta ni ukiji woyolkajo'

Artikulu 103. Ni Tribunaljo' ta ni Ukijiwoyolkaj uxe up'ine' upete tak'i ke ajnik'.

I. K'a tusajti upetejo', uyute o utajchinenjo' ta ni ajnoja ke ukokojk'eche' ni uyolayajo' kuxulyinikjo' unechich yuwi i ni uyik'e'jo' ni ik'ijo' tuba ukininya k'a jinda Tuslomjipom, che'tiki k'a ni trata'ujjo' mulkajo' ta ni ke ni Teromkaj ajkibnajo' xik tuba;

II. Ká tusajti upetejo', o uyute ta ni ajnoja woyolkaj ke ukokojochik o uts'its'ita'esan ni umuk' tuba ni teromkaj o upete tuba machkatak tuba Xot'ki' Woyolkaj.

III. K'a tusajti upetejo' o uyute ta ni ajnojajo' ta ni Teromkaj o ta Xot'ki' Woyolkaj ke ulajch'e' ni uxoyma p'ismuk' ta ni ajnojajo' Woyolkaj.

Artikulu 104. Tribunaljo' ta ni Ukijiwoyolkaj uxe uyina'tan.

I. Ta ni jit'omjo' ubisanubajo' t'ok tani ta utuskan woyolkaj;

II. Ni upetejo' ni upipi'p'alinte ta utuskansibil o ch'ujit'ak'in ke uk'e'neskan tupam ni uyute uts i uchen ta jipt'anjo' woyolkijijo' o ta ni trata'ujjo' mulkajo' uk'inijo' k'a ni Teromkaj Ajkibnajo' ta yikom ta ajik'chani i jink'in sekune ubon nikinte uti'olin, uch'e' uyinaa'tan ta unejo', ni juesjo' i tribunaljo' ta utuski' upete.

Ni tojtani ta najtiki uyajti uch'e' xik tits'ombinte tupinte ni ajnoja se'chich ni juez keuyina'tan ta kua'jini najtikiiskilan;

III. Ta ni tak'injo' ta mech'intik ke ujud'e'uba tuyak'o ni p'inomjo' unonojtsupsen ta ni tribunaljo' ta ni muljipom-ta uchen patan uts ke uyile' ni unlip' XXIX-H ta artikulu 73 i unlip' IV, insisu e) ta artikulu 122 ta jinda Tuslomjipom, sek' ni kuaxuk'a ke utich'e' ni jipt'ano'. Ni mech'omjo', ta ni kua'jini uxe uyina'tan ni Tribunaljo' Kolejia'ujo' taSirkuitu, uxe uk'eche'uba t'ok nika'uyile' ni jipt'an tusujtakjo ta ni artikulu 103 i 107 ta jinda Tuslomjipom uyile' tuba ni mech'intik ti japoni' k'iti, i t'ok tuyak'o ta ni p'inomjo' ke' unejo' uyile' ni Tribunaljo' Kolejia'ujo' ta Sirkuitu mach uxin tinume ujit'tani okua'chika jini uch'imkan.

IV. Ta upete pipi'p'ilom ke u ilkinte tupam uyolaya nab'jo'.

V. Ta jinijo' tan ni Ukijiwoyolkaj xikjo' uts'ikti'jo';

VI. Ta ni pipi'pilom i ta ni uyute ke' uyilkan ni ti artikulu 105, jinichich ke uxe ti ik'binte k'ajalin tajino' ta ni Supremu Korte ta Jujtsia ta ni Na'kaj;

VII. Ta ni pipi'pilom i ta ni uyutejo' ke uyile' ni artikulu 105, jinichichba ke uxe tibinte ta uk'ajalin tajino' ta ni Supremu Korte ta Jujtsia ta ni na'kaj;

Ta ni kua'chichka ka'awili taulotjo' ta tuyak'o Diplotatiku i Konsular.

Artikulu 105. Ni meru ajnoja tuba ti korte tuba tomp'e tuba nojkaj uxe uwina'tan; ta tuxupiba ke utich'e' ni ajipt'an reglamentaria, ni tuba kua'chikajini yaan pinte':

Jini u pipi'alín tuslomjipomjo'b ke mach jini ke kama u winatan ni ti ya'toxe electoral i kama' ya'an ti artikulu 46 tuba wida ti tuslomjipom ke u wina'tan tama:

Ni na'kaj i ump'e teromkaj o tuba Dijtritu Nojkaj;

Ni Na'kaj i ump'e upamkaj.

Ni poder ejekutibu i ni konkresu tuba unte'jo'; jini kuachikadomba ni kamarajo' tuba jinda o tuba ni kuaxuk'a ni ajt'ibila ke jinichich ya'an k'a ajnik kama' orkanujo' tuba ti Nojkajo' o tuba ti Dijtritu Nojkaj;

Ump'e teromkaj i kuachikadomba;

Ni tajek'e ni uxcha'jop'e' i uxp'e k'ausientu ta ni uyolo'lotjo' ta ni Juntajo' ta Atiskintejo' ta Xot'kiba Woyolkaj, tukirix ajti tuyak'o ni jipt'an a i'ki k'a ni jinichichba Juntajo';

Ni partidu politikujo' t'ok ts'ibi'k'aba' tupinte' ni Intitutu Woyolkaj Yikom, k'a uyolin ta uyajnoja nojkajo', ti kirixna'tan ni jipt'anjo' yikomjo'woyolkajo' o ajtikajo'; i ni partidujo' politikujo' t'ok uts'ibi'k'aba' teromkaj, tuyak'o ta uyajnojajo', sek'jinchichtuba tukirixna'tan ni jipt'anjo' yikomjo'ikinti k'a ni ya'antama lejijlatibu ta Teromkaj ke uyik'e' ni ts'ibi't'an.

Ni ik'patan Nojkaj ta ni Uyolaya Kuxulyinikjo', ta ukirixna'tan jipt'anjo' ta upimi woyolkaj, teromkaj i ta Xot'ki' Woyolkaj, che'tiki ta trata'ujo' mulkajo' ucherben uk'injo' k'a ni ajmanda Woyolkaj i usapin k'a ni Senadu ta ni Yolo'kaj, ke xulumjo' ni uyolayajo' kuxulyinikjo' ch'u'ul ajti tan jinda Tuslomjipom i ta ni trata'ujo' mulkajo' ta ni Ajkibna xik uts'ikti'. Che'tiki ni ya'antamajo' ta ukinintan ta ni uyolayajo' kuxulyinikjo' tajek'ejo' tan ni Teromkaj ta Yolo'kaj, tuyak'o ni jipt'anjo' uk'ijo' k'a ni lejijlaturajo' tankajo' i ni ik'patan ta Uyolayajo' Kuxulyinik ta Xot'ki' Woyolkaj, tuyak'o ta ni jipt'an ilijtak k'a ni Juntajo' Lejijlatibu ta Xot'ki' Woyolkaj.

Ni tomp'e bij tuba tuskak ni mach uyolinjo' ta ni jipt'anjo' yikomjo' ta ni Tuslomjipom jin ni ya'an tan jinda artikulu.

Ni jipt'anjo ta yikom woyolkaj i tankajjo' uxejo' upukinjo' i pukult'an k'a ni ts'ita' uxuxcha'jop'e' k'in najtiki ta ke utik'e' ni jit' yikom ke xikjo' uchenjo', i jink'inba jini mach uch'i ajnik to'eskitabajo' utsjo' k'alín ilijo'.

Ni p'inkibajo' ta ni Supremu Korte ta Jujtisia tok'a uxe uch'e' usube' ke mach uts ni tusajtijo' ni ubuyajneskanjo', pak'in ke xikjo' ti sapinte k'a ump'e uk'e'nan ta jink'in ts'ita' jo'uxp'e jot'omjo'.

Ta jinupatan o jin uk'itom k'alín ili ta jinichichbajini Tribunal Unte'jo' ta Sirkuitu o ta Prokurador Upete ta ni Yolo'kaj, uch'e' uyina'tan ta ni utak'in ta up'ikti'in tutsikba'esan ta toji'tani ta Juesjo' ta Xot'ki' ilijo' ta jinijo' jit'kan tan ni Ukijiwoyolkaj xik uts'ikti' i ke k'a uyolin i titits'numik che' ni uyolin.

Ni uyilkan ta mach uts ta ni up'inkanjo' jini uyile' ni unlip'jo' I i II ta jinda artikulu mach ukinintan utikjo' umatintak'injo', jipi ta ni uchen tani, tan ni uxe uk'ine' najtiki upetejo' i ajnikjo'lixtu utsjo' uk'i ta jinda uchenjo'

Che' mach uchen utsba ta ni up'inkibajo' ke uyile'jo' ni unlip'jo' I i II ta jinda artikulu uxe ti utejo', tan ni jini uyile'jo', ni ujit'kanjo' ya'anjo' tan ni chap'e najtikijo' unxot' ta ni unlip' XVI ta artikulu 107 ta jinda Tuslomjipom.

Artikulu 106. Uyilo tu k'ib ni Muk' Judisial tuba Na'kaj, tan jindaba jiponi', uyile' kixkani toj ut'an, jink'in ya'an tak'i, t'ok ni Tribunal tuba Na'kaj, t'ok jindajo' kama' tiki ta ni Nojkajo' o che' ti Xot'kiba Woyolkajl, t'ok unp'e Nojkaj, che' tan unp'e Nojkaj t'ok jini Xot'kiba Woyolkaj.

Artikulu 107. Ni p'ikti'omjo' ta jini uyile' ni artikulu 103 ta jinda Tuslomjipom, t'ok ni uch'imkan jini ta uchenjo' yikom, uxe uk'eche'uba ni jit'omjo' ke nonoj ile' ni jipt'an tusujtak, ta kontani't'an t'ok ni uchumliba utejo':

I. Jini umech'tani ta japoni' uxe ti pak'in bisinte tuba machka ats'ibajtesinti, ukinintan jimba pimi ke uyile' xik ajnoja ta ump'e uyolaya o ta ump'euyolin uts ajuntu o mulujo', pak'in ke up'ikti'in ke ni uuute uk'atinte kokojch'e' ni uyolayajo' uyina'tanjo' k'a jinda Tuslomjipom i t'ok unejo' uxe uyile' tuxoyma juridiku, che' xik ka'awila tajtoj o jini utisen ta kache'an ta ajti tupinte' ni utuskan juridi

Jini luke uchen o upine'jo' kotejo' ta Tribunaljo' judisialjo', uchen upatan uts o ni ajpatan ke machyo uch'e' up'alin xik ajnoja ta ump'e uyolaya kua'uxe ti ute ke unikin ta ka'awili yebe i tajtoj;

II. Ni toji'tani ke numshintik tan ni juisiujo' ta japoni' tok'a uxe ti k'inkan ta ni ajk'uxk'ajalin ke ni sam uk'ati, uts'ita'esanuba ujamin i ukinintanjo', che' uyoche, tan ni kuaxuk'a tajin tupam ni ke uchininte ni subjo'.

Jink'in ni mech'tani' ta ji mach taj tojponi' ti mechinte ta upinkan ni machkontitusion ta umpe' tus ajti pete ta chap'es sechichjo, i ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj uxe unumsiben ni aj noja ta numsjatan jinchich tuba

Jink'in ya'antama ta Umuk' Judisial ta Ukijiwoyolkaj uyiktan chera jipt'an k'a cha'num ili ta ni kua'jini uyile' ni inkontitusaljo' ta ump'e tusajti upete, ni Supremu Korte ta Jujtisia ta Na'kaj uxe uyi'ben ni ajnoja ajnumsjat'an. Ke'anumiba ni p'isk'in ta 90 k'in yoko'ajtisinke p'inkak ni tak'i ta inkontitusaljo', ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj unumsen, pak'in xik ti sapinte k'a ump'e uk'e'nan ta jink'in ts'ita' jop'e t'ok uxp'e jot'jun, ni uyilkan upete ta inkontitusaljo', ta ni kua'jini uxe ti utsil ute uts'ik'e'jo' i ni ka'uk'atin tan ni uxupiba ta ni jipt'an tusujtak.

Ni ya'an tan ni jek'ts'ib najtikijo' mach uxin ti'binte tusajtijo' upetejo' tan uchenjo utoje'upatan.

Tan ni mech'tani ta jiponi' uxe ti k'exkanjo' ni mach utsba ta ni t'anjo' ta kokojk'ech'om o ts'ibajtesya ta kont'ani't'an t'ok ni uyik'e' ni jipt'an tusujtak.

Jink'in ajnikbuya uyute ko kinintan o uch'e' o uch'e' ukinintan kama' jini utisen ujaben ta ni ukinintan ta ni uchentuba i uk'alín ajnik t'ok ni uka'jo', ja'jo', sakatejo' i bilinajo' ta ni ejidujo' o ni ajyumna ta kaj k eta uyute o k'a uyolaya uch'ujnan ni umul ajti, o ni ejidatariujo' o mulka'jo', uch'e' uwoyinjjo' ta upatan upete jinijjo' ye'om ke uch'e' utiklen ni ukijjijo' o ajuntujo' ni ilijo' i uk'ajti'injo' ni use'in utejo' ke uchinenjo' k'inijjo' tuba ukalin tuse ni uyolaya ta ejidatariujo', che'tiki ni yoko'ajti i uyute ta ni uk'atintejo'

Tan ni mech'tani ke uyile ni xotts'ib najtikiba mach uxin tinume, ta uts'ibajtesan ni uwoyon ni ejidaljo' o mulkajo', o ta ni eidatariujo' o ajmulka'jo', ni ujabbintejo' k'a mach upitonesa jít'omjo' ni uxupiba ta ni uyajti, peru ump'e i otrojo' uch'e' uyik'e'jo' tuk'aba'. Jink'in utik buya k'ani uyute ke uts'ibajtesan ni uyolayajo' ta upetejo' ni uwoyom ma'tiki uxin tinume mach uxin uyolin ni uch'ímka'ajalin ilijo' ta ni tajtuba uyutejo', jipi ke ni najtiki xik kont'ini k'a ni Juntajo' Upete o ni uchap'eli' ut eta jinda;

III. Jink'in ni kokojk'itom ta uyute tribunaljo' judisialjo', uchen uts upatanjo' o ta patanjo', ni jiponi' tok'a uxe tinume tan ni kuaxuk'a pinte':

a) Tuyak'o uxupiba toji'tanijo', uyilbinte i kache uxe p'inomjo' ke uyik'e'jo' uxupiba ni mech'tani,ya'ti ni kokojk'echom uchenjo unejo' o ke, a'uti jink'into mu'uyute ni jít'om, uts'ibajtesan ni uyajipom ta ni ajsub uk'e'nesan uchentuba ni uyi'binte ut'an. Ta ni ulotlanuba ke uyile' jindaba insisu i ni unlip' V ta jindaba artikulu, ni Tribunal Kolejia'ujo' ta Sirkuitu uch'e' uyile' k'ani ta upetejo' ni kokojk'echomjo' jít'omjo' ke uyi'bijo' umuk' i jinijjo' ke, jink'in ch'ímka, uyilben ti k'exom ta ni uch'exle, i uxe uyile' ni kache'ts'ibi utsjo' bajka uch'e' uyilanubajo' ni tsiji' p'inom. Che' ni kokojk'echomjo' jít'ijo' mach anumsibinti uk'aba' tan ni najtikil jiponi', ni Tribunalj Kolejia'u jinituba ni uchi umuk' ta upatan tan ni kuaxuk'a tan uyochiba ni k'exom ta ni ch'exle, mach uch'i xik uchen ta uts'aykun ni kokojk'echom, ni ta kinom upatanjo' ti mechtani ta jiponi' ajelpiti.

Ni uts'ikti' ke ya'ukininti toji'tani utsba i ni machka yo ukinintan uk'ajalin juridiku ta bajaka k'iskuxlik ta ni uyute uch'e'ti'in, uch'e' uye'e' jiponi' ka'awili tik'im ni kachka usubin kua'chichka ta ni uts'ikti'jo' ke a ochi tama

ni nini'mech'om ta ni bajka ute ni uk'atinte. Ni jipt'an uxe uyile' ni kama' i uxupibajo' ta ni kache' uxe unikinubajo'.

Tuba ni bajka ute ni ni mech'taniuch'e'jo' tsupsintik najtiki ni uk'imbitajo' k'ini ke' uyik'e' ni jipt'an ta ni uchen, k'a mach jin ajxuch' ta ni kua'jini jinba toji'tani ke mach uk'exkajo', uyi'binte utani i up'inom ke' uch'e' k'exkak o mach sapintikjo', jipi ni kuaxuk'a ke ni jipt'an uch'e' pasik ta ni ujuno'.

Ni uk'atin utoj tani subsin, uyi'binte utani i up'inom k'a uyeke xupik ni mech'tani, uch'e' uchen ti'k'ini ni kokojk'echom ta jipt'anjo' ta jit'omjo', pak'in i jink'in ni ajsub ya' oni ubuyajnesi jink'in uchen tamitejo' ta ni mech'tani tuyak'o ni ujuni o tuyak'o ta jipom ke, tajinijo', utich'e' ni jipt'an pak'inpatan jinituba. Jinda uk'atkinte mach uxin ubonk'atin ti jiponi'jo' ka machyo uyute ke unikin uyolayajo' ta ni bijch'ok o mach uche trebe, ni uyajti pipi'yinik, o ni tusu'ajti o utsilajti ta ni uts'isaya, ni tan ni ta yokokuxule tani ilkijo' k'a ni toji'tani;

b) Jini machyo uyute ti mech'tani ka'jini uyute xik mach uch'i to'eskaak, piti ta mach'tani o ya'iba ta axupiba, ump'ets' ke atsupsinti ni ujunijo' ke ti kuaxuk'a usapinte, i

c) Jini machyo ke uts'ibajtesa ni pipi'yebejo' ni mech'om;

IV. Ni uchenjo patan uts ni jiponi uxe uchen, jink'in jini machyo unajyesan k'aluke ute ta ajnoyajo machtompe ta ni Tribunaljo' Judisialjo', uchen upatan uts o aj upatan, i k'a uxe uchen ubuyajnesan mach usujtat'sin jindaba tuyak'o totojiponi', ya'chich'an akokoj k'atin usubsen jinda jink'in ni jiponi' jinichich k'a kamajinchichba jiptan uch'ikiktinte ni uyute jinichicba uyute ta upatan tu yak'o usutjup'e' ta mechtani', tuba tajkoleskak ta jiponi ke ots'onin ni buyajnesom , t'on ni jinichich uyeke'e' k'a ni k'a ni uwinatan ni ajjipt'an tusajti i mach uk'atin k'en k'itkan k'a ni jinichichba toji tani k'a ni uyike ni xupik, pisk'in noj k' ni uyieke tuba numik ta ni unebaj ch'kitinte, juntulajti ta k'a ni jochen ni une chich kuayochen une o mach tuba uchen ta yachich'an tuba ilkak jinda jipt'an

Mach'an lubujnojom ta asupsen kachiba ujuni o tuyak'o jiponi che ni uyute uk'atinte mach uts'iktesan ni uyile' o jink'in ta ubuyajnesan ni kokojk'echom tajtoj ta jinda Tuslomjipom.

V. Ni jiponi' tuyak'o ni toji'tani ke mach uni'k'exka, uyi'binte utanijo' o up'inkiba ke uyinben xupin ni mech'tani uxe usubin tupinte' ni Tribunal

Kolejia'u ta Sirkuitu k'enyuyi ta kama'uyili t'ok ni jipt'an tan ni kuaxuk'a pinte'.

a) Tan uchenjo nojtani, tuyak'o p'inkibajo' mach uni'k'exka ilijo' k'a ni tribunaljo' judisialjo', xikjo' jindajo'Woyolkajo', ta utuskiba kaajo' o militarjo'.

b) Tan uchenjo' uchen upatan uts, jink'in uxe uk'atin k'a yebejo' tojtani mach uni'k'exka i p'inkiba ke uyik'e'jo' xupik ni mech'tani ilijo' k'a ni tribunaljo' ke uchenjo' upataan uts o judisialjo', mach uni'ch'i tuskak k'a kachika ujunijo', mech'tani o unxot pak'in patan ta jiponi'totojo;

c) Tan uchenjo' sibil, jink'in k'atintik toji'tani mach uni'k'exka ilijo' tan mech'tani ta utuskan woyolkaj o tan mech'tanijo' k'extak'injo', xikwoyolkaj o kajo' ta ajnoja ke uyile' ni toji'tani, o ni mech'tani ta utuskiba kajo'.

Tan ni mech'tani pipi'yinik ta utuskiba woyolkaj ni toji'tanijo' uch'e' uk'atin ni jiponi' k'a kachichkamba ta ni uts'ikti', che'tiki k'a ni Ukijiwoyolkaj, tan ujaminuba ta ni uyolinjo' uk'imbitajo', i

d) Tan uchenjo' tapatan, jink'in k'atintik uyi'binte utanijo' ilijo' k'a ni juntajo' ta kajo' o ni Woyolkaj ta Uch'imlanubajo' i ajik'tani, o k'a ni Tribunal Woyolkaj ta uch'imlanubajo' i Ajik'tani ta ni Ajpatanjo' ta ni Teromkaj;

Ni Supremu Korte ta Jujtisia, ta upatan o ta uk'atinuts' ta jinchichbajo' Tribunal Kolejia'u ta Sirkuitu, o ta prokurador Upete ta ni Yolo'kaj, uch'e' uyina'tan ta ni jiponi' tajtojo' ke k'a uyolin i uti'numsen che' ni ik'bintik.

VI. Tan ni kuaxuk'a ke uyile' ni unlip' najtiki, ni jipt'an tusu'ajti utich'e' ni ujit'om i ni ka'ts'ibi ke uch'e' ujup'e' ni Tribunaljo' Kolejia'ujo' ta Sirkuitu i, tan ni kuaxuk'a, ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj tuba iyile' up'inomjo';

VII. Ni jiponi' tuyak'o uyute unajyesan ta umech'tani, piti ta mech'tani o ya'iba ta utsupsen, o ke utanin pipi' yebejo' ni mech'tani, tuyak'o tusajtijo' upetejo' o tuyak'o uyutejo' o unajyesan ta ajnoja uchen upatan uts, uxe uwa'jup'e'uba tupinte ni juez ta Xotki' yaba bajka uchen upatan unu'tinte ni ajniba keni uyute k'itom ucherbinte o uyute jiniba patanjo', i utamitejo' uxe ti ts'ita'an ni ts'ibils'tajili' ta ni ajnoja ta ump'e ts'ajilt'an tuba nike ujoj'e' tan ni jinchichba tump'e tan ni utiskunuba uk'atin ni numsjat'an i uxe tich'imkan ni ye'om ke ni uts'ikti'jo' uyolinjo' usubin i uyubin ni pipi't'anjo' uyirlanubajo' tan ni jinchichba ts'ajilt'an ni toji'tani;

VIII. Tuyak'on ni toji' tani ke a'ilki tan ni jamponi' ni Juesjo' ta Xotki' o ni Tribunaljo' Uyolojo' ta Sirkuitu ute ta mech'om. Ta unejo' uxe uyina'tan ni Supremu Korte ta Jujtisia:

a) Jink'in sam ap'ikti'ki tan ni subu'ts'ib ta jiponi' tusajtijo' upetejo' k'a uti'olinjo' tajtojo' kokoj ut eta jinda Tuslomjipom, ukuxle tan ni ujuni ni tak'i ta tuslomjipomjo'.

b) Jink'in uyile' ta ni kuaxuk'a uch'imk'ajalinjo' ta ni unlip'jo' II i III ta artikulu 103 ta jinda Tuslomjipom.

Ni Supremu Korte ta Jujtisia, ta upatan o uk'atin ilkak ta jinichichbajo' Tribunal Kolejia'u ta Sirkuitu, o ta Prokurador Upete ta ni Yolo'kaj, uch'e' uyina'tan ta ni jiponi' tan mech'om, ke k'a uyolinjo' i uti'numsen che' ni ik'bintik.

Ta ni Kuaxuk'a mach ya'an ta ni unxot' ji'pitijo, jochinen ta ni umech'inte ni Tribunal Kolejia'u ta Sirkuitu i utoj tani mach uxin usapin kachikajini;

IX. Ni uchenjo ta jiponi tajtoj use uch'e' ni ujuni ta mech'om tuyak'o ta ni toji'tani ke up'ine' tupam ni Tuslomjipomjo' ta tusajti upetejo', uyik'e'jo' ni ka'uchinen tajtoj ta ump'e ch'ujom ta jinda Tuslomjipom o uyiktan uyile' tupam jinichichba kua'chikajo' jink'in axijo' tusujo', pak'in ke uyile'jo' ta ti'k'ini i uti'numsen, ka'chich uyile'jo'ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, ta uchenjo' ta ni kont'ini upetjo' ta Plenu. Ni uchenjo' tau jun use ti ts'its'ita'eskan tuba jini uyile' tubachich tuslomjipomjo', sinke uch'e' achinen otrojo'.

X. Ni uyute uk'atintejo' uch'e' xikjo' k'imbitajo' ta ch'ik iktan ni kua'chichkajo' i tuyak'o ni uk'atinjo' ke uyile'jo' ni jipt'an tusnumik, tuba ni kua'jini ni ya'antama bajka uchen patabjo' ta jiponi', jink'in ni yokoajti tau yute ni uyiktan, uch'e' uchen ump'e mech'om ke ukinintan ni ka'awili tojchichba ta utsil uyolaya i ni uyolin kajo'.

Jiniba ch'ikiktinte uch'e' uyik'e'jo'rejpetu ta ni toji'tani mach uni'kexka tan uchenjo' nojtani tuts'aykun ni subi't'an ta jiponi', i tan ni uchenjo pipi'yinik, k'extak'in i uchen upatan uts, tuyak'o uyajtijo' ke uyi'kan ni ajch'exle tuba up'alín ta nits'ibajtesya i unikinte ke kachika uch'ik iktinte uch'ejo' uchen ni uxp'ejo' uyolinjo'. Ni uch'ik iktinte uxe tikolan sinke uchen che' jinda uxupiba uyik'e' tuyak'o uyajtijo' tuba uch'ikmike' ni uts'ikti' ta ni kua'chichka tuyajti ke uch'ujnan che' uyi'binte ni jiponi' i utoje' ni cheria i kua'chichka t'ok uts'ik'e'.

XI. Ni ts'ibi'sub ta jiponi' tajtoj uxe tiye'kan tupinte' ni ajnoja ajpatan, ni che'jin uxe uyile'jo' tupam ni ch'ik iktan. Ni t'ok kuaxuk'a ni tojtani uxe tiye'kan tujut ni Jusgau ta Xot'ki' o ni Tribunaljo'ta ni Teromkaj ta ni kuaxuk'a k'a ni aj jipt'an uxe uyik'e

XII. Ni mach ukokojts'onin ta ni uyile'jo' ta ni artikulu 16, tan uchenjo' nojtani, 19 i 20 use uk'atin tupinte' ni ajnoja ta tribunal ke ni use uchen, o tupinte' n Jues ta Xot'ki' Uwoyon ta Sirkuitu ke jinchichtuba, uch'e'ajni xik, tan ump'e i otroj kuaxuk'a, ni up'inkiba ke uyile'uba, tan ni ts'ibi't'an k'a ni unlip' VIII.

Che' ni Jues ta Xot'kiba o ni Tribunal Uwoyon ta Sirkuitu mach kuxleko' tan ni jinchichba ajniba tani bajka ya'ano' ni ajnoja ajpatan, ni jipt'an use unonojile' ni juez o tribunal tupinte' ni ta bajka use ti i'kan ni ts'ibi'jun ta jiponi', ni ke uch'e' nebjaj uch'ikiktan ni uyute k'itom, tan ni kuaxuk'a i uyle' ts'ibi't'anjo' ke ni jinchichba jipt'an uyik'e';

XIII. Jink'in ni Tribunaljo' Kolejia'ujjo' ta ump'e jinchichba Sirkuitu utiklen niuyile' yinijo' tan ni mech'tani ta jiponi' ta ni p'ismuk', ni Prokurador Upetejo' ta ni Yolo'kaj, ni uyilkano' tribunaljo' i ni uwoyloto', ni Juesjo' ta Xot'ki' o ni uts'ikti'jo' tan ni kua'jini ke ni uch'a'ilesijo' uch'e'jo' usube'jo' ni yini anjo' tupinte' ni Plenu ta Sirkuitu kejintubajo', k'a ni uyile' ni uyile' ixkune uch'e' pasikpinte' kama' cherajipt'an;

Jink'in ni Plenu ta Sirkuitu ta kachijkaba Sirkuitujo', ni Plenu ta Sirkuitu tan uchenjo' utsjo' ta ump'e jinchichba Sirkuitu o ni Tribunaljo' Kolejia'ujjo' ta ump'e jinchichba Sirkuitu t'ok xibi ump'e ukinom uk'eche' uyile' yinijo' ni up'inkiba ni upipi'ile' o ni kua'jini ta up'ismuk', che' ka'jinxik, ni Minijtrujo' ta ni supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, ni jinichich Plenu ta Sirkuitu, kama chich ni ya'an tama k'a uyile' ni unxot' ji'pitijo, uch'e' usube ni upipi'ile' pinte ta Supremu Korte ta Jujtisia, t'ok ni uk'imbata k'a ni Plenu o ta Jujtisia jinchichtuba, unonojil'e ta ni uyile' ke uch'e' ajnik

Jink'in ni Salajo' ta ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj utiklen uyile' yinijo' tan ni mech'tanijo' ta jiponi' ke ji niba k'ajalin jin tubajo', ni minijtrujo', ni Tribunaljo' Kolejia'ujjo' ta Sirkuitu i uwouloto'jo', ni Juesjo' ta Xot'ki', ni Prokurador Upetejo' ta ni Yolo'kaj o ni uts'ikti'jo' ta ni kua'jinijo' ke ni uch'a'ilesbi ujinjo', uch'e'jo' usube'jo' ni upipi'ile'jo' tupinte' ni Plenu ta ni Supremu Korte, kama'chich uyile' ajipt'an tusunumik, tuba ke jindaba up'ine' ni upipi'ile'.

Ni p'inkibajo' ke ilkakjo' ni Plenu o ni Salajo' ta ni Supremu Korte ta Jujtisia che' kama' ni Plenujo' ta Sirkuitu kama' ni unxot's'ib ji'pitijo', tok'a use ukinintanjo' ni unikin ta i'kak ni cherajipt'an i mach nikintik ni uyajti jo' tan judisialjo' tomp'e ke' atijo' ta ni toji'tani ilijtak ta ni mech'tani tan ni bajka ajni ti ute ni pipi'ile';

XIV. Mach uk'inika;

XV. Ni Prokurador Upete ta ni Yolo'kaj o ni Ajente ta Minijteriu Kaj Woyolkaj ke ni unikin uyik'e', use uts'ikti' tan upete ni mech'tani ta jiponi', uch'e' tiki tajkolak ta ujud'e'ubajo' ta jini mech'tanijo', jink'in ni kuaxuk'a ta ke uyile' machajnik ni mech'tani, ta uyolin kaj.

XVI. Che' ni ajnoja mach uts'onin ni toji'tani ke uyik'i ni jiponi', peru jini mach ats'oninti ya'an k'alín ilí, ni supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, kont'ini t'ok ni ujit'kan chini k'a ni jipt'an tusujtak, uxe uyi'ben ump'e p'isk'in kopitin tuba ke ochik ti tojkan, p'isk'in ke uch'e' tim'eskak ta uk'atin ni ajnoja. Jink'in xik k'alín iliba o axi ti nume ni p'isk'in sinke xik ti ts'ikteskinte, uxe ti osinte ti ts'ejkan ta upatan ni aj noja ta ni ajnoja ajpatan i bintik utojkiba tupinte' ni Jues ta Xot'ki', Ni jinichichba ukuxle uxe tich'imkan k'ani uyajnoja u iskilan upatan ta ni ajnoja ajpatan cche' ajni xxik tan uch'e'upatan, che'tiki ka' ta ni ajnojajo' ke, samchich a ochiba najtikiba ni patanjiniba ta ni ajnoja ajpatan, uch'e' ajni mach uts'onin ni mandaj.

Che' a i'ki ni jiponi', sutwinik ni uyute ni uk'atinte, ni Supremu korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, ta kont'ini t'ok ni ujit'kan ke'ya'an k'a ni jipt'an tusujtak, ujit'kan ta pa'sintik tupatan ni uyum ta ni ajnoja ajpatan, i uyik'e' uchani ni Minijteriu kaj Woyolkaj, jipi ke mach ajnik kua' t'ok kirixle i uyiktan sinunikinjo' ni uyute cha'num ilí najtiki ta xik jup'u ni p'inom ta ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj

Ni uyute uts'ajk'exkan ta ni toji'tani ta jiponi' uxe uch'e' xik k'iti k'a ni ajch'exle ti ya'antama bajka uchen patan, o dekreta'u ta ujuni k'a ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, jink'in ni uyute ta ni toji'tani utanin ni ajki'najo' ta uk'e'nan kabinti ni uch'e' ke uch'e' ukinintan ni ajch'exle, o jink'in, k'a ni kache' xi ni kua'jini, ke' mach uxin uch'e' o jenkajo' mixts'its' sujtats'intik ni kua'jini ke toxi' najtiki ta ni kokojk'echom. Ni jini uchen uxe ukinintan k'a unikiknuba k'a ni uyute ni tani i'kak tojtani' uyi'kan ke' axupi i'kak ta k'a uts'iktesan tuyak'o ni tojom ta unjab'jo' i ts'ibajtesya ta ni ach'exle. Ni uts'ikti' ni mech'tani uch'e' uk'ajti'in ni ak'alín uti ajnebjaj k'exkan tuyak'o tusts'ibi' abinti utoje' tupinte' ni tubachich ya'antama bajka uchen patan.

Mach uch'i ch'ujnintik juno' ta jiponi' kati'amba, sinke ya oni uchijo' ni toji'tan ke uyik'i ni ajkininya tuslomjipom;

XVII. Ni ajnoja ajpatan machka mach uts'ombe ut'an ump'e nojpa'saya ta uch'ikiktinte o ke,kachikaba p'isom uyile' k'a machyo chinen o mach uyolitojtani o machjin jipom ke sujwinik ka'awili machk'en, uxe ti binte utoje' t'ok nojtanijo';

XVIII. Mach uk'inka

Ts'ib chimp'e

Kua'uxe utoje' machka uchen patan tan kikajla che'
kua'ukinintan ka ka'la

Artikulu 108. Tuba machka uxe utoje' ni tani koyile' jinbada ts'ib uyilkan ke ni machka uchen patan tan ki kajla machka tak a'ilki t'ok ni jot'om, machka tak uchen patan ti muk' judisial nojkaj che' tiki ti umuk' judisial tuba utinxina kina'ka'la, jini ch'uniko' t'ok ajpatan, upete machka ya'an upatan, kachichkaba patan tan ni kongresu tuba woyom, tan ni junta lejijlatibu tuba utinxina ki kajla o che' tiki machka uchen patan t'ok ni ajnoja ta ki na'ka'la o che' tan utinxina ki na'ka'la, che' tiki machka tak uchen patan tan jini otot ke machin tuba ajnoja ta ki na'ka'la ka' chic huyile' jindaba jipom, jindajo'ba uxe ti subkanjo' jink'in mach uchejo' o uts'oninjo' uchen upatan uts.

Ni ajnoja ta ki na'ka'la, jink'in ya'an Sala, uxe ti subkan uk'a uchone' ka ka'la o che' uk'a ump'e tani ti'noj.

Jini ch'uniko' tuba najkajo', ni diputa'ujo' tuba ki nojkajla, ni ch'uniko' tuba majijtra'u ta tribunal ajnoja ta jujtisia ti nojkajla, o che' tiki jini tak machka uchen patan tan ni judikatura tan ki nojkajla, jindajo'ba uxe ti subkan uk'a mach utsoni kua' uyile' jindada japom kama' tiki ni jipt'an tuba ka na'ka'la, che' tiki jink'in mach usitijob uts jini tak'in kote tik na'ka'la.

Jini japoni' tuba ni nojkajo' ta ki na'ka'la uyile', kama' chich utsijkan tan ni najtikil xot'ts'ib tuba artikuluda machka uxe utoje' utani kama' machka uchen patan tan ki nojkajla che' tiki tan ki ch'ojkajla.

Artikulu 109. Jini ch'obolotot tuba Woyom t'ok ni lejijlatura ta ni nojkajo', tan chich upatanjo', uxe uchenjo' ni tojilp'i'jun tuba kininan ni patan kochenjo'

jini ajpatano' ta ki nojkajla che' tiki uxe utuse'jo' ni ch'oktojiljun tuba utoje'jo' utani machka yilikjob tan ni mech'le, kama' uyile' jindaba tojilt'an:

I. Uxe ti binte, t'ok unpe tojile, utoje' utani kama' uyile' tan ni artikulu 110 machka uchen patan tuba ki nojkajla ka'chich uyile' tan jindaba jun, jink'inchich ya'an uchen upatan i mach uche uts.

Mach ubinti utoje'utani tajto uyik'e ti ubkan uk'ajalin.

II. Jini ajpatano' ke uchen xuxle uxe ti binte utoje' utni kama' chich uyile' ni jipomda.

III. Uxe ti binte utoje'u tani machka uchen patan tuba ki ka'la machka mach utotjobisa uts, t'ok uk'ajalin, t'ok upixan jini patan ke mu'uchen tan ki ka'la.

Tajtojchich uxe ti binte utoje'u tani kama' chich uyile' ni toji'tanida. Mach ch'i bintik utoje' utani cha'pets' jinchichba tani.

Noj totijljunchich uyile' kache'da uxe ti tojkan ni tani jink'in ni ajpatan tuba ki ka'la uxuch'in tak'in o uk'e'nesan utak'in t'ok ni patan ko kinintan che' tiki machka uk'e'nesan uka' i mach uch'i uyile' kida uch'i. Jini tojiljunchich uxe uyile' kache'da uxe utoje' ni xuxle kama' ujabben upete kua'ukinintan.

Kachichkone uch'e' uchen ni subom tupinte' ni cámara tuba diputa'u machka uchektan ke' nu'u chen jini mach uch'i utik ka'chich uyile' jindaba jun.

Artikulu 110. Uch'e' chich bintik utoje' utani jini senadorjo' t'ok diputa'u tuba ch'obolotot ta woyom, ni minijtrujo' tuba supremu korte ta jujtisia ta ki na'ka'la, ni ajik'k'ajalinjo' tuba judikatura nojkaj, sekretariujo' tuba dejpachu, diputa'ujo' tuba ni junta tan utinxina ki na'kajla, ajnoja tuba utinxina ki na'ka'la, prokurador tuba ki na'ka'la, ni prokurador upete tuba justisia tuba utinxina ki na'ka'la, ni majijtra'ujo' tuba xot'ki' ta sirkuitu t'ok juesjo' ta dijritu, ni majijtra'ujo' t'ok jues tuba ujueru kumun tan utinxina ki na'ka'la, jini ajik'k'ajalinjo' tuba utinxia ki na'ka'la, jini ajik'k'ajalin ajnoja, ni ajik'k'ajalin ta yikom, che' tiki ni sekretariu ejekutibu tuba intitutu nojkaj yikom, ni majijtra'ujo' tuba yikom, jini direktorjo' upete kama'chich machka ya'an tipatan t'ok ni yinkirejo' ke mach anjo' tipatan t'ok ajnoja ta ki na'ka'la.

Jini toji'tani jinune uxe ti pa'sinte bajka'an ti patan che' tiki mach uni'xin uchen patan t'ok ajnoja ta ki kajla.

Tuba chich utik jindaba toji' tani, jini kámara tuba dupita'ujó' uxe ubisanjo' jindaba subom tupinte' ni kamara tuba senadorjo', kuantachich uyilijo' upete jini diputa'ujó' ke' bisintik ya'i, che' tiki kuantachich alaj ubki jini subom t'ok u t'an machka asubki.

Kuantachich uyubi jini senadorjo' ni subom, uxe utuse'jó', kache'da uxe uben utoje' utani t'ok ump'e k'e'nán jini machka alaj k'oti uyubin jindaba k'ejpaya, kuantachich a'ubki i a'uti ni toji'tani tu pinte' machka asu'ki.

Jini ut'anjo' ni diputa'ujó' t'ok ni senadorjo' mach uch'i ilkak ke' mach uts.

Artikulu III. Tuba bintik utoje' utani ni diputa'ujó' t'ok ni senadorjo' tuba ni konkresu ta Woyom, ni minijtrujó' tuba supremu korte ta justisia ta ki na'ka'la, ni ajik'k'ajalinjo' tuba judikatura nojkaj, sekretariujo' tuba dejpachu, diputa'ujó' tuba junta tan utinxina ki na'kajla, ajnoja tuba utinxina ki na'ka'la, prokurador tuba ki na'ka'la, ni prokurador upete tuba jujtisia tuba utinxina ki na'ka'la, ni majijtra'ujó' tuba dijtritu ta sirkuitu t'ok juesjo' ta dijtritu, ni majijtra'ujó' t'ok jues tuba ujueru kumún tan utinxina ki na'ka'la, jini ajik'k'ajalinjo' tuba utinxina ki na'ka'la, jini ajik'k'ajalin ajnoja, ni ajik'k'ajalin ta yikom, che' tiki ni sekretariu ejekutibu tuba intitutu nojkaj ta yikom, ni majijtra'ujó' tuba yikom, jini direktorjo' upete kama'chich machka ya'an ti patan t'ok ni yinkirejo' ke mach anjo' tipatan t'ok ajnoja ta ki na'ka'la, jink'in chich ajnijo' ti patan tuba ki kajla, ni kámara tuba diputa'ujó' t'ok upetejo' machka alaj k'oti uyubin ni subom, uxe uyile'jó' subinte o mach utoje' utani.

Che'ni kámara uyile' ke' mach'an machka utoje' utani uxe ti tajkolan jinba sub, ka'cha'iranba mach sek'm ya'i uxe ti kolan, jini machka asubkiba uxe uja pinuba ixta ko yile' uts ke mach uchi ni xuxlejini.

Che' ni Ch'obolotot uyile' ke' uch'e' utoje' utani, jini machka uch'i ni xuxle uxe ti bisinte tupinte' ajnojajo' ta ch'unik tuba ubenjob utoje' utani kama' uyile' jini tojiljun.

Jini tuba ajnoja ta ki na'ka'la, uxe ti subkan Ch'obolotot tuba senadorjo' kama'chich uyile' ni artikulu IIO. Tan jindaba sub, jini kámara tuba senadorjo' uxe uben utoje' utani ka'chich uyile' ni tojiljun.

Tuba bintik utoje' utani ni ajnojajo' tan ki kajla, diputa'ujó' ta ki kajla majijtra'ujó' tuba tribunal ajt'ibila ta jujtisia t ki kajla, ka' chich tiki ni ik'k'ajalinjo' tuba judikatura ta ka kajla, uxe ti bintejo' utoje' utani ka'chich uyile' jindaba jipom, tan jindaba buya, uxe ti ilkan ke uxe ti bisinte tu pinte' ni lejiljatura taki kajla, tuba une uyile'job kachkada uxe ti binte utoje' utani.

Jini ut'anjob ni diputa'ujo' t'ok ni senadorjo' mach uch'i ilkak ke' mach uts.

Kua'chich a'ubki ke' jan ilbinti ke' uxe utoje' utani uxe ti pa'sinte bajka'an ti patan. Sa ilbinti ke' mach uxin utoje' utani uxe uch'e' sutwinik tan upatan, sa ilbinti ke' uxe utoje' utani mach uxin ti binte jindaba patan.

Jink'inchich ni subom mach ti'k'en tu yak'o ajpatan tuba ki kajla mach uxin ti k'inilan machka usube'.

Jini toji' tani uxe ti ute ka'chich yile' jindaba tojiljun, che' tiki uch'e' ujaminuba ni machk usubki t'ok toje' t'ok tak'in, jindaba uxe ti p'isinte biye uk'e'nan uchi ni xuxle tuyak'o ni kaj i ka'chich jini uxe utoje' utani.

Jini toji'tani t'ok tak'in mach uxin ch'e' che' uti'numsen jini tani kochi.

Artikulu 112. Mach uxin ti k'inilan untu ajsub tuba kámara ti diputa'ujo' jink'in jini ajpatonjo' tuba kaj ko yile' jindaba najtikil jek'ts'i'jo' tuba artikulu 111 ko chen unp'e xuxle jink'in mach ni'an tan upatan.

Sini ajpatan asutwini uchen jinba patan, o abinti ump'e patan, kama'chich uyile' ni ts'ibi tuba artikulu 111, uxe ti binte utoje' utani ka'chich uyile' jindaba jipom.

Artikulu 113. jini tojiljun tuba machka ukinintan ki kajla uxe uyile' kache'da uxe ti kinintinte ni utsile tuba utik uts ni patan tuba ki kajla, jini toji' tani t'ok ni subom uxe ti bisinte tu pinte' ni ch'unik. Jindaba toji' tani, che' tiki ya' ts'ibi tan jindaba tojiljun, uyile' tajkolak, pa'sintik o mach ni'bintik, che' tiki ubinte utoje' t'ok tak'i jini xuxle kochi jink'in ya'an ti patan tan ki kajla jindaba ubinte usujtats'in tiki ni tak'in suxuch'i.

Ni tojtani tuba ki kajla, bajka chich ya'an ti ute ni patan utik ni xuxle tuyak'o uk'inbita, jindaba uxe ti te tajtoj t'ok tojile. Jini ajmajanjo' uxe tilaj bintejo' utak'in o sujatats'bintejo' uk'inbita kama'chich uyile' jindaba tojiljunjo'

Artikulu 114. Jini toji'tani uxe ti ute tu yak'o machka ya'an uchen patan tuba ki kajla jink'in chich ya'to'an ti patan o kuantachich anumi unp'e jab. Jini toji'tani uxe ti ute tan ump'e jab' ta jink'in ati'ki ti bisinte ni subom.

Ni tani ka uti tan jini patan tuba ki kajla, uk'atinte tan jinichichba k'in ko yolin jini tojiljunda, ke mach uxin uyolin numik uxp'e jab'. Uxupochich ni subom jink'in ni ajpatan tuba ki kajla ya'an uchen patan kama' uyile' ni artikulu 111.

Jini tojiljunda uyile' kache'da uxe utoje' ni tani che' tiki uxe ti chininte biye uno'an ni xuxle ka'chich uyile' jini unlipts'i' III tuba artikulu 109. Jink'inchich ni xuxle uti'nume uk'ini uxe upitiin numik uxp'e jab'.

Ts'ib Jo'p'e

Tuba kajo' ta fna'kajla i t'ok utinxina na'ka'

Artikulu 115. Jini kajo' uxe uch'e'jo', tuba ukinintanubajo' tama, ni k'ajalin tuba na'kajo', tuba upete, uxe ukinintan jek'e ukajo' kama' uk'ajalin tuba uchen patan, ni kaj ujuntuma, ka'chich uyile' wida:

I. Upete ni kaj uxe ukinintan untu ajnoja koyili ni kajo', koxe utuse'uba t'ok untu ajnoja ta kaj kama' tiki jiytukira rejidorjo t'ok ni sindicu ko yile' ni tojiljunda. tn ni japomda uyi'ben ni gobierno municipal uxe ti binte t'ok unp'e ayuntamiento, tajtuba i mach uxin ti ajti untu machka uchen ts'aji t'ok une kama' t'ok ni ajnoja ta ki kajla.

Jini ajnoja ta ki kajla, regidor t'ok sindicu tuba ayuntamiento, ke alaj ilkijo' t'ok ni elección, mach uxin uch'e' sutwinik ti cha'num xik ajnoja ta ki kajla. Jini winkirejob ke mach a uti elegijo' t'ok elección, sek' abintijo' upatan, o ilbiti kua'upatan t'ok untu ch'unik, mach uxin uch'e' bintik ti cha'num jimba patan. Upete jindaba ajpatano' ka laj ilki wida, jink'in chich axijob propietarioju' mach uxin ch'e' sutwiniko' cha'num ka' suplente, che' machka ya'an ka' suplente jiniba uch'e' sutwinik ka' propietario, o che' mach uch'i si ajni ka' propietario.

Jini legislatura tuba ki kajla, t'ok chich ni ts'aji tuba chap'e uxp'eli' woyomtsik, uch'e' utajkolesan ni ayuntamiento, uyile'jo' ke jindaba asiti, che' tiki ujabbenjo' uju machka la'an tu pinte'jo', jink'in chich uchenjo' unp'e xuxle ti'noj, che' tiki uxe ti ts'oninte si ni machkajo' ya'an tu pinte' ulaj bisanjo' ni jun tuba ujaminjob.

Si untu machka ya'an ti patan ya'i uyiktan upatan, uxe ti k'exkan t'ok u suplente, oche' uyute kama' uyile' ni tojiljunda.

Jink'in chic huyilkan ke jan siti unp'e ayuntamiento o uyikti o mach uni'k'otjo' upete machka ajnojajo', si ka' uyilkan tuyak'o ni tojiljunda mach uyut uxe ti ochejo' ni suplente i mach k'ini utik cha'num ni elección, ni legislatura tuba ki kajla uxe uyile' kani uxe t'ok chich untu ajkiblejo' t'ok unp'e consejo municipal koxe utsupsen jindaba patan tuba kaj; jindaba consejo uxe utuse' jiytukira

winikjo' koyile' ni tojiljunda, unejo'ba uxe tiki ti k'atbinte ni jun ka k'atbinti machka alaj nijo' najtiki;

II. Jini municipiojo' uxe ukinintan machka uJapan che' tiki upete uk'intiba ka' chic huyile' jindaba tojiljun.

Ni ayuntamientujo' uche' uyile', ka'chich ts'ibi tuyak'o ni tojiljun tuba ni kaj ke uxe ti ute tan ni legislatura tuba ki nojkajla, che' ni utsile tuba numikonla tan ki kajla, ni ch'oktojiljunjo', jini jok'omjo' upetechich kua' uyute tan jindaba kajo', uxe uk'alín tuse'jo' kache'da uxe ti ute ni patan tan jindaba kaj t'ok upete jini ajkiblejo' tuba ch'mbintik ut'anjo' tiki.

Kua'uxe ti ute t'ok jindaba ts'ib ko yile' najtiki wida:

a) Jini basejo' koxe ti bisintejo' tuba utik ni patan uts, che' tiki tuba k'inkak ni tak'in, tuba japintik ni kaj, tu ilkak kua' ya'an ti ute upete chich kua'chikajini uxe ti bisinte t'ok utsile.

b) Jink'in chich uyolin ajnikjo' ucha'p'eli' t'ok chimp'e ni ayuntamiento tuba uyiale' kache'da uxe ti ute tuba minkak ni k'inbita o che' tuba tuskak kache'da uxe ti ute ni patan tu yak'o jini ujab koxe ti ajti tan ni ayuntamiento.

c) Jini ch'oktojiljun koxe ti k'inkan tuba utik un'p'e patan koyile' ni fracción III t'ok IV ta jindaba artículo, ka' tiki uchap'eli' jini fracción VII tuba artículo 116 ta jindaba japoni';

d) Ni kache'da uxe ti ute kua'jini tuba ni ajnoja ta ki nojkajla uch'e' tiki ochik ochen un'p'e patan tan ki kajla jink'in, mach'an un'p'e jun ko yile', jini legislatura ta ki nojkajla uxe uyile' ke mach uch'i tua uchen jinba patan; o che', uxe uchen, uxe ti k'ini ni k'itom najtiki ta ni uyuntamientu jini, usapinte k'a jink'in unts'ita' ta chap'e ujek'oma ta ni uloto'jo'; i

e) Ni uyile'jo' uyi'kan tan jinijo'Upamkajo' ke mach ukinintan ni ubandu o utuski' jinibajo'.

Ni lejijlaturajo' ejtataljo' uxe uyile'jo' ni tusom ke' uyi'kan ni jit'omjo' tuyak'o ni kua'jini uxe tip'inkan ni tak'i ke' uye'e'uba tantama ta ni Upamkaj i ni ajmanda ta Teromkaj, o tantama ke'jino', t'ok kua'uxe ti ute ni ute ump'e yok aktu ta ni insisu c) i d) najtikijo';

III. Ni Upamkajo' uxe ukinintan tuk'i' ni patanjo' i upatan kajo' uts'ik'e'jo':

- a) Ja' taj uch'kan, tsukja', alkantariya'u, uts'ikilkan i ajniklixtu ta ni kolo' ja'jo';
- b) Ni uchiktaya kaj.
- c) Misi, ch'uch'om, k'a'sinte, uts'ikilkan i ajniklixtu uxupiba ta kolo'jo';
- d) Otot ta chonojo' i utinxina chonojo'.
- e) Kampusantujo'.
- f) Tsimsajbek'et.
- g) Bijo', wawa'ni'jo' i nichjo' i uk'imbitajo';
- h) Ukininya kaj, ta ka' ts'ibi ti artikulu 21 ta jinda Tuslomjipom, nebaj ajkajtejo' ta upamkaj i awawa'ne; i
- i) Ni ta otrojo' ke ni Lejijlaturajo' lokaljo' uyile' ka'chich uchinen uyajti tan uka'jo' i umulya'an utak'injo' che'tiki ke' ni lejijlaturajo' lokaljo' unonoj ile'jo' ka'chich ni ya'an uka'jo' i umultak'injo' ta ni Upamkajo', ka'tiki uk'ajalin ta tsikpatan i uch'ujitak'in.

Sinke uts'ibajtesan ta up'ismuk' tuslomjipom, ta ni ka'uchen upatanjo' o uye'e' ni upatan tuk'i', ni Upamkaj uxe uchinenjo' jini ya'an ti jipt'an ta yolo'kajo' i estataljo'.

Ni Upamkajo', se'in uch'e' ut'anjo' tantama ni ayuntamientujo',uch'e' uchenuba jo' ko'ordinajo' i uyole'ubajo' tuba ni umuk' umajnan ni upatanjo' kaj o ni ti'uts ni ejersisiu ta ni upatanjo' ke jintubá. Ta jindaba i k'achijit' ta ni uyolo'ajti ni Upamkajo' ta chap'e o maj Teromkajo', uch'e' ukinintanjo' t'ok usapiya ta ni lejijlatura ta ni Teromkajo' jiniba. Che'tiki jink'in tuyile' ni ayuntamientu jiniba xik ti'k'ini, uch'e' uchenjo' mul ajti t'ok ni Teromkaj tuba ke jinda, ta ka'awili tajtoj o tuyak'o ni ubel jinchichba, unebaj chenuba karku ts'ita'k'in ta ajuntu donejo', o uts'an umajnanuba o uchenjo' utsjo' k'a ni Teromkaj i ni jinchichba Upamkaj;

Ni yoko kajo',tama ta ni upamkaj, uch'e' uchenuba ko'orninajo' i uyole'uba tan ni t'an i tuba ni ts'ibajtesya ke use'in ile' ni jipt'an.

IV. Ni Upamkajo' uxe uchen upatan uts chajajtak u'asienda,ni uxe utuse'ubajo'

ni uyik'e' upete luke ukinintan ke ni tubajo', che'tiki ka' ni uyik'e' tak'in i otroj ochiba ke ni lejjilaturajo' uyik'e'jo' tuyak'o, i ni upete kua'jini:

a) Uxe uch'e'jo' ni tak'injo', uyosenjo' ni uto'jli' ts'ita'jo', ke uyik'e'jo' ni Teromkajo' tuba ni uyum ni k'imbitajo', ta ni ujek'kibajo', jek'ej, unonoj ute, uk'a'sen i uto'esanoj' che'tiki ka'ni ukinintanoj' k'a uchumliba ni k'exom ta ucho'an ni k'imbitajo'.

Ni Upamkajo' uxe uch'e' uk'ajti'in ni luke uts'ibijo' t'ok ni Teromkaj k'ani uch'e' tuyak'o kachkada ya'amba upatan u k'is an t'ok uchen patan uts tuba ni mul tomp'e.

b) Ujup'eubajo' Yolo'ka, ke uxe ubile'jo' uk'a ni Yolo'kaj ch'e ni pimkaj t'ok tusu ni uchumliba ni uk'enan i p'isk'in ke kada jab' uxe uyik'e u'ka ni legislatura tuba Teromkaj.

c) Ni uyochiba ke uyi'kan tuba ni majan ajpatan kaj tuyak'o.

Ni jipt'an Yolo'kaj machuxin up'isin ni uch'e tuba Teromkaj tuba uyiktan ni mul tomp'e ke kama uyile' ti incisujo a) i c), machuxin ti i'kan chajajtak o utiklen tu yak'o ni yebejo' o intitusion kachikadomba tuba ni jun mul tomp'e. se' uxe ti ajti chaja ni luke ukinintan ni tuba kaj tuba Yolo'kaj ni Teromkaj o ni pimka jipi ke ni luke ukinintan uxe uk'ine' ka uk'ini paraestataljo o k'a pipillebe, yaba kuachikadomba upimi, tuba uxupiba uchenjo patan uts u tuba luke uyolin k'xejtak o ni tuba ukinintan kaj.

Ni ayuntamientujo', tan ni luke uch'e' ochik, uxe uyile' ni lejjilaturajo' estataljo' ni uk'e'nan utak'ini a i'ki uxe ti ch'imkan tuba utojli', uyolayajo', multomp'e tuba utik uts i ni uk'e'nan ni utak'ini se' uyajli' i tuba utik ke' uch'e' ta uchumliba tuba ch'imkak ni multomp'e tupam ni ukinintan mach uch'i nikintik.

Ni lejjilaturajo' ta ni Teromkajo' usapin ni jipt'an tuba uyochiba tak'in ta ni upamkajo', umech'inte i unin i'mech'injo' ni ukuenta kajo'. Ni presupuejtujo' ta upase tak'in uxe usapin k'a ni ayuntamientujo' t'ok uchumliba tuba uyochiba ke' ajnik i uxe ti ch'imkan jinichich ajnik, i uxejo' ujup'e tan jinichich, ni utojli' tsikijtak tuba utojli ke uye'bintejo' uyajpatan tubakaj tupamkaj, uk'eche'uba kama' ya'an ti artikulu 127 ta jinda Tuslomjipom.

Ni tak'ini ke ya'an asienda tuba upamkaj uxe ti ch'imkan tuyak'o bajka'an ni ayuntamiento o uts k'ani machka unejo' usapinjo' kama'an ni jipt'an;

V. Ni pimkajo ni tu xupiba ni jipt'anjo' Yolo'kaj i Teromkajo' ke tuba, uxe ti ajti uche' tuba:

a) Utuse' u sapinte i uchen patan uts ni sonificacion i utusli' uch'ijiba urbanu pimkaj;

b) Ujup'euba tuba utik i uche patan uts tuba chu'ju ujek'e kab';

c) Ujup'euba tuba utuskan ni luke uxe uyolin uchen tuba uchijiba regional, ni kuauxe ti ajti tomp'e to'k u'kan tuba upete ni materia. Jink'in ni Yolo'kaj o ni Teromkajo uchenjo luke tusujtak ni ch'ijiba regional uxe ukinintanni jup'euba ni pimkajo';

d) Utiskun, uk'eche' i ukinintan ni uk'inkan ni ka', ni tuba up'ismuk', bajka uchen patan ukab;

e) Uxe ujup'e'uba ni tutuskiba ta ni xik uyum ni ka' urbanu;

f) Uyik'e' lisensia i permiso tuba uchen ototjo';

g) Ujup'e'uba ni tuba uchen i uchen patan uts ni ka' tuba ch'ujujtak tuba tee i ntuba uchen ni programajo tuba tusujtak ni jinda marateria;

h) Uxe ujup'euba ni tu tuskiba i ikak ni tuspattan tuba aj bisaj kaj ni aj bixejo' jink'in unikin tuba ukab'; e

i) Uk'ajtiin ni luke uts'ibijo' tuba ni uchen patan uts i ukinintan ni tukab' Yolo'kaj.

Ni tutoja i ni uts'onin ni tu xupiba ya'an tich'ijo ni ti jekts'i'jo' ti artikulu 27 ni jinda ti tuslomjipom, utiskun ni tus patan i ajnik ni uchenjo' patan uts ke jini k'inkan;

VI. Jink'in chap'e o mix k'en tinxina urbanujo' keya'anjo' tan uka' upamkajo' ta chap'e o maj ukiji yolo'kajo' utuslano' o uchenjo utuse'jo' ump'e ajliba, ni Yolo'kaj, ni ukiji yolo'kajo' i ni Upamkajo' jinichich, tan ni luke uche ta up'ismuk' utusejo' i utuse'jo' ta ni tojytu i tusujtak uch'ijiba ni jinichich utinxina t'ok tik'i ni jipt'an Yolo' tuba materia.

VII. Ni aj kinin kaj u kinintan uxe ti ajti tu yak'o ni Chunik pimkaj ni tu xupiba ni jiptan ni aj kinin kaj ni Teromkaj. Ni jin uxe ti ajti uts'oniben

ni aj mandare tuba Teromkaj uxe uyik'e ni kachikadomba kuaxuka ke jini uts'eykun kama' umuk ken o tinumik ume'chle' ni ut'an kaj'. Ni ejecutibu Yolokaj uxe ti ajti uts'nibenni umuk'n kaj ni bajkaan ya'an kuxu jink'in o menaj ajnik ixto;

VIII. Ni jipt'an ta ni Teromkajo' ujud'e'jo' ni uti'kiba ta ni uye'kan ts'ita' ta ni yikom ta ni ayuntamientujo' tau pete Upamkajo'.

Ni uyajtijo' t'ok ni patan tantama ni Upamkajo' i uyajpatanjo', uxe uch'e'jo' ni jipt'an ke uyik'e'jo' ni lejijlaturajo' ta ni Teromkajo' t'ok uchumliba ti Artikulu 123 ta jinda Tuslomjipom, i kama'ts'ibijo' tituspitoni'jo'.

IX. (Mach uk'inka)

X. (Mach uk'inka)

Artículo 116. Ni umuk kaj ta ni Teromkajo' uxe tijek'kan, tuba uchen patan, ti Ejekutibu, Lejijlatibu i Judisial, i mach uch'i uwoylanubajo' chap'e o ke'njo' ta jindaba umuk'jo' ta untu yebe o yolo'ik'patan, ni ch'ujnintik ni lejijlatibu t'ok tomp'e untu yinik.

Ni Muk'jo' ta ni Teromkajo' uxe utuslanubajo' ka'uyile ni Tuslomjipom ta kada juntu donejo', t'ok ukechkan ni jimba utsilajtijo':

I. Ni ajmandajo' ta ni Teromkajo' mach uch'ijo' jiliknak tan ni patanjini ti'ts'numik cha'jop'e jab'jo'.

Ni yikom ta ajmandajo' tan ni Teromkajo' i ta ni Lejijlatura Tankajo' uxe tajtoj i tan ni t'an ka'uyile' ni jipt'an ta yikom jinijo'.

Ni ajmandajo' ta ni Teromkajo'', ke xik ni yikom ta kaj, ordinariu o extraordinariu, t'ok ni'ump'e kua'chich i k'a ni'ump'e sust ilom uch'e' sutwinik uch'e'ba patan jini, ni anke t'ok ni upimi ta nebajnikjo', mach tajikanjo', k'exkak o i'bintik ukinintan ni dejpachu.

Mach uxin uxh'e' xik yiki tuba ni uch'e' patan se'cha'num:

a) Ni ajmanda Kontitusionaj ajnik tuluwar ulot, o ni a ik'ki tuba utsupsen ni perodo che' k'otik mach ajnik ni Kontitusionaj, anke jink'in ukinintan xibi ni uk'aba';

b) Ni ajmajin manda, ni ajnebajnik o yinik ke', yaba ta kua'chichkaba uk'aba', unumsiben uk'in ni ajmanda, pak'in ko pitonesi ni karku tacha'p'e uxupiba jab' ta ni peryodo.

Tok'a uch'e' xik ajmanda tuba ump'e Teromkaj untu yinik ajmejikanu ta upinkiban i ajki'na ta une, o t'ok uk'exkaj totoj mach ts'ita' ta jo'p'e jab' se'chich aji'pitijo' ni k'in ta ni yikomjo', i ukinintan uxch'a'jop'e jab' ts'iki ta ni k'in ta ni yikom, o ts'ita'jo', che' ka'jini uyile' ni Tuslomjipom Politiku ta ni Ukiji Nojkaj.

II. Ni unúmeru ta ajtiskintejo' ti lejijlaturajo' ta ni Teromkajo' uxe ka' uk'e'nan naj ki'najo' ta kada juntujo'; peru, tupete kua'chichka, mach uch'i xik ts'ita' ta jo'tu t'ok cha'tu dipita'ujo' tan ni Teromkajo' k'ani uyaj ki'najo' mach k'otik 400 mil ajki'najo'; ta jo'tu t'ok chintu, tan jinijo' bajka ni kaj unumsen jimba numerujo'da i mach k'otik loj 800 mil ajki'najo', i ta 11 tan ni Teromkajo' bajka ni Teromkajo' bajka ya'an uyaj ki'na xik mixk'en ka' jimba uxupiba sijra.

Ni diputa'ujo' i ni lejijlaturajo' tan ni Estadujo' mach uch'i xik ticha'num yijkkan tuba ni peryodo se'chichba.

Ni diputa'ujo' ajlotaya uxejo' ti yijkkan tuba ni peryodo se'chich t'ok ni upimi ta ajyumna, che'jini mach ajnik ti patan, peru ni diputa'ujo' ajyumnajo' mach uch'i xik tiyakinte tuba ni peryodo se'chich t'ok upimi ta ajlotaya.

Ni lejijlaturajo' ta ni Teromkajo' uxe ti tuskan t'ok ni diputa'ujo' yiki ka'chich ni unajtiki ta uk'e'nanjo' uts i ta ajtiskinte uts'ita'an, t'ok ni t'an ko tich'e' ni jipt'anjo';

Jintuba ni lejijlaturajo' ta ni Teromkajo' ni usapinjo' kada jibi ni presupuejtu ta uyochiba tubajo'. Tutich'e' ni tojkibajo' ta uyajpatan kajjo' uxe uts'onin ni ya'an ts'utu lixtu ti artikulu 127 ta jindaba Tuslomjipom.

Ni umuk'jo' estataljo' Lejijlatibu i, Ejekutibu i Judisial, ka'tiki ni orkanijmujo' t'ok uch'a'ilajit' cheke tan ni utuski' tan ukijijo', uch'e' uyosen tama uutspatan ta upresupuejtujo', ni tabuladorjo' k'alintusu ta ni tojkiba ke' uyilkan k'otik tuk'i' najpatan takajo'. Jindaba ilkan uch'e' chinkak ni ujit'om ke' tuba ni usapintik ta ni presupuejtujo' ta uyochiba ta ni Teromkajo', uko'lesanjo' lixtujo' kontitusaljo' i totojto uk'inkanjo'.

Ni lejijlaturajo' ta ni teromkajo' uxe ukinintan t'ok kabilka' estataljo' ta nini'mech'om, ni jinuk'a uxe ump'e orkanu t'ok uch'a'il ajti tekniku i ta

uk'itom ta ni ejersisiu ta jinichich upatan i tuba uyile' kache' uxe utuslanubajo' tama, ucen upatan i up'ine'jo', t'ok ni ts'ibi't'an ke' uyile' ni jipt'anjo'.

Ni upatan ta nini'mech'om uxe ti ch'ijeskan ka'chich uk'atin uti'kibajo' ta ji'piti'jo', ujab'jo', totojin, machujup'uba t'ok ni'untu i konjia'u.

Ni ajnoja ta ni kaj ta nini'mech'om ta ni kabilka'jo' yolo'kajo' uxe yiki k'a ta chap'e u uxjek' ta jini ya'anjoo' jini tan ni lejijlaturajo' tan kajo', kada peryodojo' mach p'i'jo' ta jop'e t'ok chap'e jab'jo' i uch'e' ukinintan k'en uk'ajalin ka' ta jop'e jab' tan ni upatan ta uchajk'echom, nini'mech'om ta tak'in i ta jini upatanjo'.

III. Ni Umuk' Judisial ta ni Teromkajo' uxe uchen k'a ni tribunaljo' ke' ukolesan ni Tuslomjipom jiniba.

Ni uch'a'il ajti ta ni majijtra'ujoo' i ni juesjo' tan ni u'ejersisiu ta ni upatan uch'e' ajnik jipi k'a ni Tuslomjipom i ni jipt'anjo orkanikujo' ta ni Teromkajo', jinuk'ajo' uxe uyik'e'jo' kache'da uxe ti ute tuba ni uyochiba, ukinom i upipiy ajti ta machka ucen patan ta ni Umuk'jo' Judisial ta ni Teromkajo'.

Ni Majijtra'ujoo' yolo ta ni Umuk' Judisialjo' Takajo', uxe uch'e'jo' uwoye' ni uk'atinte tich'i k'a ni unlip'jo' I i V ta ni artikulu 95 ta jinda Tuslomjipom. Mach uch'i xik ta Majijtra'u ni yebejo' ke oni ajnijo' t'ok jimba patan ta Sekretariu o ka'uk'otet'ok, Prokurador ta Jujtisia o Diputa'u tan Kaj, tanchich u Teromkajo', tump'e unjab' najtiki ta ni k'in ta osintik.

Ni numsjak'aba'jo' ta ni majijtra'ujoo' i jusjo' yolojo' ta ni Umuk'jo' Judisialjo' ta Kajo' uxe ti utejo' najtiki t'ok ni jini yebejo' ke' ya'an umajnan upatan t'ok utsile i mach jop'o'jti' tan ni ka'uyute toji'tani o ke' uts'onin bintik k'a ni upatan uts, p'ismuk' i uyina'tan tan otrojo' uk'i'jo' ta ni ukinom juridiku.

Ni majijtra'ujoo' uxe ti jiliknan tan ni upatanjini ka'chich ni k'in ko yile' ni Tuslomjipom ta Ukijijo', uch'e' sutwinikjo' ti'binte ni patanjinijo', i che' xikjo', tok'a uxe ti pa'sintejo' ta ni patanjini t'ok ni ts'ibi't'an ke' uyile' ni Tuslomjipom i ni Jipt'an ta Upatanjo ni Ajpatan ta Kajo' ta ni Teromkajo'.

Ni majijtra'ujoo' i ni juesjo' uxe ti tojkan uts i mach uyiktinti, ni jinuk'a mach uxik uch'e' ti ts'ita'eskan jink'in ajnik tipatan.

IV. Ni Tuslomjipom i jipt'an ta ni Teromkajo' tan ni uyak'o yikom uxe uyik'e' ke':

a) Ni yikom ta ni ajmandajo', ta ni machka uxe ti ajti tan ni lejijaturajo' takajo' i ta ni yolojo' ta ni ayuntamientujo' uxe ti utejo' t'ok ni yikom ko k'inkan, chaja, muku i tajtoj; i ke ni k'injini xik ump'eli ta dominku' ta juliu ta jab' koyolin. Ni Teromkajo' ke' uchenjo' ni yikom tan ni jab' ta nojkaj i mach unu'tanuba t'ok ni k'in ta ni Na'kaj, mach uxin ti kokoj i'binte k'a ni uxupiba uyilkan;

b) Tan ni ejersisiu ta ni upatan yikom, tuk'i'jo' ta ni ajnojajo' ta yikomjo', xikjo' uti'ki ta ni patan t'ok ni uk'alín ute, mach ujup'e'uba t'ok ni'untu, ujuntul ajti, ts'ikijtak i kua'uxe ti ute;

c) Ni ajnojajo' ko kinintan tuk'i' ni utuski Ta ni yikomjo' i ni jurijdiksjonaljo' ke up'ine' ni t'ak'ijjo' ta ni jinijo', usapin ni juntul ajti tan ni upatan ichajal ajti tan ni kua'uyile'jo';

d) Ni ajnojajo' ta yikomjo' t'ok umukjo' ta upimi tsikpatan uch'e'jo' ukont'ininjo' t'ok ni Intitutu Na'kaj Yikom uch'e' tuk'i' ni utuskan ta ni ujit'om yikom ta ukijijo';

e) Ni partidujo' politikujo' tok'a uxe uwoye'ubajo' k'a ni ajki'najo' sinke ujup'e'ubajo' ni tusujo' k'enjo', o t'ok uk'imbíta kajo' yini i sinke ajnik ts'ibi'k'aba'. Che'tiki' ukinintan k'ajalin ni uyolaya tomp'e tuba uk'atin ni uts'ibi'k'aba' ta ukandidatu ta yikom kaj, t'ok jinichichba ni ya'an ti artikulu zo., ujek'om A, unlip'jo' III i VII, ta jinda Tuslomjipom;

f) Ni ajnojajo' ta yikomjo' tok'a uxe ujup'e'uba tan ni buya tamajo' ta ni partidujo' tan ni ts'ibit'an koyile' i utich'e';

g) Ni partidu politikujo' uch'e'jo',ka' uyolin ts'iki, utojbintik kaj tuba upatan mach tsiki pipiy i usakin uch'e' ni chokom tuk'ini jit' yikomjo'.

Ta ka'chich jini koleskak ni jit'om tuba ni unini'tojki' ta ni partidujo' ko site' uts'ibi'k'aba' i ni ukuxle ni k'imbítajo' i uko'lesbintejo';

h) Uxe ti ilkan kache' uxe ti koleskan ni bajka ts'iki ni utak'in ni partidu politikujo' ta ni use'in k'itjot'mjo' i k'ityikomjo', che'tiki ni uk'e'nan ko kinintan uyik'e'jo' ni uyolino't'okba, kejin uk'e'nan mach ti'numik ni cha'jop'e k'a usientu ni usite' ta uk'itjot'om ke i'bintik tuba uyikom ta ajmanda; ni jit'om tuba ukinintanjo i uch'ukin kada ute i uk'inkan upete ni tak'injini ko kinintanjo' ni partidu politikujo'; i ukolesanjo' ni toji'tanijo' k'a ni mach utsupsen uchen ni uyile'jo' ke' a i'ki tan jindajo';

i) Ni partidu politikujo' ochikjo' ni tiradiu i ni titelebision, ka'chich uyile' i tusu ik'i k'a ni ujek'om B ta ni uts'ujliba III ta artikulu 4I ta jinda Tuslomjipom;

j) Nonoj ilkak ni kache' uxe ti ute ni se'in k'itom yikom i k'itom ta yikomjo' ta ni partidu politikujo', che'tiki ni toji'tani ta machka mach uts'oni. Upete kua'jini, ni ujiliknan ni k'it jot'om mach uch'i ti'numik ta noventa k'injo' tuba ni yikom ta ajmanda, ni ta sesenta k'in jink'in tok'a uxe ti yakinte diputa'ujo' ta kaj o ayuntamientujo'; ni se'in k'itjot'om mach uch'i jiliknak uyuxp'elma ujek'om ta ni totoj k'itjot'm;

k) Utik uts'ujliba lubujnojojo' tuba ni koordinasion tama ni Intitutu Na'kaj Yikom i ni ajnojajo' ta yikom kajo' ta jinichich nini'mech'om ta ni tsiktak'in ta ni partidu politikujo', tan ni ts'ibi't'an koyik'e' tan ni ucha' xupiba ni jek'ts'i'jo' ta ni uts'ujliba V ta artikulu 4I ta jinda Tuslomjipon;

l) Utik ump'e sijtema ta utinxina p'ikti'kan tuba kopete ni patan i p'inomjo' ta yikom uts'oninjo' upipiy ti'kiba ta utsilejo'. Che'tiki,ke tichkintik ni jinijo' i ni utuski' tuba uyute, tan ni uyolin tsikpatan i jurijidksional, ta sustsik upete o ujek ta jot'jun;

m) Utik ni kok'a uxe ti pa'sinte ta ni yikomjo' ta ajmanda, diputa'ujo' ta kajjo' i ayuntamientujo', che'tiki ka' t'ok ni p'isk'in koyolino' tuba upa'sen upete ni ajti p'ikti'jo', uch'imkanchich uts ni uti'kiba ta umpets' ta ni kada jit'om ta yikomjo', i

n) Unonoj ik'e'jo' ni tani inonojilkak ni tanijo' tuba ni yikom, che'tiki ka' ni toji'tani ke' unejo' uyolin ukokojup'e'jo'.

V. Ni Tuslomjipomjo' i jipt'anjo' ta ni Teromkajo' uch'e'jo' utuse'jo' ni Tribunaljo' ta Buyajo'-Tsikpatanjo' pok'om t'ok uchajal ajti tuba uchen dikta ni usitijo', ko kinintan tuk'i' up'ine' ni tak'ijo' ke' ajnik tama ni Tsikpatan kajo' Estatal i ni yebejo', uyile' kache' uxe tu ajti tuba ni utuslanubajo', upatanjo', ni ujit'kanjo' i ni up'inkiba sutu ta up'inkibajo'.

VI. Ni bisaya ta patanjo' t'okni Teromkajo' i nuyajpatanjo', uxe uk'eche'uba t'ok ni jipt'anjo' ko yik'e'jo' ni lejijlaturajo' ta ni Teromkajo' t'ok ni uts'ujliba ke' ya'an ti Artikulu 123 ta ni Tuslomjipom ta ni Politika ta ni Teromkajo' Yolo' Mejikanujo' i jini uyile' tau tus ajtijo'.

VII. Ni Na'kajo' i ni Teromkajo', tan ni ts'ibi' jipt'an, uch'e' kont'ininjo' ni

ut'ibo k'a ni unej ta jinda ejersisiu ta upatanjo', ni uyute i up'o'kan ni patanjo' i ni umajnan ni patan ta kajo', jink'in ni uch'ijiba tak'in i kajo' učen k'ini.

Ni Teromkajo' uxe ti'bintejo' umuk' tuba učen ni ts'ibi'mulpatan t'ok ni Upamkajo', k'a jindajo' uch'e'jo' ni majin patan o uchianen ni upatanjo' jini uyile' ni jek'ts'i' najtikiba.

Artículo 117. Ni Teromkajo' mach uch'ijo', t'ok ni'ump'e kua':

I. Uyolin uwoylanubajo', ukont'inesanubajo' o uyole'ubajo' t'ok otroj Teromkaj ni t'ok ni unojmuk'jo' estranjerujo',

II. (Mach uk'inka)

III. Učen tak'in, učen jun ta tak'in, estampiyajo' ni jun seya'u.

IV. Upa'siben uximbilyets' ta yebejo' o kua'chichka ke' numik tan uka'.

V. Mach uch'i uyiktan ni upa'siben uyets' direktu o indirektu ni uyochiba tan uka', ni upase done, ni'ump'e minoni' na'kaj o extranjeru.

VI. Pa'sibintik uyets' ni unume ni minom ta uyutejo' na'kajo' o extranjerujo', t'ok utak'injo' o uyolayajo' jini utim'an uyute k'a ni mech'om ta kajjo', uxe ti k'inilna'tinte mechinte o ts'ibintik ni ubultu o uk'atin jun' ko lotinjo' ni minoni'jo'.

VII. Uyik'e' ni ukinintan t'ok umuk' jipt'anjo' o lixtujo' ni nini'mech'omjo' ko numsen tsikbale ta tak'in o jini uk'atinte k'a uyilkan bajka ut eta ni minoni'jo' na'kaj o extranjetujo', kile' ke' ni mach uk'ot t'okba uxe ti i'kan ka'chich ni uk'i'neskan ka'ti tan ni kajo', o ya'ti tantama ni k'i'nesomjo' ka'jin ta kachichkamba ukiji.

VIII. Lotojak tajton o sutpiti ni kua'uchen o najtiki t'ok ni ajmanda ta otroj na'kajo', t'ok ni ajki'najo' o yak'i ajextranjerujo', okak'in uch'e' tojkak t'ok tak'in ta pipi' na'kajo' o piti ta uka' kina'kajla.

Ni teromkajo' i Munisipiujo' mach uch'i uch'e' kua'uchen o najtiki che'ni jink'in uyi'kan ni jup'tak'injo' ta kajo' up'o'yisenjo', inkusu ni machka utisen okanijmujo' jek'ejo' i otot tapatanjo' ta kajjo', ka'chichtiki uts'ujliba ke' uyik'e' ni lejijlaturajo' ta ump'e jipt'an i k'a ni t'an i ajta k'a ni uk'e'nan ke' jinchichba

utich'e'jo' kada jab' tan jiniba presupuejtujo'. Ni Ajmandajo' uxe uts'ajil ile' ni upatan tuyik'e' ni upatan kaj.

IX. Tuch'ujnan ni patan, ni ch'uch'om o chono ta ni k'uts t'ok uk'i', ka'ti yini o t'ok ni tojom k'en ta ni ka' uyile' ni Konkresu ta ni Woyom.

Ni Konkresu ta ni Woyom i ni Lejijlaturajo' ta ni Teromkajo' uxe uchen dikta, dejde ka'jin, jipt'an koximbilesanjo' ta utsupsen ni uch'chij.

Artikulu 118. Ma'tiki uch'i, sinko uyina'tan ni Konkresu ta ni Woyom:

I. Uyik'e' uyolayajo' ta u'ilan, ni otrojo' kachichkamba ni uti'nabjo', ni ukokoj osenjo' ik'tak'injo' o uyolayajo' k'ani utiskinte o utiskunjo'.

II. Ukinintan, ta ni'ump'e k'in, woyo' solda'ujo' ni nokre'i juku'jo' ta jo'yan.

III. Utik ni jo'yan k'a che' ump'e unojmuk' extranjeru, che'mach ajnik kua'chika ni kokojch'imon i ta pipiy pelikru, ke mach kolak ni ujiliknan. Ta jindajo' uyi'kan abisu se' ni Ch'unik ta ni Kina'kajla.

Artikulu 119. Ni Muk'jo' ta ni Woyom ukinintan upatan ukinintan ni Teromkajo' t'ok ni upete ni kokojch'imon o buya tupat. Ta kada kua'chichka ta ut'i'senuba o k'exom tama, uxe timajribinte che'chichtiki ni kininya, pak'in xik lubujnojo k'a ni lejijlatura ta Teromkaj o k'a ni Uyajnoja, che' une mach ajnik woyo.

Kada Teromkaj i ni Xot'ki' Nojkaj ya'an upatan uyik'e sinke jiliknan ni ajts'bajteskanjo', ni ujit'binte utani o a ilbinti kamba utanijo', ka'tiki ucheno' praktika ni ts'its'k'echom i uyik'e ni k'imbitajo', ni uk'inkanjo' o uproduktu ni tani, a ubin ni ajnojajo' ta kua'chichka otroj kabilka'jo' nojkaj ke ni uk'atin. Jimba yixk'i'da uxe ti ute praktika, t'ok utiklayajo' ni prokuraduriajo' upetejo' ta jujtisia, t'ok ni t'an kont'ini ta ni mulpatan ke', tucherkan, uyute jobile tan ni ka'jo' nojkajo'. Tuba jinichibajo', ni Teromkajo' i ni Xot'ki' Nojkaj uch'e' uchenjo' yolo'k'ajalin tijun ta patanjo' t'ok ni Teromkajo' i ni Xot'ki' Nojkaj uch'e' uchenjo' yolo'k'ajalin t'jun ta patan t'ok ni Ajnoja ta Nojkaj, ke' uxe uchen tuyak'o ni Prokuraduria Upetejo' ta Kina'kajla.

Ni utiskintejo' ta uk'atintejo' ta Pipi' Teromkaj, jiniba uxe uchen tamita une ni Ajmanda ta Na'kaj, t'ok utiklaua ta ni ajnoja judicial t'ok ni ka'ts'ibi ta jinda Tuslomjipom, ni Trata'ujo' ta Mulkajo' ke k'a jino' uts'ibintejo' u ni jipt'anjo' tusujo'. Ta jini jo'ba, ni uyile' ni jues ko tiskun utik ni uk'atinte uxe k'enjo' tuba p'ixteben uk'ajalin ajta ta setenta k'in tapatanjo'.

Artikulu 120. Ni Ch'unikjo' ta Teromkajo' ya'anjo' upatan ta upkin tijun i uchen ke' k'ikak uts ni jipt'anjo' ta nojkajo'.

Artikulu 121. Ajump'e teromkaj; tuba yolo'kaj uxe ti ibinte upete tuba ts'eykun i u ts'nin ni luke uchen kaj, ts'bit'an i tuba uch'e' ubisanj'o judicialjo' ni upete tuba kuachikajini: Ni Ch'obolotot tuba untejo' uxe uchen kama' ajipt'an tuba upete, uxe utiskun ni kachikada a uti ni luke uchijo' ts'ibi't'an i tuba uch'e' ubisanjo', i ni kachika' uchenjo', uxe uk'eche'uba ni tu chimoli' jindajo';

I. Ni ajipt'ano' tuba teromkaj uxe uch'e' uchen tuba tama tan ukaj, i jinuk'a ma'chich uch'i lubunojkak machin tama tuba.

II. Ni upete luke ukinintan ke uch'e' nikintik i jini luke mach uch'i nikintik uxe use'in ilben ni ajipt'an ke ya'an ya'i bajka ulaj kinintan.

III. Ni toji'tanijo' ke uyile' ni tribunaljo' tuba ni teromkaj tuba uyolaya tuba chich o tuba upete luke ukinintan ke machuch'i ke ya'an uk'a otroj teromkaj, use'inxe ti nikinte ni jinda, jink'in uch'e' uyile' ni uyajipt'an.

Ni toji'tanijo' tuba uyolaya a juntu uxe' uch'e' cherbintik ti otroj teromkaj, jink'in ni yebejo' i'ki utoje' utani ke a i'ki uyili o ni kama' uyile' tukaj, ni jujtisia ke uyili o ke ni jinchich ajni jink'in ujo'kan une uk'ote tuba uchinen tan umech'inte utani.

IV. Ni luke uchen ni teromkaj yokoyinikjo' ke uyile' ajipt'an tuba teromkaj, uxe uch'e' uchen ni otroj.

V. Ni upimi tuba bajka ulaj tsubsi ukinjun ke unumsijo' ajnoja tuba teromkaj, t'ok kama' uyile' uyaj ji pt'ano' uxe ucherben ni otrojo'.

Artikulu 122. Kama' ya'an ti artikulu 44 ta k'a ni kama' a idinti ke kama' chich ya'an ts'ibi ti jipt'an tuba xot'ki' Yolo'kaj, ajmanda ke ya'an tuyak'u ni Umuk'jo' Yolo'kaj i ni Ya'antama Ajmanda, Lejjilatibu i Judicial ni kirix ajnikjo' ya'ichich, ni tuxupiba wida ti artikulu.

Ni ajnoja tuba ya'i ta Xot'ki' Yolo'kaj ni ajwoye'ubajo' lejjilatibu. Ni Ajnoja tuba Ajmanda ta Xot'ki' Yolo'kaj i ni Tribunal Ajnoja ta Jujtisia.

Ni Junta Lejjilatiba ta Xot'ki' Yolo'kaj utuse'uba, t'ok uk'enan ni Diputa'ujo' ke ai'ki t'ok uk'enan i uts'ta'an, dok uyakiba plurinominal kama' uyile' ni Tuslomjipom i ni uts'ib ajmanda.

Ajnoja tuba ajmanda ta Xot'ki' Yolo'kaj tuk'ib ni ajnoja i tuba ni machika utuse' ni kaj, ukolan tuyak'o untu winik, uyakinte dok jot'o jun i upetejo', ujuntuma i mach u wina'tan ni'untu.

Ni Tribunal Ajnoja ta Jujtisia i ni Tusk'ajalin ta ni Judikatura, dok upete ya'antama ke uyik'e' ni uts'ib ajmanda jochen upatan kamachi uyile' ni ajnoja tuba ta Xotki' Yolo'kaj.

Kama tusu luke uxe uchenjo' ni umuk tuba untejo, i ajmandajo' tama Xot'ki' Yolo'kaj, jochenjo' luke uyile' ubada:

A. Luke uyile' ni kongresu tuba untejo:

I. Uchen ni ts'ibjun se' tama ni Dijtritu Yolo'kaj, mach uti'numsen luke ya'an tusu ti Asamblea Lejislatiba;

II. Uyile' ni ts'ibjun kache an tuba ajmanda tuba ti Xot'ki' Yolo'kaj;

III. Uchen ts'ibjun tuba ni uchenjo' bet tuba kaj ti Xot'ki' Yolo'kaj;

IV. Uyile' dok unojt'an upete luke ts'ibi tan jun, uts, tojtoj, i ti'i kacheda upatan ni umuk' tuba untejo'; i

V. To'o luke k'en ya'an tan ni Tuslomjipom.

B. Luke jochen ni Ch'unik ta Teromkaj yolo ti mejikanujo:

I. Utik'e jiptanjo ti pinte Ch'obolotot ta ni woyomjo' ta ni uyilkan ta xot'ki' Yolo'kaj;

II. Uyilben ni senadu kamba uxe ti nebajnik, che' xuk tipa'sinte, ni ajnoja ta ajmanda ta Xot'ki' Yolo'kaj;

III. Utiskin kada jab' ti kongresu tuba untejo', pete luke ya'an ni ubet k'a chimkak i ibintikba utoje' ti Xot'ki' Yolo'kaj. Tuba jinda uyute, ni ajnoja tuba ajmanda ti Xot'ki' Yolo'kaj. Uxe numsiiben tiki che'yo ni Chunik tuba Na'kaj upete, k'a u'iran kojochen ni jipt'an;

IV. Uyiben kama' tusu patan ni jipt'an k'a uchenjo' kache'da utusijo' ni ti kongresu tuba untejo' se'ba Xot'ki' Yolo'kaj; i

V. Pete luke debe utik i luke ya ts'ibi ti Tuslomjipom, tan ejtatutu tuba Chunik i ni jipt'an.

C. Ni ejtatutu tuba Chunik ti Xot'ki' Yolo'kaj uch'e' uts'oninjo tan da uchumliba:

UCH'IMOLI'B UNP'E. Tuba Junta lejilatibu:

I. Ni Diputa'ujo' tuba Junta lejilatibu, uxe ti i'kan ti yakinte kada uxpe jab' dok ujoj'oljuno' pete, ujuntuma, jink'in uyile' ni jipt'an, che'chichjo' uch'e' ukajtiin, tuba utuse' ni yikom, ni wawa'ne upak'inajti, i uche ujašin ubajo si mach uyut ni yikom, kama' uyile' ti artikulu 41,60, i 99 tan ni tuslomjipom;

II. Tuba uch'e xik untu de Diputa'ujo' tuba junta mach uch'i ts'ita'ak ni uk'atinte kama' ulaj uk'atinte tuba Diputa'ujo' tuba Yolo'kaj.

Uxe ti ibinte machika ya'an ti asamblea lejilatiba tiki machika'an tama t'ok jindaba ya'an ts'ibi tan artikulu 51, 59, 61, 62, 64 y 77, ka'an umlip' IV ta tama tuslomjipom;

III. Ni partidu polítiku ke upa'sen se une uk'enan jun baja ayakinti i uts'ita'an tu pasen treinte porcientu baja ayakinti, ti Dijritu Yolo'kaj, uxe ti ibinte uk'e'nelan ni Diputadu, k'a utuse' por uk'e'nelan ni noj Asamblea;

IV. Uxe ti i'kan ixka k'in uxe ti ute chap'e periodo ti sesión ordinariu ump'e jab', i tuba tuskakitiki tuba ilbintik untu kachida uxe uchen patan tama chunik jink'in uch'eubajo'.Ni uk'atinte tuba sesiono'ba extraordinariu uxe uyile' se' une. Ni ya'antama internu, jink'in uk'atin uk'ene'nle ni miembrujo' che'machba ni ajnoja tuba Chunik ta Xot'ki' Yolo'kaj;

V. Ni Junta Lejilatiba, kama chich ya'an ts'ibi ti Estatutu tuba ajmanda; ukinintan ni umuk' jinda:

a) Uts'ibin jipt'an tama bajaakan, uxe ti numsbinte ni Chunik tuba xot'ki' yolo'kaj, k'a tuba upa'senjo' i tisjak i chinintik ni kuaxuk'a.

b) Uchinen, u jašin i uyile' che' uts, tuba ump'e jab' ni tak'in kama' uxe ti pase i jipt'an tuba pasik ni tak'in tuba dijritu Yolo'kaj. uyile'jo' pinte' kachida jo' sakino' ni tak'in tuba uyik'e' ni gastu. Uyilkan tiki kachida uxe ti tojbinte ni yikpatanjo' uts'oninjo', ni ts'ibi'jun k'a ya'an ti artikulu 127 ke ya'an ti Ttuslomjipom.

Ni ya'antama tuba xot'ki' Yolo'kaj, lejijlatibu, ajmanda i judisial kama'chich ya'antama ke ujuntuma i ke uwina'tanjo' ke muu patanjo' t'ok ni estatutu tuba aj mandar, debe uyek'ijo' tama upete ugastujo' ni jyp'e uxe utoje'jo' uyajpatanjo'. Ni pete debe ugirano uts k'a i'bintiko ni tak'in tuba Dijtritu Yolo'kaj. Kama ya'an ts'ibijtak ti ejtatutu tuba aj mandar ika ut iba cherkak uts ba pete.

Tama ni jipt'an tuba uyoche ni tak'in, mach uch'e ochik ni k'exel tak'in bajka ti k'enba mach kama uyile' uts ni ch'obolotot tuba untejo' k'a utoje' ni tak'in kama' ubixe ti sitkan ta Xot'ki' Yolo'kaj.

Ni machka ukinintan utan tuba ni kacheda uxe ti ute dok ni jipt'an tuba ni tak'in uyoche i sitkan sek ajnoja tuba ajmanda ta Xot'ki' Yolo'kaj. Uk'ini tuba ulaj numsi benjo' upete jinda uxupo ta 30 ta Nobiembre, mach che'en jink'in tu jab' utik ni yijkak ni ajmanda tuba Xot'ki' Yolo'kaj, che' che'emba, ni k'ini uxupiba tuba i'kak ti 20 de Disiembre.

Ni Junta lejijlatibu utuse kada jab' ni kachida uxe uchenjo dok ni utak'inilba ixo unumsben ni ajnoja tuba ajmanda ta Xot'ki' Yolo'kaj k'a uyosen tama uts'ibiljun tuba utsonintik.

Uxe ti numsi binte ta asienda kaj ta Xot'ki' Yolo'kaj, ni bajka mach a uti uts i tiki ni kachikada ni ajmanda, uxe ti chimkan ni ts'ibjun ke ya'antama ti chap'eli' xot'tsib tuba c) uxot'ilba IV tan artikulu 115 tama ni tuslomjipom;

c) Chinintik ni sittak'i tuba unjib, dok ni machika ya'an ta ukiji ta nini'mech'om ta Xot'ki' Yolo'kaj tuba Junta Lejijlatiba, kache chich ya'an ti ts'ibi tu xot'ilba IV artikulu 74 bajka uilbinte.

Ni tsik ke utik tuba unjib uch'e' numsi bintik ni Junta Lejijlatiba. Tan cha'jop'e k'in ump'e k'in tuba mes de junio. Jinda p'isk'in, kama' chich ya'an ts'ibi tuba i'kak tuyak'o ni utik'iba tuba ni jipt'an luke uyoche. Tak'in bajka upase ni tak'in, se uch'e timiskak jink'in katibintik dok ts'ibiljun ni Ajmanda tuba Xot'ki' Yolo'kaj chere uts i dok uchimboyal kuachich uchinen i uyile' ni Junta. Ni ajmanda tiyu uk'aba' ta Nini'mech'inte tuba Xot'ki' Yolo'kaj uxe ti sakinte dok chap'e uyiuxp'eli' ni Uwoyoto' ajnikjo' dok ta Junta Lejijlatibu kada unit'ank'in mach ti chipo' jo'p'e t'ok chap'e jab'. i uch'e' uwinatan uchen ni patan ta jo'p'e jab', dok ni Woyin, auditorioj, i tiki mach ukinintan mach ukininta.

d) ilkak machka uxe ti kolan jink'in mani k'otik uchen trebe uchen patan, ni ajnoja tuba Chunik ti Xot'ki' Yolo'kaj;

e) Upasen pete ni ts'ibiljun tan jipt'an k'a utuse ni Asienda kaj, ni tak'in ta toji'patan. Ni kontabilidad, i ni sittak'inkaj tuba Xot'ki' Yolo'kaj,i ni kaj ti utak'ini i'bintikjo ununima uts i tan k'itom k'a utik uts ni upatan tusoubajo tama uyok woyibajo, ajnikjo uts, i pasikjo' uts ni Kachikada uchen ni kuachikochen, uxe ti ute kama chich ya' ts'ibi tanjun kada jab' uts, mach pipi chere; pete uyolinjo'.

f) Upasenko' upete k'a utik ta Xot'ki' Yolo'kaj ni uyakinubajo uts, dok ni ujt'in ni junjo' k'a ya'an ni uyaj Chunik ke yo dok i ke yo ke kolak ni Chunik. Chechichda uch'e' uchenjo' ta ejtatutu tuba ajmanda, i ke jochenjo luke ya'tusu tama kama chi ya'tusu ta insisu b) i ti n) i utoxilba i tuba artikulu 116 de jinda Tuslomjipom che'chich tiki uyile' ni insisu j) i m) uchen ni ajmanda, Diputa'ujo local i ayumtamintu uxe unu'tanubajo, chechich tiki, tuba ajnoja tuba ajmanda, Diputa'u ta Junta lejijlatibu i ajmanda ta ch'ojkajo';

g) Utik ni ik' jipt'an tuba uchen patan uts ba kaj tan kaj, kachida uyakintejo' i kajini upatanjo';

h) Utik ni ik' jiptano pipi winikjo i penal; cherkak uts machika ujp'in ni yinkrejo', tiklaya ta yinkrejo, aj japinubajo', notariu i tuba ts'ibi'k'aba' ta kaj ta solar i tajchono;

i) Tuskak ni kininya sibil, jujtisia civika de kachikada mach k'otiko ni politiku ni polisiya ti patano i tiki utsel aj mandar; ni serviciu tuba ni aj jiponjo' ke ukinintano ni uyototi aj ts'ujilba; ni aj tiklya, i a tusilba k'a ajnik uts tan kaj; ni utse i asistencia social; i prevención social;

j) Utik tiki dok ni chijiba, dok chijiba urbanu kama tiki uk'inilan ni kab; k'enelesintik uts, i kinintintik ilik'i; ototilba: kama uyute i uts'o'ninte biji kaj, ajnubejo' i bajka uch'ujninte ni koche; ajminbuya i upatanba kaj, i kachidajo kinejo', ukinilsano' i upatinesano' upete luke ya'an tama ta Xot'ki' Yolo'kaj;

k) Utuse' kachida utik dok ni ye'om i ni uyik'ejun tuba patan ba kaj, tk utuse kachida uxe ti k'inilan ni ajbisajyebe urbanu ta Limpia, aj wawanejo' i ta wiyiba, merkadu, chimtaj bek'et i chon kuachikajini i kampsantu;

l) Uchen ta kache'da jo' sakinjo' ni tak'ini i kachidajo kinintano ni patan; patinilba pan ka', ni chonilba, ukinintano uyaj ni marjo; uchinliba yinkre; fomento kultural civiku i deportibu, ucheno' kajilba tuba ajkinjun kama ya'an ts'ibi ti umlip' VIII tuba artikulu 3° ta jinda tuslomjipom;

m) Ucheno' ni tojt'an Ya'antama tuba Tribunaljo ni upatanjo dok ni judisial tuba Jueru Komun ta Xot'ki' Yolo'kaj, ke yo jek'e' upete uresponsabilidad Uyajpatan Kaj tuba jinichich jinda;

n) Ucheno ni utojlat'an Ya'antama ta Tribunaljo kontensioso uchen patanjo' tama Xot'ki' Yolo'kaj, k'a tu pinte' ni Ch'obolotot ta untejo; i

ñ) Ucheno utikiba ni aj jipt'an luke jitiute uchenjo tuba ta Xot'ki' Yolo'kaj k'a ta pinte' ni Ch'obolotot tuba untejo; i

o) Ni upete ke se' uyilkan tama ni jinda Tuslomjipom.

UCH'IMOLIB UCHAP'ELI'. Rejpetu tuba ni ajnoja ta ta Xot'ki' Yolo'kaj:

I. Uch'e' uchen patan, ke uxe ti jiliknan chaup'e jab; utik'e' t'ok uk'ini 5 de Disiembre kada jab' jink'in uyakintejo, uxe ti ute kama utuse ni lijislasion ba yakintikjo.

Ba uche xik untu aj noja i ajmanda tuba Xotki' Yolo'kaj i uch'e' ukinintan ni uk'atinte ke ts'ibi ti ejtatutu tuba ajmanda, jindaba: pinkibi tan nojkaj i ajnik uchen wida tan siquiera uxp'e jab' antes ta yakintik che' ukaj chich ta Xot'ki' Yolo'kaj ukinintan jo'p'e jab' tan nojkaj che' apinkibi otroj kab; uch'e' ukinintan tan ts'ita treinta jab' jinkin utik jot'jun, i mach ajni de aj mandar tuba ta Xot'ki' Yolo'kaj; ta kuachichka tama. Ni ka ajnik ti kxiti mach ts'ita esbinte k'o patan tani Yolo'kaj tan otro kaj.

tuba che' kuaxuk'a ni upa'sinte ni ajnoja tuba ajmanda tuba ta Xot'ki' Yolo'kaj, ni Senadu uxe uyile' kaxka uxe ti ko'lan de ch'unik tuba na'kaj untu menaj ajnik ke usubsen ni patan. Ni kuaxuk'a si mach k'otik tama uk'ini ni aj mandar ti patan, uxe ti kolan untu mach'kaan ti patan dok ni aj yokomanda, kama uyile' ni kaj ke ya'an tama ni ejtatutu tuba aj mandar. Che kuaxuk'a kotik mani sujnik ti patan ni yoko aj noja, ta Xot'ki' Yolo'kaj che' pasik ti patan, kua'chika uk'a, ni Junta Lejijlatiba uxe uyik'e' untu ke usubsen ni mandatu. Che uk'atin licencia k'a uyiktan upatan k'a umpe'ratu, debe utsonin kachedaan ni ejtatutu.

II. Ni aj noja tuba aj mandar tuba ti Xot'ki' Yolo'kaj uch'i i ulubuj uchen jinda:

a) Uchen i uyik'e' ti ute ni jipt'an tuba se ti Xot'ki'u Yolo'kaj ke uchen ni Ch'obolotot tuba untejo', tama tiki ka'anchich uyile' ni ya'antama Ajmanda uyumlibajo' i baj patano;

b) Utsibin, upasen i uyik'e utik ni jipt'an ke utsibin. Ni junta Lejijlatiba, tama tiki kanchich uyile' machika debe uchinen ke utik ni ts'ibda uts, uchen tiki ni tus patan, tsibjun i tanda. chechich tiki, uche utik tiki ni chaniba tuba jipt'an ke ni Junta Lejijlatiba tsebintikjo k'o upasenba uchinenjo upete yinkrejo, tan ump'e k'in mach ti numik ta io k'in tuba aj patan. Che uyilejo' ke pete uts chere ni tsibjun da che k'en usapinjo ta uxpel parte tuba Diputa'ujo ke ajnikjo dok upatan, mach te' numik tuk'ib ni aj noja tuba aj mandar ti Xot'ki' Yolo'kaj,

c) Bisintik ts'ibi ni jipt'an pinte ti Junta Lejijlatiba;

d) Chinintik i uyile' i upasen si yo uyaj patan ba kaj ba ya'antama ajmanda o ti kekkan ke mach an tama ke ya'an dok une ti patan. i chechich tiki utsoniben ni pete luke ts'ibi ti tuslomjipom o tan jipt'an ke ya'an;

e) Uchen uts upatan dok ni aj patan tuba ukinintan ni upete aj yinkrejo' tiki kanchi ts'ibi ti tuslomjipom tuba aj mandar; i

f) Ni tiki debe utsomben ni tuslomjipom, ts'ibjun tuba aj mandar i ni jipt'an.

UCH'IMOLIB UXP'E. Dok kache'da tusu ni patan ba kaj tama ni Xot'ki' Yolo'kaj kama'da:

I. Une uyile' kachida uxe t ute patan i kachidajo tuseubajo bani uchenjo' utse' patan, tinxilba, machka ya'an puku i machka ujuntuma uchen ni patan;

II. Uxe uyik'e ni ya'antama politiku upatan ta bajkabala'u uxote i bajka utik ni nojkaj ikama ya'la'an uchoj kaj. Xot'ki' Yolo'kaj. Tiki unechijo uyile' kachida jotusejo' i katubajo' k'nilisano; chechich tiki uch'e' ubisan ubajo dok ni ajmanda tuba ta Xot'ki' Yolo'kaj. Machka ya'an ti patan dok ni orkanu politiku upatanjo' ta bajka ukote umanda uxe uyakinjo, ujuntumajo, muku kanchich uyile' ni jipt'an.

UCH'IMOLIB CHMP'E. Dok ni ta Tribunal Ajnoja ta i tiki ya'antama Judisial tuba jueru komun:

I. Tuba xik untu ta Majijtra'u tuba Tribunal Ajnoja uch'e' ukinintan ujun k'a ukatin ni tuslomjipom ke ukatin ni minijtru tuba Supremu Korte ta Jujtisia, ukatinte, tiki uwinatan jun ajnik ti patan dok ni jinda o tiki ta Judisial, ta Xot'ki' Yolo'kaj. Ni Tribunal Ajnoja tuba Jujtisia. Xo utuse' ubajo' dok uk'enelanjo' ni Majijtra'u ke uyike' ni ujipt'an ya'antama ke ya'an dok.

Tuba ochik untu utiklen dok patan ta Majijtra'u tuba Tribunal Superior ta Jujtisia, ni aj noja tuba ajmanda ti Xot'ki'lo'kaj yoxe uchinen uxe uyile' ixkajini uxe ti kolan dok ni patan dok ni Junta ni Majijtra'uba uxe ucheno ni upatan ta chinchinpe jab' iche kolako ti chanum dok ni patan che uyile' ni Junta. Che che'en xikjo'; se uxe ti nikinte kamachi ya'an ts'ibi tama ni titulu chimp'e tan ni Tuslomjipom.

II. Ni uchen patan uts, aj kininya i nimi tipatan tuba Tribunal Ajnoja ta Jujtisia dokjo ni juska'u i chechich tiki ni Ya'antama Judisial, ya'an tu kuenta ni Tusk'ajalin tuba Judikatura ti Xot'ki' Yolo'kaj. Ni Tusk'ajalin tuba Judikatura, xo kinintan Jo'tu t'ok cha'tu Uwoyajti, untu uxe ta Chunik tuba ni Tribunal Ajnoja, ta jujtisia, ke tiki uxe ta tusk'ajalin jini otrojo uxejo' untu Majijtra'u, i cha tu juesjo' ke yakintik dok uk'e'nelan jinkin yakintikjo' dok uxpets'ba uk'e'nelano, tuba ni plenu ta majijtra'u, untuba uyik'e' ni Ajmanda Tuba Xot'kiba Yolo'kaj. I ni cha'tujo'ba uyik'e' ni Juntajo' Lejijlatiba upetejo' ni Ajtusk'ajalinjo' uxe ukinintano' ni jun uk'atin ni majijtra'u i tiki machka uxe tiyakinte k'a ni winik uwinatan ni patan da i uchen patan uts uchen ajlo, mach uchenjop'oiti i aj patan, che tiki machka uyakin ni plenu tuba Majijtra'u uch'e' ukinintan, tiki upatan ke pete uchenjo', che uts dok ni judisial uxe ti jiliknanjo' tipatan jop'e jab' t'ok upatan, uxe ti kexkinte tusu i mach uxin ti ni ibinte ni upatan tuba ken jab'. Ni tusk'ajalinjo uyik'e' ni jues ta Xot'ki' Yolo'kaj,, jinkin ukatin ni ukarrera Judisial. Tiki joyile jiytu i upatan ta luke uyubi tama ni sala ta Tribunal i juzgado ke uxe utuse'uba t'ok ni umu'k Judisial tuba ni Xot'ki' Yolo'kaj, kama'chich uyile' i ukatin ni tusk'ajalin.

III. Uxe ti ilkan katak jochen i kachida jochen upatan ni tusk'ajalinjo' tuba judikatura, uchen uts'onin ni kanchich uyile' ni artikulu 100 tuba ni jinda Tuslomjipom;

IV. Uxe ti tisibinte tiki kachida uxe ti ute tuba xik ukinejo' to'o mach ka'an t'ok ni patanda k'a bixik uk'enesano i kajnik, kama'chich uyile' ni jipt'an. i kan chich tiki uchen upatanjo' ta tama ni Judisial;

V. Uxe ti ibinte jini machika ya'anjo' ti tust'an tuba ti Judikatura, i che'chich ni Majijtra'ujo' i Juesjo', ni machika mach usapin i machika a i'ki toje' umani ke ya'an ti artikulu 101 tuba wida ti Tuslomjipom;

VI. Ni ajtust'an tuba ti judikatura uxe uchen ni tak'in ta toji'patan tuba Tribunaljo' tuba tomp'e ni ti uk'ini i uxe utiskiben ni ajnoja tuba ajmanda tuba ti Xot'ki' Yolo'kay tuba uche' osintik ni ti kua' uxe ti ute tuba tak'in ta toji'patan ta pasik ke a i'kinti ke ch'echich uxe uchenjo' tuba ti ajwoye'ubajo' lejijlatibu.

UCH'IMOLIB JOP'E. Uxe ti ajti ump'e Tribunal ni tuba buya ta uchen patan uts, ke uxe ukinintan une ujuntuma ta uch'e' uyile' ni upipi'p'alín ta ni se' machika tuba i t'ók ni ajnoja tuba ni ajcheraj patanjo' uts tubakaj se' ya'i tuba ta Xot'ki' Yolokaj.

Uxe ti ilkan ni t'an tuba numikjo' uts tuba osintik i tuba uyek'e; ni jinichich ke uxe tuch'ijiba k'a ni ta ajipt'an Ya'antama.

D. Ni minijteriu ta kaj ni Xot'ki' Yolo'kaj uxe ti ajti untu Prokurador Upete ta tomp'e, ke uxe ti ibinte uk'aba ni tuxupiba ke utich'e' ni estatutu tuba ajmanda; jinda utuskiba i ni jipt'an ya'antama jin uxe uyile' ni uwoyebajo' p'isi' i tusajtijo' tuba nikinubajo'.

E. Ni ti Xot'ki' Yolo'kaj uxe uyek'e kama' ni ch'unik tuba ni Teromkajo' Untejo' Ajkibnajo' kama' ya'an ni ta unlip' Vll ti artikulu 115 tuba wida ta tuslomjipom. Ni uye'binte i upa'sinte tuba ajpatan tuba kaj ke ya'an tuyak'o tajtoj tuba tumuk kaj ya'uxe ti ute ni tuxupiba ke utich'e' ni ti estatutu tuba ajmanda

F. Ni Ch'obolotot ta Senadorjo' ta Ch'obolotot tuba Untejo', o tuba tubuk'oli', ni ajnoja ke ya'chichan, uxe unikin ni ajnoja tuba ajmanda tuba ta Xot'ki' Yolo'kaj k'a ti' k'en uchen uts'ibajtesan ni ulotunuba t'ók ni upatanjo' t'ók ni umuk'jo' tuba untejo' i tuba tusujtak kaj ni ta Xot'ki' Yolo'kaj. Ni luke ulaj k'atin ni upa'sinte uxe ti ajti tiye'kan taj unxot' ni machikatak ya'an ti Ch'obolotot ta Senadorjo' o tuba ajtibila ke ya'chich'an ni ta kuaxuk'a.

G. Tuba ni ke uchen uts tomp'ejo' tuba kachikadomba bajka uchen patan lokaljo' i pimkijijo' bajka'an unejo' i ni jindajo' t'ók ni yolo'kaj i ni Xot'ki' yolo'kaj ni ta utuskiba i utik ni ya'i uchenjo' ni ti sonajo' konorbadajo' limitrojejo' t'ók ni Xot'ki' Yolo'kaj k'a kama' ya'an t'ók ti arikulu 115, unlip' Vl tuba wida ti Tuslomjipom i uchenjo' tuba bajka uye'binte uk'abajo' yebejo'; aj kinin ni te'e'jo' k'a che' ko'lak i to'eskak ni ekilibriu tuba te'e'jo' ajbisajyebejo' ja' potable i drenaje; chuch'om, kache' uchininte i ui'kiba ni p'os solidujo' i ajkininkaj, t'ók uyaj mandajo' uch'e' tisibintik ujuni tuba utik chanum ni ajt'ibila metropolitanujo' jini kama uchen konkurri i uch'e' ochik t'ók uti'kiba tuba ujipt'an.

Ni ajtibilajo' uxe ti tuskan t'ók ujuni tuba uk'enan ni ajtiklayajo'. Ni ti k'imbatajo' ni tuba uyute uxe uyile' ni kachikada ni uxe utuse'ubajo' kachikada i kuax jochen. Unejo' ni ajtibilajo' uxe uyiktanjo':

a) Ni Uchumliba tuba k'ajti'kak ni kont'ani'ts'ibilt'anjo' ni tu tinxina tuba ajt'ibilajo' kama' ni kua uxe uyile'jo' ti ambitu tuka'bjo' i ni lukejochen kama'

ni ucherben i kachikada ni upatanjo', uye'binte umajninnte tuba upatan kaj o uyute ni aksionjo' ni ta uchenjo' ke a i'ki ni ti ti'kiba unxot' tuba wida ta unjek'jo'

b) Ni uchumliba tuba i'kak tompejo' k'a tu yak'o machika ya'an ni aj t'ibilajo ni lukeuchenjo ke ailki ni tuchenjo' ke uyilkan, k'a che'chich tuba i'kak mulupete ni rekursujo' materialjo', yebejo' i utak'ini ke uk'inkan tuba uch'e utik; i

c) Ni lujdemaj tusomjo' tuba ni tuskak tomp'ejo' tuba ch'jiba tuba ni ka'jo' taj ik'ikjo', umajnan upatan uchenjo' ni patanjo' ke' uyile'jo' ni yebejo' tuba ajt'ibilajo'.

H. Ni mach uch'i uchenjo' i uts'ita'esbintejo' ta jinda Tuslomjipom uyile' tuba ni Teromkajo' uxe ti'binte tuba ni ajnojajo' ta Xot'ki' Nojkaj.

TÍTULU CHA'UXP'E

Ta Patanjo' i ta ni Ukinintinte Kajo'

Artículo 123. Upete yebejo' ya'an uyolaya tuba uchen patan tuba ulotin ubajo tuba uxabin ubajo t'ok ajts'ujilba kinkak; i jinchich tuba uxe ti nikinte ni tuba utik patan i ni uwoye'ubajo' Ts'ujilba tuba ni patan kama' uyile' ajipt'an.

Ni Ch'obolotot tuba untejo', uxe uts'onin luke idintik ni uchumliba ke ya'an wida uxe utiskun aj jipt'an tuba ni patan jini une uxe uyile':

A. Jini unejo' chich ajpatan, tsiki uk'ini upatan, patan tuba ti ototilba, ajpatan t'ok uk'ib i ta kuachikadomba patan, pete t'ok ujuni upatan.

I. Uxe ti jiliknan uk'ini uk'enan ni jo'p'e t'ok uxp'e orajo';

II. Uk'ini uk'enan ni upatan uk'ib uxe ti 7 orajo'.

Uxe ti jiliknan machuch'i ni patan k'ojo a o tik'ojo ni patan ak'ib bajka ucha'nunute kuachikajini i pete kua'chika patan ke uti nume a laj Cha'jop'e tuba ak'ib ni machika ts'ita ta 16 jab';

III. Uxe ti ko'lan ke machuch'i k'inkak ni patan ni machika ts'ita' ni cha'jop'e t'ok chimp'e jab'. Machika uk'enan ta jimba jab' ts'ita' ta uxjo'p'e' t'ok ump'e jab' uxe ti ik'binte uk'enan upatan mach ti'numik ta cha'uxp'e ora.

IV. K'ani cha'uxp'e uk'ini upatan uxe uk'ine' uts ni ajpatan unp'e k'in tuba uch'euba, jink'in taj ts'ita'

V. Ni ixiktak jink'in noj unik' machuch'i uchen patan ke k'atibintik ump'e umuk' k'en ike chinintik ke machuch'i k'a utsle k'a uch'ijiba uch'ok; uxe uch'e'uba uyolin mach uyolin ump'e uch'e'uba ta cha'uxp'e sema'na najtiki uk'ini ke a i'ki uk'enan tuba pinkibak uch'ok i cha'uxp'e sema'na tunume jink'in chich, uxe ti tojkan uk'ini upatan ts'iki i ukinintan patan i ni uyolayajo' ke uxe uch'e' ni t'ok upatan. Ni uk'ini utsu'sen uch'ok uxe uchap'e uch'e'uba sekjin tuba kada k'in ni unxot' ora tuba kada jump'e uts'usen uch'ok;

VI. Ni utojli' upatan tsita' ke uxe ti ik'binte uch'e' ni ajpatan uxe tuba upete o machika utsubsi ukinjun. Ni tu ti'kib une uxe uyile; ni tuba upete luke uyile' ucha'peli' uxe ti i'kan jini bajka ke upatan t'ok utak'in o machika utsubsi ukinjun; o luke uyubi o patan ejpesialjo'.

Ni utojki' upatan ts'ita' tuba upete uxe ti i'kan k'en tuba uch'e' uk'ine' luke k'iniuk'a tuba untu upimi tuba ufa'milya, jini kama' ya'tusu luke uk'inkan, ts'ujilba, i kultural, i tuba ni chinintik ni utsikjun lubujchen tuba ubik'ixch'ok.

Ni tojki' upatan ts'ita' tuba machka utsubsi upete ukinjun uxe ti i'kan kama' chinintik i che'chich ni luke uxe ti ilbinte ta kua'chikadomba ni luke uchen utak'injo'.

Ni utojki' ts'ita' uxe uyik'e' untu ajt'ibila tuba nojkaj uxe ti ajti untu menajajnik ixto untu tuba ni patano' tuba uyaj nojajo' i tuba ajmanda, uxe utiklen t'ok untu ajt'ibila sek' Jinchich tuba a tiskinti ke uxe ti ajti ti k'atibinte ke chinintik ke machuch'i uchen ujejin tuba uchenjo' upatan luke a ik'bintijo';

VII. Tuba ni patan tomp'e uxe ti tojkan kama' chich, mach chinintik si ixiko o winik ni kaxkada an kuxu.

VIII. Ni u tojki'b upatan ts'ita' uxe ti ko'lan machuxin tich'imkan ukompensasionjo' o luke ti pa'sinte.

IX. Ni ajpatanjo' uxe ukinintan uyolaya i ti osinte tuba ukanansia ni uyototi ajpatanjo' ke kama' ya'an uxe wida ti ikan ni tuba uchenjo' uts:

a) Untu aj t'ibila tuba Nojkaj, uxe ti ajti untu t'ok u yee'jo' ni aj patanjo' o tuba uyum aj patan i tuba aj mandar, uxe uyile' jiyj'e ni utak'ini ke uxe ti ibinte uyaj patanjo';

b) Ni aj tibila tuba nojkaj uxe unini'k'atin i uchen upete ujuni ke uxe ti k'atnte i ni jin tuba k'a chinintik ni kachikada upete tuba utak'ini nojkaj. uxe ti chimkan tiki kama uchenenjo' ke kinik'a tuba tiklenjo' uch'ijiba tuba cha'numcheraj kua'chikajini tuba pais luke ukinintan ke uch'e tuba uchen kobra ni upete utak'ini i ni luke ukinintan tuba uye'binte tuba ucha'nun mine' t'ok upete utak'ini;

c) Ni unejo' chich aj tibila uxe uchinen jiyj'e uxe ti tojkan jink'in ya'an tsijib kinjun ini nini'k'atinte ke uye'e'.

d) Ni aj jipt'an uxe uyosen ni luke ulubujchen tuba upukin ni tak'ini tuba uyototi' ajpatan tuba tsiji' utik tan uk'ini a jiyj'e a ilki i ti ilbinte ni jab' ni upatanjo' tuba uchininte i kua'chikadomba uchen jink'in uye'e' ni ke ya'chichan i kachikada jochen ajuntu;

e) Tuba uchinen ajjyp'e ni uk'ini luke uchi kana tuba a untu uyototi' ajpatan uxe tich'imkan uchumliba ni urenta krabable tuba luke uyelijo' chich tuba kama' uyile' ajjpt'an tuba Impuejtu tuba ni Renta. Ni ajpatanjo' uxe uchen

bajka'an ni ofisina ke i'aki tuba Sekretaria ta Asienda i Kreditu kaj, Ni luke mach uts'oninti ke a iki tuba, uxe uchen kama uxe uyile' ajipt'an;

f) Ni uoyolaya tubajo' ajpatan uxe uch'e tuba ibintik utak'ini chono machuxin ti ilkan ke uch'e' ujupe'uba ni kada o uchen patan uts tuba uyotot ajpatanjo'.

X. Ni utojlib upatanjo uxe ti tojkan ni t'ok chich tak'in ta uk'ajo' mach xikjo', machuch'i i'kak tuba cha'nunt'oxkak t'ok uminoni' ni t'ok ujuni uminoni, o t'ok u jichajo' o kua'chikadomba otrokj uch'e u chinenjo' t'ok ke uch'e k'exkak t'ok ni tak'in.

XI. Jink'in chich kua'chikadomba upipi'i'kan uxe ti tibsinte ni orajo' tuba upatan, uxe ti ts'its'ita' tojbinte kama' utojli' upatan tuba uk'ini tuba ke utojkan ni 100% uk'e'nan ta luke a idinti k'a ni u'orajo' ke utojbinte. Ni ni'u'mpe' kuaxuk'a upatan upipi'ikan uxe ti tinume xpe' ora tuba kada k'in ni ta xpe' utsik'e' uchen. Ni ts'ita' ta uxjo'p'e t'ok ump'e' jab' mach uxin ti ilbinte ni jinda ajpatanjo'.

XII. Upete uyototi ajpatanjo' tuba t'ok uk'aba' indujtrial, o ajpatan tuba yaba ka' o kua'chikadomba otroj patan, uxe ti lubujnojkan, kama' uyile' ni ajipt'an tuspitoni'tuba uyi'benjo' uyajpatanjo' bajka'an ch'ok otot tusujo' i poko uts. Jinda lubujnojo uxe ti ute tama jink'in uxe ti tojkan ke ni uyototi ajpatanjo' i ucgenjo' ump'e' ch'ujom nojkaj tuba uyototijo' k'a tuskak ni uch'ujninte tuba uyajpatanjo' i i'kak ump'e' jit'i patan tuba ch'imekak ni upete utak'in ke' uch'e' i'kak jinda majan tak'in mach choj i uts uk'e'nan tuba uch'e' i'bintik ni ujuni tuba uch'ok otot.

Uxe ti k'inkan ta ajts'ujilba ni tuba utiskun ump'e' ajipt'an tuba utik ump'e' orkanijmu bajka uxe ti ajti untu nebajkotik tuba Ajmanda ta ni Yolo'kaj, ta ni ajpatanjo' i ta ni ajyumnajo', ke' uch'e' uchen patan uts ni utak'ini tuba ch'ujom nojkaj tuba otot. Ni ajipt'an uxe utuse' ni kachkada i kachka uxe ti ute ni ajuntu ajpatanjo' uxe uch'e' i'bintik ujuni ni ch'ok otot ke' alaj ilki. Ni tusk'ajalino' ke ni uyile' ni jekt'ano' najtiki ta jinda unlipt'an, ke mach'an kuxu ya'ijo', ya'an ti lubujnojkan uyik'e' kinjun, ump'e' otot tats'ak i jini patan ke' uk'atin ajkiji.

Che'chichtiki, ta jinchichba utinxina ta patan, jink'in ukiji utits'numsen ta dojsientujo' ajkuxlejo', uxe uch'ujnan ump'e' uka', ke mach xik ts'ita' ta sinkumil metruj kuatra'ujo', tuba ni i'kak ta ump'e' merka'u kajjo', utik ni ototjo' xikjo' ta uk'imbita ni munisipaljo' i utinxinajo' alasjo'.

Ukolan proibidu tau pete utinxina ta patanjo', ni ik'chono ta chonchij i ta otot ta alas pojlaya;

XIII. Ni uyotot aj patanjo, ke kuachikajini uchen, uxe ti lubujnojkan uye'ben uyaj patanjo', unp'e tsaji tuba upatajo' o ye'bintikjo' uts kachikada ni patan. Ni ajjipt'an tuba aj tus pitoni'b uxe uyile' jit'i' patan kuaxkajochen i kachikada jochenjo' kama' uyedenjo ni uyaj tibilajo' uxe uchen t'ok ni lubujnojom;

XIV. Ni empresariujo' uxe uchen uts upatan tuba mach uch'i'mben yajin ta upatan i tuba ni utsle tuba usubsiba ukinjun tuba ajpatanjo', ke uchen t'ok ni ixkok'a o tucherben usubsen ukinjun o patan ke uchen; jin uk'a ni ajt'ibila uxe utoje ni utak'ini tuba kua'chika uchen ke tuba, ke kama' k'a jin uk'a achimi o ach'inko'li tuba t'ok uk'ini o unonojchen chako'li tuba upatan, ke kama'chich uyile' ajjipt'an. Ni upatan uxe ti ajti ti kuaxuk'a ke ajt'ibila uxe uyeben patan t'ok kachikajini;

XV. Ni ajt'ibila uxe uchinen uts ke kama' t'ok ni upanka' tuba utusk'ajalainjo ni kama' uyile' a jipt'ini' tuba numik utsle kinintintik tuba ni bajka'an uch'e' ajnik se' jinchich, ni bajka'an uch'e' ajnik se' jinchich, i ucha'numch'e' ni up'isinte uts k'a mach ajnik no'ompe kojpiimon tuba tuk'imbe makinajo', o kuachikajini tuba patan i uk'inbinte upatan, i che'chich uwoye' uts tuba ni jinchich, k'a ajnik uk'enan numik uts tuba utsle i tuba uk'ini ajpatan, i tuba ni ch'ok ke mu'uch'ije ti nik'i, jink'in che' ixiktak noj unik'. Ni jipt'an uxe ukinintan, ni mach, k'a i'kak utoje tani tuba ni kada kuaxuk'a;

XVI. Che'chich ajpipi'patan i che'chich ajyum pete ajpata ya'an uyolaya tuba uchen uyole'ubajo' tuba ujapin ni tuba luke ukinitan, uxe utuse' untu ajnoja tuba se' jin uchen ujapin ajpatan, o uwoye'ubajo ke ukaj subsi kinjun, etcétera;

XVII. Ni ajjipt'an uxe usapin kama' ump'e uyolaya tuba upete pipi'ajpatan i tuba uyumjo' uchenjo planton i uye'e' ubajo;

XVIII. Ni ajcheraj planton uxe ti ajti upermisu jink'in ukinitan tuba ni usakin u ekilibriu tuba ni tan unejo' o tuba uk'neskak, i ajnik ni uyolaya ajpatan t'ok ni luke ukinintan ni tuba upitoni' kaj uxe ti lubujnojkan tuba ni ajpatanjo' uts'eykun, t'ok io ukini najtiki, n i ti junta ta konsiliasion i arbitruj, jink'in uk'ini atich'binti tuba mani uchen patan. Ni ajcheraj planton uxe ti irinte ke mach uts se' jinkin uk'enan ni ajcheraj plantonjo' uchenjo' ni kua'chika kokojk'echom t'ok tu yako' o ni luke tubajo' o ni kua'xuka ni joyan, jink'in ni luke tubajo' o se' ajti ni serbisiujo' ke umona'tan ajmanda;

XXIX. Ni upete ajplanton uxe ti ute uts se' jink'in ti k'en uk'enan uch'e chinintik ke k'a mach ni' utik patan tuba ko'lak jinchuba tak'ini ni tulimite k'en i ni uk'enan tuba junta ni Konsiliasion i Arbitraje;

XX. Ni Diferensiajo' o ni jo'yanjo' t'ok ni utak'ini i ni patan uxe uk'eche'uba ni luke uyile' ump'e junta ni konsiliasionjo' i Arbitraje, tusu tomp'e uk'enan ni upimi ta kua'chika ajpatanjo' i ni ajnojajo' i untu tuba ajmanda;

XXI. Che' ni ajnoja mach usapin ni udiferensia ni Arbitraje o usapin ni ut'an a i'ki t'ok ni junta uxe ti i'kan uxupiba ni kontratu tuba patan i uxe ti ko'lan lubujnojo utoje' ni kua'chika patanjo' t'ok ni tak'ini ni uxp'e mes ta utojpatan, i che'chich ni upatan ke jin uye'kan ni jo'yan jinda aj i'kan machuxin ti i'kan ni ti kuaxuk'a luke uchenjo' kama' ya'an ni ti unlip' chenjo' kama ts'ibi luke ute. Che' ni mach usapinte tuba ajpatanjo' uxe ti i'kan uxupiba ni kontratu tuba ajpatan;

XXII. Che' ni ajnoja unonojpa'sen untu ajpipi'patan i mach'an kuaxuk'a k'a ochi tama ump'e ajwoyomjo' o ajip patan, o k'a uchi ump'e uts' tuba aj cheraj planton t'ok ujuni uxe ti lubuji'kan, uyakin aj patan u tsonin ni ukontratu o utojben t'ok utojli' ta uxp'e mes utak'ini upatan. Ni jipt'an uxe uyile' kuaxuk'a ke ni ajnoja uch'e chajkak tuba ni lubujnojkek uts'onin ni kontratu, t'ok utojki' tuba ump'e utojben chechich uxe ti ajti ump'e ulubujnojkan utoje ni ajpatan tok unpe' utojli' ta uxp'e mes utak'ini upatan jink'in upase tuba ump'e upatan k'a mach'an ni uprobabilidad tuba ajnoja o k'a uche malujtratu, machuchekua tuba yebejo' o tuba jit'ok, upap uch'ok o uyermanujo'.Ni ajnoja machuxin ti chajkan tuba jinda upatan, jink'in ni malujtratu tik tuba untu kuachikajini o fa'milyajo' ke utik t'ok ut'an o une machu uyile kua;

XXIII. Ni menajkua'chikajini tuyak'o ajpatan tuba utojlib' upatan o utak'ini upatan ke utojli' tuxupiba ja' i tuba tojli' uxe ukinintan tuba kua'chikadomba ni kuaxuk'a ump'e konkursu o tuba uxupiba utak'ini;

XXIV. Ta ubet uchi ajpatan tuyak'o ni ajnoja, woyom, ufa'milyajo' otuba tuyak'o, se' tuba upatan ni ajpatanjo' i no'ompe kuaxuk'a i ni'ump'e kua machuchi' uchen uk'atin ni kua'chikajini o ufa'milyajo', ni machuchi' utik uk'atin ni ubetjo' tuba uk'enan ti k'en utak'ini ajpatan tuba ump'e mes;

XXV. Ni upitoni' tuba ni tuskan ajpatanjo machuxin utoje' tuba jinda k'a che'chuchen tuba ojisinajo' upamkaj o uchim tuba patan o tuba kachikadomba otroj intitusion ojisial o partikular.

Ta umajan tuba upatan uxe ti chikan tiki ni de'manda upatan i tomp'e ni uyajti uxe ukinintan se' une machika uye'e' se' jin unumiba uyochiba utak'ini tuba ufa'milya;

XXVI. Upete Kontratu tuba patan ke uk'ajti'in untu ajkibna i untu ajkibna i untu ajmanda tuba uyototi ajpatan tuba tuntaj kaj, uxe uyik'e'uba ti ikan ujun tuba numik uts t'ok untu ajnoja tuba pamkaj ke une uch'e uchen i ke uchini untu konsul tuba nojkaj bajka'an ni ajpatan uch'e' xik tuba k'a ni chechich ya'an tsibi ti kla'usula Ordinariujo', use xe chikintik uts ke ni utak'ini tuba sujtas'intik uxe ti ko'lan tuyak'o ni ajnoja tuba uyototi ajpatan ke mu'uyakin ni patan;

XXVII. Ni utusom machuxin ti ch'ikan ni machika uk'ati, machuchekua uyile ni ti kontratu:

a) Ni kama' i'kak unp'e uk'ini mach cheen ke ni chinintik ti' a k'en ai'ki tuba chinas'intik ni patan.

b) Ke jini uyek'e unp'e utak'ini upatan ke mach utojkib tan umech'inte tuba ni uwoye'ubajo' tuba konciliacion i Arbitraje.

c) Ni kama' i'kak unp'e pisk'in uk'enan ni unp'e semana tuba uwoyli'b ni uk'ini upatan.

d) Kama' utich'e unp'e uyajli' ni ubuk'oli, choni' k'ux, chon kafe, o chij, uyajli' aj chiba ochon' kua'chikajini tuba uch'e tojkak ni upatan, jink'in mach aj patan tuba yaj uyajni'.

e) Ke ni ye'binte lubujnojo se' yai o mach o mach yai tuba uch'e ni luke uxe ukine' ti tiendajo' o tu yajli' ke aibinti.

f) Ke uch'e unet'ben utojli' upatan k'a ch'imkak ta tojtani.

g) Ni kama' tuskak juntupasik une uchen ajpatanjo' tuba utak'ini ni kua'chika uchen o ke ukinintan uyolaya k'a uchuba kojipimon tan upitoni' i kile' profesionaljo', perjuisiujo' ke uchijo' k'a mach uts'onin ni kontratu o k'a pa'sintik tipatan.

h) Upete jini ke alaj i'ki ke uyik'e' tuba mani' ajnik uyolaya ke uch'e tuba tuyak'o ni ajpatan ni tuba jipt'an tuba kinintintik i japintik ni ajpatanjo'.

XXVIII. Ni jipt'an uxe uyile' ni luke ukinintan ke ulaj ik'e' ni tuba uch'e' luke ukinintan tuba ufa'milya, ni luke ya'an tuba machuchi i'bintik otroj i mach uch'i uk'eche'uba tuba ulubujnojkan ni ch'imbintik tuba bet, i uxe ti chanumsibinte upimi tuba matin t'ok utik ken uts, tuba chinintik ni tan umech'inte utani uxe ti ute;

XXIX. Tuba uk'ine' kaj ni jipt'an tuba k'alín numik kaj, i une uxe uchinen k'alín ajti tuba mani' ch'oyik, o k'a unoxiban, tuba ubida, ni wa'ats'intik anke mach uyolin tuba upatan o ukile' kua'chikajini i uchenuba kojpimin, o tuba ibintik uch'ujnan uch'ok o kua'chikadomba ke ya'an tuba kinintintik i uye'binte tuba ajpatanjo o ajpatan tuba te'e', o mach ajtojkonti upatan i otrojo' tubajo' ajts'ujilba i ufa'milyajo';

XXX. Che'chich uxe ti'irinte tuba k'inkak upete ke mach ajnik uts tuba utik ototilba mach chojtak i asia'u, tuba uch'e chimkak tuk'abajo' ajpatanjo' t'ok up'isk'in ye'ejtak, i

XXXI. Uxe ti k'inkan ni jipt'anjo' tubapatan tuyak'o ajnojajo' tuba teromkajo' t'ok tubajo' baja uchenjo patan, peru tuba ni sek' unejo ajnojajo yolo'kaj ni tuba t'an tuba aj;

a) Uk'ib indujtrialjo' i serbisiujo' :

1. Jit'om;

2. Eléktrica;

3. Ye' Dibujujo';

4. Wots'om;

5. Aj cherajtsa'esom;

6. Minera;

7. Metalúrjika i siderúrjika, uxe ulaj ch'e tsilom tuba ni mineraljo' basikujo' ni tuba chanunutik tubajo' chich, che'chich tuba chimkak ni yerru metaliku i ts'uyom tuba upete i sits' i ni produktujo' lamina'ujo' tuba jichich;

8. Ni Hidrokarburujo';

9. Petrokímika;

10. Ajcheraj sementu;

11. Ajcherajtán;

12. Ajcheraj Kochejo, konto'o upartejo' mekanikajo o Elektrikajo';

13. Kímika, konto'o ni kimika farmase'utika i ts'ak i;

14. Ni selulosa i jun;

15. Ni asejtejo' y krasajo' bejetaljo';

16. Ajcheraj k'ux, i ulajch'e se'jin ajcha'numchen jini ulaj tuskan, enlata'ujo' o enbasa'ujo' o ke jini utiskinte jintuba;

17. Ajcheraj buk'a ke jini uyute enbasa'ujo' o enlata'ujo' o ke jini utiskinte jin tuba;

18. Unumiba tamil kamion;

19. Te' uk'inkan, ke uch'e ni ucha'nunchen ni ajsek' te' i ajcheraj triplay o woyojo' ta te';

20. Ajcheraj bidriu, se'jin ni machika uchen ajcheraj bidriu tech'e, ts'iyim o pilijtak o ni embasa'ujo' ta bidriu; i

21. Ajcheraj k'uts ke uchimkan tuba cha'nunutik ni luke uk'inkan tuba k'uts;

22. Ajcheraj ch'uj i majan tak'in.

b) Uyototi' ajpatan:

1. Ke jini uyototi ajpatan uts ke jini direktu t'ok une o mach tok ni ajmanda yolo'kaji;

2. Ke jini uxe uch'e utik umpe kontratu o konsesion yolokaj i ni indujtrialjo' k'a uch'e utik konexajo'; i

3. Ke jini k'a uchen patan tuk'aba' yolo'kaj o ke ajnik yaba bajka uchen patan

yolokaj bajka'an ja' territorialjo' o jini tuba bajka'an ukaba ts'its'ita se' tuba ni Na'kaj.

Se' une tiki uxe uch'e ni ajnojajo' yolo'kaj, uxe uyik'e' ti ute ni patan ni tu asuntujo' kama ni jo'yan ke unkin cha'tu o k'en uk'ini nojkaj; much' kontratu ke kama a ilki lubujnojo' uk'enan unp'e uk'ini nojkaj; i lubujnojo' ajyumnajo' ni uchenjo' ye'jun ni tu xupiba jipt'an; i jini kama' tu lubujnojom ni ajyumnajo' uchenjo' ulaj yee' uts i u bisan uyaj patanjo' che'chich ukinitanjo' i uchonba uts ni tu tinxina ni patan k'a ni jinuka aj nojajo' yolo'kaj uxe ti tsijkan t'ok upatanjo' ni tub a Teromkijijo', jink'in tub a ni uk'ib o upitoni'b ni bajka uchen patan local ni tu xupiba tuba jipt'an tus pitoni' ke uxe.

B. Jini t'ok umuk' tuba untejo' ni ajmanda tuba dijtritu Yolo'kaj i uyajpatanjo':

I. Uk'ini kada k'in uk'enan ni upatan ti k'in i ak'ib uxe ti ikan ni jo'p'e t'ok uxp'e i jo'p'e t'ok chap'e orajo', jinchich. Jini ti numik uxe ti osinte i ti tojkan t'ok unp'e uk'enan k'a k'enan ni luke utojkan a ilkinti tuba upatan uk'enesi. Ni noomp'e kuaxuk'a upatan uk'enesi Uch'e ti'nuk ni uxp'e ora k'in ni uxpe ora uk'enan jinchuba ora;

II. K'a uk'enan cha'uxp'e k'in upatan, uxe uch'a'ilesanujin ajpatan ump'e k'in k'a uch'e'uba, jink'in t'ok ts'ita uch'e' utojli' upatan ke utojbinte;

III. Ni ajpatan uxe uch'ilesan ujin uch'e'uba ke mach ts'ita ta ka' chinjo'p'e k'in kada jab';

IV. Utojli' upatan uxe ti ilkinte ni upresupuejtujo' ke a ilbinti mach ke jini utak'ini machuch'i ts'its'ita'eskan tan uk'ini ni jindajo', uk'eche'uba kama' ya'an ni ti artikulu 127 tuba wida ti tuslomjipom i ni ti jipt'an.

Ni ni'untu kuaxuk'a ni utak'ini upatan uch'e' ochik ats'its'ita' tuba ajpatan upete ni ti Dijtritu yolo'kaj i ni ti ukini tuba Na'kaj.

V. Upatan tomp'e jinchuba utak'in a tomp'e mach chinintik kuaxjini che' ixik o winik;

VI. Se' uch'e' wa'ats'bintik, pa'sibintik ts'ita, ts'its'ita'eskan o laj pa'sibintik utak'ini upatan, ni kuaxuk'a ke uxe uyile' ni ti jipt'an;

VII. Ni uxe ti t'ibsinte ajpatanjo' uxe ti ute t'ok jit'i'patan ke uch'e chinibintik ni

uk'ajalinjo' i u'aktitutjo' ni machika uyolin t'ibik. Ni teromkaj uxe uwoyebajo' kinjun tuba uchen patan uts kaj;

VIII. Ni ajpatanjo' uxe uch'a'ilesan uyolaya ni t'ibsintik k'a xupiba ke ni uk'ajalinjo', u'aktitutjo' i up'isk'in uk'enan k'a tomp'e ni kachikada, uxe ukinintan machika nebajnik se' une uyosen tak'in tuba ufa'milya;

IX. Ni ajpatanjo' use' uch'a'num pa'sintik o nonojpa'sibintik upatan k'a ni mach'an kua'uk'a; ni tuxupiba ke uyile' ajipt'an.

Ni kuaxuk'a pasintik k'a mach'ankuaxuka ukinintan uyolaya tuba uch'e' k'a sujtats'bintik upatan o k'a ni utojki' upatan ke jini uyi'binte, kama' uxe ti ibinte legal. Ni ti kuaxuk'a ka laj pa'sintik ni plasujo' aj patanjo' ke anun pasinti uxe ukinintan uyolaya o ke ibintik otromp'e unte' ke anonojpa'sinti o ni utojbinte ke uyile' jipt'an;

X. Ajpatanjo' uxe ukinintan uyolaya uwoye'uba tuba ujapin luke ukinintanjo' t'ok ulot. Uch'e che'chich uch'e uk'ine ni uyolaya ta uchenjo' patan o ke k'a uts'nin pete luke uyile' jipt'an ke jini ni ump'e o tojyyp'e uyototi tuba umuk' kaj, jinkin ukokojk'echkan ni tomp'e i jit'i pitoni' ni uyolaya tuba wida ti artikulu ke ibintik;

XI. Ni ukinintan much' tomp'e uxe uwoye'ubajo kama' ni ute uchumliba ts'ita':

a) Uxe ubile' kojpmimon i kua'chika u'kile' profesionaljo'; ni kua'chika ukile' mach profesionaljo' ini'bi; i ni utojbinte bajka upase, ni machuch'i uchen patan, noxible i chime.

b) Ni kuaxuk'a ni kojpmimon o kua'chika ukile', uxe ukinintan uyolaya upatan k'a uk'ini ke uyile' ni ajipt'an.

c) Ni ixiktakjo' tan uk'ini noj unik' mach uch'i uchen patan ke ulubujnoje' umuk' ke machuch'i tuba utsle ka' ni mu'to uch'ije uch'ok; uxe uch'a'ilesanujin uyolin machuyolin ta ump'e mes k'a uch'e'uba najtiki ta uk'ini a i'bintik unats'ılan tuba upojlen tuba i otroj cha'p'e kanumi ta jinichichtiki uxe ti ajti uch'imben utojlib upatan ts'iki i ukinintan upatan i uyolayajo' ke a i'binti k'a che' ubisuba uts ni upatan. Ni tama uk'ini mu'utsu'sa uxe uch'e' chap'e uch'euba ti i'binte kada k'in ni unxot' ora kada jump'e tuba uk'uxnesan ubik'it ixch'ok i che'chich uxe uch'a'ilesanujin tuba bixik ti ajts'ak i ti i'binte uts'ak, k'a utiklen tuba uts'usen i ni uk'ine k'a uch'ujnan uch'ok.

d) Ni ufamiliarjo' tuba ajpatanjo' uxe ukinintan uyolaya ke chinintik ti ajtsak i ts'ak ni ti kuaxuk'a i ni ti k'e'nan uyile' ni jipt'an.

e) Uxe ti i'kan utinxina tuba uch'e'uba i tuba uch'e' ukajalin, che'chich ni kama' chonojo' baratujo' tuba tuyak'o ajpatanjo' i ufa'milyajo'.

f) Uxe ti i'binte ni ajpatanjo' uyototjo' tuba unebajnik o tichonkan, kama' tuspatanjo' ke uxe tisapinte. Che'chich ni teromkaj ke une uxe uyik'e', uxe uchen ump'e ch'ujomkaj tuba ototjo' k'a uxupiba ni utik ikak tuyak'o ni jinichich ajpatanjo' i uyik'e' ump'e jit'ipatan tuba k'exkak ke uch'e' i'bintik ni majantak'in baratu i uts uk'enan, uch'e' uyik'e' utsijibesan o utojkak ubet ke jinda ach'imki k'a ni jinda. Ni luke uxe ti ibinte tuba ti'kib utak'ini uxe ti laj ilbinte ni orkanijmujo' ke ya'an tuba ajkinintuba upete kama' uyile' ni ti jipt'an i ni luke uye'binte, ni kachikada i ni kama' yo'xe ni kuaxuk'a uxe uchen patan uts ni tuti'kib utak'ini i uxe ti ibinte ni tubachich majin tak'in ke jinichich.

XII. Ni joyan ajuntu, tomp'ejo' o sek' ajip' patan uxe ti osinte tan ump'e Tribunal Yolo'kaj ni uch'imlanubajo' i Arbitraje tusujtak kama' ya'an ni ti jipt'an tus pitoni.

Ni joyan t'ok ni poder judicial tuba yolo'kaj i u yaj patanjo up'aliben t'ok unp'e conseju tuba judikatura Yolokaj; jini luke uyile t'ok ni Supremu Korte tuba tomp'e i uyaj patanjo' uxe up'aliben t'ok jinda uxupiba.

XIII. Ni Militarjo', marinujo' o aj patanjo' ke uchenjo', piti i aj patanjo' tuba Ministeriu kaj, peritujo' i upete ajpatanjo' policiajo', uxe uyile' k'a unejo' chich jipt'an.

Ni aj patanjo' ni Ministeriu kaj, ni peritujo' i ni aj patanjo' tuba upete polisiajo' tuba yolo'kaj, ni Dijtritu yolo'kaj, ni teromkajo' i ni pamkajo', uch'e' ts'ejkakjo' ni ta upatanjo' che' mach uts'nin t'ok ni upete luke uk'atın ni jipt'an ke uk'atinte jinba ratu ke uchijo' i utich'e' tuba ajnik ni jinba ojisinajo' o nikintikjo' k'a mach uts'onin upatan tuba ni upete luke uchen. Che' ni ajnoja bajka uchen upatan usapın ke ni ts'ejkak, ts'ejkak, nonojpa'sintik o nonojpa'sibintik upatan kuachikadomba otromp'e tuba xupik upatan ke k'a mach'ankuaxuka. Ni Teromkaj use'inxe ti ajti lubujnojo' utoje ni kua'chika, i upete luke tuba ukinintan uyolaya, mach ni'ump'e kuaxuk'a uxe ti sujtats'inte upatan, kuachikadomba ke a ilkinti ni tan umech'inte utani o unxot' ni ujapınuba ke ni mu'uchen.

Ni ajnojajo' ni tusujtak Yolo'kaj i teromkiji, ni dijtritu Yolo'kaj i Pimkiji ka ni ibintik ni umuk'i ni jit'i'patan ni ajkinints'ujilba tuba ajpatan tuba minijteriu kaj tuba uwoyi' polisiyajo' i ni ajpatanjo' perisialjo'; tuba ufa'milyajo' i uk'echkiba, ke uxe utuse' jit'i'patan uts'ikti ni ajkinints'ujilba.

Ni teromkaj uxe uye'ben ni machika ya'la'an ulaj nikinubajo tuba ejersitu, umuk' iski i Arma'ujo', ni luke uye'binte tuba upatan ke uyile' ni ti insisu F) ni ti unlip' XI tuba wida jek'e, tuxupiba ts'ita t'ok tuyak'o ni Orkanijmu ke tuyak'o tuba ni ajkinints'ujilba ke ya'an jinchich ni intitusionjo'.

XIII-Bis. Ni uk'inijo' tuba uchen patan uts kaj Yolo'kaj ke ya'an tama ni jit'i'patan tuba ch'ujtak'in Mejikanu une uxe uyile' ubisanubajo' upitonibjo' t'ok uyajpatanjo' k'a ni ya'an wida ni ti jek'om.

XIV. Ni jipt'an uxe uyile' kuax uxe uchen ke ya'an uk'a ni tomajti. NI yebejo' ke uchen uxe uch'a'ilesan tuba p'isi tuba ajkinin utakin i ajpatan i uch''ilesan ni tubajo' ni ajkinin ajts'ujilba.

TÍTULU CHA'UXP'E T'OK UMP'E

Nonojilkan Upete k'a ujud'e'uba

Artikulu 124. Ni luke uyile' ke mach'an ts'ibi mach a i'ki tuba wida tuslomjipom i ni ajpatanjo' Nojkajo', uch'e' ya'ch'uju ni teromkajo'.

Artikulu 125. Ni'untu yebejo' uch'e' uchen ni jinchich chap'e patan Nojkajo' ni uyakinte ajkiji, ni'untu tuba yolo'kaj i kachikadomba ni ump'e Teromkaj ke jinchich tiki tuba yakintik; jini a ilkinti uch'e' o yakin unejo' chich ni machikayo uchen.

Artikulu 126. Machuch'i utik tojkak kuachika ke mach'an tama ke a ilki tan presupuejtu ke a ilki o yik'i ajipt'an tupat.

Artikulu 127. Ni uyaj patan kaj tuba ni yolo'kaj, tuba teromkajo', tubajo' Dijtritu yolo'kaj i ni pimkijijo tuba uk'inijo' i upete uk'echkibajo, che'chich tuba ni aj cherajpatan uts upipi' ochejo' i pipi'pimkaj, pipi'tak'in kaj, institucinjo' i aj woyomjo' pipi'anjoo' kua'chikadomba otromp'e uyile' kaj, uxe ti ibintejo' ump'e utak'ini luke uchi tuba i machuchi pasik k'a ni luke uchen tuba upitoni', upatan, luke ibinti tuyak'o o luke atiskinti uchen uxe uchen uts kama' ni yuwi luke uchen

Jinchich ni utakiniluke uchi uxe ti irinte kada jab' uts utojki' tuba utak'ini upasiba tuba jinchich yaba tuba jinda uchumliba:

I. Uxe ti ch'imkan utak'ini luke uchi o utojki' upete luke uch'i ni utak'ini o ni kuachikajini a ibinti konto'o tiki uts'its'ita', utak'ini kada jab', utojki' uts kua'chikajini, upipi'tojbinte ts'its'ita' tak'in utojki' tuba uyuwi luke uchen, utak'ini tuba ucheri' patanjo' utojki' tuba uch'e' uts utak'in i kua'chikadomba t'ok ni mach utak'ini upipi'ibinte i utak'ini usite' keche ts'ikijtak uts ke jinchich tuba uch'ijiba upatan i utak'ini usite' tuba bajka ubixe uchen kua'chikajini ke atiskinti.

II. Ni'untu ajpatan tuba kaj uxe uch'e' utak'ini luke uchi, tuxupiba ni ti unlip' anumi, uchen tuba pitoni' tuba luke uchen, upatan, tuyak'o o luke tiskinti uchen, uk'e'nan ke kama' i'binti tuba ni ch'unik tuba na'kaj ni utak'ini jinchich tuba.

III. Ni'untu ajpatan tuba kaj uch'e' ukinintan ump'e utak'ini luke uch'i tomp'e o k'en ke' mix ajnoja tusujtak jipi ke ni uk'enan jin uyik'e' ni tojiyp'e patan tuba kaj, ke ni utak'ini luke uchi jin uch'e' ni kuachikajini ke ya'an tuba upete ni patan, kama' umpe' patan tekniko ke amech'inti uts o k'a sek' jinchich uchen utsijkan ni jinichich utojki' machuch'i ti'numik ni unxot' ni utak'ini luke uchi ya'an tuba ni ch'unik tuba Na'kaj ni tsiki' tak'in jinchich tuba.

IV. Machuxin ti i'kan ni tibilkan utojkan majni'an tipatan tak'ini bajka uchi patan o k'a a nonojpasi, ni unun laj tojbinte bajka uchi patan majan, che'chich machuch'i nebay i'bintik o majan tak'in, ke mach jinda ajnik ts'ibi ni ti jipt'an, och'e' ts'ibi uk'a ajnoja lejijlatibu mulpatan tomp'e k'ache' ilki tuba upete ajpatan. Jindajo' ya'la'an machuch'i tuskak tuba ni utak'ini luke uchi. Uxe ti kolan patijo' ni patan tuba ajkininya k'a ch'imkak ni uyajpatan kaj k'a ni uch'i tuyak'o patan ke uchi.

V. Ni utak'ini luke uchi i ni utak'in tsikijtak uxe uye'ben kaj i uxe ti yekan i ti tsikbinte ni upete tuba utak'ini tuba i ti kekkak che'chich ta tak'in o ni kachechikada.

VI. Ni kongresu tuba untejo', ni lejijlaturajo' tuba ni teromkajo' i ni juntajo' lejijlatibu tuba Dijtritu Yolo'kaj, tama tuba up'isi' utiskun ni jipt'an tuba utik uts ni luke ya'an ts'ibi ni wida ti artikulu i ni luke ya'la'an ti jipt'ini' k'iskeche i tuba i'bintik utoje utani i ajchininte uts ni kache' unume ke uchininte ni k'a mach uts'onin o ni un'taya k'a usukpekya ni ya'an ts'ibi wida ti artikulu.

Artikulu 128. Upete uyajpatan kaj, machuxin tiyakinte no'ontu, najtik'i uch'e' ujun tuba uchen patan, use umajnan che' usapin uch'ujnan ni tuslomjipom i ni jipt'ano' ke ni tuba ut'e'e'

Artikulu 129. Ni tu k'ini ke ch'ijk'ib, ni'untu ajnoja solda'u uch'e' uchen kuachikajini ke ukinintan tubajo' t'ok ut'an uts militar. Use' uxe ti ajti komandansia militar keya'chajnik i ko'lak ni tikajtiyu, umuk' i ajch'ujninte, ke use' uxe ti ajti tuyak'o untu ajmanda tuba untejo'; o ni tu majan ototjo', uyototjo' o nebaynik, kubajka mach'an kaj, uyik'e' tuba nebaynik tuba ump'e utomtijo'.

Artikulu 130. Ni uti'ki' k'en anumi tuba unakinuba teromkaj i ni ch'ujjo' uxe utuse' uts ni t'an tuba numik uts untu ke ya' uyile' ti Artikulu. Ni ch'uj kachikadomba uwoye' ubajo' tuba chujt'an uxe ukech'euba ti jipt'an.

Use'inxe ni tiki ni kongresu tuba untejo' uxe uyile' kachikada uxe ni ch'ujt'an tuba kaj i ni ch'uj i uwoye' ubajo' tuba ch'ujt'an. Ni ajipt'an uxe utuse' ni kejin; ke kadomba uxe uyile' kaj, uchujiba i uxe uyile' kama' ya'an wida:

Ni ch'uj ni uwoye' ubajo' tuba ch'ujt'an uxe ukinintan nokajbuko' juridiku kama' uwoye'ubajo' unpets' ke' ukinitan ni uts'ibi't'an. Ajipt'an uxe uye'le ni uwoye'ubajo' i uxe uyile' ni kachikada i kuax an tuba uts'ibi't'an kontitutibu tuba jinchich.kama'

Ni ajnojajo' mach uxin ujupe uba tan ukuxliba se' tuba ni uwoye'ubajo' tuba ch'ujtan.

Ni mejikanijoj' uch'e upukin ut'an kinojpapla tuba kachikada ch'ujt'an. Ni Mejikanujoj' o tuba otroj nojkaj uxe uchenjo' uch'a'ilesbenujin luke utich'e ajipt'an;

Ni tuxupiba ajipt'an tuba tuspitoni' ni ajpuk t'an tuba kinojpapla machuch'i xik uchenjo' patan tuba kaj.

kama' yebejoj' ukinintan uyolaya ujoj'injun peru unejoj' a machchi jott'antik. Machika jini uyikti upukin ut'an kupalpa tuba chujt'an kama uyile' ajnik i kama uyile' ni ajipt'an, uch'e' xik ti jott'inte.

Ni ajpukt'an tuba kipapla uch'e' uwoye'uba t'ok kua'chikajini politikujoj' ni uchenjo' k'itjott'om ka ajnik t'ok o mach uyolin t'ok ni kandidatu,partidu o ajwoye'ubajo' politika kachikadonba. Chechich machuch'i ti bajka uwoye'ubajo' kaj , o kua'chika uchen tuba ch'ujt'an, o tuba bajka uts'ibinte ti ch'uj, o bajka upukult'an kua'chikadonba ch'ujt'an, o mach ujaipin ni ajipt'an tuba pa'is o tuba u intitusionjoj' ni utsukp'alín, kache'chikada, ni ukiykan yolo'kaj

Uxe ti ko'lan ts'its machuch'i uwoye'ubajo' ni tuba upete kua'chikadomba uwoye'ubajo' politikujoj' ke t'ok upim ajnik kua'chika uk'aba o kuachika'uxe ke kua'chikadomba uch'euba ok kua'chikadomba ke se' une a ilbinti tuba ti ch'uj. Machuch'i xik uwoye'ubajo' ni ti ch'ujt'an uwoye'ubajo' tuba kuachika politiku.

Ni utoben ile' ke uxe uyile' utoja i uts'onin ni luke yowi ke uxe uchen, k'echok'a luke mu'uchen, ni kuaxuk'a ta machajnik tuba, ni tani ke uye'ben tuba uyik'e' ajipt'an.

Ni ajpukt'an tuba kinojpapla upimi tuba uch'ijiba, i ukolesben, usikun i ujjit'ok, i kama che'chich ni uwoyi'ubajo' aj ch'uji i ke kua'chikadomba ke ajnik, i ke machuch'i u yiktiben t'ok ut'an ti juni, tuba ni yebejoj' ke ni unejoj'chich ajpukt'an kinojpapla une ubisi o tikli t'ok upixanjoj' i machuch'i ajnik tuba uchich u ch'ich'e tama chinp'eli'b ut'ibiba.

Ni luke uchenjoj' ni teromkaj; yokoyinikjoj' tuba ni yebejoj' se' tuba uk'atin ni ajnoja uchen upatan uts tuxupiba ke uyile' ajipt'ano' i ukinintan umuk' i che' utik ke unejoj'chich uyile'.

Ni ajnojado' Nojkajo', tuba teromkaj i ni upamkajo' uxe ukinintan che'da uyute ni uchen trebe uchen i upatan ke uyile' ajipt'an.

Artikulu 131. Uxe uch'e' sek' tuba ni yolo'kaj uxe uchinen ni minoni'jo' ke uxe utisenjo' o utiskunjo', o ke uxe ti nume k'en ni tu kiji nojkaj, ka che'chich uxe tus pitinte tuba upeteu kini i che'chich machuch'i ni tuba kua'chikajini ke aj kininyaj o tubaj k'echom, ni tuba uch'e numik tama ni na'kaj ni upete de kua'chikadomba uyute, o kua'chikadabalau tin; peru ke machin tubachich yolo'kaj tuba uch'e', ni uyile', ni ti Dijtritu Yolo'kaj, ni luke utoje' i ajipt'an ke ya' ts'ibiuka ti unlip'jo' VI y VII ti artikulu 117.

Ni ejekutibu uxe ts'nin luke kongresu tuba untejo' tuba ut'ibsen, ts'its'ita'esan o upa'sen ni utakini tuba luke a i'ki bisintik o tiskintik, ke utiski unejo' kongresu, i tuba uchen otromp'e; k'a che'chich tuba upa'sen i mach uyik'e' tinume o tibusinte i unumiba ni ujut', Artikulojo' i kuachikajini, jink'in uyile' ke ti'k'ini, k'a tuba uchen uts tuba ni uminkan tuba cha'num chonkak ke ya'an piti, ni utak'ini pa'ís, i ajnik uts tuba ni uk'enan tak'in tuba nojkaj, o tuba uchen kuachikadomba ke uyolin, tuba chich ni pa'ís. Ni unechich ejekutibu jink'in utiskun ti kongresu ni presupuejtu Jiskal tuba jinkin jab', i uxe uch'e' uchinen k'a uch'e' kinkak ke kuachika a uti tuba ni uch'e' che' a ilki.

Artikulu 132. Ni muk'jo', ni ototijo', ch'ujom ke uxe ti ajti i kua'chikajini ke ukinintan machu nikinti ke utiski ni ajmanda tuba untejo' tuba ajpatan ajkiji i uk'inkan tuba upete, uxe ti ajti k'eche'uk'a ni bajka'an ti patan tuba ni poderjo' Nojkajo' ni tuxupiba ke uyile' ajipt'an ke uxe utiskun ni kongresu tuba untejo'; k'en tuba ajnik tomp'e ke ni luke uchen ji'pat ke ukatin tama uyaj kiji i kua'chikadomba teromkaj, uxe ti katibinte o t'an tuba lejijlatura kejin.

Artikulu 133. Jinda ti tuslomjipom, ajipt'an tuba kongresu tuba untejo' ke umabin tuba chich i pete ni trata'dujo' ke ajnik tomp'e tuba jinichich, ke a k'ajti'ki i ke ukajti'i ni Ch'unik tuba na'kaj, t'ok ut'an uts tuba senadu, tuba ni ajipt'an tuba meru ajnoja tuba upete ni untejo'. Ni Juesjo' tuba kada teromkaj uxe ti tuskan ni ti tuslomjipom, jipt'anjo' i utusijo' uts, i che'chich kama' uyile' mach tutoja ke ya'an ni ti tuslomjipomjo' o jipt'ano' tuba teromkajjo'.

Artikulu 134. Ni utak'ini ke uyik'e' ni yolo'kaj, teromkaj, pamkajo', ni Dijtritu yolo'kaj i ni organujo' politiku uchen patan utsjo' tuba p'isijtak uka' uxe ti utepatan uts t'ok ni uch'e uchen t'ok ni luke uchi, utak'ini, chinintik uts i ho nradu tuba uchen ni luke uxeuchen ke jinni utiskbinte.

Ni resultadu tuba upatan tuba jinchich ni utiskinte yo'xe ti tajuchininte k'a ni uk'tin jit'i' patan ke uyiktan ni jin uk'a ni yolo'kaj; teromkaj, i ni Dijtritu yolo'kaj, t'ok ni uche uyik'e ni utiskinte utak'ini uyi'kan ni tuba u presupuestu ni tu xupiba ti unxot' a numi. Ni anumi machuxin ti ts'ita'ute ni kama' ya'an ni ti artikukulujo' 74, unlip' VI i 79.

Ni uch'e' o luke utoje' ni machunikinte i upete luke ukinitan, majan ni patan ni kuachikadomba luke ukinintan i ni sik patan ke uyute uxe ti ye'kan o bisintik tuyak'o ni uchonkan k'a uchinen kaj uxe ti ye'kan t'ok unp'e jun uchinen kaj tuba k'a choja' uye'e'uba unebaji'lkak k'a uche uchen ni tu pam miki, ke uxe ti jibkan k'a uchinen pete kaj, k'a nun chinintik i unun mijkak uts ni teromkaj ni uts ni ya' ts'ibi k'a utik jinchich ni jiy'p'e utakini, kachikada'an, uyik'e' tak'ini, uch'e ajnik i uk'enan, kachikada tajk'otik.

Jink'in ni uchonkan k'a uchinen kaj ke uchen uye'e' ni unxot' anumi mach cheen ni uts tuba mijkan uts ya'an tusu k'a utik, ni jipt'an uxe uchen, ni uchumliba, kachikada uxe uchen, tusu numik, pete luke uk'atinte i uk'enan ke ya'an tuba sapintik ni uts'ita' takin, uch'e uchen, ni luke uchi, uch'e' uyile' k'a uchen uts i honradu ke umike' uts ni ts'ibi k'a utik tuba ni Teromkaj.

Ni ubisinte ni ts'ita' tak'in Yolo'kaj k'a tuba ni Teromkajo', pimkajo', Dijtritu Yolo'kaj i ni organujo' politiku-uchenjo' patan uts ni upisiytak uk'a k'a uxe uk'echeuba ni tu chumiliba tuba wida ti artikului ni jipt'anjo' tus pitoni'. Ni tajchinenjo' tu pam ni patan ni jinchich utak'ini uxe ti ute k'a ni uche' uk'atin yuwi uts ni uk'ini Yolo'kaj kama' uyile' ni ti unxot' ucha'p'eli' tuba wida ti artikulu.

Ni aj patan tuba kaj uxe uchen patan k'a uts'onin ni jinda uchumliba ni tu xupiba ni upimi chimp'eli' tuba jinda tuslomijpom.

Ni ajpatan tuba kaj tuba Yolo'kaj, ni Teromkajo' i ni patanjo' k'a ni che ni Dijtritu Yolo'kaj i uyotot juezjo' ya'an ni pete k'in ni lubujnoje k'a uch'e t'ok uch'e uyile' k'a uchen uts ni utak'ini kaj ke ya'an yaba upatan, mach uchen influí ni ti uch'e uyile' k'a uchen uts ni tu p'isi t'ok ni partidujo' politikujo'.

Ni pukult'an, yaba kuachikadomba uchen ni numsjat'an ajts'uj, ucha' numsen kama che'chich ni umuk' kajo', ni organujo' mach k'echejo' ni uk'echeubajo' i uk'ini tuba uchen patan uts kaj i kua'chikadomba otro ya'an ni xup'e uts'oninte ut'an ni aj mandar, uxe ukinintan kirix institucional i u xupiba ts'ajili' ye'jun o ni uye'e t'an aj ts'uj. Ni noomp'e kuaxuk'a jinda pukult'an uxe uch'enben,

uk'aba, ts'ibi pintauro' t'anjo' o ye'om kua'jini ke uch'e tuba uyilkan ni jinchich ni kua'chikadomba uyaj patan kaj.

Ni jipt'an ni tubajo' tama bajka ni uyeke'e, une uyile' ni utik kama' ilki je ti ts'oninte ni kama' ya'an ni tucha'p'eli' unxot' anumi, uxe ti ch'imkan ni tusu' t'an k'a numik uts ni toj tani ke ya'an tama yai.

TÍTULU JO'O'E T'OK UXP'E

Ta ni Ucha'num k'exkan ni Tuslomjipom

Artikulu 135. Ni jinda tuslomjipom uch'e ik'bintik o to'eskak. K'ani luke a ik'binti o to'eskak k'a kotik tuba jinda, uxe ni konkresu tuba untejo', ni tuba jot'jun ta ucha'p'eli' tuba uyuxtuli' tuba ni yebejo' ke ya'an, uxe uyile' ke ni a toe'ski o a ik'binti, i ke ats'oninti tuba uk'enan tuba lejjilatura tuba teromkajjo'. Ni konkresu tuba untejo' o ni ajtibila ke ya'an ni tukuaxuk'a, uxe ti ute ni komputu tuba jot'junjo' tuba lejjilaturajo' i ni luke uyili ke a i'ki ti ts'oninte ni a ik'binti o ato'eski.

TÍTULU JO'P'E T'OK CHIMP'E

Ta ni mach utilka ta ni Tuslomjipom

Artikulu 136. Ni tuslomjipom machuxin usite' umuk' i numik, i che'chich jink'in ke kua'chika machyo uts'onin jiptan uxe ujobin ni uchinintik. Ni kuaxuk'a k'a kua'chika xibijtak kaj, uxe uyik'e' untu ajmandaj ke machuyolin ni utikiba ke une chich uyi'ben utoje' utani jin kama' ni ajkiji sujnik ukinintan chajajtak, uxe ti sujti ti i'kan uchininte i t'ok uyolibajo' t'ok unejo' i ni jipt'an ke une ukinintan tuba ni uch'e' utiskun, uxe ti ilbinte che' utoje' utani i che'chich ke a uti uyile' ni ajmandaj uxe uchaje' ni mach uts'oninte ajipt'an, k'a che'chich ni uyik'i tiki tama wida.

UNUMIBAJO'

Artíkulu Ump'eli'. Jinda Tuslomjipom uxe tipukult'an dejde ya'i i t'ok ni uno'an ni ch'u'ul ajti uxe tip'alinte uch'ujninte i ti ute k'a uch'jnan upete ni Na'kaj; peru t'ok mach uxin ni ya'la'an uk'isyakinte ni Supremu Umuk' na'kaj i ni Teromkajo', ke' dejde jink'in uyoche ni ya'an, mach uxin titi'kan ni tiskun dejde ni k'in ta 10. ta May ta 1917, ni tuk'ini ke' uxe ti i'binte ni ch'u'ul ajti ni Konkresu Tuslomjipom i umajninte ni tuyak'o ni jipt'an ni yebejo' ke jinni uyakinte ni yikoni' tuba uchen upatan ni Ch'unik tuba Na'ka.

Ni tuyankinte ke'jini ujo'kinte, kont'ini t'ok ni artíkulu ute, mach uxin utiskun ni unlip' V ta artíkulu 82; i mach uxin ump'e lakiba tuba xik ka' diputa'u o senador, ajnik tipatan Ti'ejersitu, che'chich mach ajnik uk'a tuyak'o tumuk' ni ti dijritu yikom ni jin; Ma'chich tiki uxe ti ajti liki tuba xik yiki ni Konkresu tuba Untejo', ni Ajts'i'jun i ajcha'num ts'i'jun ta Teromkaj, che'chich ke ni jindajo' uts'eje'uba ta ni upatan ta ni k'in ke' uxe titiskinte ni jok'om jini.

Artíkulu Uchap'eli'. Ni ya'an Tuk'i' ta Umuk' Ejekutibu ta ni na'kaj, sse'chich ke' jinda apukintik jinda Tuslomjipom, uxe uchenjo' jok'om tuba yakintik ta Umuk' Nojkajo', utikchich ke' jinda utik kama' ni Konkresu kolak tusu tuk'ini, k'a uxupiba jini a uti ni ts'ibijtak ni jot'jun ke' a i'ki uyakinte Ch'unik, k'a uch'e' ilkak kaxjini ni yebe a i'ki tuba Ch'unik Na'kaj, k'a uch'e' ts'onintik ni a ilki ni ti artíkulu a ji'piti.

Artíkulu Uxp'eli'. Ni peryodo uteba Kontitusal uti'kan ti ts'ijkan, tuba ni Diputa'ujo' i Senadorjo' dejde ump'eli' ta sektiembre ute anumi, i tuba ni Ch'unik ta ni Na'kaj, dejde ni 10. ta Disiembre ta 1916.

Artíkulu Uchimp'eli'. Ni Senadorjo' ke' ni yikom utejo' ubisanjo' ni numeru chap'e, tok'a uxe tijiknan chap'e jab' tan ni ejersisiu ta upatan, tuba ke' ni Kaamara ta Senadorjo' uch'e' uk'exe'ubajo' a ts'its'ita', k'a unxot', kada chap'e jab'jo'.

Artíkulu Ujo'p'eli'. Ni konkresu ta ni Woyom uxe uyile' kamba ni Majijtra'ajo' ta ni Supremu Korte ta Jujtisias ta ni Na'kaj, tan ni mes ta mayu uteba tuba ke jinda Noj Uyak'o kolak ch'u'ul ajti tusu ni ump'eli' ta juniu.

Ta jinda yikom mach uxin uchen manda ni aartíkulu 96 tan jimba ilomjo' ta kandidatujo' k'a ni Lejijlaturajo' lokaljo'; peru ni anumsibinti uk'aba'jo' uxejo' tok'a tuba ni unajtiki peryodo ta chap'e jab' ke uyile' ni artíkulu 94.

Artíkulu Cha'uxp'eli'. Ni Konkresu ta ni Woyom uxe ukinintan ump'e peryodo ta terenpatan ta patan ke' uxe ti i'kan ni 15 ta abril ta 1917, tuba ts'osintik ti

Kolejiu ta uyakinte, utik ni komputu ta jot'jun i chininte ni yikom ta Ch'unik ta ni Na'kaj, utik ni uyilkan se'jin; i che' tikijo', tuba utiskun ni jipt'an Orkaniku ta ni Tribunaljo' ta Sirkuitu i ta Dijtritu, ni jipt'an Orkaniku ta ni Tribunaljo' ta Dijtritu Nojkaj i Uka'jo', k'a ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni na'kaj uchen se'chich ni uk'aba' ta majijtra'ujo' ta Sirkuitu i Juesjo' ta Dijtritu, i ni jichichba Konkresu ta ni Woyom ni yikomjo' ta Majijtra'ujo', Juesjo' ta ump'eli' Ajti ta Dijtritu Nojkaj i Uka'jo'; utiskinte tiki upetejo' jipt'an ke ut'atinte ni Umuk' Ejekutibu ta ni Na'kaj. Ni Majijtra'ujo' ta Sirkuitu i ni Juesjo' ta Dijtritu, i ni Majijtra'ujo' i Juesjo' ta Dijtritu Yolo'kaj i Uka'jo', uxe uch'e' ochik ta uyak'o najtiki ta ro. ta Juliu ta 1917, utsupsinte ni luke jin a i'ki uk'aba' k'a ni ya'an tuk'i' ni Umuk' Ejekutibu ta ni Na'kaj.

Artíkulu Cha'uxp'e t'ok ump'eli'. K'a jinda pets', ni kómputu ta ni jot'jun tuba Senadorjo' uxe ti ute k'a ni Woyomjo' ta Komputadora ta Ump'eli' Dijtritu ta Yikom ta kada Teromkaj o Dijtritu Na'kaj, ke' uxe tituskan tuba ni komputasion tuba jot'jun ta diputa'ujo', nonoj i'kak k'a jimba woyom ta ni senadorjo' yikijo', ni kredensialjo' ke' a i'kijo'.

Artíkulu Cha'uxp'e t'ok uchap'eli'. Ni Supremu Korte ta Jujtisia ta ni Na'kaj, uxe up'ine'jo' ni amparujo' ke' ajnik tipijnayajo', uts'oninjo' ni jipt'ano' ke ya'an.

Artíkulu Uxuxp'eli'. Ni C.najtiki ajyumnajo' ni Ejersitu tuslomjiponi, uyum pitoni' ni umuk' Ejekutibu tuba untejo', uxe ti ko'lan uchen tuba utiskun ni jipt'an elektoral, k'a ni kadomba uxe ti ajti uk'ajtiin, ubada, ni eleksionjo' tuba utuse' ni umuk' tuba untejo'.

Artíkulu Cha'jop'eli'. Ni machika uyoli uch'enbi ut'an ni ajmanda uyikti ni mach uts'oni tuyak'o ni kama' uk'atin ni Na'kaj, o uyik'i tuba ni jin, uchen dejpuej t'ok ni u'arma tuk'ib; uchen patan o kama' ya'an tuyak'o ni unlip'jo' ke abixi tuyak'o ni ajmanda tuslomjiponi' uxe utich'e k'a ni jipt'an ke ya'an jinchich ke mach uch'i chedintik kua k'a ni jindajo'.

Artíkulu Cha'jop'e t'ok ump'eli'. Tama ixto ni konkresu tuba untejo' i ni Teromkajo' ik' jipt'an tupam ni tak'ijo' tuba te'e i pipi'patan, ni uchumliba ya'an uk'a ni jinda tuslomjipom tuba ni a ilki jipt'an, uxe ti kan ke ya'an jink'in ni upete ti Na'kaj.

Artíkulu Cha'jop'e t'ok uchap'eli'. Ni aj kibnajo' ke ya'aj ni tama ni ejersitu tuslomjiponi; uch'okjo' i neba ixik tuba jinda, i ni petejo' yebejo' ke ajni uyik'e' umajinpatan i k'a ni Jo'yan o k'a ni uyi'ben kaj, uxe ukinintan se' une tuba ni

uch'e ni unxot' ke kama' uyile' ni artikulu 27 i uyolaya tuba ts'its'ita' chonbintik ke kama' uyile' jipt'an tich'ijtak.

Artíkulu Cha'jop'e t'ok uxp'eli'. Uxe ti ko'lan tipijtak ni bajkaan uyolaya ni ubet k'a ni k'a upatan ya'an ukininti aj patanjo' ajta k'a uk'ini ni jinda tuslomjipom, t'ok ni aj yumnajo ufamilyajo' o jinni tinxinoche.

Artíkulu Cha'jop'e t'ok uchimp'eli'. Uxe tiko'lan tipa'sinte ni ajts'ibjun ni uyile'.

Artíkulu cha'jop'e t'ok jop'e. Uxe uyeke' ni. Ajyumnajo' ni umuk' Ejekutibu tuba untejo' tuba ni utiskun ni jipt'an ni upatan yoko' winikjo' ibintikjo' ni ajcheraj kua'chikajini, nimte't'ok i ajbilom ni tanijo' ke uchijo' tuyak'o ni uyile' tuslomjipom ni ti mes ni jebrreru ni 1913 i tu yak'o ni ajmanda tuslomjiponi.

Artíkulu Cha'jop'e t'ok ucha'uxp'eli'. Ni Konkresu tuslomjipom ni tu pisk'in upipi' ikan ni tusionjo', ke uti'kan ni 1 ni septiembre tuba jinda jab', tiskinte pete ni jipt'anjo ubeljo' tuba tuslomjipom ke machito a tiskinti ni tu pisk'in upipi' ikan kama uyile' ni artikulu 60. Menajikan, i uxe ti ibinte une ni jipt'anjo relativujo' une uyile' se' unejo' i artikulujo' 30, 32, 33, 35, 36, 38, 107 i uk'enan tu xupiba ni artikulu III tuba jinda tuslomjipom.

Artíkulu Cha'jop'e t'ok cha'uxp'e t'ok ump'eli'. Ni ch'ujt'an i pete luke ukinintan ke kama' ni ti unli'p II i artikulu 27 tuba tuslomjipom politika tuba teromkaj untejo' aj kibnajo ke uk'exkan k'a jinda ya'an uk'a ajmanda, tubajo' k'a uch'e' nojkaj, uxe ukole'san ni jin ya'an uk'a juridika.

Artíkulu Cha'jop'e t'ok cha'uxp'e t'ok uchap'eli'. (Mach uk'inika)

Artíkulu Cha'jop'e t'ok uxuxp'eli'. (Machik'inika)

ik'i tan ni Otot ta patan ti Konkresu Kontituyente ti Querétaro, a treinta i ump'e ta eneru ta mil nobesientu diesisiete.- Ch'unik: Luis Manuel Rojas, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Jalisco. – Ump'eli' Cha'tul-Ch'unik: Gral. Ta Ujek'om Cándido Aguilar, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Veracruz.- Ucha'tuli' Cha'tul-Ch'unik: Gral. Brigadier Salvador González Torres, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Oaxaca.-Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Aguascalientes: Daniel Cervantes.- Diputa'u k'a ni Uka' ta Baja California: Ignacio Roel.-Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Coahuila: M. Aguirre Berlanga, José Ma. Rodríguez, Jorge E. Von Versen, Manuel Cepeda Medrano, José Rodríguez González (Nebajnik).- Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Colima: Francisco Ramírez Villarreal.- Diputa'u k'a ni Teromkaj

ta Chiapas: Enrique Suárez, Lisandro López, Daniel A. Cepeda, Cristóbal Ll. y Castillo, J. Amílcar Vidal.- Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Chihuahua: Manuel M. Prieto. – Diputa'u k'a ni Dijtritu Yolo'kaj: Gral. Ignacio L. Pesqueira, Lauro López Guerra, Gerzayn Ugarte, Amador Lozano, Félix F. Palavicini, Carlos Duplán, Rafael L. de los Rios, Arnulfo Silva, Antonio Norzagaray, Ciro B. Ceballos, Alfonso Herrera, Román Rosas y Reyes (Nebajnik), Lic. Francisco Espinosa (Nebajnik).-Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Durango: Silvestre Dorador, Lic. Rafael Espeleta, Antonio Gutiérrez, Dr. Fernando Gómez Palacio, Alberto Terrones B., Jesús de la Torre.-Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Guanajuato: Gral. Lic. Ramón Frausto, Ing. Vicente M. Valtierra, José N. Macías, David Peñaflo, José Villaseñor, Santiago Manrique, Lic. Hilario Medina, Manuel G. Aranda, Enrique Colunga, Ing. Ignacio López, Dr. Francisco Díaz Barriga, Nicolás Cano, Tte. Crnl. Gilberto N. Navarro, Luis Fernández Martínez, Luis M. Alcocer (Suplente), Ing. Carlos Ramírez Llaca.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Guerrero: Fidel Jiménez, Fidel Guillén, Francisco Figueroa.- Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Hidalgo: Antonio Guerrero, Leopoldo Ruiz, Lic. Alberto M. González, Rafael Vega Sánchez, Alfonso Cravioto, Matías Rodríguez, Ismael Pintado Sánchez, Lic. Refugio M. Mercado, Alfonso Mayorga.- Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Jalisco: Marcelino Dávalos, Federico E. Ibarra, Manuel Dávalos Ornelas, Francisco Martín del Campo, Bruno Moreno, Gaspar Bolaños B., Juan de Dios Robledo, Ramón Castañeda y Castañeda, Jorge Villaseñor, Gral. Amado Aguirre, José I. Solórzano, Francisco Labastida Izquierdo, Ignacio Ramos Praslow, José Manzano, Joaquín Aguirre Berlanga, Gral. Brigadier Esteban B. Calderón, Paulino Machorro y Narváez, Crnl. Sebastián Allende, Jr.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta México: Aldegundo Villaseñor, Fernando Moreno, Enrique O'Fárril, Guillermo Ordorica, José J. Reynoso, Antonio Aguilar, Juan Manuel Giffard, Manuel A. Hernández, Enrique A. Enríquez, Donato Bravo Izquierdo, Rubén Martí.-Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Michoacán: José P. Ruiz, Alberto Peralta, Cayetano Andrade, Uriel Avilés, Gabriel R. Cervera, Onésimo López Couto, Salvador Alcaraz Romero, Manuel Martínez Solórzano, Martín Castrejón, Lic. Alberto Alvarado, José Álvarez, Rafael Márquez, José Silva Herrera, Amadeo Betancourt, Francisco J. Múgica, Jesús Romero Flores.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Morelos: Antonio Garza Zambrano, Álvaro L. Alcázar, José L. Gómez.-Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Nuevo León: Manuel Amaya, Nicéforo Zambrano, Luis Ilizalturri, Crnl. Ramón Gámez, Reynaldo Garza, Plutarco González, Lorenzo Sepúlveda, (Nabajnik).- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Oaxaca: Juan Sánchez, Leopoldo Payán, Lic. Manuel Herrera, Lic. Porfirio Sosa, Lic. Celestino Pérez Jr., Crisóforo Rivera Cabrera, Crln. José F. Gámez, Mayor Luis Espinosa.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Puebla: Dr. Salvador R. Guzmán, Lic. Rafael B. Cañete, Miguel Rosales, Gabriel Rojana, Lic. David Pastrana Jaimes, Froylán C. Manjarréz, Tte.

Crnl. Antonio de la Barrera, Mayor José Rivera, Crln. Epigmenio A. Martínez, Pastor Rouaix, Crnl. de Ings. Luis T. Navarro, Tte. Crln. Federico Dinorín, Gral. Gabino Bandera Mata, Crnl. Porfirio del Castillo, Crnl. Dr. Gilberto de la Fuente, Alfonso Cabrera, José Verástegui.-Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Querétaro: Juan N. Frías, Ernesto Perrusquía.-Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta San Luis Potosí: Samuel M. Santos, Dr. Arturo Méndez, Rafael Martínez Mendoza, Rafael Nieto, Dionisio Zavala, Gregorio A. Tello, Rafael Curiel, Cosme Dávila (Nebajnik).- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Sinaloa: Pedro R. Zavala, Andrés Magallón, Carlos M. Ezquerro, Cándido Avilés Emiliano C. García.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Sonora: Luis G. Monzón, Ramón Ross.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Tabasco: Lic. Rafael Martínez de Escobar, Santiago Ocampo, Carmen Sánchez Magallanes.-Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Tamaulipas: Crnl. Pedro A. Chapa, Ceferino Fajardo, Fortunato de la Híjar, Emiliano Próspero Nafarrate.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Tepic: Tte. Crnl. Cristóbal Limón, Mayor Marcelino Sedano, Juan Espinosa Bávara.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Tlaxcala: Antonio Hidalgo, Ascensión Tépal, Modesto González y Galindo. – Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Veracruz: Saúl Rodiles, Enrique Meza, Benito Ramírez G., Eliseo L. Céspedes, Adolfo G. García, Josafat F. Márquez, Alfredo Solares, Alberto Román, Silvestre Aguilar, Angel S. Juárez, Heriberto Jara, Victorio N. Góngora, Carlos L. Gracidas (Nebajnik), Marcelo Torres, Juan de Dios Palma, Galindo H. Casados, Fernando A. Pereyra.- Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Yucatán: Enrique Recio, Miguel Alonso Romero, Héctor Victoria A.- Diputa'ujó' k'a ni teromkaj ta Zacatecas: Adolfo Villaseñor, Julián Adame, Jairo R. Dyer, Samuel Castañón, Andrés L. Arteaga, Antonio Cervantes, Crnl. Juan Aguirre Escobar.- Sekretariu: Fernando Lizardi, Diputa'ujó' k'a ni Teromkaj ta Guanajuato.- Sekretariu: Ernesto Meade Fierro, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Coahuila.- Sekretariu: José M. Truchuelo, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Querétaro.- Sekretariu: Antonio Ancona Albertos, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Yucatán.- Prosecretario: Dr. Jesús López Lira, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Guanajuato.- Prosecretario: Fernando Castaños, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Durango.- Prosecretario: Juan de Dios Bojórquez, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Sonora.-Prosecretario: Flavio A. Bohórquez, Diputa'u k'a ni Teromkaj ta Sonora. K'a jinda, kitiskun utik pimiljun,xoyonumik i pukintik k'a ch'u'ul ajti i ilkak tau pete Yolo'kaj tuba k'alín k'inkak.

ik'i tan ni Nojotot Na'kaj tan Ukaj Querétaro, ni 5 ta Jebreru ta 1917. - V. Carranza.- Ujot'in.

Ni C. Lic. Manuel Aguirre Berlanga, Subsekretariu Enkarka'u ta ni Dejpachu ta Gobernación.- México.

Luke kina'tan ki tiskibenet ane tuba upulkult'an i kachichkamba utisenjo'.

Tuslomjipom i K'exomjo'.- Méjiku, jo'p'e ta jebrreru ta mil nobejsientuj diez i siete.- Aguirre Berlanga.

Ni Ajki'na...

GLOSARIO DE TÉRMINOS JURÍDICOS
EMPLEADOS EN LA TRADUCCIÓN DE LA
CONSTITUCIÓN POLÍTICA DE LOS ESTADOS
UNIDOS MEXICANOS

CHONTAL DE TABASCO

A

Ajbuyajo'	'Rebeldes'
Ajchiba	'Ebriedad'
Ajek'e'	'Divide'
Ajik'k'ajalin	'Consejero'
Ajppatan	'Sindicato'
Ajk'uxk'ajalin	'Resentido'
Ajki'na	'Ciudadanos'
Ajkininkaj	'Seguridad pública'
Ajmanda	'Gobierno'
Ajmink'ajalin	'Negociaciones'
Ajniktama	'Incorporación'
Ajnoja	'Autoridad'
Ajsub	'Testigo'
Ajtanijle	'Inculcado'
Ajtojtani	'Sentenciado'
Ajts'i'jun	'Secretario'
Ajts'ibajteskan	'Víctimas'
Ajtusk'ajalinjo'	'Creadores'
Ajyumnajo'	'Patrones'
Ak'inki	'Utilizado'
jjiponi'	'Amparo'
Axe ti'binte	'Conferido'

B

Bajka uchen patan	'Jurisdicción'
Bajka'an	'Áreas'
Bij	'Camino, vereda, vías'
Bityokokajo'	'Comunidades indígenas'

Ch'

Ch'ijiba	'Desarrollo'
Ch'ijiba	'Desarrollo, crecer'
Ch'ijkolan	'Suspensión'
Ch'ikpimon	'Obstáculo'
Ch'imiba	'Sala'

Ch'u'ul otot	'Recinto'
Ch'u'ulajti	'Solemne'
Ch'u'ulk'ajalin	'Doctrina'
Ch'ujk'ajalin	'Secreto'
Ch'ukjutom	'Fiscalización'
Ch'unik	'Presidente'
Cha'numsintik	'Difusión'
Chajajtak	'Democrático'
Chanilnumsajt'an	'Telecomunicación'
Chap'eljek'ts'ibjo'	'2° apartado'
Che'	'Sí'
Cherajipt'an	'Jurisprudencia'
Cherajtani	'Proceso'
Cherajtiani	'Fábrica de delito'

D

Dekretu	'Decreto'
---------	-----------

E

Ejersisiu	'Ejercicio'
-----------	-------------

F

i'k'aba'	'Nombramiento'
ik'jipt'an	'Legislar'
ik'k'ajalin	'Consejo'
ik'patan	'Comisión'
ik'tak'in	'Financiamiento'
iktan	'Establecer'

I

Intitusionjo'	'Instituciones'
Iskilom	'Nivel'

J

Jek'om	'Dividir'
Jek'tani	'Reducción de pena'
Ji'piti	'Atrasarse, anteriores'
Jin	'Eso'
Jin i anumijo'ba	'Posterioridad'
Jinchich	'Se considera'
Jinchichba uk'e'nan	'Equitativo'
Jinuk'a	'Por eso'
Jipi	'Salvo'
Jiponi'	'Defensa, defensoría'
Jipt'an	'Ley'
Jit'i'patan	'Sistema'
Jit'tani	'Proceso'
Jiychichan	'Transparente'
Jo'tjun	'Votar'
Jot'jun	'Votos'
Julbinte tuyak'o	'Imputado'
Juntulajti	'Autonomía'

K'

K'a	'Por'
K'expimi	'Sustituto'
Ka'a ilki	'Acuerdo'
Ka'awiki	'Como si fuera'
Ka'chichi kolonla	'Así como quedamos, como acordamos'
Ka'jini	'Así, es, así pues'
Ka'uyile	'Criterios'
Ka'uyilkan	'Lema'

K

Kache' uchen	'Técnica'
Kachich kamba	'Cualquiera'
Kaj	'Público'
Kiji	'Comunidad'
Kinintan	'Proteger'

Kinintan	'Proteger, tener'
Kininya	'Guardia, velador'
Ko'ordinasion	'Coordinación'
Kojpimon	'Accidente'
Kokoj	'Obligatorio'
Kokojochik	'Violencia'
Kont'ini	'Contubernio'
Koyile'	'Que determine'
Kua'ukinintan	'Atribuciones'
Kua'uxe ti ute	'Propósito, proyecto, planes e ideas'
Kuaxuk'a	'Caso'

L

Lotaya	'Protección, protector'
Lubujnojom	'Obligado'

M

Mach che' a ilki	'No se acordó así'
Mach che'en	'Ilícito'
Mach ubi'ta	'Confiabilidad'
Mach ujup'e'	
uba t'ok ni'untu	'Imparcialidad'
Mach uk'inka	'Se deroga'
Machkajo'	'Sujetos'
Majintak'in	'Crédito'
Majnan	'Prestar'
Mech'le	'Delincuencia'
Mijkan	'Encierro'
Minijteriu	'Ministerio'
Mixk'ini	'Imprescindible'
Mulajti	'Convivencia'
Mulkaj	'Internacional'

N

Na'kaj	'Republica'
Na'kaj	'Nación'
Nebaj ajti	'Provisional'
Nedbaj k'echkan	'Preventiva'
Ni	'El, la, los'
Nojkaj	'Nacional'
Nokajbukjo'	'Personalidades'

O

Ototilba	'Viviendas'
----------	-------------

P

P'inim	'Fácilmente'
P'isi'	'Medidas'
P'isk'in	'Plazo'
Pa'is	'País'
Paktu	'Pacto'
Pipi'tak'in	'Fideicomiso'
Pipi'yinik	'Civil'
Piti	'Exterior'
Pitsilbonkiba	'Bellas artes'
Politiku	'Política'
Prokurador	'Procurador'
Pukom	'Erogaciones'
Pukult'an	'Publicidad'

S

Se'	'Rápido, eficaz'
Se'achen	'Manera'
Se'in	'Previo'
Sek'i'	'Corte'
Sek'jinchichtuba	'Exclusivo'
Sutlomt'an	'Traducción'

T

T'ibilajpatanjo'	'Funcionarios'
T'ok	'Con'
Ta	'De'
Tajk'eche	'Detenido'
Tajuchinenjo'	'Evaluación'
Tak'in	'Dinero'
Tama	'Interno'
Tani	'Delito'
Tantamajo'	'Entre otros'
Terenpatan	'Extraordinario'
Teromkaj	'Estado'
Tiklaya	'Ayuda, apoyo'
Tinxin	'En medio'
Toji'ts'ibajtesya	'Justicia'
Tomp'e	'Único'

Ts

Ts'ajilt'an	'Informe'
Ts'ibajtesya	'Injusticia'
Ts'ibi't'an	'Registro'
Ts'ik'e'	'Seguir'
Ts'iki	'Completo'
Ts'ita'esan	'Disminuir'
Ts'its'k'ech'om	'Aseguramiento'
Tsujilbajo'	'Clase social'

T

Tubachich	'Beneficio'
Tubajo'	'Sector'
Tubasestatal	'Para estatal'
Tusk'ajalinjo'	'Negociaciones'
Tuskiba	'Planeación'
Tuslomjipom	'Constitución'
Tusom	'Composición'
Tuspatan	'Reglamento'

Tusujo' 'Constitucionales'
Tusunumik 'Regla'

U

Ube'ta 'Cuerpo'
Uch'imlanubajo' 'Reconciliación'
Uch'imlanubajo' 'Conciliación'
Uchaji 'Liberó'
Uchajkinte 'Liberarse'
Uchen upatan uts 'Administración'
Uchenjo' 'Materia'
Ujab'jo' 'Anualidad'
Ujiliknan
cha'uxp'e jab' 'Durara seis años'
Ujipkiba
ta Tuslomjipom 'Fuero constitucional'
Ujipkiba
tuslomjipom 'Fuero constitucional'
Ujit'kanjo' 'Procedimientos'
Uk'alinkiche' 'Asegurar bien'
Uk'avilesan 'Bautizar'
Uk'e'nan 'Productivo'
Uk'e'nan 'Cobertura'
Uk'ine' 'Consume'
Ukiji nojkaj 'Entidad federativa'
Ukiji yolo'kaj 'Entidad federativa'
Ukokojk'echkan 'Violación'
Ulip'kan 'Atrapar, detener'
Uloktibi 'Curva'
Ulotinubajo' 'Dignidad'
Umech'inte 'Revisar'
Umech'inte atani 'Juicio'
Uminoni' 'Mercancía'
Ump'ejila 'Párrafo'
Umuk' 'Soberanía, potencia, fuerza, poder'
Unajyesi 'Omisiones'
Une uyile' 'Garantizar'
Une uyile' 'Dirigir'
Unejo' 'Aquellos'

Unikin	'Afecte'
Unini'k'atin	'Investigación'
Unlip'	'Fracción'
Uno'esanja'	'Ampliación'
Unojmuk'	'Potencia'
Unte'jo'	'Unidos'
Unumiba	'Transitorios'
Unumsinte	'Emitir'
Upak'in	'Consuetudinario'
Upamkaj	'Municipio'
Upamts'ib	'Temas'
Upase	'Egreso'
Upete	'Todos'
Upipi'ile'	'Contradicción'
Upipi'p'alin	'Controversia'
Usapin	'Admitir, aceptar'
Usubin	'Ofrecimiento'
Ut'an kaj	'Dominio publico'
Ut'i'saya	'Elegir'
Utajchininte	'Fiscalización'
Utak'ini kuachika	
uchen	'Indemnización'
Utak'inipatan	'Devengados'
Uterenute	'Improvisado'
Uti'ik'	'Aeródromo'
Uti'kiba	'Principio'
Utijo'	'Hechos'
Utiklen	'Sustente'
Utim'eskan	'Prorroga'
Utiskun	'Enviar'
Uto'an	'Calidad, componerse'
Utoje'	'Retribución'
Utotojtsupsen	'Definitividad'
Uts	'Bien'
Uts'ibinuba	'Inscribirse'
Uts'ita'esanuba	'Limitarse'
Utsilajti	'Bienestar'
Utsle	'Salud'
Utuse'	'Formular'
Utuskan	'Organización'
Uwoye'ubajo'	'Organización'

Uwoylanubajo'	'Se reúnen'
Uxabinte	'Mezclar'
Uxe tits'oninte	'Cumplimento'
Uxik'bi	'Crucero'
Uyiktan	'Omitir'
Uyiktiben	'Notificación'
Uyochek'in	'Atardecer'
Uyochiba	'Ingreso'
Uyolaya	'Derecho'
Uyole'ubajo'	'Aliarse'
Uyosen	'Exceptuar'
Uyosen	'Acceso'
Uyototi ajpatan	'Empresa'

W

Woyomjo'	'Organismo'
----------	-------------

X

Xakik	'Alborotar'
Xik'om	'Burla'
Xuch',	'Robo'

Y

Yakibloto'	'Privado'
Yebejo'	'Personas'
Yikijtak	'Escogido, privado'
Yinijo'	'Contrarios'
Yinikjo', winikjob	'Hombres'
Yolo'kaj	'Federación'
Yuyi luke uchen	'Responsabilidad'

TUSLOMĤPOM POLITIKA TA TEROMKAJO' UNTE'JO' AJKĤBNAJO'
CONSTITUCIÓN POLÍTICA DE LOS ESTADOS UNIDOS MEXICANOS
EN CHONTAL DE TABASCO

Se terminó de imprimir en los talleres de Imprenta SGAMS,
1ra cda. de San Andrés Tetepilco núm. 6, col. San Andrés Tetepilco,
Deleg. Iztapalapa, C.P. 09440, México D.F., en el mes
de diciembre de 2012, con un tiro de 1000 ejemplares.
En la edición se utilizó papel bond ahuesado de 90 g para
los interiores y cartulina couché de 210 g para los
forros; en la composición del texto se utilizó
la familia Scala Regular.